

**UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE**

IMPACT STRATEGIC

Nr. 2 [27]/2008

Șos. Panduri, nr. 68-72, sector 5

Telefon: (021) 319.56.49; Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro; Adrese web: <http://impactstrategic.unap.ro>, <http://cssas.unap.ro>

**EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI**

Consiliul editorial:

Prof. univ. dr. Marius Hanganu, președinte

C.S. I dr. Constantin Moștofleu, președinte executiv, editor-șef

C.S. I dr. Nicolae Dolghin

Prof. dr. Hervé Coutau-Bégarie (Institutul de Strategie Comparată, Paris, Franța)

Prof. dr. John L. Clarke (Centrul European pentru Studii de Securitate "George C. Marshall")

Prof. univ. dr. ing. Adrian Gheorghe (Old Dominion University, Norfolk, Virginia, SUA)

Dr. Josef Procházka (Institute for Strategic Studies, Defence University, Brno, Cehia)

Dr. Dario Matika (Institute for Research and Development of Defence Systems, Zagreb, Croația)

C.S. I dr. Gheorghe Văduva

Prof. univ. dr. Ion Emil

Colegiul de redacție:

Redactor șef: C.S. Vasile Popa

Secretar de redacție: Corina Vladu

Redactor: George Răduică

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. Mihai Velea

C.S. I dr. Grigore Alexandrescu

Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor, respectând prevederile Legii nr. 206 din 27.05.2004 referitoare la buna conduită în cercetarea științifică.

ISSN 1842-810X (ediție online)

CUPRINS

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

<i>Perspectivile securității și NATO după Summit-ul de la București</i> Corneliu DOBRIȚOIU.....	7
<i>Strategia pentru Afganistan</i> Dr. Mircea MUREȘAN.....	13

GEOPOLITICI ȘI GEOSTRATEGII PE TRAIECTORIA VIITORULUI

<i>Caracteristici de securitate ale regiunii extinse a Mării Negre. Paradigma „securității înghețate“</i> Marius-Sorin MICLEA.....	19
<i>Riscul în condițiile globale ale managementului modern</i> Dr. Camelia ȘTEFĂNESCU.....	25

NATO ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ: POLITICI, STRATEGII, ACȚIUNI

<i>Cooperarea civil-militară: o nouă paradigmă de asistență</i> Kristin H. COORSSSEN.....	30
<i>Corelația național - colectiv în apărarea României</i> Dr. Petre DUȚU.....	37
<i>Unificarea monetară europeană și securitatea</i> Doina MUREȘAN.....	41

SECURITATE ȘI STRATEGIE MILITARĂ

<i>Provocările contemporane la securizarea granițelor naționale - perspectivă militară</i> Dr. Evgheni MANEV.....	48
<i>Necesitatea teoriei securității globale</i> Dr. ing. Eugen SITEANU.....	60
<i>Israel - capacități militare determinate de situații conflictuale</i> Marina MUSCAN.....	65

TERORISM. RĂZBOI ÎMPOTRIVA TERORISMULUI

<i>Mass-media și terorismul</i> Cristian DELCEA.....	75
---	----

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

<i>Politica europeană de securitate și apărare. Filozofie, principii, misiuni, prerogative</i> Sorin VICOL.....	81
--	----

EVENIMENT STRATEGIC

<i>Deciziile Summit-ului NATO de la București</i> Vasile POPA.....	88
---	----

PUNCTE DE VEDERE

Un posibil pivot geostrategic eurasiatic

Dr. Gheorghe VĂDUVA.....92

NOTE DE LECTURĂ

Organizațiile teroriste.....102

AGENDA CSSAS

Activități ale CSSAS aprilie-iunie 2008

Irina CUCU.....104

În atenția autorilor.....107

CONTENTS

THE POLITICAL-MILITARY PRESENT

Security and NATO perspectives after the Bucharest Summit - Corneliu DOBRIȚOIU/p.5
Strategy for Afghanistan - Mircea MUREȘAN, PhD/p.11

GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGIES ON THE FUTURE'S TRAJECTORY

*Les caractéristiques de sécurité de la région étendue de la Mer Noire. Le paradigme de "sécurité gélée"
- Marius-Sorin MICLEA/p.17*
The risk under the global conditions of modern management - Camelia ȘTEFĂNESCU, PhD/p.23

NATO AND EU: POLITICS, STRATEGIES, AND ACTIONS

Civil-Military Cooperation: a new aid paradigm - Kristin H. COORSSEN/p.28
La corrélation nationale-colective dans la défense de la Roumanie - Petre DUȚU, PhD/p.35
European Monetary Unification and Security - Doina MUREȘAN/p.40

SECURITY AND MILITARY STRATEGY

*Contemporary challenges of securing national borders - military perspective - Evgeni MANEV, PhD/
p.47*
The need of a global security theory - Eng. Eugen SITEANU, PhD/p.59
Israel - military capabilities determined by conflicting situations - Marina MUSCAN/p.64

TERRORISM. WAR ON TERRORISM

Mass media and terrorism - Cristian DELCEA/p.74

ANALYSIS. SYNTHESIS. EVALUATIONS

European Security and Defence Policy. Philosophy, principles, missions and prerogatives - Sorin VICOL/p.81

STRATEGIC EVENT

Decisions of the NATO Summit in Bucharest - Vasile POPA/p.87

POINT OF VIEWS

A possible Euro-Asian geostrategic pivot - Gheorghe VĂDUVA, PhD/p.91

REVIEWS

The terrorist organizations/p.100

CDSSS' AGENDA

The activities of the Centre for Defence and Security Strategic Studies, April-June 2008 - Irina CUCU/p.101

Instructions for authors/p.108

PERSPECTIVELE SECURITĂȚII ȘI NATO DUPĂ SUMMIT-UL DE LA BUCUREȘTI

Corneliu DOBRIȚOIU

Evenimentul diplomatic de cea mai mare amploare din istoria Alianței, Summit-ul de la București, a readus pe agenda de discuții a înalților reprezentanți ai statelor membre, dar și parteneri, teme de o importanță majoră pentru securitatea euro-atlantică. După Summit-ul de la Riga¹, întrunirea de la București a fost, de la început, menită a reprezenta o punte de trecere, în pregătirea summit-ului aniversar din 2009². Aflați la momentul concluziilor, putem afirma cu certitudine faptul că reuniunea de la București din 2-4 aprilie a suscitât un interes deosebit din partea comunității internaționale, reunind, pentru prima oară, într-un cadru extins, toți factorii cu rol decizional în asigurarea și prezervarea unui mediu stabil de securitate, în contextul în care amenințările actuale la adresa acesteia sunt multiple și difuze.

În ciuda aparentei divizări de opinii din sânul Alianței, ce a marcat obținerea consensului pe anumite puncte ale agendei, soluțiile ce s-au impus în final au demonstrat încă o dată existența, la nivelul tuturor statelor membre, a unei capacități diplomatice constructive, ce a permis rezolvarea diferendelor în spiritul cooperării și al respectării principiului indivizibilității securității Alianțelor. Vom puncta, în cele ce urmează, principalele subiecte ce au generat decizii la nivelul șefilor de stat și de guvern și implicațiile acestor hotărâri adoptate consensual. De la extinderea Alianței Nord-Atlantice la discutarea potențialului de dezvoltare al unui sistem aliat de apărare antirachetă, în complementarea eforturilor SUA, a transformării apărării, în general, și a viitorului Afganistanului, prin susținerea Forței Internaționale de Asistență pentru Securitate (ISAF), Summit-ul de la București a contribuit la rezolvarea unor probleme deosebit de actuale pentru securitatea Alianțelor și partenerilor acestora.

Evident, perspectivele deschise ca urmare a deciziilor adoptate cu această ocazie, ținând cont de contextul securitar specific mediului internațional actual, lasă loc dezbaterilor și constituie un adevărat food – for – thought pentru analizele viitoare ale specialiștilor. Ne vom rezuma, însă, în continuare, la a nota evoluțiile pozitive ale NATO, marcate de deciziile Summit-ului de la București, pe arii de interes specifice pentru aliați și partenerii lor, încercând, în același timp, să estimăm direcția în care Alianța își va desfășura potențialul până la următoarea întâlnire la cel mai înalt nivel.

Cuvinte-cheie: NATO, MAP, IPAP, ISAF, KFOR, NRF, Transformarea NATO, securitate.

Dimensiunea securitară europeană a NATO și politica compromisului

Atât extinderea Alianței, cât și scutul antirachetă reprezintă două problematici strâns legate de dimensiunea securității europene și au constituit nucleul dezbaterilor ce au adus în centrul evenimentului un actor internațional adesea luat în calcul de statele membre NATO în procesul decizional, Federația Rusă. În ciuda reafirmării cu obstinție, și de către mai multe voci, a principiului independenței în luarea de decizii și în întreprinderea de acțiuni³ de către NATO, impactul opiniei Rusiei s-a resimțit în discuțiile aliate privind acordarea MAP⁴-ului Ucrainei și Georgiei și dezvoltarea scutului antirachetă american în Europa Centrală și Răsăriteană.

În candidatura lor la MAP, **Ucraina și Georgia** au beneficiat în mod constant de susținerea Statelor Unite, sprijin confirmat de vizita oficială a președintelui George W. Bush la Kiev, în marja summit-ului de la București. Opoziția clară, în principal a Franței și a Germaniei, ce au considerat ca fiind prematură acordarea MAP-ului celor două

state, considerate a se afla în continuare în sfera de influență a Federației Ruse, a împiedicat adoptarea unei decizii favorabile intereselor americane. Pe de altă parte, compromisul a acomodat și obiectivele politice ale Washingtonului, prin includerea în comunicatul final a formulei britanice conform căreia „aceste state (Ucraina și Georgia) vor deveni membre ale NATO”⁵. În acest mod, neacordarea MAP-ului ca urmare a presiunilor Rusiei nu poate fi percepută decât, în cel mai bun caz, ca o victorie de etapă a acesteia, echivalentă cu o amânare temporară a integrării celor două state. Declarația summit-ului de la București afirmă că „MAP este următorul pas pentru Ucraina și Georgia”, iar delegarea autorității de decizie în privința celor două candidaturi miniștrilor de externe ai NATO trebuie interpretată ca un semnal pozitiv pentru viitorul cuprinderii celor două state estice în planurile de acțiune ale Alianței. Este o soluție de compromis cu efecte pozitive, atât pentru coerența internă a Alianței, cât și pentru statele candidate, cărora li se conferă, practic, siguranța aderării, concomitent cu încurajarea de a continua reformele interne al căror rol este și acela de a pregăti forțele armate ale țărilor aspirante să îndeplinească cerințele solicitante din clubul select reprezentat de NATO. Integrarea Ucrainei și Georgiei devine, astfel, o chestiune de timp. Angajamentul aliat în acest sens este întărit, în plus, prin articolul 43 al Declarației, care confirmă sprijinul NATO în asigurarea integrității teritoriale, independenței și suveranității Armeniei, Azerbaidjanului, Georgiei și Republicii Moldova⁶.

Importanța strategică a securității în regiunea Balcanilor este recunoscută de Alianță, iar invitația oficială adresată **Croației și Albaniei** pentru începerea discuțiilor de aderare în vederea integrării în structurile NATO constituie o garanție suplimentară pentru stabilitatea și securitatea regiunii. Ca detaliu tehnic, este prevăzut ca semnarea Protocoalelor de Aderare să aibă loc până la sfârșitul lunii iulie 2008, pentru urgentarea procesului de ratificare. Triunghiul extinderii urmează a fi completat prin invitația adresată Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, odată cu găsirea unei soluții acceptate de comun acord cu Grecia în privința numelui acesteia.

Dimensiunea implicării NATO în zona Balcanilor vizează, în continuare, după cum se prefigura încă de la Riga, și state precum **Bosnia-Herțegovina, Muntenegru și Serbia**. La summit-ul de la

București s-a decis invitarea primelor două state menționate la un Dialog Intensificat cu Alianța și a fost salutată decizia acestora de a dezvolta un Plan de Acțiune Individual al Parteneriatului cu NATO (IPAP)⁷. În același timp, Serbia își menține calitatea de membru PFP⁸ și, ca și în cazul Bosniei-Herțegovinei și Muntenegrului, este recomandabilă dezvoltarea, de către autoritățile de la Belgrad, a unui IPAP și se va lua în considerare un Dialog Intensificat, la solicitarea Serbiei. Prin aceste demersuri, deciziile colective de la București constituie un semnal dublu pentru statele din Balcani: în primul rând, se confirmă faptul că regiunea este în continuare extrem de relevantă pentru securitatea și stabilitatea flancului sudic al Alianței și statele membre sunt favorabile implicării substanțiale în zonă, prin utilizarea instrumentelor de parteneriat la capacitatea lor maximă și prin integrarea în NATO a statelor candidate; în al doilea rând, Alianța atrage atenția asupra faptului că la fel de importante sunt și disponibilitatea și dorința reală a candidaților și partenerilor de a îndeplini condițiile impuse de Alianță. Nimeni nu poate face rabat de la acestea, și ne aducem foarte bine aminte că și România a trebuit să îndeplinească o lungă listă de cerințe, nu doar tehnice, dar mai ales politice. Iar, poate, cel mai important din acest punct de vedere îl reprezintă dezvoltarea, de către statul candidat, a unor relații bune cu vecinii. De exemplu, succesul negocierilor bilaterale dintre Grecia și FYROM ar garanta începutul unei astfel de relații, iar deschiderea cu care celelalte două țări membre ale Cartei Adriatice au fost invitate să adere la NATO poate acționa ca un stimulent puternic pentru Skopje în direcția compromisului. De asemenea, nu trebuie uitat că în NATO procesul decizional se bazează, în continuare, pe consens, iar odată devenite membre, statele trebuie să se asigure că și-au însușit această capacitate de negociere diplomatică în scopul îndeplinirii obiectivelor naționale și în sprijinul menținerii relevanței și coerenței Alianței.

Mergând mai departe cu analiza, trebuie evidențiat că în privința apărării antirachetă a fost înregistrat un succes considerabil. NATO recunoaște - opoziția Rusiei fiind moderată, ca urmare a dialogului bilateral susținut cu Statele Unite - „contribuția substanțială pe care planificata dislocare în Europa a capabilităților de apărare antirachetă ale SUA o aduce protecției Alianțelor împotriva rachetelor balistice cu rază lungă de acțiune.” Sistemul american antirachetă urmează a fi completat, în

spiritul principiului indivizibilității Alianțelor, prin integrarea sa într-o „arhitectură cuprinzătoare”, „care să asigure acoperirea tuturor teritoriilor și populațiilor aliate”⁹. Acceptarea consensuală a formulării de „arhitectură cuprinzătoare” constituie o inovație majoră și un pas înainte spre concretizarea unei apărări antirachetă comune europene în cadrul sistemului nord-atlantic. Prin decizia luată la București, interesele de securitate ale României (în domeniul apărării antirachetă) sunt integrate într-un format colectiv, aliat. Prin decizia de continuare a eforturilor în această direcție, toate țările membre NATO vor contribui la creșterea securității statelor care în prezent nu sunt acoperite de sistemul SUA. Dacă, referitor la extindere, procesul decizional a putut fi blocat de un singur stat, cu interese divergente comparativ cu cele ale restului alianțelor, iată că, în problema apărării împotriva atacurilor cu rachete cu rază lungă de acțiune, interesele unui număr redus de state au făcut posibilă deplasarea deciziei în direcția furnizării unei garanții de securitate. Pentru România, acest lucru reprezintă un aport semnificativ la consolidarea securității naționale, în special având în vedere că, datorită costurilor foarte mari, acest demers nu ar putea fi susținut doar prin efort național. În același timp, cele două situații menționate transmit un semnal pozitiv, prin faptul că se constituie în exemple concrete pentru abilitatea remarcabilă a celei mai extinse Alianțe politico-militare din istorie de a acomoda obiectivele unor state cu profile diferite de apărare și cu interese securitare uneori divergente.

Capacitatea operațională și transformarea NATO - necesitatea unei adaptări continue și a unui angajament ferm

Dacă principala prioritate a Alianței, din punctul de vedere al operațiilor în derulare, este reprezentată de Forța Internațională de Asistență pentru Securitate (ISAF), care a și făcut, de altfel, obiectul unei declarații publice distincte a șefilor de stat și de guvern¹⁰, alte zone de interes pentru securitatea Alianțelor prin combaterea amenințărilor asimetrice, precum terorismul și proliferarea armelor de distrugere în masă, sunt menționate ca **preocupări majore** ce necesită măsuri concrete.

ISAF, ca prioritate operațională a Alianței, are la bază următoarele principii călăuzitoare pentru reconstrucția Afganistanului: un angajament comun și ferm pe termen lung al Alianțelor; sprijinul

pentru un leadership și o responsabilitate afgane întărite; o abordare cuprinzătoare din partea comunității internaționale, reunind eforturile civile și militare; și o cooperare și un angajament sporit în relațiile cu vecinii Afganistanului, în special cu Pakistanul. Se remarcă necesitatea unui efort civil generat de nevoile extinse de reconstrucție, dar și suplimentarea trupelor deja existente. O evoluție pozitivă se înregistrează prin numirea unui factor coordonator, în vederea sincronizării efortului de cooperare a tuturor actorilor implicați, reprezentantul special al Națiunilor Unite, norvegianul Kai Eide. Acest efort suplimentar de coordonare răspunde unei necesități reale de atingere a unui nivel de coerență operațională a comunității internaționale în Afganistan. Coerența trebuie asigurată nu numai prin coordonarea implicărilor internaționale și acordarea de atenție suplimentară componentei de reconstrucție și dezvoltare, ci și prin asigurarea unei prezențe militare robuste în toate provinciile Afganistanului, și în special în cele mai vulnerabile în fața atacurilor insurgenților. Pe această linie, la Summit-ul de la București s-a reiterat faptul că suplimentarea efectivă cu forțe în cadrul ISAF se va face cu contribuția majoră a Statelor Unite, care au dislocat trupe suplimentare în sudul Afganistanului, dar și a Franței, țară ce va participa pentru prima oară cu forțe în regiunea de est. Un alt element pozitiv din perspectiva componentei militare îl reprezintă menținerea trupelor canadiene în partea de sud.

Revenind la o temă deja abordată, importanța strategică a securității în Balcani, aceasta reiese atât din confirmarea necesității extinderii Alianței la statele din zonă, cât și din reiterarea angajamentului Alianței de a menține misiunea mandatată de Națiunile Unite în Kosovo, **KFOR**. Se consideră necesară menținerea, „în întreg Kosovo, a prezenței internaționale, ale cărei eforturi contribuie la asigurarea libertății de mișcare și circulației persoanelor și bunurilor, inclusiv prin supravegherea frontierelor.”¹¹ Întreținerea dialogului cu părțile implicate în conflict este esențială și intră în sarcina KFOR.

Poziția României este oarecum delicată pe această temă, din perspectiva deciziei politice de a nu recunoaște independența unilateral declarată a provinciei Kosovo, care a generat o oarecare dificultate pentru prezența militară românească din KFOR de a-și asuma noi misiuni, ce conduc implicit la participarea la construcția instituțiilor

statale de securitate kosovare. Cu toate acestea, ne vom menține prezența militară în cadrul misiunii NATO din Kosovo și vom continua să îndeplinim misiunile anterioare, ca expresie a preocupării noastre pentru securitatea tuturor comunităților din provincie și a interesului statului român de a contribui în mod real la eforturile de stabilizare a regiunii Balcanilor.

Depărtându-se geografic, ca preocupare, de zona de sud-est a Europei, NATO își afirmă, printre altele, și disponibilitatea de a se implica în conflictele din **Darfur** și **Somalia**, prin oferirea de sprijin misiunilor Uniunii Africane în zonele respective. În ceea ce privește situația din **Irak**, Alianța își menține angajamentul în sprijinirea dezvoltării Forțelor de Securitate Irakiene și prevede extinderea Misiunii NATO de Instruire în Irak (NTM I) până în 2009.

Procesul de transformare a NATO, început la Praga (2002), continuat la Istanbul (2004) și Riga (2006), este fundamentat, alături de noile misiuni și relații de parteneriat ale Alianței, pe transformarea forțelor și capabilităților, tocmai pentru susținerea angajamentelor operaționale curente și viitoare. Reuniunea de la București a oferit un prilej important pentru discutarea și realizarea unui inventar al eforturilor Alianței în domeniul transformării militare, concentrându-se pe două dimensiuni distincte: asigurarea forțelor dislocabile și sustenabile pentru operațiile curente ale Alianței, forțele de rezervă și Forța de Răspuns a NATO, precum și dezvoltarea capabilităților pentru viitor.

Atenția a fost focalizată pe **modalitățile de limitare a deficitelor în asigurarea forțelor necesare pentru operațiuni**, plecând de la evaluarea că, la momentul actual, Alianța dispune de resursele umane de care are nevoie. În ciuda acestui aspect, creșterea ritmului operațional al Alianței și implicațiile politice la nivelul statelor membre ale deciziilor de creștere a contribuțiilor în teatre reprezintă elemente care îngreunează procesul de generare a forțelor pentru o operațiune specifică. O măsură propusă pentru remedierea acestei situații se referă la **adoptarea opțiunii generării graduale a forțelor pentru Forța de Răspuns a NATO (NRF)**, ca soluție interimară pentru contracararea dificultăților de generare a forțelor.

În același timp, asumarea de către NATO, în noul context de securitate, a unor misiuni desfășurate în

zone dificile, aflate la mare depărtare de teritoriul aliat, ridică o serie de probleme legate de asigurarea capabilităților specifice. De exemplu, angajarea Alianților în misiunea de asistență și securitate din Afganistan și, în special, pregătirea și antrenarea forțelor de securitate afgane au pus în lumină nevoia acută de forțe de manevră și de rezervă, echipe de reconstrucție provincială, capabilități de supraveghere și recunoaștere, sisteme electronice de luptă, unități de elicoptere. În acest context, la reuniunea privind transformarea Alianței din cadrul summit-ului de la București au fost evidențiate capabilitățile prioritare pentru NATO și care necesită un sprijin mai substanțial din partea națiunilor pentru completarea necesarului identificat de către autoritățile militare. Domeniile cheie precum transportul aerian strategic, logistica multinațională, forțele pentru operații speciale, supravegherea terestră a Alianței sau asistența medicală în teatru se află deja pe agendele de lucru ale structurilor responsabile pentru dezvoltarea acestora, în unele dintre ele fiind semnalate progrese notabile.

O perspectivă de ansamblu. Potențiale scenarii evolutive

Summit-ul de la București s-a impus nu numai prin amploarea organizării și numărul impresionant de participanți, dar mai ales prin deciziile ce au fost adoptate consensual sau datorită oportunităților ce au fost deschise în vederea luării unor astfel de decizii în viitorul apropiat. În ceea ce privește perspectivele ce se conturează, acestea nu pot face decât obiectul unor supoziții estimative. Astfel, deși poziția Rusiei a rămas la fel de fermă în multe privințe, gradul de toleranță manifestat față de proiectul american de apărare antirachetă a crescut, iar nedejavuarea unei arhitecturi NATO cuprinzătoare în același domeniu este un semn de evoluție, în mod evident, pozitivă a relațiilor Occident/SUA și Rusia, la aceasta adăugându-se acordul de tranzitare terestră a Rusiei de echipamente NATO nonmilitare cu destinația Afganistan.

Reintegrarea Franței în structurile de comandă nord-atlantice ar putea conduce la o relativă distanțare a Parisului de poziția germană în privința acordării MAP-ului Georgiei și Ucrainei. Recentul summit a decis deja că cele două state vor deveni membre NATO, formularea nelăsând

loc îndoielilor în acest sens. Prin urmare, summit-ul aniversar din 2009 ar putea marca recunoașterea succesului reformei democratice în cele două țări, prin acordarea MAP și, astfel, aprofundarea ireversibilă a relației cu NATO. Cu aceeași ocazie va avea loc și ceremonia de oficializare a aderării Croației și Albaniei. Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei își va soluționa, cel mai probabil, sub egida ONU, diferendul cu Grecia referitor la numele său ca stat, clarificarea acestei probleme fiind esențială atât pentru dobândirea statutului de membru NATO, cât și în vederea unei viitoare integrări UE. Politica ușilor deschise se menține, iar state precum Bosnia-Herțegovina, Muntenegru și Serbia ar putea trece la o nouă etapă de dialog cu NATO, în optica stabilizării complete a Balcanilor.

În ceea ce privește transformarea forțelor și capacităților, se continuă procesul extins, de durată, al cărui rezultat depinde de voința politică de implicare efectivă a Alianților. Suplimentarea forțelor ISAF în Afganistan nu poate fi eficientă în absența unei coordonări adecvate între toți actorii implicați și a susținerii guvernului și administrației afgane, printr-un efort de construcție instituțională. De asemenea, un efort susținut de reconstrucție a Irakului nu ar trebui să lipsească de pe agenda viitorului summit.

Un loc aparte printre prioritățile Alianței îl ocupă și politica de apărare împotriva atacurilor cibernetice. Implementarea acesteia implică dezvoltarea de structuri și autorități ce ar putea fi definite sau chiar aprobate în 2009. De asemenea, s-ar putea trage concluzii cu privire la rolul efectiv al NATO în domeniul securității energetice, pornind de la domeniile în care Alianța și-a afirmat angajarea: „punerea în comun și schimbul de informații; proiectarea stabilității; promovarea cooperării internaționale și regionale; sprijinul pentru gestionarea efectelor și sprijinirea protecției infrastructurii energetice critice”¹². Atât în cadrul Politicii de Apărare împotriva Atacurilor Cibernetice, cât și în privința securității energetice, se impune consultarea activă cu Uniunea Europeană, parteneriatul strategic NATO-UE implicând necesitatea unei sincronizări și coordonări a eforturilor colective de securitate.

Transformarea Alianței, noi membri, răspunsuri eficiente la adresa provocărilor de securitate, capacități dislocabile, noi relații cu partenerii Alianței - toate acestea reprezintă repere cheie

ale focalizării viitorului summit din 2009, ce vor fi cuprinse într-o Declarație privind Securitatea Alianței, ca punct de pornire în avansarea unui nou Concept Strategic al Alianței. Complexitatea procesului de transformare a NATO, ce necesită o adaptare continuă, în concordanță cu evoluția mediului de securitate internațional, implică apelul la un efort susținut din partea Alianților, voința politică de angajare efectivă, în special la nivel operațional, fiind un factor esențial pentru succesul politicilor adoptate și al acțiunilor demarate. Consultările politice reprezintă, la ora actuală, instrumentul indispensabil obținerii consensului, dar și al întreținerii unei viziuni globale comune Alianților și partenerilor NATO. În aceste condiții, summit-ul istoric anunțat pentru 2009 de la Strasbourg și Kehl va trebui să finalizeze procesul de negociere lansat la București pe anumite problematici, dar și să avanseze rezultate concrete în vederea accelerării procesului de transformare vital capacității Alianței în scopul furnizării unui răspuns prompt și eficient la multiplele provocări și amenințări la adresa securității internaționale.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

¹ Summit-ul NATO de la Riga, 28-29 noiembrie 2006.

² Reuniunea de anul viitor va celebra 60 de ani de la crearea Alianței și va fi coorganizată de Franța și Germania.

³ „Considerăm că potențialul Consiliului NATO-Rusia (NRC) nu este pe deplin realizat și rămânem pregătiți să identificăm și să urmărim oportunități pentru acțiuni comune în format 27, reamintind principiul independenței deciziilor și acțiunilor NATO sau ale Rusiei”, art. 28, Declarația summit-ului de la București.

⁴ Membership Action Plan.

⁵ „Am hotărât astăzi că aceste state vor deveni membre ale NATO”, art. 23, Declarația summit-ului de la București.

⁶ „Națiunile noastre sprijină integritatea teritorială, independența și suveranitatea Armeniei, Azerbaidjanului, Georgiei și Republicii Moldova”, art. 43, Declarația Summit-ului de la București.

⁷ Art. 25, Declarația summit-ului de la București.

⁸ Partnership for Peace Programme.

⁹ Art. 37, Declarația summit-ului de la București.

¹⁰ ISAF's Strategic Vision. Declaration by the Heads of state and Government of the Nations contributing to the UN-mandated NATO-led International security

Assistance Force (ISAF) in Afghanistan.

¹² Art. 48, Declarația summit-ului de la București.

¹¹ Art. 9, Declarația summit-ului de la București.

General-locotenent (r.) Corneliu V. DOBRIȚOIU (cdobritoiu@mapn.ro) a absolvit Academia Forțelor Terestre din Sibiu și Școala de Studii Navale Postuniversitare din Monterey, SUA. Din 1995, a ocupat numeroase funcții de conducere, precum cea de Șef al Direcției Integrare Euro-Atlantică și Relații Militare Internaționale sau cea de Locțiitor al Secretarului de Stat și Șef al Departamentului de Integrare Euro-Atlantică și Politică de Apărare. Din 2006, este Secretar de Stat și Șef al Departamentului pentru Politică de Apărare și Planificare.

STRATEGIA PENTRU AFGANISTAN

Dr. Mircea MUREȘAN

Trenarea prelungită a situației de insecuritate din Afganistan, în pofda unei prezențe impresionante a forțelor aliate și partenerere, a motivat plasarea acestei probleme stringente pe unul din primele locuri de pe agenda lucrărilor Summit-ului NATO de la București, din 2-4 aprilie 2008. Deciziile luate cu acest prilej proiectează Viziunea strategică a Forței Internaționale de Asistență pentru Securitate (ISAF), care va asigura, prin accentele puse, o contribuție mai amplă la pacea și reconstrucția acestei țări, tradusă printr-un angajament concret și imediat, ce reprezintă o asumare a unor riscuri majore în planul securizării unei regiuni conflictuale care nu a fost securizată niciodată.

Analiza de față se oprește asupra soluțiilor găsite pentru eficientizarea misiunii ISAF, prin Strategia pentru Afganistan: angajamentul NATO și al partenerilor de a continua eforturile pe termen lung pentru securitatea și reconstrucția țării, responsabilizarea sporită a afganilor și întărirea leadership-ului acestora, ajutorul în formarea, instruirea și dotarea, până în 2010, a unei armate afgane eficiente de 80.000 de oameni, un sprijin global al comunității internaționale, conjugând eforturile civile și militare, o coordonare întărită, o cooperare și un angajament mai strâns cu vecinii, în special cu Pakistanul, combaterea propagandei extremiste și ameliorarea comunicării cu opinia publică afgană și internațională.

Cuvinte-cheie: cooperare, comunicații strategice, terorism, stabilizare, reconstrucție leadership, parteneriat.

Forțele angajate în prima confruntare de amploare cu terorismul, lansată de SUA, după evenimentele din 11 septembrie 2001, în spațiul afgan, în care NATO, dar și state partenerere, sub mandat ONU, s-au implicat energic, se află, de câțiva ani, într-un impas mai mult sau mai puțin declarat, care necesită proiectarea unei viziuni

strategice a ISAF, a unei abordări cuprinzătoare din partea comunității internaționale, care să unească eforturile civile și militare, pentru a se pune capăt, într-un timp rezonabil, unei misiuni cu rezultate puțin mulțumitoare în asigurarea stabilității și reconstrucției unui stat ce se străduiește din răspuțeri să devină unul de drept, în condițiile în care extremismul intern este finanțat masiv de industria drogurilor, care alimentează, totodată, corupția și criminalitatea, împiedicând promovarea unei guvernări eficiente.

La recentul summit franco-britanic s-a apreciat, pe bună dreptate, că Afganistanul reprezintă o sfidare strategică, motiv pentru care există determinarea ca statele NATO, având susținerea guvernului afgan, să rămână în acest teatru atât timp cât este necesar, pentru a asigura stabilitatea țării. A vorbi în acest caz de o dublare a eforturilor, cum o fac liderii celor două puteri europene, nu pare o afirmație hazardată, ea chiar impunându-se cu acuitate, în condițiile date. Din acest motiv, Franța și Marea Britanie fac apel la partenerii lor ca să-și unească eforturile și să asigure succesul Conferinței de susținere, planificate a se desfășura în iunie, la Paris.

A construi într-o atmosferă de haos întreținut, de confruntare asimetrică continuă este foarte complicat și puțin productiv. Proliferarea extremismului religios violent într-un spațiu vast ca al Afganistanului îndeamnă nu la abandonarea mijloacelor politice de rezolvare a problemei, ci la folosirea lor mai iscusită, odată cu trecerea pe primul plan a multiplicării și eficientizării efortului militar. O întreprindere extrem de greoaie, într-un teritoriu cunoscut din relatările ultimilor ani ai media occidentale ca fiind într-o stare de înapoiere materială cronică, lipsit în proporție de 60 la sută de electricitate, cu o populație care nu dispune în proporție de 80 la sută de apă potabilă, cu o poliție slabă, opusă unor forțe antiguvernamentale numeroase – fundamentalisti islamici, foști

luptători în războiul din anii '80, traficanți de droguri etc.

Pe acest teren minat de sărăcie și înapoiere economică, unde tribalismul și convingerile religioase sunt adânc înrădăcinate, Al-Qaeda își găsește un spațiu de influență și acțiune larg, reușind să împiedice guvernul afgan și forțele internaționale să realizeze progrese reale în transformarea democratică a țării. Un război de gherilă perpetuă opune zi de zi o armată superinstruită și dotată, ca aceea a SUA și a NATO, unor trupe puțin numeroase, bine motivate ideologic și dispunând mai degrabă de mijloace de comunicații moderne, decât de armament sofisticat, dar obținând rezultate tactice clare, care contrariază la nivel politic și strategic. Recursul la inteligență, ca armă care previne sau ucide cel mai sigur, și realizarea unei imprevizibilități sporite a acțiunilor asimetrice ale talibanilor fac ca liniștea și siguranța să poată fi întreținute cu greu și numai cu prețul vieții unor militari ai statelor care participă la ISAF și membrilor forțelor de ordine locale.

Or, dincolo de orice altceva, tocmai lungul șir al sutelor de destine curmate înainte de vreme, din rândul ostașilor americani, al trupelor celorlalte state membre NATO sau parteneri prezente în teatru, dar și al populației pașnice, împreună cu ineficiența vădită a demersurilor reconstructive și stabilizatoare întreprinse de Forța internațională, a făcut ca provocarea strategică a Alianței să fie mai puternică și să contribuie decisiv la plasarea problemei Afganistanului pe agenda Summit-ului NATO, din aprilie, de la București.

1. În căutarea unor soluții strategice de eficientizare a misiunii ISAF

Cu două luni înainte de summit, în zilele de 7 și 8 februarie a.c., miniștrii apărării ai celor 26 state membre NATO au analizat, în cadrul reuniunii ministeriale de la Vilnius, prestația militarilor Forței Internaționale de Asistență pentru Securitate din Afganistan și dificultățile crescânde care le stau în față, căutând soluții pentru eficientizarea misiunii.

Cronologic, se știe că ISAF a fost înființată după declanșarea operațiunilor militare americane și aliate în Afganistan, la 20 decembrie 2001, prin Rezoluția 1386 a Consiliului de Securitate al ONU. În cadrul său, NATO este „un element esențial al angajamentului comunității internaționale

în Afganistan, unde ajută autoritățile afgane să instaureze securitatea și stabilitatea, pentru a deschide calea reconstrucției și a unei gestiuni eficiente a problemelor”¹. Alianța joacă un rol-cheie în Pactul pentru Afganistan, plan cincinal încheiat între guvernul afgan și comunitatea internațională, ce fixează obiectivele relative la securitate, guvernare și dezvoltarea economică a țării. Organizația este angajată pe trei fronturi: conduce, sub mandat ONU, ISAF, forță internațională de circa 47.000 militari, care ajută autoritățile afgane să-și exercite și să-și întindă puterea și influența asupra ansamblului țării, sfârșind prin a crea condițiile propice stabilizării și reconstrucției; are un înalt reprezentant civil, însărcinat să facă să progreseze dimensiunea politico-militară a angajamentului Alianței în țară, care lucrează în strânsă colaborare cu ISAF, asigură legătura cu guvernul afgan și alte organizații internaționale și întreține contacte cu țările vecine; dezvoltă un important program de cooperare cu Afganistanul, axat pe reforma apărării, stabilirea instituțiilor de apărare și aspectele militare ale reformei sectorului de apărare.

La 11 august 2003, NATO a preluat oficial comandamentul ISAF, trecând la îndeplinirea primei sale misiuni în afara zonei euro-atlantice. La 13 octombrie 2003, Rezoluția 1510 a Consiliului de Securitate a reînnoit pentru un an misiunea ISAF și a extins-o asupra ansamblului teritoriului afgan. La 19 septembrie 2007, prin Rezoluția 1776 a Consiliului de Securitate, a fost prelungit mandatul ISAF până pe 13 octombrie 2008.

Potrivit celor mai recente informații din teatru, ISAF avea, în martie anul acesta: 13.900 militari la Comandamentul Regional Est, Bagram, SUA, 11.600 la Comandamentul Regional Sud, Kandahar, Canada, 4.800 la Comandamentul Regional al Capitalei, Kabul, structură compozită plus Turcia, 3.300 la Comandamentul Regional Nord, Mazar-e Sharif, Germania, 2.500 la Comandamentul Regional Vest, Herat, Italia².

Surse media³ indică o prezență ISAF totală de circa 28.000 de militari, din care 15.000 americani (efortul total al SUA fiind de peste 26.000 militari), 7.800 britanici, 3.210 germani, 2.880 italieni, 2.500 canadieni, 1.650 olandezi, 1.515 francezi, 1.100 polonezi. Statele care au sub 1000 de militari, ca România, nu sunt menționate. Pierderile ISAF au sporit de la an la an, de la 57 oameni în 2003 la 232 în 2007, totalizând, după Deutsche Welle,

peste 600 militari. Desfășurarea evenimentelor a dovedit că forțele din teatru sunt insuficiente și că acestea vor trebui suplimentate. Numai că opinia publică din unele state membre NATO a adoptat o atitudine potrivnică desfășurării de (noi) trupe în teatrul afgan. Astfel, după un sondaj condus anul trecut de publicația-magazin Focus, citat de aceeași sursă, 63 la sută din germani consideră că desfășurarea actuală din nordul Afganistanului nu servește interesele Germaniei, iar 84 la sută din germani se opun trimiterii de trupe în sud, așa cum solicită SUA.

Un sondaj canadian realizat în mai anul trecut arată că 55 la sută dintre respondenți sunt favorabili unei retrageri din Afganistan, în timp ce 67 la sută sunt de părere că prezența trupelor canadiene aici face Canada mai vulnerabilă la un atac terorist. Opoziția italiană față de prezența pe frontul afgan este la fel de explicită. Prin prisma acestor exemple, și nu doar a acestora, pare normală grija cetățenilor unei țări membre sau ai alteia pentru viața propriilor fii, dat fiind riscul foarte ridicat reprezentat de o anumită regiune în care se acționează, numai că, până la urmă, cineva tot trebuie să intervină și chiar intervine acolo. Și, totuși, organizația euro-atlantică era forțată de realități să ia o altă opțiune: aceea a sporirii trupelor din teatrul afgan, ceea ce s-a și întâmplat. Numai că, atât în preajma summit-ului de la București, cât și pe timpul acestuia, puține state membre, printre care Franța și România, au anunțat că intenționează să trimită noi trupe în Afganistan, pentru a lupta împotriva forțelor Al-Qaeda.

Experți militari de prim rang din NATO au constatat că în Afganistan este, acum, în joc însăși credibilitatea organizației. Eventualitatea unui eșec în îndeplinirea misiunii de către ISAF i-a mobilizat pe strategii Alianței la a căuta cele mai bune soluții de reușită, de reluare a succeselor operaționale, în condițiile în care riscurile cele mai mari ale momentului sunt, în viziunea aceluiași specialiști⁴: asaltul fundamentalismului politic și religios, ofensiva terorismului internațional, a crimei organizate și propagării armelor de distrugere în masă, slăbiciunile statului-națiune și ale organizațiilor internaționale importante pe planul securității – ONU, NATO și UE.

Regimul taliban a sucombat de mult, a fost adoptată noua Constituție, au avut loc alegeri libere, școlile au reintrat în normal, ca și autoritățile locale, infrastructura aproape inexistentă a început

să se dezvolte, sănătatea publică se pune treptat pe picioare. Trecutul își arată, totuși, fața hidoasă pe întinderile aride ale țării: ignoranța, subdezvoltarea și analfabetismul cronic, lipsa apei și a condițiilor de igienă elementare, rata crescută a mortalității infantile, victimele tot mai numeroase din rândul populației și militarilor multinaționali, sărăcia lucie și teama omului de rând pentru ziua de mâine, în ciuda asistenței politice, militare și financiare internaționale semnificative, a acțiunii echipelor de reconstrucție provincială, larga răspândire în mediul rural a culturilor producătoare de opiu – moartea albă, ce macină populația autohtonă și mondială, rețeaua întinsă ca o pânză de păianjen peste țară a narcotraficantilor și crimei organizate.

S-a crezut, și pe bună dreptate, că ISAF va crea, într-un timp rezonabil, mediul necesar structurilor indigene de securitate pentru a-și extinde gradual influența în întreaga țară⁵, aceasta permițând NATO să părăsească Afganistanul. S-a văzut însă limpede că guvernul afgan nu are capacitatea necesară pentru a-și asuma întreaga gamă de responsabilități ce-i revin: asigurarea securității propriilor cetățeni, buna funcționare a instituțiilor de stat și a agențiilor de securitate afgane, afirmarea statului de drept. Situația militară în țară, după cum constata recent un analist francez⁶, s-a degradat continuu în ultimii doi ani. Acțiunile talibanilor au sporit în intensitate, în sudul și estul teritoriului, cu sprijinul financiar al producției de opiu. Terorismul și-a întins aripa, în 2007, și asupra regiunilor de nord și vest ale țării, peste 200 de atentate fiind comise de extremiști în Afganistan numai anul trecut. Strategia aplicată de americani la regiunile de frontieră cu Pakistanul a eșuat. În aceste condiții, NATO era obligată să găsească o soluție pentru ieșirea din criză, iar soluția a fost găsită și aprobată la summit-ul din aprilie de la București.

2. O prioritate a Alianței: Afganistanul

Concluziile Summit-ului NATO de la București⁷ proiectează o analiză obiectivă asupra realităților din teatrul afgan: prezența forțelor aliate aici are o motivare puternică; securitatea euro-atlantică și internațională este strâns legată de viitorul Afganistanului ca stat pașnic, democratic, care respectă drepturile omului și este lipsit de amenințarea terorismului. De aceea, ISAF, forță la care participă 40 de state, reprezintă principala prioritate a Alianței. Liderii statelor membre par

să fi conștientizat pe deplin faptul că, dincolo de progresele semnificative înregistrate în conlucrarea cu afganii, există provocări numeroase, ce necesită eforturi suplimentare, prin care să nu li se permită extremiștilor și teroriștilor să recâștige controlul asupra Afganistanului sau să-l utilizeze ca bază a terorismului pentru alte regiuni ale lumii.

Declarația privind Afganistanul, dată de șefii de stat și de guvern ai statelor membre, împreună cu partenerii din ISAF și cu implicarea directă a președintelui Karzai, stabilește o viziune clară, bazată pe principiile angajamentului comun și ferm, pe termen lung, sprijinului pentru întărirea conducerii și responsabilității afgane, abordării cuprinzătoare din partea comunității internaționale, care să unească eforturile civile și militare, precum și participarea și cooperarea sporită cu vecinii Afganistanului, în special cu Pakistanul. La summit se mai decide și ca aliații și partenerii să contribuie cu noi forțe și alte forme de sprijin la misiune. Este o măsură care ar trebui să genereze un flux real de forțe spre teatru, inclusiv dinspre statele care se arată deocamdată reticente în acest demers. Cât privește Conferința din iunie, de la Paris, aceasta va trebui să evalueze progresele înregistrate și să contribuie la întărirea eforturilor internaționale în vederea continuării implementării Strategiei-cadru pentru Afganistan.

Nu este mai puțin important accentul pus de liderii NATO pe necesitatea unei comunicări adecvate, corecte și în timp util, cu audiențe locale și internaționale, despre politicile și angajarea Alianței în operațiile din Afganistan, cerută de mediul informatic actual. Ei consideră salutar progresul înregistrat în întărirea capacității de comunicații strategice a NATO, cu Centrul de Operații Media, evidențiază lansarea, la Summit, a unui nou canal TV NATO pe Internet, ce va prezenta cu prioritate știri și reportaje din diverse regiuni ale Afganistanului, și își exprimă sprijinul în ameliorarea în continuare a comunicațiilor strategice până la summit-ul viitor.

Lecțiile însușite în teatre, inclusiv cel din Afganistan, îndeamnă comunitatea internațională la a conlucra mai strâns și a răspunde printr-o abordare mai cuprinzătoare a provocărilor de azi și de mâine la adresa securității, prin sporirea cooperării și contribuției tuturor actorilor importanți, inclusiv a organizațiilor neguvernamentale și organismelor locale relevante, prin aplicarea unui larg spectru de instrumente civile și militare, printr-un efort

concertat, ce ține cont de mandatele și atuurile fiecăruia. Declarația face referire la Planul de acțiune aprobat, care cuprinde un set de propuneri pragmatice de dezvoltare și implementare a contribuției NATO la abordarea cuprinzătoare. Propunerile în cauză, care privesc domeniul precum planificarea și conducerea operațiilor, instruirea și educația, amplificarea cooperării cu actori externi, prin aplicarea coerentă a instrumentelor NATO de gestionare a crizelor, vor întări cooperarea practică la toate nivelurile, vor sprijini procesul de stabilizare și reconstrucție.

NATO și ONU dezvoltă, de peste un deceniu, o colaborare operațională activă în domeniul menținerii păcii, în teatrele vest-balkanice și afgane. Operațiile, mandatate de ONU și conduse de NATO, sunt experiențe comune ce demonstrează valoarea coordonării eficiente între cele două organizații. Această cooperare trebuie să continue, pe baza prevederilor Cartei ONU și Tratatului de la Washington. După cum se apreciază că va continua și cooperarea practică NATO – Rusia, Federația declarându-se pregătită să sprijine misiunea ISAF a NATO în Afganistan, prin facilitarea tranzitului pe teritoriul său, și să continue instruirea ofițerilor afgani specialiști în lupta împotriva traficului de narcotice. În context, sunt reamintite continuarea dialogului cu partenerii din Asia Centrală cu privire la Afganistan, contribuțiile semnificative furnizate de partenerii EAPC în operațiile Alianței, și în mod special cele ale Australiei, Japoniei, Noii Zeelande și Singapore, duse sub conducerea NATO în Afganistan, precum și sprijinul acordat misiunii respective de către Republica Coreea.

3. Viziunea strategică a ISAF

Documentul special dedicat, la summit-ul NATO de la București, Afganistanului este, după cum se știe, Viziunea strategică a ISAF⁸. În fapt, așa cum se precizează în Declarație, această proiecție strategică este opera comună a liderilor statelor participante la misiune, a președintelui afgan și a secretarului general al ONU. În paginile sale, șefii de stat și de guvern ai celor 40 de țări participante la misiunea internațională din teatrul afgan expun, pe dimensiunea complexă a implicării Alianței în securitatea, reconstrucția și dezvoltarea Afganistanului, o serie de principii, măsuri și acțiuni concrete „de sprijin al populației și guvernului ales al acestei țări pentru a edifica un

stat durabil, stabil, sigur, prosper și democratic, în respectul drepturilor omului și liber de amenințarea terorismului“. Spațiul atât de amplu rezervat de liderii NATO problematicii Afganistanului arată cât de importantă este această misiune pentru comunitatea euro-atlantică. Declarația cu privire la Afganistan subliniază din start că acesta este „prioritatea-cheie a Alianței“. Neîndoielnic că, după evenimentele tragice de la 11 septembrie 2001, s-a înțeles foarte bine relația de dependență existentă între stabilitatea și viitorul Afganistanului și securitatea euro-atlantică și, pe plan mai larg, securitatea internațională. NATO și-a trimis forțele departe de spațiul său geografic de existență, la cererea guvernului afgan și având mandat ONU, fiind convinsă că extremiștii și teroriștii Al-Qaeda, luând controlul țării, pot realiza aici o bază pentru terorism care să amenințe lumea.

Summit-ul de la București a adoptat, în cuprinsul noii viziuni, cele patru principii de bază ale contribuției Alianței la etapa următoare de reconstrucție a Afganistanului: un angajament pe termen lung, susținerea implicării și responsabilității tot mai puternice a autorităților afgane, nevoia unei cooperări și implicări crescute din partea comunității internaționale – combinând eforturile militare cu cele civile - și, în cele din urmă, susținerea stabilității regionale, cu accent pe Pakistan.

Nivelul de la care se pornește este unul susținut de realizări și progrese semnificative: în dezvoltarea democrației și îmbunătățirea condițiilor de viață, în reconcilierea națională și ameliorarea securității și infrastructurilor de bază, accesul la sănătate și educație (multiplicat de șase ori), protejarea drepturilor femeilor prin lege. Acestea au fost înfăptuite prin instaurarea de către forțele internaționale și cele afgane a unui climat de securitate și liniște, bazat pe creșterea continuă a capacității de ripostă la acțiunile extremiștilor, la atentatele teroriștilor.

În viziunea semnatarilor documentului, succesul va fi deplin când: extremismul și terorismul nu vor mai constitui o amenințare pentru stabilitatea țării, forțele de securitate naționale afgane vor avea conducerea operațiilor și vor fi autonome, guvernul afgan va putea face să beneficieze toți cetățenii, în ansamblul țării, de buna guvernare, reconstrucție și dezvoltare. Aceste deziderate vor fi posibile prin aplicarea fermă a unui plan politico-militar intern pe termen mediu, conform cu Pactul pentru

Afganistan și Strategia de dezvoltare națională a Afganistanului.

Ajutorul concret dat guvernului afgan pe plan securitar, pentru a menține un mediu sigur și o bună guvernare, constă în sprijin mutual în împărțirea greutăților, punerea la dispoziția comandanților militari ai ISAF de forțe, echipe de formare și mijloace necesare pentru remedierea insuficiențelor, suplețe în utilizarea maximală a forțelor, măsuri pentru evitarea victimelor civile, combaterea mai activă a propagandei extremiste și comunicarea mai eficace către publicul afgan și internațional a obiectivelor ISAF, a împlinirilor și provocărilor care subzistă⁹.

Obiectivul construcției, până în 2010, a unei armate afgane de 80.000 oameni¹⁰, aptă de a desfășura operații autonome, va fi atins prin punerea la dispoziție a echipelor de formare și furnizarea de materiale necesare, transferul progresiv către forțele afgane, susținute de ISAF, a responsabilității principale a securității pe ansamblul țării, iar la cererea deja exprimată de autoritățile afgane, a securității capitalei, numirea, probabilă, a unui ofițer de rang înalt afgan la Cartierul general al ISAF, crearea unor instituții de securitate și apărare eficiente, aflate sub control civil, sprijinul dezvoltării unei poliții naționale afgane, creșterea capacității de comunicare și de răspuns la propaganda extremistă, întărirea instituțiilor statului de drept, apărarea drepturilor omului și promovarea valorilor comune, în respectul culturii și tradițiilor afgane, susținerea securității alegerilor viitoare, sprijinul acțiunii de combatere a traficului de stupefiante.

Pe firul relației biunivoce, reciproc influențabile securitate – dezvoltare, se preconizează o coordonare sporită a eforturilor pentru securitate, guvernare și dezvoltare¹¹, asociind toți partenerii locali și internaționali la ajutorarea guvernului afgan, întărirea cooperării misiunii ONU cu ISAF, creșterea rolului acesteia în coordonarea eforturilor civile internaționale, ameliorarea coordonării civilo-militare, angajarea mai regulată de consultări cu toți actorii implicați în Afganistan, după necesități și în strânsă coordonare cu guvernul afgan, sporirea eforturilor internaționale, după conferința de la Paris, pentru continuarea implementării Pactului pentru Afganistan, punerea la dispoziție a tuturor echipelor de reconstrucție provinciale (PRT) necesare, întărirea componentelor lor civile și alinierea strategiilor lor de dezvoltare la prioritățile guvernului afgan.

Amenințările la care este supus Afganistanul – violența extremistă și drogurile – afectează în egală măsură regiunea. De aici, apelul pe care cei 40 îl fac vecinilor acestuia, și în special Pakistanului, de a susține guvernul afgan în demersurile de realizare a unui stat stabil, în interiorul unor frontiere sigure. Se estimează o aprofundare a angajamentului cu vecinii Afganistanului, îndeosebi cu Pakistanul, un sprijin al eforturilor de ameliorare a securității și stabilității de-a lungul frontierei dintre cele două state, continuarea cooperării și intensificarea dialogului dintre acestea, în cadrul mecanismelor de la Jirga, al procesului Ankara și al Comisiei tripartite.

În esență, Viziunea strategică a ISAF este o proiecție și o promisiune a unui nou viitor pentru Afganistan și, se poate spune, reprezintă o garanție a creării tuturor condițiilor pentru ca poporul afgan, ajutat de aliați și parteneri, să-și ia în propriile mâini securitatea, reconstrucția și dezvoltarea țării, să aspire la o viață mai bună, mai sigură, ferită de lipsuri și amenințări.

Concluzii

Securitatea euro-atlantică este strâns legată de viitorul pașnic al acestei țări, respectul drepturilor omului și lupta împotriva amenințărilor teroriste, iar aceste elemente motivează întregul conținut al Viziunii strategice adoptate în sesiunea specială a Summit-ului NATO de la București dedicată Afganistanului.

Angajamentul comun și ferm pe termen lung pe care ISAF înțelege să și-l asume în teatrul afgan reprezintă prioritatea principală a Alianței. Acesta va fi îndeplinit printr-o coordonare cuprinzătoare a eforturilor tuturor forțelor și instituțiilor afgane și internaționale implicate.

Organizației euro-atlantice îi revine, în problema Afganistanului, o responsabilitate limitată la securitate și stabilitate. Pe acest canevas, NATO își asumă ca obiectiv, pentru etapa următoare, intensificarea cooperării militare pentru susținerea

misiunii, miza eforturilor sale fiind aceea ca, în final, securitatea statului afgan să fie asigurată de forțe și instituții naționale.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Vezi *Les dossiers de l'OTAN: L'OTAN en Afghanistan*, <http://www.nato.int/issues/Afghanistan/index-fr.html>

2 Sursa: ISAF Mirror, no. 47, March 2008, p. 3.

3 Gary LEUPP, *The Independence of Kosovo - Threatening the Foundations of a World Order*, CounterPunch, 19 February 2008.

4 **Cinci dintre cei mai înalți ofițeri și strategii al Alianței** – generalul american John Shalikashvili, generalul german Klaus Naumann, generalul olandez Henk van den Breemen, mareșalul englez Lord Peter Inge și amiralul francez Jacques Lanxade – realizatorii unui studiu-manifest pentru un nou NATO, în care, inventariind aceste riscuri, susțin pregătirea NATO pentru a lansa un atac nuclear preventiv, spre a stopa propagarea „iminentă” a armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă. Vezi, pentru aceasta, *Preemptive nuclear strike a key option, NATO told*, The Guardian, 22 January 2008.

5 General-locotenent Rick HILLIER, *Mari așteptări*, Revista NATO, Vara 2004.

6 Aurélien GIRARD, *Afghanistan: La traversée du désert des troupes de l'OTAN*, La Grande Epoque, Paris, 10.02.2008.

7 Vezi Declarația Summit-ului de la București publicată de șefii de stat și de guvern participanți la reuniunea Consiliului Nord-Atlantic, 3 aprilie 2008.

8 Viziunea strategică a ISAF. Declarația șefilor de stat și de guvern ai țărilor ce contribuie la Forța internațională de asistență pentru securitate (ISAF), condusă de NATO, sub mandatul Națiunilor Unite, în Afganistan.

9 Ibidem, p. 2.

10 Ibidem, p. 2.

11 Ibidem, p. 3.

Generalul prof. univ. dr. Mircea MUREȘAN (muresan@unap.ro), comandantul (rectorul) Universității Naționale de Apărare „Carol I”, revine, pe spațiul de analiză al problematicii organizației euro-atlantice, cu una din temele cele mai complexe ale Summit-ului NATO de la București, Strategia pentru Afganistan, care detaliază angajamentul Alianței și statelor partenere din ISAF de continuare a eforturilor pe termen lung pentru securitatea, reconstrucția și dezvoltarea statului afgan.

CARACTERISTICI DE SECURITATE ALE REGIUNII EXTINSE A MĂRII NEGRE. PARADIGMA „SECURITĂȚII ÎNGHEȚATE“

Marius-Sorin MICLEA

În acest articol, autorul își focalizează atenția asupra schimbărilor produse în cadrul mediului de securitate al Regiunii Mării Negre, în perioada imediat următoare căderii Cortinei de Fier. Abordarea subiectului din punct de vedere al relațiilor internaționale este sistemică, urmărindu-se o radiografiere a unor domenii de referință pentru comunitățile din regiune. Sunt vizate cinci domenii de importanță majoră, care, în opinia lui Barry Buzan, sunt cele mai expuse noilor tipuri de amenințări survenite ca urmare a schimbării polarității la nivel mondial. Este vorba despre domeniile militar, politic, social, economic și de mediu. Totodată, sunt dezvoltate cercetările altor autori asupra acestei perioade supuse unor schimbări semnificative de după Războiul Rece. Este o etapă a redefinirii identitare a actorilor regionali, dar, totodată, a lipsei de cooperare, a suspiciunilor, a apariției unor amenințări difuze, a competiției, dar și a introspecției. Ea cuprinde redefinirea politicii de securitate regionale, în care state aparținând unor sisteme politice diferite se regăsesc împreună, în cadrul unei noi paradigme de securitate, definită de autor drept „paradigma securității înghețate“, ca urmare a similitudinilor avute cu vechea paradigmă de securitate a Războiului Rece.

Cuvinte-cheie : paradigma securității înghețate, paradigma cooperării, Regiunea

Extinsă a Mării Negre, Războiul Rece, mediul de securitate, Pactul de la Varșovia, NATO.

1. Transformarea mediului de securitate de la Marea Neagră după căderea Cortinei de Fier

Evenimentele desfășurate în Europa Centrală și de Est la sfârșitul anilor '80-începutul anilor '90 au transformat de o manieră ireversibilă mediul de securitate global și european. Ele au marcat sfârșitul Războiului Rece, ai cărui germeni și-au făcut apariția odată cu rivalitatea ruso-americană din anul 1917. Sfârșitul sistemului de securitate și apărare al blocului țărilor comuniste a creat un dezechilibru global major, lăsând Statele Unite, în noua lume unipolară, fără principalii inamici personificați de către statele Pactului de la Varșovia.¹

Căderea comunismului a modificat în mod dramatic arhitectura de securitate și apărare a Regiunii Extinse a Mării Negre (REM N). Înainte de implozia URSS, în regiune erau instalate față în față trupele Pactului de la Varșovia și cele ale NATO. Regiunea însăși era o miză importantă în lupta pentru acapararea supremației strategice globale, dacă avem în vedere principalele obiective strategice ale regiunii, bazele navale sovietice din bazinul Mării Negre, radarele Armatei Roșii de pe Insula Șerpilor, bazele armatei americane din Turcia și strâmtoarele Bosfor și Dardanele.

Până în anul 1991, patru state, poziționate în două organizații politico-militare - Uniunea Sovietică, România, Bulgaria și Turcia - stăpâneau

zonele de litoral din jurul Mării Negre. Disoluția Uniunii Sovietice a dublat numărul statelor riverane, actuala geografie regională a acestor state fiind constituită de Ucraina, R. Moldova, Rusia, Georgia, Turcia,² Bulgaria și România. După euforia generată de eliberarea de sub tutela sovietică, un viitor obscur se prefigura pentru statele regiunii. În cadrul actual post-Război Rece, o nouă paradigmă de securitate înlocuiește mediul de securitate specific al Războiului Rece, bazat pe descurajare, dar care asigura, totuși, stabilitatea și securitatea în regiune. Noile amenințări, vulnerabilități, sfidări și riscuri asimetrice apărute au demonstrat o realitate incontestabilă: filosofii și dialecticienii marxism-leninismului au prevăzut efectele specifice tranziției de la capitalism la socialism. Nimeni dintre ei însă nu a reușit să întrevadă ce se întâmplă în situația inversă, aceea a trecerii dialectice de la socialism la capitalism.

În aceste condiții istorice date, cadrul cooperării între statele aparținând blocului socialist a fost abrogat, fiind înlocuit de un sistem „înghețat” de securitate, ale cărui principale caracteristici au fost neîncrederea, disensiunile, lipsa cooperării în unele cazuri, suspiciunea, competiția acerbă în toate domeniile, percepția statelor vecine ca potențiali inamici, cât și cea a determinării Rusiei de a-și recupera statutul de fostă mare putere și de a-și recâștiga influența în regiune. Aceste elemente, formează, în opinia noastră, „substanța” „paradigmei de securitate înghețată” de după Războiul Rece.

În același timp, ele reprezintă pilonii unui model conceptual care redefinește mediul de securitate de la Marea Neagră, în perioada de tranziție dintre paradigma Războiului Rece și cea actuală, a cooperării. Cadrul de cooperare al statelor care, după anii '90, formau sistemul de securitate de la Marea Neagră a fost minat de aceste chestiuni egocentrice, specifice „copilăriei” capitalismului și unei lumi în tranziție. Ele au întârziat dezvoltarea regiunii, alimentând, în același timp, anxietatea statelor occidentale față de extinderea spre Europa Orientală. Specific acestei zone, într-o perioadă de timp de 20 de ani, trei paradigme au influențat securitatea și stabilitatea regiunii: **paradigma de securitate a Războiului Rece** (și-a făcut simțită prezența începând cu anul 1945, până în anii '90, fiind totuși greu de definit o dată precisă de transformare a mediului de securitate). E posibil ca acest punct final să-l

regăsim în 1989, după întâlnirea dintre Gorbaciov și Bush la Malta. Într-o altă abordare, putem declara sfârșitul Războiului Rece la semnarea actului final care pune capăt Tratatului de la Varșovia. Tot așa de bine putem declara schimbarea paradigmei de securitate în august 1991, cu ocazia „puciului” de la Moscova, sau în decembrie 1991, când, oficial, Uniunea Sovietică devenea istorie. **„Paradigma securității înghețate”** este moștenitoarea de drept a paradigmei Războiului Rece, caracteristica ei principală fiind lipsa de cooperare. După cum vom încerca să demonstrăm, câteva elemente din recuzita Războiului Rece se vor regăsi și în perioada imediat următoare, în climatul internațional specific subsistemului geostrategic al Mării Negre. Încadrarea ei în timp reprezintă o etapă a tranziției spre capitalism a statelor fost-comuniste, la începutul anilor '90. De asemenea, ea coincide, în mare parte, din punct de vedere temporal, cu perioada de unipolaritate, după pierderea statutului de mare putere militară a Rusiei. **Paradigma cooperării** sau paradigma în care Rusia își începe revenirea în forță în calitate de partener egal cu Statele Unite include în cadrul ei conceptual mai multe elemente, cum ar fi: germeii noii lumi oligopolare în curs de cristalizare, războiul global declarat împotriva terorismului și o răspândire fără precedent a globalizării. Pentru majoritatea statelor din REMN, paradigma include etapa reformelor, de această dată hotărâte, din cadrul societății, iar pentru unele dintre ele înseamnă finalizarea ofensivelor diplomatice începute imediat după 1989, concretizate în accesarea în NATO și aderarea la Uniunea Europeană.³

2. Încadrarea paradigmei de securitate a REMN de după disoluția URSS într-o abordare largită a sistemului de relații internaționale

Una dintre cele mai importante sfidări la adresa securității internaționale după sfârșitul Războiului Rece a fost tendința de fragmentare a unor construcții statale din Europa, fenomen care nu a ocolit nici regiunea Mării Negre. Entități aparținând fostului spațiu sovietic au început acțiunea de separare, ca urmare a tendințelor naționaliste alimentate de dispariția „cruste ideologice” comuniste care a ținut la „rece” problemele etnice și separatiste. Orientările și manifestările secesioniste ale fostelor republici sovietice confirmă regruparea

lor spre civilizațiile de origine. În ciuda dorinței de pace și de cooperare manifestate de către statele regiunii, adevărata pacificare era în întârziere, datorită orgoliilor Rusiei, care nu accepta pierderea statutului de mare putere. Mai mult decât atât, o impresionantă diversitate antropologică de rase, culturi, populații și obiceiuri complica tabloul strategic al acestor state „derutate”.⁴ Tensiunile și disensiunile dintre state au fost alimentate copios de către Rusia, cu ajutorul unei politici foarte eficiente și pragmatice de folosire a presiunilor energetice.

Cu toate că factorii de decizie (conducătorii și clasele politice) din țările afectate conștientizau adevărata situație politică și de securitate, stabilizarea regiunii era departe de a fi înfăptuită. O minimă cooperare s-ar fi impus, fiind utilă dezideratelor momentului, care ar fi trebuit să cuprindă spiritul de parteneriat (necunoscut în acea perioadă statelor cuplate încă la vechiul spirit al CAER-ului), respectul reciproc, cât și crearea de oportunități pentru cooperarea regională. Din nefericire, actorii de atunci nu au reușit să se îndrepte spre o paradigmă eficientă de cooperare.

Moștenirea comunismului a marcat profund, de o manieră dură, individualitatea fiecărei țări, astfel că absența oricărei inițiative și a voinței politice, suspiciunea, inițiativele diplomatice neconcretizate au fost predominantele vieții politice regionale în perioada acestei paradigme de securitate. Teama perpetuă a statelor din regiune față de politica percepută ca amenințătoare a Rusiei la adresa propriilor independențe face parte tot din moștenirea malefică a comunismului, stând la baza lipsei de implicare și de hotărâre a actorilor zonali.

O Uniune Europeană dezinteresată, un NATO circumspect, dar care a declanșat, totuși, procesul Parteneriatului pentru Pace (PfP), în 1994, pun în evidență dificultățile Occidentului în a umple vidul de influență ca urmare a fragilității temporare a Rusiei. Dar slăbiciunea acestui stat a rămas limitată în timp. Dificultățile identitare, economice, politice, militare atrag atenția introspectivă a Rusiei spre propriile-i probleme, determinând-o ca, în câțiva ani, ea să-și revină, recuperându-și statutul de mare putere.

În noul mediu corespondent „paradigmei securității înghețate”, ingredientele Războiului Rece au fost înlocuite de către pilonii noii construcții conceptuale. Descurajarea între

superputeri a fost înlocuită cu suspiciunea, pe două coordonate: cea a statelor din regiune față de forța militară a Uniunii Sovietice și cea a noilor state, unul față de celălalt. Confruntarea între ideologii a fost înlocuită cu problemele existențiale ale statelor din regiune, fostele republici unionale fiind tentate să-și reorienteze politica spre Occident, dar având dependență energetică de Rusia. România și Bulgaria, la rândul lor „încorsetate” de aceleași probleme economice, au știut să-și gestioneze mai bine opțiunile spre ceea ce numim „deschiderea către Vest”. Cel puțin în România, o rezervă accentuată la adresa Rusiei ca moștenitoare a fostei Uniuni Sovietice a fost evidentă în permanență. O majoritate covârșitoare a societății civile și-a manifestat opțiunea fermă de a racorda România în totalitate la valorile occidentale, acolo unde, de fapt, îi este locul.

Cel mai mare pericol pentru noile democrații din regiune a fost atitudinea negativă, dar previzibilă a Rusiei la adresa dorinței de extindere a NATO și comunității occidentale în regiunea Mării Negre.⁵ Semnalele politice provenind de la Kremlin au devoalat opoziția fermă a conducerii Rusiei față de extindere, concretizată în amenințări de creștere a prețului hidrocarburilor sau chiar stoparea temporară a livrărilor de țiței sau gaz „pentru revizie sau reparații temporare”. Evident, elementele-țintă ale amenințărilor erau atât statele care își manifestă răspicat dorința de a merge spre Vest, cât și statele occidentale, ale căror importuri de hidrocarburi din regiunea caspică reprezintă cam 45% din necesarul propriu.

Paradigma „securității înghețate” din spațiul geostrategic al regiunii Mării Negre cuprinde, în cadrul său, pe lângă elemente moștenite de pe vremea Războiului Rece, o serie de elemente noi, nemaiîntâlnite, datorită transformărilor operate în regiune ca urmare a pulverizării regimurilor comuniste. Astfel, o serie întreagă de amenințări asimetrice difuze, precum traficul de droguri și carne vie, crima organizată, amenințările teroriste, traficul de materiale radioactive, sunt specifice perioadei de tranziție de după 1990. Alături de ele, regăsim suspiciunea, teama, neimplicarea, ideile preconcepute, falimentul economic, specifice statelor aflate în Război Rece. Mai regăsim dorința Rusiei de a-și impune cu orice preț politica de forță și acreditarea recunoașterii statutului său de mare putere în zonă. Presiunile făcute de această fostă superputere asupra statelor care au o altă viziune

decât a sa reprezintă un motiv în plus pentru a considera regiunea drept neatractivă de către Occident.

3. Cadrul conceptual al „paradigmei securității înghețate” din REMN

Conceptul este urmarea unor observații empirice și înglobează o serie de raționamente și idei ordonate într-o construcție logică, cu menirea de a scoate în evidență caracteristicile de securitate ale regiunii Mării Negre. Etapa analizată este cea de tranziție între perioada Războiului Rece și cea a destinderii relațiilor între actorii zonali, pe fondul coagulării luptei împotriva terorismului. Perioada cercetată se încadrează în linii mari între anii '90 și atacurile din 11 septembrie 2001.

Paradigmele reprezintă un instrument util de analiză, fiind necesare gândirii umane, care are nevoie de modele explicite sau implicite pentru a fi capabile să efectueze următoarele operațiuni ale gândirii:

- să ordoneze și să generalizeze realitatea;
- să înțeleagă legăturile dintre fenomene;
- să anticipeze și să predicționeze dezvoltările ulterioare;
- să descifreze ceea ce este important și ce e mai puțin important;
- să decidă și să aleagă o cale de îndeplinire a scopurilor.⁶

În planul ideilor, „paradigma securității înghețate” (în lucrare *paradigma*, n.a.) este o construcție rațională, care surprinde o stare de spirit caracteristică fostelor state comuniste ale regiunii Mării Negre după căderea comunismului. Ea include în materia sa un *summum de fapte* care au marcat de o manieră negativă cele cinci domenii reprezentative ale comunităților umane existente în zonă: domeniile militar, societal, politic, economic și al protecției mediului.⁷

Cadrul conceptual al construcției logice reunește noțiuni-cheie, care, bine articulate, permit explicitarea ansamblului teoriei. Pentru a reuși să ne atingem scopul, se impune prezentarea principalelor concepte teoretice care compun fondul științific al *paradigmei*. Instrumentele cu care operăm vor fi noțiunile ce ne vor ajuta în construcția conceptului. Vom utiliza ca principal instrument de analiză abordarea sistemică a relațiilor internaționale, ale cărei noțiuni fundamentale le vom utiliza.

Cadrul geografic general de referință este fostul spațiu ex-sovietic litoral al Mării Negre, compus din Ucraina, Moldova, Rusia, Georgia, cele două țări din partea vestică a litoralului Mării Negre, România și Bulgaria, Turcia, Armenia și Azerbaidjanul, cu regiunea caspică, importantă din punct de vedere al resurselor de energie, și Caucazul. Pe lângă acești actori importanți, subiecți importanți ai *paradigmei*, aceasta mai include și actorii externi, SUA, NATO, UE, OSCE și alte organisme internaționale interesate, cât și părți ale unor inițiative regionale.

Interacțiunea dintre statele subsumate *paradigmei* a fost influențată, pe plan militar, politic, economic, de către amenințările specifice acestei regiuni și etapei istorice de după Războiul Rece. Din punct de vedere al amenințărilor, acestea au fost repartizate oarecum în mod inegal, descrescător, urmând un traseu descendent, dinspre zonele fierbinți înspre statele cu o democrație mai consolidată și sisteme statale mai stabile. Subiecți ai analizei, statele, sunt pe aceeași poziție de egalitate, singurul stat care face notă discordantă fiind Rusia, aflată într-o perioadă de „decădere imperială temporară”, dar care va reveni, în scurt timp, în prim-planul jocurilor de putere.

În ceea ce privește principiul organizator al sistemului, cât și specificarea funcțiilor unităților sale în perioada Războiului Rece, puterea dominantă incontestabilă a regiunii era Uniunea Sovietică, deși regimurile comuniste proclamau unitatea de monolit, fraternitatea și egalitatea statelor comuniste pe scena internațională. Ca urmare, state comuniste ca România și Bulgaria, fiind angrenate în sistemele OPV și CAER, nu își permiteau să aibă inițiative proprii în chestiunile principale, fiind tributare politicii de bloc. **În perioada Războiului Rece, pe teritoriul REMN coexistau țări aparținând de două organizații politico-militare, fiind dificil de a argumenta că, în această regiune, viața internațională era caracterizată de anarhie. Fiecare din cele două pacte politico-militare avea propriul său statut, propriul set de ierarhii și reguli, putând afirma că principala constantă a regiunii era echilibrul instaurat de nevoia de stabilitate supusă descurajării specifice Războiului Rece.**

Transformarea sistemului s-a produs, conceptual, odată cu disoluția Uniunii Sovietice, aceasta pierzându-și, cel puțin la nivel teoretic, autoritatea indusă de statutul de superputere. Prin

urmă, modificarea de la nivelul principiului organizator a contribuit într-o măsură covârșitoare la schimbarea sistemului. Deci, evenimentele care au dus la căderea comunismului au transformat sistemul de securitate specific Războiului Rece într-un sistem de securitate „înghețat”, caracteristic perioadei de unipolaritate post-comunistă. O polaritate în jurul principalelor superputeri ale Războiului Rece predomina în regiune. România și Bulgaria erau încadrate în Tratatul de la Varșovia, iar cel puțin la nivel declarativ, propriile lor nevoi de securitate coincideau cu cele ale URSS. În privința Turciei, ea era singura reprezentantă a NATO în regiune, dar un actor de importanță majoră, datorită controlului strâmtorilor care-i ofereau accesul la oceanul planetar, fiind cel mai important aliat al SUA în regiune.

Aspectele negative au apărut odată cu prăbușirea URSS, în principalele domenii care definesc organizarea subsistemului, statele și indivizii. Fiecare domeniu conține amenințări la adresa securității entităților statale și chiar la adresa securității regionale, care este suma tuturor securităților statale luate separat. Aceste aspecte negative au acționat atât la nivelul exterior, cât și la cel interior al statelor. La nivel exogen, ele au alterat relațiile interstatale, iar la nivel intern au acționat împotriva ierarhiei instituționale, afectând mecanismele autorității statale. **Slăbiciunea statelor în cele cinci domenii majore esențiale pentru societate reprezintă o constantă a perioadei *paradigmei*.**

În mod aparent, aspectele descrise își revendică originea în efectele perverse ale fenomenului de remanență, care au continuat, o bună perioadă de timp după căderea comunismului, să se manifeste, sub masca noilor formațiuni „democratice” eminate după pulverizarea sistemului socialist. Efectiv, aceste entități neocomuniste, susținute de către vechii beneficiari ai privilegiilor, au produs efecte negative la nivelul sistemelor economice interne ale fiecărui stat din regiune. Cu toate acestea, ele au reprezentat factori secundari ai deteriorării situației. Adevăratele motive ale amplificării și dezvoltării *paradigmei* au fost gravele probleme generate de situația produsă de căderea comunismului la sfârșitul Războiului Rece. Astfel, etapa „înghețată” a relațiilor internaționale concura cu problemele dificile la nivel intern, rezultatul final fiind îndepărtarea entităților statale de un model pragmatic de cooperare. În acea

epocă, „competiția reprezenta excepția, iar lipsa de cooperare – regula”.⁸

Interpretarea conceptului se dovedește a fi dificilă uneori, ca urmare a complexității fenomenelor care afectează cele cinci domenii majore ale comunității. Fiecare stat, ca urmare a agresiunilor specifice nonmilitare și asimetrice la adresa sa, reacționează de o manieră specifică, astfel că locul tonalităților diplomatice a fost preluat de nuanțele maniheiste, vecinii fiind percepuți de multe ori ca principali concurenți, chiar inamici. Într-un subsistem în care fiecare stat se află într-o continuă concurență, singură Rusia are toate atuurile pentru a profita de această situație inedită. În cadrul *paradigmei*, marea constantă a politicii externe a Rusiei a rămas acțiunea de recâștigare a statutului de hiperputere pierdut odată cu prăbușirea comunismului.

Ca o concluzie a abordărilor noastre, dorim să subliniem că „paradigma securității înghețate” din regiunea Mării Negre nu face altceva decât să creeze un cadru științific de analiză a conceptului securității regionale, integrat în subsistemul de relații internaționale al regiunii extinse a Mării Negre.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 **Caracteristică perioadei de crepuscul a comunismului și derutei care a însoțit sfârșitul Războiului Rece** este declarația lui Grigori Arbatov, directorul Institutului pentru Studii Nord-Americane al Academiei sovietice de științe. El le spunea ziariștilor americani, la începutul anilor '90: „*Suntem pe cale să vă facem cel mai mare rău posibil : suntem pe cale să vă lăsăm fără inamici*”. Sursa: Andre FONTAINE, articol apărut în *Le Monde*, 27 mai 1988.

2 În ceea ce privește Turcia, se impune o explicație: deși din punct de vedere geografic ea face parte din REMN, totuși, nu a traversat perioada post-Război Rece marcată de problemele dificile ale fostelor state comuniste, România și Bulgaria, sau ale fostelor republici unionale, acum state independente. De mult timp, Turcia era deja un stat democratic, un aliat al Statelor Unite în regiune, beneficiind de ajutoare financiare și militare din partea acestora. Totuși, ea manifestă o poziție ambiguă în cadrul « *paradigmei de securitate înghețată* ». Pe de-o parte, are o poziție politică comună cu Rusia împotriva prezenței forțelor navale americane în regiune (în mod special privind transferul misiunii ACTIVE ENDEAVOUR în Marea Neagră), iar pe de altă parte, ca urmare a apartenenței la lumea islamică, susține fostele republici unionale islamice, în conflictele acestora cu Kremlinul. (S.

HUNTINGTON, *The Clash of Civilisations and the Remaking of World Order*).

3 După STOINA N., în **Evoluția paradigmelor securității de la tradiție la contemporaneitate**, paradigma de securitate s-a cristalizat de-a lungul secolelor, maturizându-se la stadiul de suficiență în deceniile de după cel de-al Doilea Război Mondial, când popoarele își pun o întrebare paradoxală: dacă războiul nuclear la scară mare amenință cu distrugerea totală, cum ar putea ajuta el lumea să supraviețuiască ? În mod oficial, această paradigmă a Războiului Rece acordă armelor de nimicire în masă ipoteza de treaptă pe scara creșterii gradului de letalitate al armelor. Suntem de acord, cu specificația că descurajarea bazată pe controlul cursei înarmărilor a reprezentat elementul de bază al paradigmei.

4 Dr. G. ALEXANDRESCU, A. SARCINSCHI, în **Modalități și posibilități de amplificare a cooperării în regiunea Mării Negre**, București, Editura UNAp „Carol I”, 2005.

5 Ni se pare interesantă și, în același timp, demnă

de menționat o sintagmă care exprimă fără echivoc, într-un mod plastic, atitudinea Rusiei față de extinderea Occidentului spre Răsărit. Astfel, pentru Rusia, „conflictele ținute la cald reprezintă tranșeele pe care această țară le-a săpat în fața expansiunii Occidentului spre Răsărit”. (Din prelegerea ținută de dl. Iulian Fota, directorul Colegiului Național de Apărare, cursanților celei de-a XIX-a serii, noiembrie, 2007).

6 S. HUNTINGTON, **op. cit.**

7 Barry BUZAN reconsideră problema securității, specificând că orice comunitate umană este afectată de diverși factori, în cele cinci domenii de importanță majoră enunțate mai sus. Pentru el, sistemul internațional, statele și indivizii sunt obiecte de referință, iar cele cinci spectre conțin principalele amenințări la adresa acestor obiecte de referință. (B. BUZAN, **Statele, popoarele și teama**, 1991).

8 Dr. G. ALEXANDRESCU, *Dinamica modificărilor paradigmei de securitate a zonei Mării Negre*, în **Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre**, București, Ed. UNAp „Carol I”, 2005, p. 43.

Marius-Sorin MICLEA (miclea_m@yahoo.com), doctorand în Drept, la specializarea Securitate Internațională și Apărare a Școlii Doctorale a Universității din Lyon, a urmat cursurile Liceului Militar „Mihai Viteazul”, Școlii Militare de Ofițeri Activi de Aviație „Aurel Vlaicu”, Facultății de Drept, Institutului Diplomatic Român și Colegiului Național de Apărare, cursul de bază. A studiat în Franța, ca bursier al guvernului francez, absolvind un Master de cercetare în Relații Internaționale și Europene, specialitatea Securitate Internațională și Apărare, la universitățile din Grenoble și Lyon. De menționat participarea sa la Al Treilea Ciclu Universitar de Apărare din cadrul Institut des Hautes Etudes de Défense Nationale, din Paris. În prezent este consilier la Direcția Control Armament și Verificare, din cadrul Oficiului Central de Stat pentru Probleme Speciale.

RISCU ÎN CONDIȚIILE GLOBALE ALE MANAGEMENTULUI MODERN

Dr. Camelia ȘTEFĂNESCU

Amplificarea și accelerarea schimbărilor economice, sociale, tehnologice, demografice și de mediu, care au loc la scară globală, aduc în fața organizațiilor moderne numeroase și semnificative provocări, ale căror concretizări se reflectă în noi realități, mult mai complexe, generatoare de stări de risc. Aceste situații implică, pe de o parte, numeroase condiționări comportamentale pentru organizații, iar pe de altă parte, dau măsura capacității unui management performant al riscului, concomitent eficient și eficace. Prin intenții și realizare, această lucrare își propune să abordeze problematica riscului în condițiile managementului modern, sub presiunea fenomenului globalizării, într-o manieră care să aducă un plus de clarificări, prin includerea unor noi concepte, determinări terminologice și analize proprii acestui domeniu.

Cuvinte-cheie: economie, management modern, managementul riscului.

1. Generalități

Abilitatea de a gestiona riscurile și de a opera cu criteriile de raționalitate, în condițiile globale ale lumii contemporane, condiționează supraviețuirea și reușita în managementul organizațiilor moderne.

Cu toate că noțiunea de „risc“ este vehiculată până la banalizare, nu putem să nu acceptăm faptul că ea constituie o realitate obiectivă a lumii contemporane, realitate care se amplifică odată cu fenomenul globalizării. În această luptă câștigă cei pregătiți pentru a înfrunta direct, cu tenacitate și curaj problematica riscurilor manageriale.

Riscul se manifestă în permanență și se amplifică în momente cruciale. Tocmai de aceea, în confruntarea cu stările de risc, este necesar ca managerii generali și echipele manageriale să manifeste un puternic spirit întreprinzător, să adopte decizii într-un termen scurt, să elaboreze măsuri

antirisc, modelându-și permanent comportamentul în fața multitudinii de riscuri ce pot să apară în activitatea managerială.

Așa cum subliniază specialiștii¹, managerul, în condițiile globale ale managementului modern, poate să acționeze fie ca inginer comercial orientat în permanență spre generarea de soluții comerciale, fie ca „purtător” de afaceri, în sensul concret de specialist capabil să conducă afacerea. Indiferent de cele două ipostaze, este dator să-și asume riscurile ce pot să apară sau să însoțească procesele de construire, dezvoltare și conducere a afacerii.

Riscul și influența sa asupra vieții sociale deosebesc contemporaneitatea de vremurile în care oamenii considerau că viitorul reprezintă o reflectare a trecutului sau ceva neprevăzut. Epoca de „contemporaneitate“, susține Peter L. Bernstein (1996, p. 23), trebuie înțeleasă ca perioada ce începe nu cu revoluția industrială, ci cu epoca Renașterii. În opinia aceluiași teoretician, toate mijloacele pe care le utilizăm astăzi în managementul riscului și în procesul de analiză a deciziilor și alternativelor, de la abordarea strictă a teoriei jocurilor la teoria haosului, datează din acea perioadă.

Odată cu elaborarea mecanismelor de analiză a probabilităților și a stărilor de risc, lumea managerială s-a schimbat, integrându-se treptat în mediul global. Economiiile naționale se află sub acțiunea a două forțe opuse: mișcarea generală spre globalizare, internaționalizare, deschidere și nevoia organică de a-și menține identitatea (Mecu, Gh., 2003, p. 90). Apare, în acest context, necesitatea cercetărilor conceptuale, deslușirii sensului manifestării stărilor de risc și a interrelațiilor dintre diferite genuri de risc.

Printre numeroasele dezvoltări teoretice implicate de situația specifică subliniată, teoria și practica managementului modern trebuie să abordeze în termeni de strategie, de decizie și sistem informațional problematica riscului.

Managerii sunt nevoiți să se raporteze la realizările concrete generate de dimensiunea globală a lumii afacerilor, de evoluția umanității ca societate planetară, cu problemele sale complexe, generate de globalizarea comerțului, a mișcărilor de capital și a mijloacelor de comunicare.

2. Tendințe globale generatoare de tensiuni în managementul modern

În sistemul managerial se manifestă cu asiduitate omogenitatea și eterogenitatea, cu următoarele mari tendințe generatoare de tensiuni:

- globalizare versus regionalism, cu o serie de elemente specifice:

- globalizarea, la modul general, înseamnă economie globală, politică globală și societate civilă globală (Woods, N., 2000, p. 48);

- globalizarea are, în primul rând, o dimensiune cantitativă, legată de creșterea comerțului internațional, a investițiilor, a transferurilor internaționale de capital și a circulației persoanelor, și, în al doilea rând, o dimensiune calitativă a procesului, care constă în schimbarea modului în care oamenii gândesc și se identifică, moduri noi în care statele, firmele și alți actori ai vieții sociale își percep și își urmăresc propriile interese;

- în analiza globalizării în conexiune cu regionalismul se detașează, ca importanță, „economia globală”, având ca fundament rețelele transnaționale în producție, în comerț și în domeniul financiar și următoarele caracteristici: transformarea economiilor naționale în „colonii” ale economiei mondiale; accentuarea transformărilor în structura comerțului; încurajarea investițiilor pe termen lung și accelerarea circulației fluxurilor de capital; apariția unei „economii simbolice” independente, generate de speculațiile valutare și de proliferarea tranzacțiilor cu produse derivate; creșterea investițiilor străine directe și redefinirea determinantilor competitivității (Habermas, I., 2000, p. 64);

- în ultima perioadă, regionalismul a cunoscut o puternică dinamică, ajungându-se la stadiul în care majoritatea țărilor lumii participă la un anumit aranjament comercial regional. În acest cadru, Uniunea Europeană a depășit stadiul de piață comună, atingându-l pe cel de Uniune economică și monetară. S-a promovat conceptul unui „regionalism deschis”². Unii specialiști (Balassa, B., 1991, p. 31) consideră regionalismul greu de împăcat cu accentuarea procesului de globalizare;

- a doua tendință generatoare de tensiuni o reprezintă cea referitoare la autonomie - interdependență – integrare economică, despre care se pot face următoarele aprecieri:

- în evoluția economiei mondiale are loc o trecere de la autonomie la independență economică;

- „independența complexă”, denumită de R. Keohane și J. Nye (1987, p. 68), se prezintă ca un proces economic ce se desfășoară între o multitudine de actori, printr-o varietate de canale și fără existența structurilor de autoritate și ierarhie;

- pe fondul general al dezvoltării fără precedent a produsului integraționist, apar, însă, și situații în care politicile de integrare și politicile naționale nu sunt compatibile, ceea ce duce la nașterea controverselor și tensiunilor, îndeosebi la nivel decizional;

- cea de-a treia tendință generatoare de tensiune se regăsește în modernizare versus subdezvoltare, proces ce are numeroase trăsături specifice:

- datorită dezvoltării structurilor politice moderne și a noilor tehnologii, se ajunge la o globalizare a proceselor productive, investiționale și comerciale;

- procesul de modernizare generează și inegalități în dezvoltare, distribuția veniturilor, bunăstare, ajungându-se chiar la subdezvoltare între regiuni și în interiorul acestora;

- inegalitatea, în general, contribuie la deplasarea producției dintr-o țară în alta, facilitând accesul la tehnologie și la piețe; inegalitatea în cadrul statelor este însoțită de dereglementarea concurenței și facilitarea accelerării cifrelor de afaceri, introducând acumularea flexibilă și generând locuri de muncă și creșterea piețelor. Inegalitatea între state oferă întreprinderilor posibilitatea să-și repartizeze producția și să opereze dincolo de reglementările statelor, determinând contrareacții la nivel regional și global (Biersteker, Tk., 2001, p. 61).

3. Probleme în planul riscurilor

Sub impactul celor trei tendințe, se estompează granița dintre național și internațional și apar numeroase probleme în planul riscurilor. Ele pot fi grupate în două categorii:

- prima categorie se referă la faptul că riscul este generat în anumite țări sau grupuri regionale care nu acceptă alternativa, care se bazează pe

elementul clauzei națiunii cele mai favorizate în forma sa condiționată. În mod concret, unele țări membre ale unei grupări integraționiste decid să aplice reduceri de taxe vamale și atenuări ale barierelor netarifare numai față de țările terțe care favorizează, în contrapartidă, același gen de măsuri;

- în cea de-a doua categorie intră acele țări sau grupări care rămân la stadiul de aranjament comercial preferențial, cu efecte zonale de natură să amplifice efectele de deturnare de comerț, minimizând avantajele economiei de piață.

Calea de ieșire din stările de risc menționate se bazează pe reconcilierea alternativelor, prin îmbinarea regionalismului cu multilateralismul și lansarea unor planuri speciale de acțiune antirisc (Bernstein, C.F., 1996, p. 105).

Alături de globalizare, impactul pieței unice europene asupra mediului economic al întreprinderilor și a comportamentului acestora poate genera, de asemenea, riscuri. Specialiștii (Dan, V., Răgălie, Șt. ș.a., 2004, p. 19) includ în această grupă de riscuri mai multe situații generatoare, și anume: dinamismul creșterii economice nu este același în cadrul tuturor țărilor membre, datorită particularităților structurale ale economiilor și a obstacolelor la apariția și propagarea sporurilor de productivitate; presiuni exercitate asupra întreprinderilor pentru a-și reduce costurile și a scădea prețurile și profiturile; apariția structurilor de piață de oligopol și chiar de monopol; posibilitatea declanșării funcționării unor mecanisme „perverse” care conduc, în final, la scăderea salariilor, reducerea protecției sociale și sporirea dificultăților referitoare la ocuparea forței de muncă etc.

4. Decalaje de percepții și practici

Pentru România, procesul mai sus analizat este amplificat, ca urmare a caracteristicii principale a contextului actual de neutilizare a activelor intangibile, ca active economice strategice. Această situație este generată de doi factori: în primul rând, este vorba de inerția unor percepții și practici cu origini în societatea industrială; în al doilea rând, se are în vedere regimul încă fragil al percepției intelectuale și stadiul incipient de maturizare a mentalităților proprii societății cunoașterii. Ca urmare, prin comparație cu stadiul considerat de referință pe plan internațional, în

România s-au manifestat decalaje de percepții și practici generatoare de riscuri, cauzate de dezechilibrele între potențialul oferit de activele intangibile existente și nivelul lor actual de valorificare. Prezentăm mai jos câteva dintre aceste dezechilibre:

- utilizarea incompletă a capacităților inovaționale, atât sub aspectul generării, cât și al absorbției noilor cunoștințe și tehnologii;

- gradul insuficient de folosire a forței de muncă, raportat la efortul de formare depus, cu implicații semnificative în sfera migrației internaționale;

- prezența unor zone economice defavorizate, afectate de „falia digitală” și de disparități de cunoaștere, conturate factual, mai ales între mediul rural și cel urban, dar și între diverse regiuni ale țării;

- deosebirile dintre calificarea superioară a personalului și gradul de uzură fizică și morală al unor infrastructuri, ceea ce a amplificat atractivitatea investițiilor străine vizând delocalizarea unor activități industriale cu valoare adăugată mică;

- existența unei structuri inadecvate a exporturilor, în care ponderea produselor înalt prelucrate este încă insuficientă.

Aspectele indezirabile menționate expun economia națională unor riscuri severe, greu de gestionat și care, în final, se pot manifesta sub formă de crize.

Riscurile la care am făcut referire, prezente în condițiile racordării la economia mondială și ale integrării economice la scară europeană, se manifestă în planul competitivității externe, calității și costurilor integrării, dinamicii corpului propriu de profesioniști și capacității de cooperare internațională. În întregul lor, aceste riscuri influențează negativ nu numai ritmul și calitatea cooperării economice, științifice și tehnologice a țării, ci și poziția României pe plan european și internațional. Sintetizăm, în continuare, categoriile de riscuri majore, identificate prin raportarea la utilizarea activelor intangibile, insistând pe modul lor de manifestare și implicațiile specifice ale fiecărei categorii în parte:

• riscul adaptării improprii la presiunea concurențelor de pe piața europeană, cu următoarele sublinieri:

- depășirea acestui risc depinde de calitatea procesului de integrare și are ca urmări posibilitatea de fructificare mai mare sau mai mică a avantajelor integrării;

- prin referire directă la întreprinderi, performanțele de vârf le pot însoți activitățile numai dacă apelează la practici bazate pe cunoașterea continuă și oferă produse și servicii cu investiție ridicată de inovare, creativitate și cu valoare adăugată mare. În acest scop, întreprinderile trebuie să renunțe la practica de a extrage avantaje concurențiale din exploatarea activelor clasice, tangibile și din specializarea în produse energo-intensive sau material- intensive;

- riscul creșterii substanțiale a costurilor postaderare, cu următoarele trăsături specifice:

- integrarea în Uniunea Europeană presupune adoptarea și transpunerea în reglementările interne a aquis-ului comunitar. Întregul proces, prin raportare la întreprinderile românești, implică asigurarea calității, printr-un efort amplu și complex de autorestructurare și aliniere la practicile europene recomandate;

- procesul postaderare necesită un efort concentrat, având următoarele orientări esențiale:

- funcționarea la parametri europeni a organizațiilor românești implică necesitatea ca acestea să-și dezvolte profiluri de activitate viabile în spațiul Uniunii;

- un alt obiectiv major îl reprezintă alinierea întreprinderilor românești la standardele de calitate și de bună practică, creșterea capacității de a coopera cu partenerii din celelalte țări membre și de a absorbi asistența comunitară;

- alături de cerințele formale de genul acreditărilor, certificatelor de calitate sau de bune practici, este necesar ca organizațiile românești să-și dezvolte capacitatea de gestionare, competențele profesionale și manageriale, buna informare asupra piețelor, instituțiilor și legislației europene, potențialul propriu de inovare tehnologică și organizațională;

- problemele de menținere a costurilor asociate efortului de postaderare, în limite suportabile, se pot rezolva numai prin mobilizarea intensă a potențialului fiecărei organizații, după cum urmează:

- buna pregătire în raport cu exigențele legislației și pieței europene și eliminarea regimului perimat de gestionare a activelor intangibile;

- înlăturarea decalajelor de concepții și practici organizaționale, mai ales sub forma rigidităților structurale;

- prevenirea apariției riscului de neutilizare a unei părți din fondurile alocate din bugetul comu-

nitar pentru perioada de postaderare;

- riscul întârzierii în direcția dezvoltării economice bazate pe cunoaștere, având următoarele specificații:

- în combaterea acestui risc se pleacă de la oportunitatea și necesitatea asigurării competitivității economiei românești și gestionarea efectelor globalizării prin fuziunea demersurilor de elaborare a strategiei de dezvoltare durabilă cu cele de promovare a societății bazate pe cunoaștere;

- alături de aplicarea unor politici macro-economice adecvate, pentru dezvoltarea economică bazată pe cunoaștere, este nevoie să se creeze microfundamentele unei dinamici economice de tip endogen, bazată pe inovare și învățare continuă și pe utilizarea activelor intangibile;

- pentru a obține rezultate ușor de articulat la scara sistemelor economice, este nevoie de o susținere promovată printr-un efort orientat strategic;

- riscul persistenței „exodului creierelor“, înțeles ca o prezență semnificativă a specialiștilor calificați în fluxurile internaționale de migrație a forței de muncă și care poate fi analizat în felul următor:

- la nivel individual, fenomenul poate fi explicat prin aspirații personale pentru libertatea de mișcare pe piața internațională a forței de muncă. Se urmărește ca, pe această cale, să se obțină o experiență interculturală, capacitatea de afirmare profesională, atingerea unui standard de viață și a unui statut social superior, aspirații greu de realizat în mediul profesional și social de origine;

- la nivel de țară, „exodul creierelor“ se manifestă sub forma unei dinamici negative a corpului de profesioniști de care dispune țara respectivă;

- problema esențială în combaterea acestui gen de risc constă în transformarea competențelor individuale în competențe colective și, mai departe, în performanțe competitive. În acest scop, profesioniștii manifestă un comportament proactiv, prețuiesc stimulii nonpecuniari, de felul recunoașterii meritelor, beneficiind de șanse de afirmare, de un climat de cooperare și de condiții favorabile pentru învățare, fiind atașați de culturile organizaționale centrate pe valorile pertinentei și ale eticii legitimității responsabile în actul de creație intelectuală.

5. Concluzii

Privită din perspectiva globalizării, problematica riscului în managementul modern generează un interes sporit, atât în sfera abordărilor teoretice, cât și în cea practic-aplicativă. Sub impactul aceluiași proces al globalizării, riscul managerial capătă noi dimensiuni și forme de manifestare. Necesitatea reconsiderării modului de abordare a manifestării stărilor de risc și a interrelațiilor dintre diferite genuri de risc în termeni de strategie, de decizie și sistem informațional pune în discuție noi abordări în procesul de analiză a deciziilor și alternativelor privind măsurile antirisc, din perspectiva aplicării acestora la realitățile specifice mediului global.

Operaționalizarea corectă și eficientă a principiilor generale ale managementului riscului, adaptarea acestora la realitățile specifice fiecărei națiuni și organizații, prin diverse modalități, unele prezentate pe parcursul lucrării, pot reprezenta o cale de asigurare a racordării dinamice la mediul global. De altfel, în managementul organizațiilor moderne, cunoașterea cauzelor generatoare de risc și gestionarea corectă a riscurilor sunt percepute ca factori ce influențează major performanța economică a firmei, dezvoltarea comportamentului social și reputația sa în mediul în care activează.

BIBLIOGRAFIE:

BALASSA, B., 1991, **The Theory of Economic Integration**, Irwin Homewood, Illinois.

BERNSTEIN, L. P., 1996, **Against the Gods, the Remarkable Story of Risk**, John Wiley & Sons.

BERNSTEIN, C.F., 1996, *Globalizing Free Trade*, Foreign Affairs, no.75/1996, May.

BIERSTEKER, Tk., 2001, **Globalization as a mode of thinking**, Princeton University Press.

DAN, V., RĂGĂLIE, Șt. ș. a., 2004, **Întreprinderea și integrarea europeană**, Ed. Expert, București.

DRAGOMIR ȘTEFĂNESCU, C., 2004, **Afaceri economice internaționale. Probleme, provocări și perspective**, Editura Expert, București.

HABERMAS, I., 2000, **Beyond the nation-state, Democracy in the UE, Integration through deliberation**, edited by Erike, O., ERIKSEN & John E., FOSSUM, Routledge, London.

KEOHANE, P., NYE, J., 1987, **Power and independence: World Politics in Transition**, 2nded, Boston, Little, Brown.

MECU, Gh., ș.a., 2003, **Economie de piață contemporană**, Editura Gericod, București.

MIRON, D., 2000, **Integrarea economică regională de la prototip la producția de serie**, Editura Sylvi, București.

PAUL, M., 1999, **Conflictele secolului XXI. Proiecții în spațiul strategic**, Editura Militară, București.

WOODS, N., 2000, **The Political Economy of Globalization**, Mac Millan Press Ltd, U.S.A.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Pentru o aprofundare mai temeinică: DRUKER, P., **Managing for results**, Editions d'Organization, Pan Management Series, 1977, p. 12, FRAISSE, H., **Manual de l'ingénieur d'affaires**, Ed. Dunod, 1990, pp. 16-21, POPESCU, D., **Conducerea afacerilor**, Ed. Scripta, București, 1998, pp. 14-15.

2 Despre regionalismul deschis și trăsăturile sale esențiale, în MIRON, D., **Integrarea economică regională de la prototip la producția de serie**, Ed. Sylvi, București, 2000, p. 27.

Dr. Camelia ȘTEFĂNESCU este conferențiar universitar în cadrul Universității "Spiru Haret".

COOPERAREA CIVIL-MILITARĂ: O NOUĂ PARADIGMĂ DE ASISTENȚĂ

Kristin H. COORSSSEN

Această lucrare se va centra pe înțelegerea provocărilor cu care se confruntă dezvoltarea misiunilor de Cooperare Civil-Militară (CIMIC) și cele șapte motive ce îi susțin îndochinarea. Lucrarea lui Michael Pugh, ce va fi descrisă pe larg, contribuie la lista celor cinci provocări principale cu care se confruntă CIMIC: (1) „estomparea” granițelor pentru agențiile umanitare; (2) rezistența filantropilor clasici; (3) posibila punere în pericol a voluntarilor civili; (4) potențialul compromiterii integrității misiunii; (5) nedisponibilitatea unor donatori de a fi asociați cu o prezență militară. Lucrarea de față va susține că CIMIC este o metodă de succes pentru prevenirea conflictelor mai complexe ce apar în regiunile dominate de musulmani. Risipind miturile legate de provocările menționate mai sus, lucrarea va susține că acelea sunt imperfecte și, pe cale de consecință, oferă o cale spre determinarea motivelor pentru care misiunile de tip Cooperare Civil-Militară se vor dovedi a fi o nouă paradigmă de asistență, adecvată și eficientă. Alți specialiști la care se va face referire sunt Mark Duffield și T.G. Weiss. Abordarea lucrării va fi prin realismul clasic și va reitera îngrijorările și chestiunile pe care se concentrează realiștii în relație cu justiția, influența, extremismul religios și ordinea.

Cuvinte-cheie: CIMIC, conflicte.

Introducere¹

Sistemul contemporan al statelor s-a transformat într-o luptă emisferică pentru putere, ca urmare a Războiului Rece și a dezvoltării globalizării. Granițele statelor sunt sugestii metaforice făcute de către pluralismul cultural și reîntărite de către arhitectura Nordului și Sudului – și anume, lumea dezvoltată și în curs de dezvoltare. Deși conflictul din cadrul societății globale a fost întotdeauna o caracteristică înăscută a interacțiunilor dintre state, era post-Război Rece a alimentat un nou tip de conflict, complex și incompatibil cu metodele

anterioare, directe, de prevenire și management al conflictului. Pentru a înțelege această chestiune, a lipsei de compatibilitate, se pun noi întrebări cu privire la viabilitatea misiunilor umanitare în regiunile musulmane, dificultățile ce apar din tulburările religioase și efectele eforturilor miopice ale Occidentului pentru democratizare. În timp ce Vestul studiază aceste chestiuni, rămâne o responsabilitate de protejat, lăsând o singură opțiune reală: implementarea misiunilor de cooperare civil-militară. Misiunile de cooperare civil-militară, sau misiunile CIMIC, ar trebui să fie angajate la sugestia sistemelor de alertă timpurie, în regiunile instabile, pentru facilitarea unui răspuns cuprinzător la conflictele din ce în ce mai numeroase și mai imprevizibile.² CIMIC sunt vitale în rezolvarea conflictelor ce nu pot fi reprimite decât printr-o abordare competentă și pregătită, care să încerce să reconstruiască infrastructura și să înființeze o societate autonomă.

Utilizând lentilele clasice realiste, acest eseu va vorbi despre implementarea CIMIC ca instrument ce facilitează normalizarea unei abordări pregătite pentru crizele artificiale, în creștere, predominant din regiunile musulmane. Mai întâi, lucrarea identifică trăsăturile conflictului contemporan și rolurile distincte ale operațiunilor civile și militare. Apoi se ocupă de provocările cu care s-au confruntat CIMIC, atât din partea scepticilor, cât și a clasicilor umanitari. În final, lucrarea va sublinia șapte motive pentru care misiunile CIMIC sunt o metodă mult mai compatibilă de prevenire a conflictelor, pentru crizele/conflictele din prezent.

Definirea CIMIC și a conflictelor contemporane

În anii '80, cooperarea civil-militară a fost un licăr în ochii umaniștilor maximaliști; adică, umaniștii care s-au concentrat mai degrabă pe atacarea violenței la bază, „pentru a preveni, diminua și rezolva conflicte,” decât pe simpla

și temporara „alinare a suferinței produse de amenințarea la adresa vieții.”⁷³ Maximaliștii au căutat interacțiunile dintre umanitarism și operațiile militare, pentru a încuraja această nevoie. Astăzi, la aproape un deceniu de la trecerea în secolul 21, îndoctrinarea CIMIC drept formă de prevenire a conflictului își are rădăcinile în politica externă a lumii occidentale. Misiunile sunt categorisite în funcție de complexitatea conflictelor și oferă o arie de servicii, începând cu „susținerea vieții și restaurarea guvernului.”⁷⁴ Componentele militare ale misiunii oferă protecție, finanțează ministerul apărării și abilități transferabile. Componenta umanitară se ocupă de educația directă, nevoile de asistență medicală și ajutoarele alimentare pentru a întări sănătatea, bunăstarea și educația societăților. Având acești doi agenți ce lucrează în tandem, asistența este mai cuprinzătoare, dar nu neapărat și mai bine primită de către toate părțile implicate în conflictele regionale.

În timp ce încheierea Războiului Rece a indicat o reafirmare a sistemului statelor, de asemenea, a dat naștere apariției conflictului intrastatal, drept consecință. În mod similar, a reformulat conceptul de „celălalt”. Conflictul nu s-a mai concentrat pe marile puteri, ci a contaminat statele de la periferia lumii dezvoltate, în special statele musulmane revoltate de statutul lor global. Aceste regiuni, în curs de dezvoltare, sunt identificate cu combatanții de gherilă, al căror elan pentru acțiune agresivă își are rădăcina în sentimentele profunde, antitetice, susținute de afirmarea, istorică, dar și contemporană, a opresiunii occidentale și facilitată, prin tactici radicale și metode care au o magnitudine a devastării ce nu fost posibilă decât în armatele de stat organizate până acum 25 de ani. Actorii nonstatali, organizați, care au perpetuat această neliniște, au marcat, după cum a fost cel mai evident, odată cu tragedia de la 11 septembrie, lumea occidentală ca țintă.

Sunt cinci caracteristici distincte ale conflictelor de astăzi. Mai întâi, agresorii sunt, în mod obișnuit, actori nonstatali, fără centre de control specificate, sau sunt regimuri represive. În contextul conflictelor recente, aceste grupuri îi includ pe talibani, Al-Qaeda, Hamas, Fatah și regimul lui Saddam Hussein. Exerciță un sistem pe care Tucidide l-ar eticheta drept „mai degrabă puternic, decât corect”. În al doilea rând, multe dintre conflicte sunt intrastatale și apar mai ales din tensiuni create de om, și nu de calamitățile naturale. Încă izbucnesc

dispute legate de granițe, precum cea dintre Israel și Liban, sau conflictul mai recent dintre Eritreea și Etiopia, dar solicitările sau afirmările culturii în cadrul statelor pluraliste au determinat divergențe, așa cum s-a întâmplat cu albanezii kosovari, kurzii, palestinienii și populația Hutu. În al treilea rând, disputele din ultimii ani s-au concentrat pe țările în curs de dezvoltare: state cărora le lipsește un guvern stabil, democratic și care sunt sensibile la corupție și economiile de pe piața neagră, perpetuând violența și îndepărtând stimulentele pentru eforturi de corectare a sistemelor lor. Multe guverne africane și din Orientul Mijlociu se încadrează în această categorie. În al patrulea rând, conflictul contemporan este caracterizat de strategii teroriste și alte mijloacele de luptă netradiționale; atacurile sinucigașe, războiul de gherilă și lorzii războiului joacă roluri calculate în agresiunea culturală. În final, extremismul religios, în special cel din Orientul Mijlociu, a caracterizat atât motivarea, cât și justificarea atacurilor ambelor părți sau grupuri din statul agresor și împotriva facțiunilor civile și militare din lumea occidentală – amintind strălucit de **Ciocnirea civilizațiilor lui** Samuel P. Huntington.⁵

Apare foarte des o întrebare: *de ce musulmanii urăsc Occidentul?* Sunt două motive conexe. Pe de o parte, în timp ce neliniștea civilă este explicată în lumea în curs de dezvoltare, lumea dezvoltată aplică o agendă de responsabilitate pentru a proteja, ceea ce confirmă agenda invocată de Convențiile de la Geneva. Dar Esposito și Mogahed confirmă că rezistența în fața intențiilor își are rădăcinile într-un sentiment antioccidental alimentat de „exploatarea amintirilor Cruciadelor, a colonialismului european și a acuzațiilor gen neocolonialismul american este o amenințare la adresa islamului ... [și că acest punct de vedere] este consolidat de puterea globalizării.”⁶ Pe de altă parte, de asemenea, există o convenție potrivit căreia adesea musulmanii se îndoiesc de seriozitatea intențiilor democratice ale Occidentului, deși câțiva extremiști musulmani pretind că și-ar dori democrație.⁷ Astfel, în timp ce se ascund în spatele unui sentiment antioccidental, se bucură de idei precum democrație, mesagerul căreia nu poate fi Occidentul.⁸

Factori ce complică CIMIC

Datorită faptului că există sentimente antioccidentale în regiuni în care asistența umanitară este

extrem de solicitată, natura umanitarismului devine din ce în ce mai complexă. Un accent strict pus pe asistența temporară prin eforturi neutre este nepotrivit, iar un mijloc compatibil de rezolvare a chestiunii refugiaților la care nu se poate ajunge sau suferința indivizilor apare din suplimentarea unui component militar. Dar scepticii, și adversarii din abordarea umanitară clasică, susțin că există cinci provocări pentru misiunile ce implică Cooperarea Civil-Militară.⁹

Mai întâi, rolurile personalului ce acordă asistență umanitară în regiunile cu conflicte sunt „estompate și limitate” de asocierea lor cu agențiile militare.¹⁰ Argumentele lui Michael Pugh sugerează că relațiile civil-militare vor determina restricționarea capacităților ambelor părți ce furnizează asistență. Lucrând în capacități complet separate de-a lungul timpului, unirea celor două ar putea duce la o confuzie ierarhică, incertitudine legată de locurile de muncă, o potențială suprapunere și o întrepătrundere a unor obiective opuse.

Un al doilea factor ce complică angajarea misiunilor CIMIC este posibila rezistență venită din partea agențiilor ce oferă asistență care prescriu noțiunile clasice ale umanitarismului. Clasicii cred că elementul militar amuțește în fața neutralității pe care s-a bazat activitatea umanitară formală atunci când Henry Dunant a înființat Crucea Roșie Internațională. Apelurile de reînviere a doctrinei Dunant au fost evitate pe scară largă, iar percepția eroziune a umanitarismului tradițional a fost reglată de către partenerii agențiilor. Pe cale de consecință, acest lucru a dus și la perceperea politizării proiectelor.

O a treia observație legată de interacțiunea dintre agenții este că ar putea să reprezinte o punere în pericol a voluntarilor civili. Prezența militară poate invoca un simț de ostilitate, agresiune și, așa cum am menționat anterior, un simț al parțialității. De asemenea, eforturile militare ar putea fi asociate cu impunerea externă, care, în schimb, îi pune în pericol pe voluntarii civili care ar putea fi prinși într-una din potențialele obstacole ale unei abordări militare: mai degrabă decât să prevină și să stăpânească un conflict, coerciția l-ar putea alimenta.¹¹ Arătând un interes special pentru sentimentele antioccidentale din multe regiuni din Orientul Mijlociu unde se trimit ajutoare, ar fi o eroare să se trimită o componentă militară a unei misiuni de asistență pentru impunere externă,

mai ales atunci când „aproape toate națiunile musulmane chestionate în 2005 au pus la îndoială faptul că Statele Unite sunt angajate pe calea stabilirii unor sisteme democratice în regiune.”¹²

Seriozitatea Occidentului, pusă la îndoială, pune în lumină cea de-a patra provocare cu care se confruntă CIMIC: a pune la îndoială integritatea componentei umanitare. Natura simbolică a prezenței militare poate implica o susținere a motivelor sau suspiciunilor ulterioare legate de conflictul regional. Imaginea de imitare a ocupației de către o forță militară străină ar putea stârni sentimente neliniștitoare de subordonare; aceasta este percepția potrivit căreia, datorită dinamicii sistemului statelor și a sistemului de asistență, în ochii musulmanilor necredincioși ar putea ușor deveni realitate.

În final, unii donatori nu vor să fie asociați cu eforturi militare. Susținerea dispunerii misiunilor CIMIC, la cerere, în Sistemele de Avertizare Timpurie, ar fi scopul prevenirii conflictului. Susținerea dislocării stricte a misiunilor umanitare ar fi scopul furnizării mijloacelor de trai pentru cei aflați în suferință. Donatorii ar putea să vrea să preceadă posibilitatea de a acționa ca parte din conflict și, pur și simplu, ar putea să vrea să furnizeze asistență pentru nevoile de bază.

Fapte ce susțin îndoctrinarea CIMIC

Cooperarea civil-militară a fost îndoctrinată în documente precum publicația editată de Inter-Agency Standing Committee din Națiunile Unite, “Civil-Military Guidelines & Reference for Complex Emergencies”, și cea editată de Statul Major Interarme al SUA, „Joint Doctrine for Civil-Military Operations”. Deși documentele subliniază modul în care să se desfășoare procesele de cooperare, ele nu pot face nimic pentru a motiva sau pentru a îmbunătăți răspunsurile la sugestiile Sistemelor de Avertizare Timpurie, vizavi de trecerea nemijlocită a amenințărilor la adresa păcii. Cu toate acestea, prin îndoctrinarea relațiilor civil-militare, comunitatea occidentală a recunoscut o nouă paradigmă a asistenței.

Mark Duffield susține că „Din moment ce percepțiile culturale exclud puterea, e dificil pentru agențiile ce oferă asistență să înțeleagă semnificația sistemelor organizaționale prin care acționează, sau formațiunile politice cu care interacționează într-o zonă calamitată.”¹³ Duffield

își fundamentează argumentul indicând faptul că apar complicații pentru cei ce acționează în zona umanitară, atunci când se constată o absență a puterii formale a statului aflat în nevoie. Așa cum s-a discutat, această absență a puterii este caracteristică majorității conflictelor din perioada contemporană; capacitățile militare utilizate în zonele în care s-au produs dezastre cauzate de om pot contribui la stabilirea unui canal sau a unui „sistem organizațional” prin care să poată acționa agențiile umanitare. Această asistență organizațională, în legătură cu celelalte șapte avantaje ce vor fi enumerate, lămurește noua paradigmă a asistenței ce a fost menționată anterior.

Mai întâi, este o întrebare legată de viabilitatea financiară a construirii de capabilități, în comparație cu asistența, din ce în ce mai mult nesustenabilă, alimentară, medicală și educațională. În primele luni ale lui 2008, the World Food Programme a raportat că prețul hranei aproape s-a dublat¹⁴. Datorită recentelor creșteri ale prețurilor la petrol și gaze naturale, a crescut și transportul ajutoarelor. Creșterea prețurilor, dublată de creșterea numărului de misiuni umanitare, a determinat „extenuarea” donatorilor. Pentru a combate această „extenuare”, trebuie să se îmbunătățească situația indivizilor aflați în nevoie și ei trebuie să fie instruiți pentru a căpăta abilități de bază și esențiale ce sunt necesare pentru a deveni societăți sustenabile/independente. Ajutoarele financiare nu sunt sustenabile și nu îmbunătățesc condițiile de trai¹⁵. Trupele străine joacă roluri-cheie în deminare, construirea infrastructurii de bază, a canalelor navigabile și a pregătirii.

Mark Duffield comentează pe tema utilizării, de către developmentalism, a „întăririi structurilor și capacităților locale”, dar aceste structuri și capacități nu pot prospera decât prin supervizare și stabilitate.¹⁶ Datorită climatului de instabilitate ce este neconform cu developmentalismul de succes, Statele Unite au remarcat importanța construirii de capabilități în criza bosniacă de la jumătatea anilor '90. Prin Acordul de Pace de la Dayton, au încercat să implementeze Programul Train and Equip, pentru a facilita „eliminarea influențelor externe destabilizatoare” și stabilizarea infrastructurii.¹⁷ Este unul dintre cele mai clare exemple de scopuri legate de construirea capabilităților, și, de asemenea, se referă la chestiunile ce țin de dizidența politică și actorii delincvenți prin constituirea forțelor armate.

În al doilea rând, construirea infrastructurii de stat ar putea însemna și înființarea unei armate organizate, care să îi combată pe dizidenții politici. Prezența militară poate reprima grupurile agresive în momentele de escaladare a conflictului, pentru a permite voluntarilor umanitari să intre în regiuni volatile și să reprezinte un canal pentru relații diplomatice. Una din caracteristicile conflictului contemporan, după cum a fost subliniat în introducere, a fost preeminența acestor actori nonstatali – e din ce în ce mai dificil de făcut distincția între criminali și combatanți. Conflictul contemporan este alimentat de actori ambigui. Adesea statele sunt corupte și nu inspiră încredere. Datorită combinării acestor chestiuni și datorită faptului că în peisaj au prins rădăcini, sporadic, filiale ale grupurilor teroriste, niciodată nu se garantează trecerea în siguranță.

În al treilea rând, din moment ce trecerea în siguranță nu este niciodată garantată, ea trebuie creată – în special pentru transportul resurselor de ajutoare și al voluntarilor civili. În Afganistan, rapoartele au arătat că, în urma convoaielor cu ajutoare ce au fost deturnate din regiunile cu refugiați, mii de oameni au rămas fără alimente.¹⁸ Costul e și mai mare decât prețul alimentelor. Datorită faptului că s-a demonstrat că, pentru rutele mai nesigure, șoferii camioanelor cereau mai mulți bani – un alt argument pentru nesuținerea financiară a proiectelor strict umanitare. Securitatea militară, în acest caz, scade încrederea bandiților.

În al patrulea rând, CIMIC poate fi utilizată pentru a contribui la a reprima efectele prosperității determinate de atenta manipulare a violenței de către grupurile dominante din regiunile în care se produc ciocniri. Conflictul în țările în curs de dezvoltare, care includ multe state musulmane, adesea se confruntă cu pirați ai aerului, manipulare economică și economii negre de piață. În situațiile în care, cel puțin, unul din aceste trei aspecte ale unui stat aflat în curs de dezvoltare este dominant, se poate înțelege, prin realism, că încetinirea autorității centrale și/sau a politicilor naționale din țările aflate în curs de dezvoltare au determinat dezintegrarea responsabilității. De exemplu, după cum a fost arătat în conflictul civil din Afganistan și cu talibanii la sfârșitul anilor '90, problema ordinii a fost perpetuată de către un sistem de manipulare a comerțului și prin mijloacele specifice pirateriei aeriene, ce a devenit endemică în peisajul socio-politic al statului.¹⁹ În

cazul asistenței umanitare, Weiss și Gordenker susțin că „proviziile pentru asistență umanitară au fost tratate ca având o semnificație militară și au fost utilizate ca arme de către ambele părți, pentru a exercita o presiune asupra populațiilor civile.”²⁰ Pentru că aceste arme reprezintă arsenalul grupurilor puternice, dominante din regiunile aflate în curs de dezvoltare, agresiunea folosită pentru a-și menține pozițiile devine o anexă a existenței lor. David Keen afirmă: „Războiul poate implica și cooperarea dintre <state>, pe seama civililor; pacea poate face ca adversari să încheie afaceri prin care să instituționalizeze violența, corupția și exploatarea. Aceste similitudini ne ajută să explicăm cum poate fi posibilă pacea și de ce, adesea, ea recidivează rapid în război.”²¹

Atât timp cât exploatarea și corupția devin norme într-un sistem ce furnizează cetățenilor săi mijloace autentice de prosperitate, violența și intimidarea continuă să fie norme. CIMIC poate anula efectele unui conflict civil profitabil prin instituirea și normalizarea unui sistem de responsabilitate și transparență, care, în schimb, stopează eforturile de intimidare a influențării puterii politice. Construirea infrastructurii și a capacității cooperării civil-militare neagă ierarhia impusă de comerțul cu opiu, de exemplu, prin asistența la construirea, monitorizarea și stabilizarea unei economii legitime în regiunea aflată în curs de dezvoltare, care este înclinată spre violență civilă.

În al cincilea rând, țările în curs de dezvoltare sunt medii esențial instabile și supuse manipulării de către dizidenții politici sau religioși. Lichidarea pluralității culturale, rezultate din globalizare, a întărit identitățile antice și a format o animozitate pentru crearea forțată a societăților eterogene. În regiunile în curs de dezvoltare, acest lucru dezvoltă agresiunea prin pretenții teritoriale, pe care Occidentul a încercat să le împace prin developmentalism. Cu toate acestea, reparațiile developmentale progresive au fost un „bandaj” nesatisfăcător pentru tradiția rănită a diviziunilor culturale demodate, ce servesc starea naturală a condiției umane. Comentariul făcut de Mark Duffield vizavi de absența organizării formale reiterează aceste limite culturale ce există, în principal, pentru a anula guvernarea superficială și structurile societății de tip occidental. Pentru a preveni conflictul, prezența militară și programele umanitare pot lucra spre a facilita cererile pe care

le face acel grup cultural; adesea ONG-urile nu sunt conștiente de rădăcinile politice și istorice ale conflictului, pentru că se concentrează pe nevoile imediate, iar adesea agențiile militare contribuie la aceasta.

În al șaselea rând, mai mult decât cunoștințe, agențiile militare furnizează un lanț de comandă, un sistem de răspundere și o abordare structurată, cu o finanțare mai stabilă. Asocierea statelor în curs de dezvoltare (fără o organizare formală) cu ONG-urile, pur și simplu, dezvoltă severa secetă organizațională pe care o poate corecta un regim militar cu un lanț de comandă. Michel Pugh sugerează: „S-ar putea presupune, pe bună dreptate, că a existat un compromis între puterea de a comanda eficiența și principiile de justiție și neutralitate. E perfect rațional ca deciziile politice, la nivel înalt, să fie implementate de către o organizație mare, pe motiv că este în strânsă legătură cu departamentele-cheie ale guvernului de acasă, cele care finanțează, și cele care pot răzbi prin burocrație, datorită rolului de securitate pe care îl joacă.”²²

În final, coordonarea programelor de asistență civilă cu agențiile militare oferă legitimitate populațiilor așuprite, care sunt victime ale opresiunii, dezastrelor naturale, insurecției sau războaielor interne sau derivate. Hugo Slim identifică „o identitate super-ordonată”, sau o identitate comună, împărtășită ca ființe umane; el susține că, în calitate de factor suplimentar al acestei identități, trebuie să avem grijă să „permetem oamenilor să aibă o identitate fundamentală și vulnerabilă”, nemarcată de structurile guvernamentale ale civilizațiilor dezvoltate.²³ Un argument adesea menționat este acela că negocierile duse de state sau actori interguvernamentali cu grupurile de rebeli ce rezistă în fața guvernului și care dau frâu liber măcelurilor oferă o legitimitate „de facto” acelor grupuri rebele. Același lucru se poate afirma despre recunoașterea unui popor victimizat și despre mișcarea de protejare a lor. Datorită faptului că natura dezastrelor produse de om este inherent volatilă, susținerea și protejarea acelor oameni vor fi considerate părtinitoare, provocând, astfel, o reacție ostilă din partea beligeranților, determinând un mediu nesigur pentru cei ce acționează în domeniul umanitar. Datorită securității militare, poate fi corect remarcat că persoanele oprimate, mutilate sau persecutate sunt recunoscute în ochii comunității internaționale, iar discuțiile de pace

pentru prevenirea conflictului îi pot cuprinde/ menționa pe toți.

Concluzii

Cooperarea civil-militară face câteva lucruri în sfera publică: menține intervenția militară occidentală, în chestiunile ce țin de statele aflate în curs de dezvoltare, „onestă” în ochii comunității globale și rezolvă atât conflictele ce au potențialul de a escalada, cât și destabilizarea ce s-ar putea produce după începerea unei intervenții militare. Misiunile CIMIC sunt operații născute atât din anticiparea, cât și din recunoașterea unui imperativ moral. Deși pare să nu țină cont de suveranitatea statului, mantra responsabilității de protecție este mai puternică decât integritatea teritorială, reevaluând, astfel, universalitatea suveranității. În aceste condiții, suveranitatea este redefinită mai degrabă drept un privilegiu, și nu un drept, conferit de către comunitatea internațională acelor state care își manifestă abilitatea și dorința de a-și proteja cetățenii. Această reformulare realistă clasică a sistemului statelor este unul dintre factorii ce au complicat misiunile de cooperare civil-militară. Weiss și Gordenker susțin că simpla prezență militară într-un conflict străin plasează o nelegitimitate „de facto” asupra administrației aceluia guvern prin sublinierea incapacității guvernului de a face față propriului conflict.²⁴ Dar, datorită faptului că e vorba de un conflict în escaladare, CIMIC poate începe cu o abordare de sus în jos a construirii infrastructurii de jos în sus, care este stringentă.

Această cerință, apărută după Războiul Rece, legată de conștientizarea la nivel global și asistența umanitară, s-a confruntat cu noile provocări venite din partea actorilor nonstatali recalitranti, extremiști, tribali și/sau religioși, care își transformă agendele occidentale, datorită răspândirii societății civile și a democratizării, ca amenințări ale noii ere, de imperialism, ocupație sau încălcări ale integrității teritoriale și ale suveranității.

Cu toate acestea, deși eforturile umanitare din Orientul Mijlociu au părut să dovedească un lucru, și anume, colonialismul este un *fait accompli*, întipărit în istoria tradiției Nord-Sud, CIMIC ar putea fi un instrument util pentru a deschide ochii lumii occidentale asupra imaginii sale pătate.

BIBLIOGRAFIE:

- [1] * “Afghan Aid Convoy Hijacked”, BBC News (17 January 2002), http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/south_asia/1766818.stm
- [2] BESSLER, Mauel, “**Civil-Military Guidelines & Reference for Complex Emergencies**”, *UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs*. New York (2008).
- [3] DUFFIELD, Mark, “The Symphony of the Damned: Racial Discourse, Complex Political Emergencies and Humanitarian Aid”, *Disasters*. 20:3. (1996), pp. 173-193.
- [4] ESPOSITO, John L., MOGAHED, Dalia, “Battle for Muslim’ Hearts and Minds: The Road Not (Yet) Taken” *Middle East Policy*, 14:1. (Spring 2007), pp. 27-41.
- [5] GOODHAND, Jonathan, “From Holy War to Opium War? A Case Study of the Opium Economy in North-eastern Afghanistan”, *Disasters*. 24:2. (2000), pp. 87-102.
- [6] GORDENKER, Leon, WEISS, T.G., “Humanitarian Emergencies and Military Help: Some Conceptual Observations”, *Disasters*. 13:2. (June 1989), pp. 118-133.
- [7] KEEN, David, “The Economic Functions of Violence in Civil Wars.” *International Institute for Strategic Studies*, Adelphi Paper 320 (1998), pp. 1-85.
- [8] PUGH, Michael, “Military Intervention and Humanitarian Aid: Trends and Issues”, *Disasters*, 22:4. (1998), pp. 339-351.
- [9] PUGH, Michael, “The Challenge of Civil-Military Relations in International Peace Operations”, *Disasters*, 25:4. (2001), pp. 345-357.
- [10] SHEPPARD, Robert, “Rice Riots and Empty Silos: Is the World Running Out of Food?”, *CBC News* (27 March 2008), <http://www.cbc.ca/news/background/food/prices.html>
- [11] SLIM, Hugo, “Why Protect Civilians? Innocence, Immunity and Enmity in War”, *International Affairs*. 79:3. (2003), pp. 481-501.
- [12] Van MATRE, Lauren, BURCU, Akan, “Dayton Implementation: The Train and Equip Program”, *United States Institute of Peace*, Special Report No. 25. (September 1997), http://www.usip.org/pubs/specialreports/early/dayton_imp/train_equip.html
- [13] WEISS, T.G., “Principles, Politics and Humanitarian Action”, *Ethics & International Affairs*. 13:1 (March 1999), pp. 1-22.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 O versiune anterioară a acestei lucrări a fost inclusă, în format electronic, în volumul lucrărilor Sesiunii internaționale de comunicări științifice **Strategii XXI**, organizată de către Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, 17-18 aprilie 2008.

2 Această lucrare presupune că Sistemele de Avertizare Timpurie nu sunt numai eficiente, dar constatările pe care le fac sunt apeluri legitime pentru implementarea misiunilor CIMIC. Cu toate acestea, credibilitatea acestor Sisteme de Avertizare Timpurie nu va fi luată în calcul, pentru că scopul lucrării de față este acela de a discuta numai despre CIMIC.

3 WEISS, T.G., “Principles, Politics and Humanitarian Action”, *Ethics & International Affairs*. 13:1 (March 1999), p. 17.

4 Joint Doctrine for Civil-Military Operations (2001), p. xiii.

5 DUFFIELD, Mark, “The Symphony of the Damned: Racial Discourse, Complex Political Emergencies and Humanitarian Aid”, *Disasters*. 20:3. (1996).

6 ESPOSITO, John L., MOGAHED, Dalia, “Battle for Muslim’ Hearts and Minds: The Road Not (Yet) Taken” *Middle East Policy*, 14:1. (Spring 2007), p. 27.

7 Ibidem.

8 E important de făcut aici distincția, pentru că s-a remarcat, în urma unui sondaj Gallup, că țările musulmane, în mod ironic, au sentimente mai profund anti-americane decât anti-europene. Dar, datorită faptului că natura multora dintre atacuri este îndreptată împotriva Occidentului, lucrarea de față va vorbi despre termenii asociați cu „anti-Occident”.

9 Lista celor șase provocări enumerate în această parte a fost inspirată după Michael Pugh (2001). S-au făcut unele modificări, pentru a aduce lucrarea în actualitatea conflictelor contemporane.

10 PUGH, Michael, “The Challenge of Civil-Military Relations in International Peace Operations”, *Disasters*, 25:4. (2001), p. 346.

11 PUGH, Michael, “Military Intervention and

Humanitarian Aid: Trends and Issues”, *Disasters*, 22:4. (1998), p. 341.

12 ESPOSITO, John L., et al, op. cit., p. 36.

13 DUFFIELD, Mark, op. cit., p. 174.

14 SHEPPARD, Robert, “Rice Riots and Empty Silos: Is the World Running Out of Food?”, *CBC News* (27 March 2008), <http://www.cbc.ca/news/background/food/prices.html>

15 GORDENKER, Leon, WEISS, T.G, “Humanitarian Emergencies and Military Help: Some Conceptual Observations”, *Disasters*. 13:2. (June 1989), p. 130.

16 DUFFIELD, Mark, op. cit., p. 180.

17 Van MATRE, Lauren, BURCU, Akan, “Dayton Implementation: The Train and Equip Program”, *United States Institute of Peace*, Special Report No. 25. (September 1997), http://www.usip.org/pubs/specialreports/early/dayton_imp/train_equip.html

18 http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/south_asia/1766818.stm

19 Un Afganistan devastat de război și-a dezvoltat economia cu cel mai important export al său, macul, la sfârșitul anilor ‘90. Cultivarea sa a fost interzisă în 2000, dar a continuat să rămână principalul export; acest lucru se întâmplă pe piața neagră a economiei. Profiturile de pe urma comerțului cu opiu au fost utilizate de către talibani pentru a finanța conflictele armate, tribale și pe lorzii războiului. Pentru mai multe informații despre talibani și comerțul cu opiu în timpul aflării lor la putere, a se vedea Jonathan Goodhand, “From Holy War to Opium War? A Case Study of the Opium Economy in North-eastern Afghanistan.”

20 GORDENKER, Leon, op. cit., p. 120.

21 KEEN, David, “The Economic Functions of Violence in Civil Wars.” *International Institute for Strategic Studies*, Adelphi Paper 320 (1998), p. 11.

22 PUGH, Michael, op. cit., p. 348.

23 SLIM, Hugo, “Why Protect Civilians? Innocence, Immunity and Enmity in War”, *International Affairs*. 79:3. (2003), p. 483.

24 GORDENKER, Leon, op. cit., p. 120.

Kristin H. COORSSSEN (KristinCoorszen@gmail.com) deține o diplomă master în analiza conflictului internațional la Școala de Studii Internaționale din Bruxelles, Belgia.

CORELAȚIA NAȚIONAL - COLECTIV ÎN APĂRAREA ROMÂNIEI

Dr. Petre DUȚU

Astăzi, se discută puternic asupra corelației dintre apărarea națională și apărarea colectivă a unei țări. Această problemă este valabilă inclusiv pentru statele membre ale unei organizații politico-militare.

Apărarea națională trebuie să fie puternică chiar în cazul în care un stat aparține unei alianțe politico-militare, cum este, de exemplu, NATO, deoarece puterea colectivă depinde semnificativ de puterea fiecărei țări membre. De aici, preocuparea constantă a României de a avea o apărare națională credibilă și compatibilă cu responsabilitățile asumate în materie de securitate și apărare colectivă.

Cuvinte-cheie: apărare națională, apărare colectivă.

1. Caracteristici ale componentelor apărării României

Astăzi, România este un stat membru atât al NATO, cât și al Uniunii Europene. Acest statut înseamnă avantaje, pe de o parte, și responsabilități, pe de altă parte. În acest context, apărarea sa are două componente esențiale - *națională* și *colectivă* -, care, de când țara noastră a devenit membru al NATO, joacă un rol semnificativ, atât pe plan regional, cât și global. Deși rolul celor două componente este atât de important, totuși, fiecare participă puternic în anumite momente la realizarea apărării naționale¹.

Componenta națională însumează o serie de caracteristici definitorii pentru apărarea țării. Mai întâi, aceasta este *omniprezentă* în ceea ce privește răspunsul dat oricărei agresiuni militare externe care ar aduce atingere integrității teritoriale a țării, suveranității sale, independenței politice și, desigur, securității locuitorilor săi. În al doilea rând, ea *există*, este structurată, organizată și pregătită din timp de pace să întreprindă acțiuni defensive. Elementele sale – forțe umane, mijloace de luptă,

amenajări genistice etc. - sunt prezente și în măsură să intervină, la nevoie, pentru a da riposta cuvenită oricărui agresor. Desigur, nu pentru o perioadă îndelungată de timp, dar până la momentul în care componenta colectivă a apărării devine activă să poată să facă față. În al treilea rând, componenta națională a apărării este *tridimensională*. Aceasta în sensul că ea are în structura sa: *apărarea militară* (componenta esențială a politicii noastre de apărare globală), *apărarea civilă* (garantează securitatea puterilor publice, protejează populația și asigură ordinea publică) și *apărarea economică* (vizează salvagardarea activității economice, ca și resursele necesare vieții națiunii). Acestea constituie un întreg ale cărui componente sunt interdependente și absolut de aceeași importanță în materie de apărare.

Totodată, componenta națională are *o anumită tradiție în ceea ce privește scopul urmărit*. O întregă istorie stă înapoia sa și de aici își extrage resursele motivaționale consistente care o vor susține în acțiunile desfășurate. În acest context, trebuie amintită posibilitatea angajării și a altor structuri militare și civile la acțiunile defensive la nivel național, precum și sprijinul populației.

În fine, se poate afirma că apărarea națională are și o *dimensiune civică*, ce se întemeiază pe legea fundamentală – Constituția României - care amintește că fiecare cetățean are datoria să-și apere țara. „Cetățenii au dreptul și obligația să apere România”². Această datorie este un element esențial al garantării drepturilor omului, ce contribuie la sudarea comunității naționale și la prezervarea independenței naționale, democrației și păcii. Această obligație trebuie intim legată de reflecția asupra politicii actuale de apărare, mai ales a mijloacelor de asigurare a securității față de noile riscuri și amenințări. Materializarea acestei cerințe face să apară o convergență a angajamentului intelectual și moral din partea a trei poli ai comunității naționale: cetățeanul obișnuit, militarul și politicul. Această convergență fondează spiritul

de apărare, care, împărțit de întreaga națiune, dă eficacitate apărării naționale și aduce dovada că apărarea este o caracteristică a cetățeanului.

Apărarea națională este un concept complex, dinamic și multidimensional. Ea se înscrie într-un concept global de securitate și apărare. Obiectivele sale sunt: garantarea integrității teritoriului național; protejarea populației; vegherea la libera exercitare a suveranității naționale; apărarea valorilor pe care se fondează statul; prezervarea intereselor strategice ale României; reducerea vulnerabilității economice a țării în materie de acces la resurse și la transferurile de tehnologii. Astfel, apărarea nu se reduce numai la protejarea unui spațiu delimitat prin frontiere în care se exercită suveranitatea statului. Noțiunea de teritoriu se înțelege astăzi în sensul spațiului global de securitate în care operează o apărare simultan militară, civilă, economică, culturală. Această apărare este în serviciul statului în care ea pune în operă politica și își protejează interesele vitale și strategice.

Prin urmare, apărarea României este sarcina statului. Acesta își exercită suveranitatea, în conformitate cu dreptul pe care i-l dă puterea exclusivă de a-și asuma apărarea populației și de a folosi forța în acest scop, la nevoie. Câmpul său de acțiune se întinde pe un spațiu în care el este suveran și recunoscut, ca atare, de comunitatea internațională. Această suveranitate se exercită prin intermediul reprezentanților aleși ai națiunii, în conformitate cu Constituția țării, și se sprijină pe un instrument adecvat, care este armata națională.

Astăzi, mizele mondiale sunt în așa fel că România, ca de altfel toate statele lumii, trebuie să țină seama de contextul internațional actual atunci când își promovează și apără interesele strategice. Altfel spus, acțiunile internaționale ale țării noastre se derulează într-o rețea de interdependențe ce reunește state suverane ale căror decizii sunt expresia consensului. În acest sens, alegerile pe care România le face sunt conforme cu maniera în care acționează pe plan mondial toate statele lumii. Uneori, aceste alegeri impun efectuarea unor transferuri de suveranitate către instanțe superioare internaționale, transferuri ratificate prin decizii ale instanțelor sale naționale. Două exemple ilustrează această evoluție: pe de o parte, integrarea României în Alianța Nord-Atlantică și, pe de altă parte, în cadrul Uniunii Europene, participarea țării noastre la construcția Europei unite în apărare cu punerea în comun a suveranității statelor membre și acțiuni

colective. Integrarea într-o apărare europeană merită atenție. Până nu demult, într-adevăr, NATO apărea ca singura organizație capabilă să garanteze securitatea europeană. În prezent, UE și-a creat instituțiile necesare să promoveze o politică europeană de securitate comună (PESC), în cadrul căreia există și o componentă destinată apărării (PESA, adică politica europeană de securitate și apărare)³. Desigur, instituțiile aparținând PESC nu elimină rolul important al Alianței Nord-Atlantice în apărarea colectivă a UE.

Din ianuarie 2006, România a renunțat, pe timp de pace, la serviciul militar obligatoriu, trecând la voluntariat. Practic, ea dispune, acum, de o armată formată din profesioniști, adică *militari de carieră* - ofițeri, maiștri militari și subofițeri - și *militari voluntari*, angajați pe bază de contract. Această trecere de la armata mixtă la armata de profesioniști s-a făcut în contextul integrării țării noastre atât în Alianța Nord-Atlantică, cât și în Uniunea Europeană.

Componenta colectivă este un element semnificativ și deosebit de important în arhitectura apărării naționale a unui stat membru al unei alianțe politico-militare redutabile. Alegerea variantei apărării colective de către o țară sau alta pornește de la „avantajele“ pe care le aduce această componentă.

Printre elementele definitorii ale componentei colective a apărării naționale se numără: *descurajarea* pe care o generează acest tip de componentă a apărării. Statutul de membru al unei alianțe politico-militare al unui stat acționează ca o frână în calea agresiunii sale de un alt stat. Teama de consecințele posibile ce vor veni, în mod cert, din partea alianței respective face ca atacarea unui astfel de stat de către alt stat să se facă cu mult discernământ și grijă deosebită; *garanția riposteii adecvate* este o altă trăsătură definitorie a componentei colective a apărării naționale. Agresarea unui stat membru al alianței politico-militare, se știe, nu rămâne fără răspunsul adecvat; *certitudinea sprijinului* dat de alianță oricărui stat membru agresat (Calitatea de membru al alianței politico-militare conferă garanția că, la nevoie, țara respectivă va primi îndeosebi ajutorul militar necesar riposteii hotărâte împotriva agresorului, fie că acesta este un actor statal sau nonstatal); *caracterul necondiționat* al dezvoltării acestei componente a apărării naționale. Integrarea unui stat într-o alianță militară face ca apărarea sa

să dobândească dimensiunea colectivă, atât de necesară în condițiile actuale, de intensificare a riscurilor și amenințărilor în materie de apărare și securitate.

2. Impactul statutului de membru al NATO al unei țări asupra componentelor apărării sale

Apartenența unei țări la o alianță politico-militară are un impact puternic asupra structurii apărării naționale. Aceasta este organizată pentru a soluționa atât probleme interne, cât și externe în ceea ce privește riscurile, pericolele și amenințările în materie de apărare și securitate colectivă. Apărarea națională a unui stat membru al unei organizații politico-militare ca NATO, de exemplu România, are caracteristicile mai sus menționate.

Analiza acestor caracteristici evidențiază impactul statutului de stat membru al Alianței Nord-Atlantice asupra componentelor apărării sale naționale. Pentru România, în calitate de țară membră a NATO, această analiză conduce la concluzia că impactul menționat este unul puternic, semnificativ și variabil ca importanță într-un moment sau altul al apărării naționale. Astfel, în cazul unei agresiuni armate asupra sa, din partea altui stat sau grup de state, România va putea conta în primele zile pe forțele proprii. Aceasta pentru că modul în care își „intră” în rol componenta colectivă a apărării necesită un timp. Funcționarea apărării colective în cadrul Alianței Nord-Atlantice se întemeiază pe prevederile Tratatului de la Washington⁴. Articolele 3, 4 și 5 ale tratatului respectiv redau esența acestei activități. În acest sens, articolul 3 stipulează metodele de lucru ale părților implicate și căile de transpunere a lor în practică. Astfel, statele, mai întâi, *acționează separat sau în comun, eficient și continuu*, prin dezvoltarea propriilor mijloace și oferindu-și asistența mutuală, iar apoi *vor menține și vor crește capacitatea lor individuală și colectivă de rezistență împotriva unui atac armat*. De aici, poate rezulta că:

- *nu se prevede în mod expres că acțiunea va fi obligatoriu comună în cazul unui atac armat*, ci opțională, adică poate fi individuală sau colectivă. Prin urmare, reiese că se face apel la acțiunea comună în două cazuri: atunci când *forțele armate ale statului atacat nu fac față singure agresiunii armate a altui stat sau când se solicită de către statul agresat ajutorul celorlalte state din Alianță*;

- se impune *condiția de a acționa eficient și continuu*, mai întâi prin forțe proprii, și apoi în comun;

- *obligația tuturor statelor de a-și dezvolta propriile mijloace* atât pentru apărarea proprie, cât și pentru apărarea colectivă. Cu alte cuvinte, apartenența la NATO nu absolvă niciun stat membru de eforturi susținute pentru apărarea sa și a aliaților săi. Deci, eforturile de constituire a unui sistem național de apărare și securitate apar ca o necesitate impusă atât de nevoile proprii de apărare, cât și de contribuția la efortul colectiv de apărare. De regulă, fiecare stat își stabilește, în funcție de o serie de criterii, în ce va consta contribuția sa la apărarea și securitatea colectivă. Dar, o dată făcută publică opțiunea sa, statul respectiv trebuie să asigure atât forța umană, cât și resursele materiale și financiare cu care s-a angajat la proiectul comun de apărare și securitate al alianței politico-militare;

- *asistența se oferă*, ceea ce înseamnă că: *mai întâi, ea trebuie solicitată de statul agresat militar*, și apoi *se oferă reciproc*, adică fiecare stat din Alianță știe că trebuie să vină în sprijinul celorlalte state, dacă vrea ca, la rândul său, la nevoie, să primească un sprijin corespunzător eforturilor de apărare de la ceilalți;

- *responsabilitatea fiecărui stat de a-și crește capacitatea individuală și colectivă de rezistență împotriva unui atac armat*. Aceasta poate însemna două lucruri: *fiecare stat din Alianță trebuie să-și sporească capacitatea individuală de a rezista unui atac armat*, cel puțin pe perioada până când se adoptă de organizație decizia de sprijin colectiv al țării atacate; *capacitatea de rezistență colectivă la un atac armat conduce la ideea constituirii unor forțe militare*, rod al participării tuturor statelor, la nivel de Alianță, care să fie în măsură să prevină, să respingă și să reziste unui atac armat asupra oricărui stat membru.

Articolul 4 al Tratatului de la Washington stipulează:

- *obligativitatea consultării părților*, de fiecare dată când, după opinia uneia dintre ele, îi va fi amenințată integritatea teritorială, independența politică sau suveranitatea. Prin urmare, dacă este obligatorie consultarea părților înainte de a se lua vreo măsură concretă, practică, atunci înseamnă că *fiecare stat din Alianță trebuie să aibă capacitatea de a răspunde prompt și decisiv oricărui atac*

armat asupra sa, cel puțin până se adoptă o hotărâre în acest sens de către Alianță, în cadrul organismelor sale de decizie și în conformitate cu normele și procedurile unanim acceptate;

- **consultarea** are loc atunci când, după **păreră** uneia dintre părți, îi va fi amenințată integritatea teritorială, independența politică și suveranitatea. De regulă, termenul **păreră** este un sinonim pentru cuvântul **opinie**, ca atare, statul din Alianță care solicită consultarea nu trebuie să dispună de probe absolut de nezdruccinat în favoarea cererii sale.

Articolul 5, cel mai frecvent menționat când se vorbește de apărarea colectivă în cadrul Alianței Nord-Atlantice, stipulează modalitatea în care se realizează această formă de apărare. **Prevederea potrivit căreia „părțile convin asupra faptului că un atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre ele(...) va fi considerat drept un atac împotriva tuturor părților semnatare” dezvăluie modalitatea folosită pentru a-și acorda sprijin la nevoie.**

În acest sens, de la început, se pleacă de la premisa că orice atac armat împotriva uneia sau mai multora dintre părți este o agresiune la adresa tuturor statelor din Alianță. De acest tratament beneficiază toate statele aliate, indiferent de situația și contribuția lor la eforturile Alianței. Prin urmare, dacă agresiunea este percepută ca fiind colectivă, comună, atunci răspunsul dat ar trebui să fie similar. De asemenea, **acest articol subliniază legitimitatea acțiunii comune, pe temeiul prevederilor Cartei ONU (art.51).** În consecință, apărarea individuală sau colectivă împotriva unei agresiuni armate a unui stat asupra teritoriului etc. uneia din părți este justă din perspectiva dreptului internațional. Totodată, **orice stat membru al Alianței poate întreprinde acțiuni diverse**, mergând până la folosirea forței armate, **individual sau în acord cu celelalte părți, împotriva statului agresor.** Această prevedere dă libertate de mișcare fiecărui stat membru al Alianței în a hotărî cum să acționeze într-o situație sau alta. **Scopul acțiunii individuale sau în comun** a părților este de a restabili și asigura securitatea în regiunea Alianței.

Acum, după lărgirea și declanșarea procesului de transformare ale NATO, această organizație și-a sporit gama competențelor și aria geografică de manifestare în materie de securitate și apărare colectivă.

Concluzie

Astăzi, riscurile, pericolele și amenințările în materie de apărare și securitate, mai ales cele asimetrice, cunosc o dezvoltare fără precedent. În acest context, se pare că apărarea unei țări nu poate să fie asigurată în mod individual, ci într-o manieră colectivă. De aceea, România s-a integrat în NATO. În plus, România dorește să joace un rol semnificativ în ceea ce privește securitatea în Balcani și, poate, în lume.

Desigur, responsabilitatea apărării naționale rămâne întotdeauna o sarcină importantă pentru fiecare stat național, chiar dacă acesta aparține unei organizații politico-militare. În același timp, există obligația pentru statul membru al Alianței de a participa activ la apărarea colectivă.

NATO, în calitate de organizație politico-militară, joacă un mare rol în materie de pace și securitate în regiunea sa de responsabilitate și, de asemenea, în întreaga lume. În acest scop, este necesar ca statele membre să fie unite și puternice, și, totodată, capabile să sprijine țările aflate în nevoie.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Dr. Constantin MOȘTOFLEI, dr. Petre DUȚU, **Național și colectiv în apărarea României**, București, UNAp „Carol I”, 2007.

2 Constituția României, Monitorul Oficial, București, 2003, p. 32.

3 *Vezi detalii în: dr Petre DUȚU, Mihai Ștefan DINU, Politica Europeană de Securitate și Apărare – cadrul de manifestare și dezvoltare a intereselor de securitate națională, București, Editura UNAp „Carol I”, 2007.*

4 *Vezi: Manualul NATO, Bruxelles, Bureau de l’information et de la presse, 2001, pp. 22-32.*

Dr. Petre DUȚU (dutupetre@yahoo.com) este cercetător gradul II în Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, sociolog militar, autor a numeroase articole și lucrări privind securitatea națională, regională și globală, ca și asupra moralului militarilor.

UNIFICAREA MONETARĂ EUROPEANĂ ȘI SECURITATEA

Doina MUREȘAN

Securitatea este o funcție importantă de sistem și de proces, o condiție a funcționării sistemelor și a menținerii unui echilibru dinamic necesar conviețuirii într-un mediu complex, totdeauna schimbător, tensionat, competițional, cu evoluții complicate și, de cele mai multe ori, imprevizibile. Securitatea are și o dimensiune economico-financiară, prin faptul că puterea economică generează securitate, iar sărăcia produce nesiguranță, neliniște și insecuritate. Pentru asigurarea stabilității și securității, în Europa s-a demarat un proces integrativ complex, atât în planul economiei reale, cât și în cel al economiei monetare. Procesul de unificare economică și monetară prezintă avantaje vizibile pentru securitatea financiară a Uniunii Europene, asigurând stabilitatea monetară prin adoptarea monedei unice – Euro, care are potențial de a deveni una dintre principalele valute de tranzacție pe plan mondial, alături de yen, ducând, în acest mod, la creșterea stabilității mediului economic internațional și la stimularea comerțului internațional. În prezent, Uniunea economică și monetară este un eveniment economic realizat care asigură securitatea economică și financiară a tuturor statelor Uniunii Europene.

Cuvinte-cheie: vulnerabilități, șoc petrolier, liberalizare, monedă unică, interdependență.

Faptul că securitatea are o dimensiune economico-financiară este deja un truism. Toată lumea știe că, dacă ai suficienți bani și mijloace economice, în pofida vulnerabilităților numeroase pe care le generează bogăția, poți să ai și securitatea necesară. Cu alte cuvinte, deși vulnerabilitățile sunt direct proporționale cu valoarea și impactul social al bogăției, și securitatea este direct proporțională cu puterea economică și financiară. Insecuritatea

este direct proporțională cu sărăcia, cu neputința, cu dificultățile traiului, ale vieții. Un om care are un loc de muncă și câștigă bine își poate cumpăra o casă, își poate constitui o familie, își poate asigura un minim de condiții pentru a trăi în liniște, în pace, în securitate. Cel puțin, în raport cu un alt om, care nu are această posibilitate, care nu are un loc de muncă, o casă, un spațiu de siguranță pentru ziua de mâine. Faptul că, anual, mor de foame sau de malnutriție 45 de milioane de oameni reprezintă o realitate a insecurității generate de sărăcie și de decalajele imense dintre lumea bogată și prosperă și lumea săracă și mizeră.

Așadar, dimensiunea economică a securității este necesară și evidentă. Totdeauna, puterea economică generează securitate, iar sărăcia produce nesiguranță, neliniște și insecuritate. Dar securitatea nu înseamnă doar sistem de protecție împotriva răufăcătorilor, iar insecuritatea nu se reduce la lipsa unui astfel de sistem de protecție. Securitatea este o funcție importantă de sistem și de proces, o condiție a funcționării sistemelor și a menținerii unui echilibru dinamic necesar conviețuirii într-un mediu complex, totdeauna schimbător, tensionat, competițional, cu evoluții complicate și, de cele mai multe ori, imprevizibile.

În 1987, guvernatorii băncilor centrale din țările care aparțineau „Grupului celor 10 țări industrializate” au semnat, la Basel, în Elveția, un acord privind criteriile de stabilire a capitalului optim al unei bănci, cunoscut sub numele de *Convenția de la Basel*.

„Dacă o bancă are un portofoliu de credite cu grad mare de risc, atunci ea trebuie să se asigure că dispune de resurse financiare suficiente pentru a o proteja în situația unor credite neperformante, respectiv, în cazul în care unii dintre clienți nu mai pot să-și ramburseze creditele.”⁷¹

Prevederile Convenției de la Basel privind adecvarea capitalului sunt următoarele:

- minim 8 % din activele ajustate în funcție de risc trebuie să fie deținute sub formă de capital de bază, structurat în capital de rangul I și capital de rangul II;
- minim 50 % din capitalul băncii trebuie să fie *capital de rangul I, reprezentând capitalul social (fondurile acționarilor), plus rezervele declarate (publicate), obținute din profitul nerepartizat;*
- restul capitalului de bază poate să fie format din *capital de rangul II sau capital suplimentar, constituit din rezerve nedeclarate și rezerve din reevaluări;*
- sunt luate în considerare elemente din afara bilanțului, cum ar fi garanțiile;
- fiecare țară poate să-și elaboreze și să aplice propriile criterii pentru stabilirea capitalului adecvat, dar nivelul minim este cel fixat prin *Convenția de la Basel.*

Scala riscului:

- 0 – numerar;
- 20 % – creanțele de încasat de la bănci străine, cu scadență mai mare de un an;
- 50 % – creditele garantate cu ipotecă asupra imobilelor.

Cu cât o bancă are mai multe credite active cu risc ridicat, cu atât trebuie să aibă un capital de bază mai mare.²

Activele cu risc sunt acele active care ar determina pierderi pentru bancă, în urma apariției unuia dintre următoarele riscuri:

- riscul ca portofoliul de investiții deținut de bancă să nu atingă valoarea contabilă, atunci când este vândut;
- riscul ca alte active să fie vândute sub valoarea contabilă;
- riscul ca beneficiarii creditelor (debitorii) să nu restituie sumele datorate băncii, fie în ceea ce privește ratele scadente, fie prin nerespectarea graficului de rambursare, convenit la acordarea creditului.

În ceea ce privește Uniunea economică și monetară europeană, aceasta este rezultatul unui proces integrativ complex, atât în planul economiei reale, cât și în cel al economiei monetare, derulat de-a lungul unei jumătăți de secol în spațiul comunitar, proces care a presupus parcurgerea mai multor etape, la finalul cărora s-a ajuns la adoptarea monedei unice europene. La începutul deceniului al șaptelea, pe fondul încheierii formării uniunii

vamale și al lansării, cu rezultate pozitive, a Politicii Agricole Comune, s-au înregistrat o serie de evenimente de natură monetar-financiară, divergente, la nivelul statelor membre. Prima încercare de unificare monetară pentru asigurarea stabilității și securității în Europa a apărut odată cu Raportul Werner (după numele premierului luxemburghez Pierre Werner, care a prezidat grupul de lucru ce avea să întocmească acest raport), prin care s-au stabilit obiectivele și etapele Uniunii monetare până în anul 1980. Prin prisma acestui plan, uniunea monetară avea drept scop „convertibilitatea deplină și ireversibilă a monedelor statelor membre, eliminarea fluctuațiilor cursului de schimb, fixitatea irevocabilă a parității și cursurilor valutare și completa liberalizare a fluxurilor de capital.”³

Între 1971-1973, șocul petrolier și criza Sistemului Monetar Internațional de la Bretton Woods au produs o puternică instabilitate financiară și au antrenat rate înalte ale inflației și turbulența pronunțată a cursurilor de schimb ale monedelor naționale, întrerupând, astfel, aplicarea planului Werner. În acest context, pentru asigurarea securității economico-financiare, sub presiunea evenimentelor, într-un interval de timp foarte scurt, de doar câteva luni, țările europene au creat elementele esențiale ale Uniunii Monetare Europene.

Începând cu aprilie 1972, a fost pus în aplicare aranjamentul cunoscut sub numele de „șarpele monetar”, în cadrul căruia monedele celor șase state membre fondatoare ale Comunității Economice Europene (la care s-au adăugat ulterior Marea Britanie și Danemarca) păstrau între ele o marjă de fluctuație de +/- 2,25%, având drept pivot dolarul american. Menținerea raporturilor valorice stabilite între monede se făcea prin intervenții frecvente ale băncilor centrale. El a fost înlocuit, în urma Consiliului European de la Bruxelles din decembrie 1978, pe baza propunerii comune a cancelarului Helmut Schmidt și a președintelui Franței, Valery Giscard d'Estaing, cu Sistemul Monetar European, văzut ca un instrument de creare a unei zone de stabilitate monetară în spațiul comunitar, dar și ca o verigă de legătură între Bretton Woods și Uniunea Economică și Monetară.

Sistemul monetar European, negociat în 1978 și adoptat în 1979, de către cele nouă țări membre ale Comunității Europene la acea dată, care au devenit membri de facto ai acestuia, și-a propus

în principal formarea unei zone de stabilitate monetară și securitate economico-financiară în cadrul unui spațiu economic ale cărui state membre înregistrau, la acel moment, tendințe de diminuare a diferențelor dintre nivelurile lor de dezvoltare.

În anul 1986, guvernul francez a relansat ideea unificării monetare europene și a adresat, în acest sens, un memorandum partenerilor săi din Comunitatea Europeană. Consiliul Europei a hotărât, la 28 aprilie 1988, să încredințeze unui comitet, prezidat de Jacques Delors, misiunea de a stabili și propune etapele concrete necesare realizării Uniunii Economice și Monetare. Arhitectura definitivă a Uniunii Economice și Monetare a fost stabilită la Reuniunea de la Maastricht, unde, la 9-10 decembrie 1991, șefii de state și de guverne ai Comunității Europene au semnat tratatul care a pus bazele politico-juridice ale Uniunii Monetare Europene.

Institutul Monetar European a fost înființat în 1994, având sediul la Frankfurt, în Germania. Prin instrumente și proceduri financiare specifice, Institutul Monetar European avea rolul de a întări cooperarea între Băncile Centrale Naționale ale țărilor comunitare, de a superviza funcționarea Sistemului Monetar European și de a întări coordonarea politicilor monetare ale statelor membre, în scopul asigurării stabilității prețurilor. În afară de aceste operațiuni, băncile centrale integrate în Sistemul Monetar European aveau dreptul de a interveni pe piețele valutare, prin așa-numitele intervenții marginale, atunci când una din valutele participante la Sistemul Monetar European atinge limitele bilaterale maxime față de o altă monedă, sau intervenții intramarginale, atunci când cursul de intervenție al monedei se găsea în interiorul benzii de fluctuație a Sistemului Monetar European.

De asemenea, în 1979, a fost introdus mecanismul ratei de schimb, pentru a reduce fluctuațiile în valoarea nominală a monedelor statelor membre, pe baza susținerii reciproce și a acțiunilor colective ale băncilor centrale din statele membre. Băncile centrale au intervenit pe piețele valutare, prin cumpărarea sau vânzarea de monede, pentru a le influența valoarea. Intervenția s-a realizat pe baza principiului cererii și al ofertei: atunci când valoarea unei valute scădea sub un anumit prag, stabilit de comun acord și numit marjă sau culoar de fluctuație, băncile centrale interveneau restabilind valoarea de piață a respectivei monede.

În momentul crizei din 1992, mecanismul ratei de schimb avea zece membri. Spania a intrat în acest mecanism în 1987, Marea Britanie în 1990 și Portugalia în aprilie 1992. Grecia nu a făcut parte, datorită economiei neperformante, iar Luxemburgul avea moneda legată de francul belgian. Mecanismul ratei de schimb avea la bază un sistem de parități care îi permitea fiecărei monede să fluctueze limitat în relația cu fiecare din valutele din sistem, stabilindu-se, în același timp, o rată centrală de paritate în ECU.

Criza din 1992-1993, în timpul căreia două monede (lira sterlină și cea italiană) s-au retras din sistem, cinci dintre ele și-au realiniat ratele de schimb (peseta spaniolă, escudo portughez, lira irlandeză, coroana daneză și francul francez) și una dintre ele a atins marje de fluctuație de +/- 15%, a demonstrat vulnerabilitatea sistemului, prin faptul că integrarea monetară cu mai multe monede aflate în circulație nu dă rezultatele scontate și că singura cale pentru atingerea acestui deziderat, ca și pentru o securizare a întregului sistem monetar european, o reprezintă moneda unică.

S-a pus, astfel, problema reconsiderării disciplinei monetar-financiare în cadrul sistemului, prin flexibilizarea operațională și crearea unor noi mecanisme care să permită integrarea monetară. Din acest considerent, în 1999, când s-a adoptat moneda unică, a fost lansat un al doilea mecanism al ratei de schimb, numit Mecanismul ratei de schimb 2, în cadrul căruia sistemul multilateral a fost înlocuit cu unul bilateral, prin care fiecare monedă participantă are definită o paritate centrală comparativ cu euro. Acest mecanism permite intervenția Băncii Centrale Europene și a băncilor centrale ale statelor membre, atunci când cursul de schimb depășește marja de +/- 15% față de cursul central.

Din mecanismul ratei de schimb 2 fac parte statele membre din zona euro și Danemarca (aceasta din urmă optând pentru un culoar de fluctuație de +/- 2,25%), precum și un număr de șase din cele zece state membre nou intrate în spațiul comunitar în 2004. Un obiectiv important al mecanismului ratei de schimb îl reprezintă ajutorul acordat statelor membre din afara zonei Euro în aplicarea unor politici de stabilizare macroeconomică, cu scopul impulsării acestora pentru a atinge convergența necesară intrării în zona Euro.

Din punct de vedere al stabilității și securității întregului sistem financiar comunitar, funcționarea mecanismului ratei de schimb prezintă următoarele

avantaje: creșterea stabilității mediului financiar, prin utilizarea unui sistem de cursuri semifixe care au permis reducerea riscurilor investiționale și de afaceri; acțiuni colective care le-au permis statelor membre să se bazeze nu doar pe eforturile proprii de menținere a valorii monedelor lor; impunerea disciplinei financiare în lupta împotriva inflației, prin stabilirea unei marje permise de depreciere a unei monede; o mai bună alocare a resurselor, ca efect al eliminării incertitudinilor legate de fixarea cursului de schimb și, prin aceasta, a utilizării mecanismului prețurilor ca instrument de alocare a resurselor; stimularea sectoarelor manufacturiere, prin stabilitatea cursului de schimb; stimularea firmelor mici și mijlocii mai puțin expuse riscului legat de cursul de schimb; creșterea schimburilor comerciale la nivel intraunional.

Dar nici acest mecanism nu a fost perfect. Dezavantajele care l-au făcut vulnerabil în fața unor riscuri și amenințări, astfel încât să nu poată evita o criză de proporții, asemănătoare celei din 1992, au fost: faptul că s-a pornit de la presupunerea că valoarea monedelor ar fi putut fi menținută prin intervenție guvernamentală, ceea ce înseamnă capacitatea limitată a guvernelor de a acoperi piața; faptul că a plecat de la presupunerea, care s-a dovedit a fi eronată, că guvernele ar fi fost dispuse să intervină atunci când monedele altor state membre s-au depreciat, contribuind prin intervenția lor la stabilitatea acestora; mecanismul a funcționat bine în condițiile unor rate ale inflației scăzute și constante, dar a reacționat violent și negativ în momentul în care pe piață au apărut perturbările generate de reunificarea Germaniei sau de rezultatul respingerii, prin referendum, a ideii de uniune monetară sau monedă unică în unele din statele membre; a încurajat speculanții, care au găsit un cumpărător garantat pentru monedele slabe din sistem în persoana băncilor centrale ale statelor membre; a contribuit la pierderea, de către guvernele statelor membre, a suveranității monetare asupra economiilor naționale, cu toate implicațiile care derivă din acest aspect.

În condițiile unei game diversificate de servicii financiare, uneori diferite de la o țară la alta și supuse unor reglementări specifice, naționale, liberalizarea în domeniul serviciilor financiare și al mișcărilor de capitaluri părea greu de realizat. Calea prudentă de constituire a unui spațiu financiar comun a presupus, mai întâi, armonizarea treptată a condițiilor de înființare și funcționare a instituțiilor

și produselor financiare și, ulterior, liberalizarea completă a concurenței dintre acestea.

Funcționarea Sistemului Monetar European și, în special, în cadrul acestuia a mecanismului ratei de schimb a implicat respectarea marjelor de fluctuație în limitele impuse, ceea ce a determinat, prin angajamentele luate, o scădere a independenței băncilor centrale, generând așa-numita „trinitate imposibilă”, adică imposibilitatea de a avea, în același timp, o politică monetară independentă, un sistem de cursuri fixe și o mobilitate deplină a capitalului.

În perioada funcționării sistemului, membrii mecanismului ratei de schimb au optat, în general, pentru stabilitatea ratei de schimb, combinată cu un control riguros al mișcării capitalurilor. Independența monetară a permis statelor membre să opereze cu rate diferite ale inflației, însă șocurile petroliere din anii '70 au determinat o creștere a diferenței dintre aceste rate, ceea ce a obligat fie la o reglare a ratei inflației, prin renunțarea la sistemul de cursuri fixe, fie la o renunțare la independența în stabilirea ratei inflației și menținerea sistemului cursurilor fixe. Soluția aleasă a fost aceea a menținerii divergențelor între ratele inflației și ajustarea ratelor de schimb, ori de câte ori era necesar, pentru a evita problemele legate de competitivitate în plan intern și extern.

Problematica ce ține de corelația între unificarea monetară europeană și securitate este însă mult mai complexă. Uniunea economică și monetară este rezultatul unei decizii politice fundamentate pe o puternică componentă economică. Dacă doar una din cele două componente (economică sau politică) ar fi stat la baza creării acesteia, Uniunea economică și monetară nu s-ar fi realizat nici în prezent, deoarece doar din punct de vedere economic sau doar din punct de vedere politic argumentele nu ar fi fost suficiente.

Din punct de vedere politic, formarea Uniunii economice și monetare reprezintă cedarea de suveranitate și de control asupra deciziilor privind politica economică a statelor membre. Mai mult, introducerea și utilizarea monedei unice presupune o singură conducere economică, care necesită transferul de responsabilități și chiar funcționarea unei conduceri politice unice.

În esență, statele dintr-un grup sau care aderă la un grup pot câștiga reciproc din deținerea unei monede comune doar atunci când fac parte dintr-o zonă monetară optimă, adică atunci când structurile

lor economice sunt similare și când nu există riscul ca șocurile asimetrice să producă insecuritate doar în unele dintre aceste țări. Cum însă între economiile statelor membre există diferențe notabile între nivelurile de dezvoltare, acestea vor reacționa în mod diferit la șocurile venite din exterior. Astfel, pentru acele state membre care sunt exportator net, modificarea prețului mondial al unui produs va avea efecte opuse celor înregistrate de statele care se situează pe poziția de importator net. În mod similar, consumatorii din unele state membre se împrumută mai mult, alții mai puțin și, ca atare, vor percepe în mod diferit fluctuațiile ratelor dobânzilor de pe piața internațională.

Șocurile asimetrice afectează securitatea economico-financiară și prin aceea că pot genera disfuncționalități și din perspectiva incompatibilității ciclurilor de afaceri, în sensul că unele state membre se pot afla în faza de creștere, altele în cea de declin sau stagnare, astfel încât o politică monetară unică, proprie zonelor monetare optime, nu ar putea rezolva problemele tuturor statelor implicate.

Pentru zona Euro, care nu reprezintă nici în acest moment o zonă monetară optimă, statele membre ale acesteia nu mai au posibilitatea de a-și stabili propria rată a dobânzii sau de a utiliza cursul de schimb ca instrument al politicii economice. Mai mult, niciunul din mecanismele alternative de ajustare, cum ar fi migrația, nivelul salariilor, mișcările de capital, politica fiscală, transferurile fiscale sau ajutoarele directe, nu funcționează la parametri optimi în spațiul Euro. În același timp, există bariere culturale și lingvistice legate de mobilitatea forței de muncă, ceea ce determină variații legate de nivelul salariilor și de rata șomajului.

Din aceste considerente, Uniunea Europeană este și în prezent o zonă monetară suboptimă, care prezintă încă riscuri, chiar dacă nu majore, la adresa securității regionale, fapt ce constituie un impediment în această etapă a integrării. În ciuda statutului de zonă monetară suboptimă, există însă o serie de argumente pro (și desigur și contra) constituirii unei Uniuni economice și monetare în spațiul european.

Argumentele în favoarea unei Uniuni economice și monetare în spațiul Uniunii Europene au fost: completarea pieței unice, în sensul că o piață unică are nevoie de o monedă unică; creșterea vitezei de transfer a fluxurilor monetare și eliminarea

costurilor de conversie; reducerea riscurilor legate de schimburi comerciale și investiții, prin eliminarea fluctuațiilor ratei de schimb; transparența prețurilor și, prin aceasta, o mai bună informare a participanților la tranzacții; disciplina monetară, în sensul că guvernele nu vor mai putea utiliza valutele ca instrumente de politică economică; scăderea inflației, datorită disciplinei impuse economiilor care formează zona Euro; fuziunea piețelor financiare, care poate conduce la economii la scară; creșterea eficienței și obținerea unor ritmuri de creștere economică înalte; întărirea poziției Uniunii Europene în cadrul sistemului monetar internațional; facilitarea atingerii țelului creării uniunii politice.

Argumentele împotriva formării unei Uniuni monetare în spațiul Uniunii Europene au fost: pierderea controlului și a puterii de decizie cu privire la problemele monetare; pierderea de flexibilitate, în sensul că guvernele naționale nu vor putea să ia decizii de politică monetară care să permită protejarea economiilor lor de șocurile externe, în detrimentul altor țări; diferențe relativ mari în ciclurile de afaceri și standarde de viață între statele membre; pericolul de a diviza Uniunea Europeană în state din interiorul și din afara Uniunii economice și monetare; costurile materiale pe care le incumbă înlocuirea monedelor naționale cu moneda unică, crearea instituțională și modificările de natură legislativă cerute de acest demers.

Cu toate acestea, procesul unificării monetare a continuat, prezentând avantaje vizibile pentru securitatea financiară a Uniunii Europene, asigurând stabilitatea monetară prin adoptarea monedei unice – euro, care are potențial de a deveni una dintre principalele valute de tranzacție pe plan mondial, alături de yen, ducând, în acest mod, la creșterea stabilității mediului economic internațional și la stimularea comerțului internațional. Moneda unică fost introdusă oficial în circuit la 1 ianuarie 1999, la miezul nopții, succedând vechea unitate monetară europeană ECU (European Currency Unit). Monedele naționale ale țărilor participante au încetat să existe legal, devenind simple subdiviziuni ale monedei europene, dar au continuat să fie folosite în țările respective, până la introducerea noilor bancnote și monede, la 1 ianuarie 2002.

În prezent, statele membre participante la euro sunt: Austria, Belgia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Portugalia și Spania. Aceste țări sunt numite

frecvent „Zona euro” sau „Euroland”. De la 1 ianuarie 2007 s-a alăturat zonei euro și Slovenia.

Andora, Monaco, San Marino și Vatican folosesc, de asemenea, euro, deși nu sunt în mod oficial membri euro, nici măcar membri ai UE (au folosit înainte monede care au fost înlocuite prin euro.) Din acestea, Monaco, San Marino și Vatican și-au creat propriile monede, cu propriile simboluri naționale pe spate. Andorra folosește monede franceze și spaniole, de vreme ce au folosit francul francez și peseta spaniolă ca și monedele sale. Aceste țări folosesc euro datorită unor înțelegeri cu statele membre UE (Italia, în cazul principatului San Marino și orașului Vatican, Franța în cazul principatului Monaco), aprobate de către Consiliul Uniunii Europene.

Muntenegru și Kosovo, care au folosit marca germană ca monedă a lor, au adoptat, de asemenea, euro, deși, spre deosebire de cele trei state de mai sus, nu au parafat nicio înțelegere legală în mod explicit cu UE care să le permită acest lucru. Țările care au avut moneda națională fixă în raport cu marcă germană, cum sunt Bulgaria și Estonia, și-au fixat și ele ratele de schimb în raport cu euro.

Danemarca și Regatul Unit nu sunt apte în mod legal pentru aderarea la euro, până când guvernele lor nu decid altfel. Suediei nu i-a fost aprobată participarea de niciun act legal; totuși, Suedia a decis, în 1997, să nu se alăture zonei euro, așa că nu a făcut niciun efort spre a-și îndeplini criteriul necesar, de a avea o rată stabilă de schimb. În Danemarca și Suedia s-a organizat referendum pe tema monedei unice europene la 28 septembrie 2000, respectiv la 14 septembrie 2003, majoritatea celor participanți votând împotriva.

Cu toate aceste piedici sau sincope, în prezent, euro este o monedă bună, așezată pe finanțe publice durabile, datorită pactului de creștere și stabilitate, și girată de o bancă centrală independentă al cărei obiectiv este stabilitatea prețurilor. Prin urmare, este o monedă credibilă, care inspiră încredere operatorilor financiari, și un catalizator de integrare atât macroeconomică, cât și microeconomică.

Pe plan microeconomic, statele nu pot, în același timp, să dețină aceeași monedă și să aibă politici economice dispersate, care să meargă în toate direcțiile. Coordonarea politicilor economice este esențială credibilității monedei, echilibrului și succesului uniunii economice și monetare. Marile orientări ale politicii economice constituie un test al voinței statelor membre de a-și coordona politicile,

servindu-se de instrumente care au acest scop. Printre altele, crearea euro duce la armonizarea fiscală în economiile și impozitele întreprinderilor (nu există un risc al persoanelor particulare, pentru că ele sunt foarte puțin mobile: mai puțin de 1% dintre europeni lucrează într-un stat membru, altul decât cel natal).

Subiectul a fost tabu pentru mult timp, însă azi lucrurile au evoluat: euro aduce o transparență totală a diferențelor de impozitare, care ar putea crea unora din statele membre o tentație a dumping-ului fiscal. Iar acest lucru i-ar prejudicia pe toți, pentru că s-ar traduce fie printr-o scădere a încasărilor – lucru ce ar putea pune în pericol finanțele publice, fie printr-un transfer al principiilor de impozitare înspre facturile cele mai puțin mobile, adică înspre salarii. Unele progrese s-au realizat: astfel, s-a adoptat, în decembrie 1997, un cod de conduită în ceea ce privește fiscalitatea întreprinderilor. Au fost examinate de către un grup de lucru prezidat de către doamna Primarolo 250 de măsuri; 40 au fost considerate ca derogatorii. Este un pas important, însă încă nu e vorba decât de un acord de bună conduită. Este greu, deoarece deciziile în materie fiscală continuă să se ia în unanimitate.

Armonizarea salariilor este imposibilă, pentru că diferențele salariale traduc adesea diferențe de productivitate. A impune aceleași salarii minime peste tot ar însemna să se genereze șomaj în țările unde productivitatea muncii este mai slabă. Armonizarea legislațiilor este dificil de realizat, pentru că acest lucru se referă direct la modelul de societate. În prezent, încă nu este de dorit realizarea unei politici salariale europene. Economiiile aflate în faza recuperării (ex: Portugalia, Grecia) au progrese de productivitate mai importante și, deci, posibilități de creșteri salariale mai importante, ceea ce ar face nedorită o politică uniformă dictată de Bruxelles. Singura soluție viabilă este de a avea un număr minim de reguli comune, de tipul cartei sociale.

Pe plan macroeconomic, euro va accelera fenomenul convergenței prețurilor. Diferențe importante există, într-adevăr, în UE. Variațiile de prețuri rămân, în medie, mai mari cu 30% pentru produsele farmaceutice și cu 15% pentru industria chimică sau produsele alimentare. Studiul periodic al Direcției generale a concurenței asupra prețurilor automobilelor arată existența diferențelor de preț fără taxe, diferențe care merg până la 40% pentru același model de automobil. Transparența adusă

de euro, care face ca prețurile să fie mult mai simplu de comparat, întărește concurența pe toate piețele de bunuri și servicii pentru întreprinderi, dar și pentru bunurile de consum, acolo unde marii distribuitori încep să traseze sistematic diferențele cele mai interesante. Creșterea rapidă a comerțului electronic accentuează și mai mult acest fenomen de convergență a prețurilor, permițându-i cetățeanului european să își caute oportunitățile cele mai atractive.

Europa este la începutul unui proces de integrare economică, politică și monetară ale cărui dimensiuni și efecte sunt greu de determinat cu exactitate astăzi. Pentru prima dată de la căderea Imperiului Roman, majoritatea europenilor au aceeași monedă. În concluzie, Uniunea economică și monetară este un eveniment economic realizat, care asigură securitatea economică și financiară a tuturor statelor Uniunii Europene. Succesul ei arată capacitatea europenilor și a instituțiilor de a duce la capăt un proiect mare.

BIBLIOGRAFIE:

APPLEYARD, Dennis, Alfred FIELD, **International Economics. Payments, Exchange Rates & Macropolicy**, Richard Irwin, 1995.

BALDWIN, R, WYPLOSZ, C., *The Economics of European Integration, manuscript*, 2003.

BASNO, Cezar, DARDAC, Nicolae, *Integrarea monetar-bancară europeană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1999.

DARDAC, Nicolae, VĂȘCU, Teodora, **Monedă și credit**, vol. 2, Editura ASE, București, 2001.

DOMOKOȘ, Erno, KATONA, Levente, **Pași către integrarea europeană**, Editura Expert, București, 2002.

MIRON, D, (coordonator), **Economia Uniunii Europene**, Editura Luceafărul, București, 2000.

MOUSSIS, N, **Guide to European Policies**, European Study Service, Belgium, 2003.

NICA, Dumitru, NEGRU, Titel, **Bănci europene și internaționale**, Editura Fundației România de Mâine, București, 2006.

PĂUN, Roxana-Daniela, **Spațiul monetar european**, Editura Expert, București, 2004.

PORTES, R., *A Monetary Union in Motion: the European Experience*, London Business School and CEPR Discussion Paper No. 2.954, September 2001.

SILASI, G. **Integrarea monetară europeană între teorie și politică**, Editura Orizonturi Universitare Timișoara, 1998.

TOMA, Ramona, **Euro, moneda unică: între național și internațional**, Editura Continent, Sibiu, 2004.

VAUBEL, R, *Monetary integration theory*, în vol. **Surveys in Economics, International Economics**, Longman, London & New York, 1988.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Dumitru NICA, Titel NEGRU, **Bănci europene și internaționale**, Editura Fundației România de Mâine, București, 2006, pp. 19-20.

2 Ibidem, p. 20.

3 WERNER P., B.H. ANSIAUX, G. BROOURWERS, B. CHAPPIER, *Report to the Council and the Commission on the Realisation by Stages of Economic and Monetary Union in the Community*, Bulletin II, 1970, după Dumitru MIRON, **Economia Uniunii Europene**, Editura Luceafărul, București, 2002, p. 162.

Locotenent-colonel Doina MUREȘAN (doinidza@yahoo.com) este director administrativ la Colegiul Național de Apărare și doctorand în Științe militare al Universității Naționale de Apărare "Carol I".

PROVOCĂRILE CONTEMPORANE LA SECURIZAREA GRANIȚELOR NAȚIONALE - PERSPECTIVĂ MILITARĂ

Dr. Evgheni MANEV

În cursul ultimilor ani, instituțiile bulgare au lucrat activ la implementarea politicii guvernului în domeniul securității și s-au înregistrat progrese considerabile în zona controalelor de la graniță, a vizelor, imigrației, cererilor de azil, luptei împotriva crimei organizate și a terorismului.

De aceea, au fost reduse riscurile la adresa securității statului și a fost îmbunătățită securitatea frontierelor. Accederea Bulgariei în NATO și UE a crescut responsabilitățile instituțiilor ce asigură securitatea națională și ordinea internă, incluzând securitatea granițelor statului și protecția drepturilor de suveranitate ale țării la mare.

Ținând cont de circumstanțele actuale la scară regională, europeană și mondială, Bulgaria a întreprins măsuri pentru constituirea unor controale operaționale la frontiere, sigure, pentru a-și asigura securitatea internă și ordinea publică atât în zonele și facilitățile de la frontieră, cât și în zona maritimă a țării.

Trăsăturile specifice ale mediului de securitate arată că, datorită actualelor schimbări pozitive, nu există o amenințare a unei opoziții militare globale. Nu există provocări, riscuri și amenințări cu o agresiune militară directă împotriva Bulgariei și a suveranității granițelor sale naționale. În plus, cresc responsabilitățile, pentru că Bulgaria este graniță a UE. Țara noastră face parte din zona europeană comună de securitate, libertate și justiție.

Cuvinte-cheie: securizare, provocări, amenințări, granițe naționale.

Cursul evenimentelor istorice este dovada clară a faptului că poziția geografică reprezintă factorul constant al dezvoltării unui stat. Fără a acorda o prea mare importanță locației anumitor state, la nivel

mondial, trebuie să recunoaștem că a influențat în mod semnificativ dezvoltarea proceselor sociale. Acest lucru este adevărat în principal la zonele periferice ale continentelor și peninsulelor, acolo unde granițele și apropierea de alte civilizații au un impact mare asupra stilului lor de viață, în general. Un exemplu elocvent al legăturii dintre factorii geografici și procesele politice este actuala dezvoltare a statelor din Europa de Sud-Est, din zona Mării Negre și de la Estul Mediteranei, o regiune din care face parte și Republica Bulgaria. Este parte a vechiului continent, care, în timp, a devenit atât o graniță, cât și un mediator între religia ortodoxă, catolicism și islam, între diferite culturi, stereotipii și politici ce au produs o multitudine de războaie sângeroase.¹

După încheierea Războiului Rece, aceste părți din Europa au avut modele diferite de garanții de securitate, cele mai slabe legături și relații între state și o mulțime de probleme etnice și de altă natură nerezolvate, pretenții depășite de modificare a granițelor naționale, disproporții economice uriașe și un grad ridicat de insecuritate.

Drept urmare, cu greu se mai poate găsi în lume o altă regiune cu atât de multe „cârpeli, prăbușiri și granițe” – unele dintre ele vechi de când lumea, iar altele complet noi și instabile, pentru că în nicio altă parte a bătrânului continent nu există o așa mare fragmentare teritorială și nici nu apar noi posturi de frontieră și bariere vamale.

În acest sens, regiunea se comportă de parcă ar fi un laborator special, în care granițele naționale au fost supuse unei „specificități balcanice” timp de mulți ani. Acea specificitate constă în limite de graniță ce formează rețele de ziduri invizibile, de ambele părți aflându-se mici orașe de provincie și un singur drum care duce la ele. Autostrada se

termină la liniile de graniță, iar granițele par să fie mai degrabă linii ale frontului, și nu ferestre către lume².

Acesta este un simbol al unei realități din trecut, care se schimbă extrem de rapid, datorită dinamicilor proceselor politice, sociale și economice, din ultimii ani, ce au implicat evenimente politice semnificative.

Schimbările din mediul strategic economic, politic și militar din regiunea Mării Negre sunt indicatori ai tendințelor pozitive de dezvoltare și întărire a securității comune. Nu există operațiuni militare, un fapt ce reduce o opoziție bazată pe originea etnică și pe religie. În majoritatea statelor din regiune, procesele și reformele democratice au luat avânt. UE și NATO au susținut eforturile Ucrainei, Georgiei, Moldovei, Azerbaidjanului și Armeniei de orientare europeană și euro-atlantică. UE își dă seama de necesitatea susținerii țărilor din Europa de Est și a celor din Caucazul de Sud, incluzându-le în politica europeană de menținere a unor bune relații între state vecine și faptul că politicile sale vor contribui la dezvoltarea democrației și la crearea unei stabilități de durată în regiune.

Procesele de rezolvare pașnică a problemelor existente și întărirea stabilității au fost atinse, în termenii a numeroase convenții, pentru că, în lumina perspectivei transatlantice, regiunea este o zonă în care Vestul atinge interesele imediate de securitate ale Rusiei. În plus, Marea Mediterană și Marea Neagră sunt de importanță primordială pentru dezvoltarea relațiilor de securitate cu Asia Centrală și acționează ca o poartă și spre Golful Persic și Orientul Apropiat.

În paralel cu creșterea semnificației sale, regiunea Mării Negre include o serie de condiții și factori de risc, cu multe fațete, pentru securitatea Europei și a Americii, ce implică întregul spectru de provocări: de la crima organizată, droguri, arme, trafic de carne vie, spălare de bani, teroriști organizați, islam radical, la existența statelor eșuate, conflictele înghețate din Abhazia, zona Nistrului și Nagorno-Karabah, zone pentru care, în prezent, nu există dorința unei reglementări la nivel internațional.

Alături de tendințele pozitive, pentru o dezvoltare pașnică a zonei Mării Mediterana și a Mării Negre, există amenințări legate de interesele contradictorii ale țărilor de aici, drumul lor complicat spre democrație și serioasele probleme

sociale și economice. Faptul că traiectoriile tuturor ipotezelor atacuri nucleare spre Europa și Coasta de Est a Americii, venite din partea unor agresori ipotetici, trec prin regiunea Mării Negre, nu ar trebui subestimat.

Situația generează un mediu de securitate adecvat dezvoltării așa-numitelor „amenințări nontradiționale”. Modalitatea lor neobișnuită de demonstrație și influența asupra societății le face să fie „asimetrice”, iar marea, ca mediu natural globalizant și sistemul de transport maritim sunt extrem de propice pentru utilizarea lor.

Granița noastră națională măsoară 1808 km cu statele vecine și 354 km linia de coastă a Mării Negre.

Aspecte militare ale provocărilor la adresa securității de la graniță

Securitatea la graniță este o parte integrală a securității fiecărui stat. Astăzi, datorită noilor amenințări și provocări nontradiționale, semnificația sa este în creștere. Securitatea la graniță cuprinde nu doar apărarea armată a granițelor terestre și maritime, ci și protecția suveranității aeriene a statului. La pace, securitatea și protecția granițelor naționale este responsabilitatea Ministerului Afacerilor Interne. Legat de această activitate, există structuri ale vămii, autoritățile de control al traficului aerian și alte servicii cu responsabilități în domeniu. Forțele Aeriene și Marina au misiuni cheie în garantarea securității spațiului aerian și a granițelor maritime ale țării noastre.

Cu toate acestea, în perioade de criză sau război, cresc funcțiile forțelor armate, de garantare a securității la granițe, iar formațiile militare sunt utilizate pentru îmbunătățirea supravegherii, apărarea zonelor amenințate de la granițele maritime și terestre ale țării. Protecția spațiului aerian se face de către Forțele Aeriene. Supravegherea spațiului național aerian și maritim este una din principalele responsabilități ale forțelor armate.

Principalele provocări și amenințări la securitatea granițelor pe timp de pace și criză sunt:

- conflicte armate și războaie civile în țările și regiunile vecine;
- extremism și conflicte etnice și religioase;
- terorism;
- crima organizată transfrontalieră internațională;

- migrația ilegală și fluxurile de refugiați;
- traficul de carne vie și droguri;
- traficul ilegal cu arme contrafăcute, muniții și substanțe nucleare;
- corupție.

Unele provocări și amenințări au aspecte militare, s-au dezvoltat în timpul crizelor și e nevoie de intervenția forțelor armate pentru a fi eliminate. Această participare, a forțelor armate, la lupta cu ele depinde de scala demonstrației lor.

Principala misiune a Forțelor Armate Bulgare este securitatea și apărarea spațiului său aerian și a zonelor maritime. Participarea forțelor armate la furnizarea securității la graniță a componentei forțelor terestre e legată de următoarele aspecte de bază: conflictele existente și posibil viitoare din regiune, în apropierea granițelor naționale, cerând, astfel, un nivel superior de alertare de-a lungul graniței; îndeplinirea unor operațiuni împotriva unor activități militare intensificate din regiune și operațiuni ce demonstrează puterea și determinarea; contracararea unor provocări armate din partea trupelor și a altor formațiuni armate; incidente armate de-a lungul graniței, la o scară mai mare; invazia în masă a unor refugiați din țările vecine, ca rezultat al unui conflict armat major; executarea unor misiuni de recunoaștere, de-a lungul graniței, ca urmare a unei situații complicate și a schimbului de informații cu alte servicii și autorități cu responsabilități în securitatea granițelor.

Având în minte principala responsabilitate a Forțelor Aeriene și Navale, suveranitatea aeriană și maritimă a statului, se poate trage următoarea concluzie: pentru protejarea granițelor maritime, forțele armate intervin atunci când se epuizează capacitățile Ministerului Afacerilor Interne. Forțele armate au ca principală responsabilitate protejarea spațiului aerian național. Contribuția celor două categorii de forțe crește atunci când sunt activități teroriste intensificate în aer și pe mare.

Provocările la securitatea granițelor naționale, menționate mai sus, arată că, în toate cazurile, altele decât războiul, sau starea de urgență, securitatea granițelor este o prioritate a Ministerului Afacerilor Interne, iar Forțele Armate garantează aceasta.

Rolul informațiilor

Provocările și riscurile din regiunea instabilă din punct de vedere geopolitic în care se găsește

Bulgaria fixează noi cerințe legate de comandă autorităților de stat și militare, Statului Major, forțelor armate, pentru securizarea granițelor naționale.

În ultimul timp, a devenit tot mai evident că, în calitate de membru NATO și UE, Republica Bulgaria trebuie să contribuie la apărarea granițelor sale naționale, dar, în schimb, duce la cerințe noi, și mai importante, în domeniul informațiilor și la misiuni din ce în ce mai complicate pentru structurile forțelor și categoriilor de forțe ale armatei.

Continuitatea și dinamismul informațiilor sunt cerințe prioritare, determinate, în principal, de faptul că, la pace, forțele armate au puteri limitate și capacități reduse, în comparație cu planurile și nevoile din vremurile de război, în cazul unei amenințări potențiale sau al unei crize militare și politice în apropierea granițelor naționale.

Scopul informațiilor, vizavi de asigurarea securității la granițele naționale, este legat de obținerea, procesarea și diseminarea informațiilor necesare pentru ca autoritățile de stat și militare să ia decizii oportune.

Principala misiune a informațiilor militare este de a prognostica și de a clarifica situația strategică și operațională din regiuni cu potențiale tensiuni, riscuri și amenințări la adresa securității țării, ca și posibile provocări și operațiuni militare. Acest lucru furnizează oportunități structurilor, autorităților și instituțiilor responsabile pentru reacția promptă la protejarea țării în cazul unei escaladări ulterioare a respectivei amenințări.

Într-un context militar, informațiile militare fiind un element important și inerent al sistemului național de avertizare timpurie, pot îndeplini următoarele misiuni principale:

- studiul continuu, evaluarea și prognosticarea stării și dezvoltării situației din regiune;
- identificarea, cât de curând posibil, a unei crize militare și politice în dezvoltare, a unei amenințări sau risc la securitatea națională;
- permanenta monitorizare a activităților principalei surse de amenințare, cea care pune în pericol securitatea națională, și implementarea avertizării cu privire la termenii și gradul de amenințare;
- detectarea oportună și participarea, alături de formații din alte structuri și instituții, la operațiuni împotriva diversiuilor, a formațiunilor de informații și paramilitare ce intră pe teritoriul țării;

- furnizarea informațiilor legate de o posibilă intenție și începutul unor acțiuni ostile;

- interacționarea cu alte elemente ale comunității de informații a țării (din ministere, instituții și agenții naționale, categorii de forțe), dar și cu statele membre NATO, UE și PFP;

- dezvoltarea informațiilor cerute, a rapoartelor și a altor documente și prezentarea lor în fața autorităților responsabile și interacționarea cu unitățile subordonate și categoriile de forțe, în măsura solicitată;

- dezvoltarea și menținerea propriilor baze de date cu informații, pentru a depozita și furniza informații celor care au acces la informații clasificate.

Informațiile vor duce la îndeplinirea misiunilor de mai sus și a altora ce au legătură cu anumite elemente ale informațiilor și securității sistemului național de avertizare timpurie, dar și cu alte servicii naționale, instituții și agenții similare din alte țări.

Atunci când sunt premise ale apariției unei potențiale amenințări sau risc în apropierea granițelor, serviciile de informații își intensifică eforturile de furnizare a informațiilor necesare și a perioadei de timp necesare pentru ca autoritățile statului și cele militare să poată lua cele mai potrivite decizii pentru contracararea amenințărilor și prevenirea crizelor.

Principiile de bază care susțin operațiile de informații, pentru furnizarea informațiilor legate de securizarea granițelor naționale, sunt:

- compatibilitatea forțelor și a mijloacelor de informații, în culegerea de informații pentru sistemul național de avertizare timpurie cu sisteme C4, în a disemina informații de intelligence;

- disponibilitatea structurii de informații bine dezvoltate de a monitoriza, raporta, analiza, rezuma și emite regulat informații de intelligence;

- flexibilitate ridicată, ce permite schimbarea rapidă a modului de operare;

- dobândirea unor standarde și criterii comune, de către structurile de conducere ce controlează intelligence militar, pentru consistența și uniformitatea bazei de date, a protocoalelor, formatelor, terminologiei, echipamentului și semnalelor;

- dobândirea celui mai ridicat posibil grad de secretizare în cursul operațiilor de intelligence, în special în situația dislocării de-a lungul graniței naționale amenințate;

- grad ridicat de credibilitate și acuratețe a informațiilor și datelor de intelligence.

În afară de cerințele de mai sus, mai pot fi stabilite și altele, pentru serviciile și mijloacele de intelligence. Ele pot fi cruciale într-un anumit moment:

- disponibilitatea unor experți cu diferite calificări, familiarizați cu problemele politice și strategice externe, având capacitatea de a le transpune în produse finite;

- relație permanentă între unitățile de intelligence specializate și mijloacele cu impact electronic și de foc, la nivel tactic;

- oportunitatea interoperabilității și a integrării la valoare deplină a unităților de intelligence militar cu cele provenind din ministere și instituții, cu structurile și sistemele de intelligence ale NATO;

- oportunitatea unui intelligence continuu, nu doar de-a lungul graniței, ci și pe teritoriul național etc.

Formațiunile de recunoaștere și operațiuni speciale se mențin în stare de pregătire permanentă, și, atunci când e necesar, corpuri separate pot disloca un sistem de posturi de observație de-a lungul graniței unei anume țări, împreună cu structuri de intelligence din alte instituții.

Intelligence aeriene sunt conduse cu asistența și mijloacele Forțelor Speciale, pe rute specificate, pe teritoriul țării, fără a se viola spațiul aerian al statelor vecine.

Forțele și mijloacele de intelligence ale Marinei efectuează intelligence naval, cu precădere în zonele de pe coastă.

Toți indicatorii de intelligence care identifică pericolul unei posibile amenințări trebuie să fie interpretați ca un motiv pentru îmbunătățirea stării de pregătire a intelligence și dislocarea unităților la granițele amenințate.

În plus, crește intensitatea schimbului de informații și se conduc operații între unitățile Forțelor Aeriene și mijloacele de intelligence și intelligence național și serviciile de securitate, incluzând aici și alte servicii și instituții din țară și din străinătate care se ocupă de situația nou-creată.

Pentru a-și îndeplini misiunea, a proteja granițele naționale, în cazul unei urgențe, comandantii și personalul de la toate nivelurile trebuie să actualizeze și să ofere permanent informații credibile care cer eforturile comune ale tuturor forțelor și mijloacelor disponibile.

Contribuțiile Forțelor Terestre

Atunci când apare o criză sau pericolul transformării sale într-un conflict (armat), Forțele Terestre vor juca un rol important în protejarea și securizarea granițelor terestre. În escaladarea fiecărei crize militare și politice există perioade de acumulare și dezvoltare a contradicțiilor dintre țările ostile înainte de activarea sistemului militar pentru protecția țării. Atunci se realizează funcția restrictivă a Forțelor Armate în cadrul strategiei de management al crizelor, iar principala sa misiune este legată de acoperirea granițelor naționale.

Acoperirea graniței naționale a unui potențial teatru de război, în funcție de tipul și caracterul amenințării, este un complex de activități fără utilizarea, cu utilizarea sau pregătirea forțelor armate, pentru rezolvarea problemelor de către forțele și mijloacele de protecție. Acele forțe și mijloace pot fi dislocate și utilizate pentru intelligence, schimb de informații, demonstrarea puterii, dislocarea grupurilor de control, activități speciale în rândul populației, infrastructură sau activități de comunicații, ca și participarea la prevenirea și eliminarea incidentelor de la graniță. Misiunile indicate pot fi îndeplinite de către formațiuni și structuri ale Forțelor Armate, Ministerul Afacerilor Interne, diferite servicii specializate, autorități ale guvernului și administrației locale. Fiecare dintre aceste structuri își îndeplinește singură funcțiile sau în cooperare cu altele.

Analiza caracterului posibil al amenințării, riscurilor, crizelor, războaielor, conflictelor militare ce pun în pericol securitatea și apărarea Republicii Bulgaria, ca și scenariul apariției și dezvoltării lor, ne permite să determinăm misiunile, structura, starea necesară și modalitățile de cooperare a participării Forțelor Terestre la acoperirea graniței naționale.

În perioada de restrângere ar putea conduce operații, fără să se ajungă la război, după cum urmează: contracararea activității militare crescute; acțiuni pentru demonstrarea puterii și a determinării; îmbunătățirea pregătirii; operațiuni de evacuare.

Acoperirea graniței naționale a unui teatru de război potențial este organizată urmând un plan uniform și implică un sistem dezvoltat de operații interrelaționate.

Scopul acoperirii graniței naționale a unui potențial teatru de război este prevenirea și

eliminarea incidentelor de la graniță și de a nu le permite să se transforme într-un conflict armat – furnizarea timpului necesar pentru regrupare și dislocare operațională și tactică a unităților ce trebuie să elimine amenințarea.

Condițiile în care aceste forțe acoperă granița, sunt capabile să își îndeplinească misiunile au unele trăsături specifice ce ar putea influența:

1. conținutul activității generale legate de pregătirea și îmbunătățirea pregătirii forțelor și a mijloacelor pentru acoperirea graniței naționale a potențialelor teatre de război;
2. alcătuirea, structura și misiunile unităților și modalitățile de operare;
3. starea/condiția pozițiilor de apărare, a regiunilor, granițelor, punctelor de sprijin și a facilităților construite;
4. organizare și modalități de sprijin etc.

Contribuția Forțelor Aeriene

Furnizarea suveranității aeriene este o activitate cu aspecte și responsabilități politice, diplomatice, naționale, militare, publice și instituționale. Cea mai mare parte dintre ele revine Forțelor Aeriene.

Sistemul de suveranitate aeriană al Republicii Bulgaria include următoarele subsisteme:

- sistemul de control al spațiului aerian – sistem unificat de control civil și militar al spațiului aerian și al traficului aerian;
- sistemul de apărare aeriană.

Sistemul unificat de control civil și militar al spațiului aerian și al traficului aerian este un subsistem ce reunește activitățile de planificare civile și militare, controlul spațiului aerian și controlul traficului aerian. Acest sistem funcționează și își îndeplinește misiunile în spațiul aerian bulgar și în apele teritoriale pentru care țara a semnat un acord regional de furnizare a controlului traficului aerian.

Sistemul este construit prin integrarea tuturor nivelurilor unităților militare de control al traficului aerian în structurile civile adecvate.

Granițele aeriene ale Republicii Bulgaria sunt incluse în sistemul de apărare aeriană integrată al NATO (NATINADS), al cărui scop este să garanteze suveranitatea aeriană a spațiului european al NATO. Sistemul de Apărare Aeriană al NATO este văzut ca o probă vizibilă a solidarității și unității țărilor membre.

Esența integrării constă în transmiterea anumitor forțe și mijloace naționale la pace și la război spre controlul Comandantului Suprem al Forțelor Aliate din Europa (SACEUR), responsabil cu apărarea spațiului aerian comun împotriva unor atacuri aeriene.

La pace, unele unități ale sistemului de control și radiolocație de recunoaștere îndeplinesc o supraveghere continuă a spațiului aerian al NATO, pentru a obține, evalua și disemina informații ce țin de avertizarea timpurie. Dacă e necesar, contribuie cu asistență de navigație pentru aparate de zbor militar și civile. Unele unități ale apărării aeriene furnizează aparate de vânătoare în alertă de reacție rapidă (QRA(I)), capabile să intercepteze, interogheze și identifice ținte aeriene, detectate de sistemul de control și recunoaștere radiolocație. Unitățile de apărare aeriană mențin starea de pregătire a forțelor adecvate în cazul apariției unor crize, pentru a îndeplini setul de misiuni din timp de război.

Apărarea aeriană extinsă integrată NATO (NATINEADS) nu folosește Forțe ale Apărării Antiaeriene pentru Poliția Aeriană decât în cazuri speciale.

Două tipuri de amenințări sunt luate în calcul în apărarea spațiului aerian – militar și nonmilitar – precum cele de tipul Renegade. La pace, amenințările militare pot apărea de pe teritorii ce nu fac parte din Aria de Responsabilitate (AOR) a Comandantului Suprem al Forțelor Aliate din Europa (SACEUR). De aceea, e nevoie de acoperirea prin radiolocație a zonei, ca și de avioane de luptă care să efectueze sarcini combative la periferia Ariei de Responsabilitate. Amenințările venite din partea unei aeronave civile folosite pentru un atac terorist din aer (tip Renegade) pot veni de oriunde, inclusiv din interiorul Ariei de Responsabilitate. În astfel de cazuri, se planifică Transferul Autorității (TOA) către cea mai potrivită națiune, care să întreprindă măsuri adecvate și care să uzeze de apărarea sa națională antiaeriană.

În prezent, unități și aviația de vânătoare efectuează zboruri de Poliție Aeriană de la baza aeriană Graf Ignatievo. Pentru 24 de ore, două MIG-uri – MIG-29/MIG-21 sunt pregătite să decoleze și să intercepteze în 15 minute. În 2002, Consiliul de parteneriat euro-atlantic (EAPC) a aprobat norme pentru stabilirea procedurilor de control al traficului aerian, civil și militar, ținând cont de noua situație de securitate. Astfel, pe termen scurt,

NATO are o politică de îmbunătățire a măsurilor de control al traficului aerian, antiterorist. Aceste măsuri au fost dezvoltate pentru a îmbunătăți capacitățile NATO de apărare antiaeriană, ca o contrareacție la utilizarea navelor civile pentru atacuri teroriste (un nou pericol numit Renegade). Se presupune că apărarea aeriană extinsă integrată dislocată de NATO (NATINEADS) va extinde sistemul de apărare aeriană, va fi utilizată ca un sistem principal și suplimentată de zona națională de apărare aeriană (AAD), atunci când e posibil.

Implementarea Poliției Aeriene de către sistemul bulgar de apărare aeriană, drept contribuție la apărarea colectivă a NATO, nu intră în contradicție cu documentele naționale ce reglementează misiunile și activitățile forțelor armate. Cu toate acestea, nu există un sistem bine structurat de luare a deciziilor în cazul pătrunderii unui violator în spațiul aerian național. Nu există un document de reglementare, care să permită utilizarea armelor împotriva unui astfel de violator. Alte țări se confruntă cu aceleași probleme și iau în calcul schimbarea legislației, pentru a permite utilizarea armelor în cazul țintelor de tip Renegade.

În prezent, legile, doctrinele, reglementările și manualele nu permit clar activitățile unităților și utilizarea zonei naționale de apărare aeriană (AAD) în cazuri legate de Poliția Aeriană și de tip Renegade.

Dezvoltarea și aprobarea unui document care să permită Primului-Ministru al Republicii Bulgaria (sau unui organism guvernamental național autorizat de Primul-Ministru) să declare starea de urgență într-o zonă limitată sau să permită utilizarea aviației de vânătoare în cazul unei ținte de tip Renegade va facilita considerabil procedurile și va furniza o bază legală pentru activitățile unităților.

Contribuția la securizarea graniței maritime naționale

Granița maritimă, fiind granița externă a spațiului Schengen, este o prioritate importantă în eforturile de asigurare a unui control eficient la granițe.

Zonele maritime ale Bulgariei (zonele maritime interne, marea teritorială, zona contiguă și zona economică exclusivă) sunt situate în vestul și sud-vestul Mării Negre. Traficul navigației este în jur de 30000 vase pe an. Încălcările detectate sunt legate, în principal, de contrabanda cu combustibili

și bunuri, pescuitul industrial de către vase de pescuit străine, violarea reglementărilor legate de navigație și pescuit de către vase bulgărești și poluarea mediului apelor. Au existat cazuri izolate de grupuri mici, neorganizate, de imigranți ilegali ce s-au folosit de cargouri, destinația lor fiind, în majoritatea cazurilor, statele Uniunii Europene.

Potrivit Organizației Mondiale a Comerțului, 30% din economia lumii depinde de comerțul internațional. Cota maritimă, în acest comerț, este estimată la 99,7%. La nivel național, transportul comercial maritim al Bulgariei reprezintă 79,6%. Porturile noastre de la Marea Neagră, Varna și Burgas sunt porțile a 60% din comerțul extern al Bulgariei. De aceea, libertatea de navigație, securitatea și securitatea maritimă sunt atât de importante pentru noi.

Rutele comerciale tradiționale dintre Est și Vest și dintre Sud și Nord trec prin regiunea Mării Negre. Marea Neagră are aceeași varietate și diferențe politice, etnice regionale, demografice, economice și culturale, precum cele tipice Mediteranei. Însă, trăsătura specifică este legată de răspândirea geografică într-o zonă foarte limitată. De aici și intensitatea crescută a proceselor internaționale. De aceea, securitatea maritimă va determina dacă Marea Neagră va fi un pod sau un obstacol pentru comerțul și economia internațională, dacă va fi o mare ce leagă sau una care nu este decât o barieră de apă ce divide națiuni, religii și culturi.

Complexitatea regională menționată reflectă, logic, statutul legal al Mării Negre. Toate convențiile juridice maritime internaționale funcționează în Marea Neagră și reprezintă un element al spațiului maritim mondial. Dar, datorită Convenției de la Montreux, din 1936, avem o reglementare unică în vigoare.

O perspectivă navală

Din perspectiva Marinei bulgare, pe de o parte, reglementările juridice exclusive din Marea Neagră au contribuit la securitatea ariei maritime, însă, pe de altă parte, creează unele provocări în lupta împotriva amenințărilor nontradiționale de pe mare. După ce s-au subliniat specificitățile geopolitice și juridice, vom trece la definirea amenințării și a factorilor de risc pentru liniile maritime de comunicare din Marea Neagră.

Terorismul și crima organizată au apărut ca amenințări principale pentru securitatea maritimă

din regiune, de asemenea, cu o tendință și spre interacțiunea financiară dintre grupurile teroriste și cele criminale. Vasele din porturi, în mod special, sunt vulnerabile la acest tip de amenințare. Capabilitatea disturbării liniilor de comunicație maritimă, prin lansarea unor atacuri teroriste împotriva vaselor aflate în ape deschise, în zone de coastă și în porturi, intră tot în această categorie. Confruntarea politică și militară din Marea Neagră este deja de domeniul trecutului. Cu toate acestea, instabilitatea politică din regiune și posibila escaladare a disputelor din Caucaz ar putea afecta negativ libertatea de navigație. Instabilitatea economică crește amenințările la adresa facilităților infrastructurii vitale; de exemplu, facilitățile slab protejate, precum porturile, facilitățile de siguranță maritimă etc., slăbesc securitatea maritimă și ar putea duce la întreruperea liniilor de comunicații.

Următorul grup de amenințări este definit drept nontradițional, pentru că nu pune direct în pericol securitatea maritimă. Acest grup de factori amenință liniile de comunicație pe mare, prin generarea riscurilor, ca o consecință. Dezastrele naturale și cele produse de om nu sunt un pericol pentru transportul maritim și activitățile umane din marea deschisă. Dar efectele unor astfel de crize ar putea reduce structurile de sprijin, ce ar putea apărea ca un serios factor de risc.

Poluarea mediului maritim ar putea duce la adoptarea unor reglementări restrictive, ce nu sunt în favoarea libertății pe mare.

Într-un final, imigrația intensă și fluxurile de refugiați pe mare ar putea interfera cu traficul maritim, prin crearea unui pericol de navigație pe mare.

Marina bulgară consideră că răspunsurile la aceste provocări reies din amenințări și riscuri, așa cum s-a afirmat anterior, în cooperarea multinațională și bilaterală, în toate aspectele activităților umane. Iată condițiile necesare dezvoltării unei astfel de cooperări:

- interes economic comun, legat de transformarea Mării Negre într-o componentă importantă a coridoarelor de export al țigăii brut din zona caspică și Asia;

- dorința comună, exprimată, a statelor din zona Mării Negre de a reduce riscul politic ce creează veritabile riscuri financiare genuine pentru investitori. Rolul important al Mării Negre în ecosistemul continental, în problemele ecologice serioase și în schimbările politice și economice

cu dimensiuni în amenințările de securitate pentru fiecare stat și pentru regiune, ca întreg, este binecunoscut. Acest lucru cere acțiuni coordonate, ce nu sunt posibile decât în cadrul unui sistem comun, regional, de securitate;

- după încheierea Războiului Rece, s-a manifestat tendința de consolidare economică în regiune. Liniile de feribot dintre statele din zona Mării Negre sunt precondiții importante pentru pace și stabilitate în Caucaz, ca și pentru viitoarele coridoare de transport;

- linia optică de comunicație transregională a avut o importanță similară în cadrul proiectului de creare a unui sistem energetic unificat;

- de asemenea, comunitatea din Marea Neagră își arată îngrijorarea față de protecția mediului înconjurător și disponibilitatea de cooperare în acest domeniu.

Controlul continuu al traficului maritim este premisă a securității maritime. Cooperarea navală s-a dovedit a fi un instrument valoros în activitățile de construire a securității. Angajamentul forțelor maritime în domeniul securității a depășit limitele dimensiunilor sale pur militare. Urmând această tendință, Marina Bulgariei este zilnic în legătură cu toți jucătorii din Marea Neagră, din domeniul securității.

Statutul Bulgariei de membru NATO furnizează linii de ghidaj principale pentru planificarea și conducerea tuturor activităților Marinei bulgare. NATO acordă o evidentă prioritate crescută regiunii Mării Negre, ca parte integrantă a securității zonei euro-atlantice.

În această privință, Marina bulgară implementează politica NATO mai sus-menționată prin găzduirea exercițiilor maritime internaționale *Breeze*, cu participare NATO și PfP. Participarea regulată la operația maritimă NATO împotriva terorismului, *Active Endeavour*, este contribuția noastră la securitatea Alianței în Europa de Sud. Posibilitatea de a extinde operațiunea *Active Endeavour* în Marea Neagră va determina o securitate suplimentară în regiune și, de asemenea, va preveni într-un mod activ toate activitățile maritime ilegale din Marea Neagră.

Uniunea Europeană consideră regiunea Mării Negre un punct esențial în sistemul larg, de securitate, deși amenințările identificate în Strategia Europeană de Securitate nu sunt pur militare, necesită participarea activă a forțelor armate ale statelor membre UE.

În afară de integrarea în UE și angajamentele asumate față de NATO, Marina Bulgariei consideră cooperarea regională ca fiind un al treilea instrument important ce trebuie utilizat pentru securitatea Mării Negre. Grupul operațional pentru cooperarea navală, BLACKSEAFOR, continuă practica orientată spre cooperarea dintre marinele Mării Negre. De aceea, considerăm că participarea noastră la BLACKSEAFOR și activitățile din cadrul Măsurilor de Creștere a Încrederii și Securității din domeniul naval sunt o prioritate, lucru ce ne oferă o platformă pentru dezvoltarea cooperării între forțele navale și consolidarea păcii în regiunea Mării Negre.

Fiind parte din proiectul multinațional regional de înființare a unui centru virtual de control al traficului pentru Marea Mediterană și Marea Neagră, Marina bulgară contribuie la eforturile comune de creare a unor linii de comunicații mai sigure.

Una dintre misiunile principale ale Marinei bulgare este de a genera securitatea și stabilitatea regionale.

Urmând angajamentele internaționale și regionale ale Marinei Bulgariei, considerăm că forțele navale nu sunt doar un instrument militar al apărării naționale, ci și un actor activ în securitatea maritimă la pace. De aceea, am identificat contribuția la securitatea națională pe mare ca fiind una din cele trei misiuni ale Forțelor Navale ale Bulgariei.

Măsurile eficiente de contracarare a amenințărilor reale, legate de crima transfrontalieră din regiunea Mării Negre, cer eforturi comune ale organismelor investite cu competențe în domeniul maritim (Marina, la Ministerul Apărării; Agențiile Executive „Administrația Maritimă”, „Administrația Portuară”, la Ministerul Transportului și Comunicațiilor; Agenția Executivă pentru Pescuit și Acvaculturii, la Ministerul Agriculturii și Pădurilor; Agenția Vamală la Ministerul Mediului și Apelor).

În concordanță cu cele de mai sus, Marina Bulgară caută măsuri proactive de cooperare cu toate agențiile de stat, autoritățile locale și alte organizații ce execută diferite activități pe mare.

În această etapă, există o coordonare și o cooperare eficiente între Departamentul Național „Poliția de Frontieră” și Marină, așa cum este stipulat în Planul de Coordonare dintre Ministerul Apărării și Ministerul de Interne și Planul de

Coordonare dintre Marină, Departamentul Național „Poliția de Frontieră” și „Agenția Executivă Administrația Maritimă”. Au participat împreună la exerciții bilaterale și multilaterale și sesiuni de pregătire pentru îmbunătățirea anumitor elemente de coordonare a prevenirii activităților ilegale de pe mare – traficul cu ființe umane, terorismul, căutarea și salvarea.

Ca rezultat al acestor eforturi, Marina bulgară, Poliția de Frontieră, Agenția Executivă a Administrației Maritime și Agenția Executivă pentru Pescuit și Acvaculturi au semnat un plan de interacțiune. Obiectivul este de a unifica eforturile Marinei și ale altor agenții din domeniul securității maritime, printr-un schimb de informații în legătură cu situația de pe mare și despre navele aflate în sau în apropierea zonelor cu restricții, ori în zonele periculoase pentru navigat. Am căzut de acord să acționăm pentru securitatea navelor și a porturilor bulgare, sprijinul de navigație pentru vase, implementarea activităților de căutare și salvare planificate în Marea Neagră și conducerea de activități pe mare sub jurisdicția Republicii Bulgaria, pentru oprirea, arestarea și escortarea vaselor ce încalcă legislația.

În această privință, am dori să subliniem, din nou, importanța vitală a protecției porturilor pentru economie și necesitatea de a aloca resurse naționale pentru a construi capacități navale adecvate, care să asigure securitatea portuară. Pentru a-și duce la îndeplinire angajamentele luate împreună cu alte agenții, unitățile Marinei Bulgare sunt în stare ridicată de pregătire, pentru a participa la operațiuni comune de căutare și salvare și operațiuni determinate de scurgerile de petrol. Pentru a menține aceste unități la un grad ridicat de pregătire, organizăm frecvent exerciții cu participarea celorlalte agenții.

Este evident că securitatea maritimă are o relație complexă cu stabilitatea și securitatea din zona Extinsă a Mării Negre. Amenințările din domeniul maritim dovedesc că ridică riscuri pentru securitatea întregii regiuni. Pe de o parte, stabilitatea maritimă contribuie la asigurarea unor linii maritime de comunicații de încredere și sigure. Constituirea unor capacități navale adecvate este vitală pentru securitatea maritimă și necesită alocarea unor resurse. Ar trebui să ne asigurăm că vom avea o economie prosperă în viitor. Modelul pentru dezvoltarea securității în Marea Neagră trebuie să fie construit ținând cont de

aria transatlantică și cea europeană și ca o legătură între Vest și Est, în domeniul securității.

Perspectiva poliției maritime de frontieră

Constituirea structurilor maritime din cadrul Departamentului Național de „Poliție de Frontieră” se bazează pe experiența celor mai mari țări din Europa. Eforturile sunt îndreptate spre două scopuri:

- logistica unităților direct implicate în controlul granițelor maritime în zonele maritime și în zona graniței (furnizarea de materiale și mașinării, finanțe și resurse, personal, organizare și pregătire);

- cooperarea cu celelalte instituții ale statului investite cu puteri de control în zonele maritime ale Bulgariei și cu autoritățile vamale/patrurile vamale din țările din zona Mării Negre.

Unitățile structurale pentru protecția granițelor externe ale Uniunii Europene au fost construite ca o misiune prioritară. O atenție specială s-a acordat formării forțelor de poliție maritimă de la graniță, în concordanță cu standardele și criteriile europene de control la graniță. Au fost adoptate cele mai bune practici de control și protecție a graniței, cuprinzând forțe (nave de război cu rază scurtă și lungă); forțe de coastă (patrulare mobile echipate cu facilități de tehnică modernă) și posturi de supraveghere tehnică.

Principala noastră unitate tactică pentru efectuarea misiunilor de poliție la graniță în domeniul maritim – Baza Navală a Poliției de Frontieră, Sectorul Regional al Graniței Burgas – este echipată cu vase moderne, ce au detalii importante de navigație și un nivel ridicat de autonomie în cadrul operațiilor, facilități tehnice moderne pentru navigație, supraveghere tehnică radio, recunoaștere și comunicații.

Cu scopul de a controla eficient vasele de pe mare și de a intercepta încercările de a face trafic cu arme, droguri, migrația ilegală și alte activități ilegale, s-a format un grup mobil de inspecții la bord, ca unitate specializată de răspuns rapid în situații de urgență.

Se folosește un sistem de posturi de supraveghere tehnică și vizuală, pentru a asigura controlul traficului navigațional. Posturile sunt echipate cu stații moderne de radiolocație. Scopul nostru este de a construi un sistem automat integrat, pentru supraveghere și controlul situației de la suprafață din zonele maritime ale Bulgariei,

ce are capacitatea de a face schimb de informații cu autoritățile patrulilor de coastă/autoritățile de graniță ale celorlalte state de la Marea Neagră.

Sunt monitorizate porturile și fâșiile de coastă de către patru secții ale poliției de frontieră, cu patrulare mobile, echipate cu facilități tehnice moderne pentru supraveghere pe timp de zi și pe timp de noapte, facilități de comunicare și ajutoare speciale. Controlul de la graniță al vaselor din porturi este efectuat în concordanță cu prevederile legilor naționale și internaționale.

Pagerele de radiații, furnizate de guvernul SUA în cadrul programului de control al exporturilor și securizarea granițelor, sunt folosite în porturi, pentru detectarea substanțelor radioactive și a materialelor nucleare, pentru controlul la granițe. În cadrul unui proiect comun al Agenției Internaționale pentru Energie Atomică și Consiliul Europei, se întreprind anumite acțiuni pentru dezvoltarea capacității de a detecta și de a răspunde de transferul materialelor nucleare și al substanțelor radioactive.

Culegerea și analiza informațiilor legate de situația generală de suprafață în zonele maritime ale Bulgariei, monitorizarea schimbărilor sale și managementul tuturor forțelor și facilităților poliției de frontieră sunt duse la îndeplinire de către Centrul Național Maritim de Coordonare la Frontieră. Funcția sa principală este de a face un schimb de informații cu unitățile structurale ale instituțiilor celorlalte state investite cu puteri de control, ca și cu autoritățile ce asigură ordinea/patrulile de coastă ale țărilor din Marea Neagră.

Cu scopul de a ajunge la o coordonare operațională eficientă s-a înființat, în 2003, Centrul de Coordonare și de Informare privind granița la Marea Neagră, iar Centrul Național de Coordonare și de Informare privind granița a început să acționeze ca un centru internațional. Acesta a fost începutul unui program pe scară largă pentru integrarea eforturilor întreprinse de către toate structurile din domeniul autorităților graniței maritime/patrulilor de coastă pentru controlul general al situației de la suprafață, managementul unificat al forțelor de pe mare și contracararea crimei organizate transfrontaliere, a actelor de terorism și a pirateriei.

Centrul de Coordonare și de Informare privind granița la Marea Neagră facilitează coordonarea dintre autoritățile de la graniță și patrulile de coastă ale țărilor din regiunea Mării Negre. Asigură:

- coordonarea operațională – prin coordonarea acțiunilor managementului și autorităților executive

cu responsabilități în protejarea ariilor maritime, controlul traficului maritim, supravegherea anumitor zone sau a anumitor obiecte, pentru determinarea unei imagini generale a situației de la suprafață din regiune;

- coordonarea tehnică – prin crearea unor canale de acțiune pentru comunicarea dintre statele participante;

- coordonarea informațiilor – cuprinde schimbul de informații în cazul utilizării operaționale și tehnice a forțelor și facilităților, incluzând schimbul de informații dintre sectoarele individuale de control la graniță, din regiunea maritimă, vasele de patrulă și avioane.

Centrul de Coordonare și de Informare privind granița la Marea Neagră asigură managementul unificat al forțelor în cazul unor operațiuni întrunite, de exemplu, de urmărire, detenție, escortă și îmbarcare pe vase.

Întotdeauna, atunci când se specifică principalele misiuni ale Centrului și operațiunile acestuia, ca instituție ce acționează permanent pentru supravegherea situației de la suprafață, se menționează poziția-cheie a Mării Negre, ca regiune a unor rute de transport maritim importante, ce leagă Europa de Asia, Orientul Mijlociu și de Orientul Îndepărtat. Sunt luate în considerare intensitatea traficului de pasageri și a cargourilor și crimele transfrontaliere. Datorită situației din regiunea Mării Negre, activitatea Centrului este îndreptată spre:

- crearea și menținerea unei baze de date și a unui schimb de informații operaționale despre vasele suspectate de trafic ilegal cu imigranți sau droguri, inclusiv la nivel local – între vasele de patrulă și facilitățile de supraveghere tehnică din statele de la Marea Neagră (schimburi bilaterale și multilaterale);

- schimburi regulate de informații în legătură cu vasele suspecte, ce își schimbă în mod frecvent numele și proprietarii;

- coordonarea activităților în cursul operațiunilor întrunite și al celor de îmbarcare, pentru a-i găsi pe emigranții ilegali, transporturile ilegale de droguri, arme și substanțe toxice, cu scopul de a respecta procedurile internaționale specificate în legislație, colectarea și conservarea dovezilor materiale și pedepsirea contraveniențelor;

- se face un schimb de informații despre traficul maritim, în cazurile în care echipajele sunt suspectate de terorism internațional sau activități

ilegale în Marea Neagră sau în întreaga zonă de ape, dar se furnizează și asistență pentru securitatea navigației și tranzitului;

- controlul traficului în porturile și zonele de risc de pe mare de către specialiști din diferite departamente de inspecție a graniței ale statelor din regiunea Mării Negre;

- analizarea și planificarea situației maritime pentru contracararea structurilor criminale, în vederea noilor elemente apărute în tacticile lor;

- dacă s-a produs un anume eveniment, sau în cazul în care există informații despre activități ilegale, se pregătește documentul „Date legate de un vas suspect”, se trimite centrelor naționale de coordonare la graniță și, lunar, se emite o „Listă a vaselor suspecte”.

Drept rezultat al cooperării de succes și al constantei îmbunătățiri a formelor de coordonare, Centrul de Coordonare și de Informare privind granița la Marea Neagră și centrele naționale de la graniță ale celorlalte state din regiunea Mării Negre se constituie în organisme importante pentru supravegherea și controlul la suprafață ale situației din regiune. S-au pus bazele unor canale operaționale, stabile și permanente, pentru schimbul de informații. Vaselor suspecte sunt escortate și controlate pentru prevenirea migrației ilegale, a traficului de carne vie, cu droguri și arme. Se acordă asistență vaselor aflate în primejdie și se rețin vasele ce pescuiesc ilegal.³

Perspective ale securității graniței naționale

În condițiile transformării din domeniul securității și apărării, există posibilități de aplicare a noilor concepte și abordări pentru a asigura suveranitatea.

Mai întâi, este recomandabilă concentrarea pe determinarea forțelor și resurselor, pentru garantarea suveranității. Acest lucru permite o organizare eficientă a sistemului de securizare a granițelor naționale.

Este necesar să se adopte utilizarea operațiunilor în rețea. Ele furnizează oportunitatea de construire a unui nou tip de sistem (în rețea), ce posedă un nivel ridicat de informații legate de situația de pe mare și din aer, de la forțe dispersate din punct de vedere geografic (pe teatrul de război). Astfel, se soluționează sarcinile la un nivel superior din punct de vedere al calității, prin autosincronizare și alte operațiuni în rețea. Dezvoltarea Sistemului

Maritim de Siguranță și Securitate (MSSIS) al NATO, a celui italian, V-RTMS (Sistemul Virtual Regional de Management al Traficului), a celui utilizat de Forțele Navale ale Bulgariei se bazează pe acest concept.⁴

Strategia preventivă pentru apărarea suveranității dobândește noi capacități odată cu aplicarea operațiunilor bazate pe efecte. Aceasta datorită faptului că, atunci când se planifică, conduc și evaluează efectele de coordonare, activitățile participanților sunt luate în calcul în avans – minimizarea riscurilor, prin reducerea amenințărilor și controlarea vulnerabilităților.

Pot fi asigurate aplicarea abordării în rețea, noile capacități ale forțelor participante și mijloacele de garantare a securității granițelor naționale. Acest lucru permite construirea structurii unui sistem de suveranitate, capabil să acționeze într-un mediu interinstituțional, în care există o structură de comandă și control eficientă.

Toate aceste oportunități stau la baza noii Strategii de Securitate, ce este în vigoare până în 2015. Un element de bază al semnificației strategice este necesitatea proiectării, construirii și exploatarea unui mediu comun de informații și comunicare, bazat pe un sistem integrat de informații, sub controlul imediat al autorităților executive, ce funcționează într-o interacțiune dinamică cu guvernul local. Datorită faptului că un astfel de mediu este un sistem extins și scump, documentul permite să fie dus la îndeplinire în etape, și unele subsisteme să fie dezvoltate în funcție de priorități. Definiția „configurării spațiului de securitate ca o rețea de rețele” implică, inițial, ca subsistemele dezvoltate să fie proiectate și create astfel încât să fie interoperabile cu cele adăugate ulterior și să ofere posibilitatea unei interoperabilități mult mai eficiente (sinergism) cu sistemul implementat în totalitate. Este obligatoriu să facem sistemul interoperabil și compatibil cu rețelele UE și NATO.

Unele dintre subsisteme sunt definite în document: sistem eficient pentru avertizarea timpurie în cadrul crizelor cu caractere diferite; sistem integral pentru comunicare și transferul informațiilor într-un sistem al comunicațiilor de stat; sistem interinstituțional pentru continua monitorizare a stării mediului de securitate și pentru dezvoltarea propunerilor oportune și adecvate adresate decidenților.⁵

În general vorbind, forțele armate naționale joacă un rol semnificativ în tratarea provocărilor

de la granițe, dar documentele de reglementare au nevoie de îmbunătățiri care să reglementeze participarea lor la aceste activități. E necesar de subliniat că utilizarea armatei, atunci când e vorba de provocări și amenințări la securitatea graniței, este o măsură extremă și ar trebui utilizată atunci când s-au epuizat toate celelalte posibilități.

Un pas imediat este acela de a include componentele de mai sus, ale sistemului suveranității apărării, în dezvoltarea Sistemului European de Supraveghere a Frontierelor (EUROSUR). Conceptul comun al creării EUROSUR a inclus dezvoltarea protejării rețelelor computerizate de comunicații, pentru a schimba date și pentru a coordona activitățile centrelor din statele membre, dar și cu Agenția Europeană pentru Managementul Cooperării Operaționale la Frontierele Externe ale Statelor Membre ale Uniunii Europene (FRONTEX). Una din principalele funcții este de a fi un punct important pentru schimbul de informații în cadrul viitorului sistem european pentru supravegherea frontierelor și de a începe să traseze o imagine comună, din punct de vedere al informațiilor, asupra regiunilor de-a lungul frontierei.⁶

Un sistem European de Supraveghere a Frontierelor ar trebui să susțină Statele Membre să ajungă la o analiză completă a situației de la frontierele lor externe și să își amplifice capacitatea de reacție a autorităților naționale ce veghează la respectarea legii. Un astfel de cadru ar trebui să fie în vigoare și să nu afecteze zonele ce intră în jurisdicția acelor State Membre sau sistemele existente. Un obiectiv operațional-cheie ar trebui să facă legătura cu diferite sisteme, să acorde atenție circumstanțelor geografice și diferențelor dintre tipurile de frontieră, în special între cele terestre și maritime.⁷

BIBLIOGRAFIE:

BEKYAROVA, N., **Southeast Europe in the context of security**, MP, 2004, pp. 8-9.

BACHVAROV, M., *Geopolitics*, 1999, pp. 35-40.

CIA, *The World Factbook*, accesat în ianuarie 2008.

DIMITROV, N., **Fundamentals of maritime critical infrastructure protection**, *Military Journal*, no. 1, 2008.

RADULOV, N., *What is new in the new security strategy*, *The Monitor*, March 28, 2008.

Review of Establishing the European system for border surveillance (EUROSUR), Brussels, February 13, 2008.

Examining the creation of a European Border Surveillance System (EUROSUR), SEC (2008), 152, the Commission staff working paper, Brussels, 2008.

IVANOV, V., **State borders security and the new world order**, Military Publishing House, 2005.

Strengthening Black Sea Maritime Security, Conferință Internațională, Sofia, 1-3 noiembrie 2005.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 BEKYAROVA, N., **Southeast Europe in the context of security**, MP, 2004, pp. 8-9.

2 BACHVAROV, M., *Geopolitics*, 1999, pp. 35-40.

3 **Strengthening Black Sea Maritime Security**, Conferință Internațională, Sofia, 1-3 noiembrie 2005.

4 DIMITROV, N., **Fundamentals of maritime critical infrastructure protection**, *Military Journal*, no. 1, 2008.

5 RADULOV, N., *What is new in the new security strategy*, *The Monitor*, March 28, 2008.

6 *Review of Establishing the European system for border surveillance (EUROSUR)*, Brussels, February 13, 2008.

7 *Examining the creation of a European Border Surveillance System (EUROSUR)*, SEC (2008), 152, the Commission staff working paper, Brussels, 2008.

General-maior dr. Evgheni MANEV (emanev@md.government.bg) este comandantul Colegiului de Apărare și Stat Major „G.S. Rakovski” din Sofia, Bulgaria.

NECESITATEA TEORIEI SECURITĂȚII GLOBALE

Dr. ing. Eugen SITEANU

În lucrare sunt prezentate argumentele pentru conceperea unei noi teorii care să stea la baza elaborării strategiilor de securitate națională și/sau globală, ca strategii de intervenție în organizările sociale, în scopul stopării degradării condiției umane și a mediului și transformării existenței sociale a oamenilor într-o stare de securitate.

Aceste studii și strategii abordează oamenii nu ca pe simple obiecte, ci ca pe subiecți ai acțiunilor securizante (salvatoare), care trebuie să fie bine informați și să primească o cultură socială adecvată. În consecință, procesele socializante, care sunt cuprinse în strategiile menționate, trebuie să fie dirijate de educatori ce pot să explice conexiunile dintre existența organizărilor sociale și starea mediului ambiant al Planetei.

Cuvinte-cheie: securitate globală, securitatea națiunii, interogare procesual-umană, interogare procesual-organică, procese globalizante.

Adesea, securitatea este abordată din perspectivă unilaterală, iar decidenții politici o tratează secvențial, ignorându-i nevoia de integralitate. Strategiile de securitate fac referire la securitatea națională, și nu la securitatea națiunii. În mod frecvent, se apelează la interesele naționale, iar nu la interesele națiunii ori ale statului național, ceea ce nu exclude posibilitatea ca, în numele securității naționale, să se declanșeze conflicte, crize, agresiuni sau să se eludeze necesitățile reale de securitate ale oamenilor, națiunii sau statului.

Cele mai multe erori și stări de insecuritate se datorează abordării securității pe bază de premise ideologice, fapt ce împiedică adoptarea soluției juste, care să fie favorabilă oamenilor și națiunilor.

Este nevoie de o analiză științifică pentru a lua în calcul legăturile (conexiunile) dintre fiecare nivel al organizării sociale, fără a se uita vreunul,

avându-se mereu în vedere faptul că nu este posibil ca securitatea unor oameni, națiuni sau state să fie rezultatul insecurității celorlalți/ceiloralte.

Societatea omenească are un caracter unitar, adică existența socială a omenirii este unitară, ceea ce ne e mai ușor de perceput o dată cu producerea globalizării. Dar de aici rezultă că existența socială, în ansamblu, trebuie securizată, adică adusă în starea de securitate. Și în Afganistan, de exemplu, trebuie securizată existența socială, însă aici s-au pierdut oportunitățile, deoarece „s-a făcut prea puțin în acest sens”¹, astfel încât „Washingtonul a ratat transformarea regiunii unde a început și continuă amenințarea terorismului global”².

Cercetarea teoretică, apreciază dr. Lucian Culda, ar putea să furnizeze o explicație științifică a existenței sociale și să ajute, astfel, atât la soluționarea securității naționale, cât și a celei globale, pe baza furnizării surselor principale ale proceselor economico-sociale insecurizante, care să permită/asigure căile cele mai potrivite de intervenție în domeniul social în scopul producerii și menținerii unei stări de securitate³.

Dar, pentru asigurarea securității globale, sunt necesare unele acțiuni constructive esențiale pe mai multe direcții și obiective strategice, care presupun numai interacțiuni neagresive, deoarece cele agresive generează insecuritate.

Stabilirea obiectivelor strategice securizante impune, însă, o interpretare prealabilă justă/științifică și completă a surselor care provoacă insecuritatea, ce reprezintă, de fapt, soluții la problema securității globale. Așadar, numai identificarea adevăratei probleme de securitate și eliminarea falselor probleme ale securității globale pot să furnizeze soluții viabile prin aplicarea cărora să se declanșeze o evoluție socială pozitivă (un trend progresist), generatoare a stării de securitate. “Se schițează, astfel, consideră acesta, premisele teoretice ale elaborării unei strategii de promovare a stării de securitate globală. Studiile publicate dezvăluie că la starea de securitate globală se poate

ajunge numai renunțând la agresiuni, inclusiv la subversiuni, și promovând interacțiunile constructive întru susținerea dezvoltării sociale durabile. Interacțiunile constructive constituie alternativa viabilă la confruntare.”⁴

Dar soluționarea problemelor sociale (de securitate) a fost realizată de omenire de-a lungul mileniilor sale de existență tumultuoasă, ori de câte ori oamenii au conștientizat modul sau modalitățile cele mai potrivite de cercetare și înțelegere a existenței lor. Ei nu au reușit întotdeauna să soluționeze problemele sociale complexe, dar s-au apropiat asimptotic de interpretarea satisfăcătoare a existenței lor și de soluțiile securizante.

Fără o privire critică asupra rezultatelor cercetării teoretice, nu este posibil ca societatea să evalueze corect și să se îndrepte continuu și sistematic spre înțelegerea justă a felului de interpretare a existenței sale, în scopul înlăturării eficiente a conflictelor și crizelor. De aici rezultă și necesitatea unor cercetări și teorii de securitate pe temeiul cărora s-ar putea elabora o explicație plauzibilă a existenței sociale care să stea la baza soluționării problemelor de securitate națională și globală.

Această teorie sau paradigmă nouă este necesară factorilor de decizie pentru analize, evaluări și decizii de securitate națională și/sau globală. În acest scop, este utilă o nouă modalitate de interogare a existenței sociale a oamenilor, pe care o putem denumi modalitate de interogare procesual-umană sau procesual-organică, așa cum o găsim în lucrările autorului menționat⁵.

Grupurile de oameni, etniile sau națiunile nu funcționează sistemic, pe baza teoriei generale a sistemelor, ci pe bază de procese, deoarece procesele sunt mijlocite de gândirea omenească și, de aceea, teoria se numește procesual-umană sau procesual-organică, așa cum este ea deja cunoscută publicului larg.

Autorul respectiv a demonstrat că interogarea sistemică a existenței sociale este reduționistă, adică are prea multe simplificări ale funcționării societății ca o complexitate, iar “omenirea nu funcționează ca o complexitate”⁶.

Pe același traseu demonstrativ, am ajuns și noi la concluzia că existența socială a oamenilor trebuie analizată ca o procesualitate umană. Prin analiza procesual-umană a existenței sociale, la nivel național sau global se pot interoga și înțelege științific procesele globalizante și conexiunile

dintre oameni, grupuri și, în general, dintre toate organizările sociale. Astfel, teoria permite să se identifice corect acțiunile ce determină evoluția societății, la fiecare nivel de organizare socială, spre globalizare funcțională.

Globalizarea în defavoarea unora provoacă crize și conflicte, uneori violente, ceea ce ne conduce la concluzia că ea trebuie să fie benefică pentru toți, pentru a produce o stare de securitate generalizată sau securitate globală.

La această stare ideală, dar posibilă, este imposibil de ajuns pe baze ideologice sau prin subversiuni sau stratageme, chiar dacă unii consideră că ele sunt justificate de intenții bune. Să nu uităm că drumul spre iad este pavat cu intenții bune. Așadar, nu vor aduce starea de securitate nici subversiunile sau diversivunile justificate de promovarea democrației, drepturile omului etc.

Am constatat că oamenii fac prea multe simplificări, dintre care multe sunt eronate, ca urmare a interpretărilor empirice sau ideologice ale existenței lor sociale, ba uneori chiar și a interpretărilor teoretice bazate pe o nouă paradigmă, care nu a fost încă definitiv elaborată sau sprijinită pe o paradigmă depășită.

Rezultă că, din cauza erorilor de interpretare a existenței lor sociale, oamenii provoacă, prin deciziile și acțiunile lor grave, stări de insecuritate. De aceea, susținem punctul de vedere susmenționat, că principala condiție pentru asigurarea securității este interpretarea justă a existenței sociale, biotice și geofizice. Numai pe aceste baze s-ar putea realiza o dezvoltare socială durabilă⁷.

Este, deci, important de evidențiat acele conexiuni ce se înfiripă între oameni, grupuri, etnii și chiar națiuni și existența lor socială.

Condiția necesară, dar nu suficientă, pentru evitarea disfuncțiilor din organizările sociale o constituie interpretarea științifică, adică corectă, justă a existenței sociale, a proceselor sociale, economico-sociale etc.

S-a demonstrat de nenumărate ori că oamenii, deseori, își evaluează existența socială în mod eronat, ca urmare a orizonturilor epistemologice nesatisfăcătoare de interpretare și interogare a socialului.

De regulă, aceasta este o consecință a unor interpretări simpliste, care nu ajută deloc, ci împiedică înțelegerea proceselor reale ce se întâmplă în cadrul organizărilor sociale. De aceea, se cer competențe epistemologice adecvate

analizilor politici, analizilor politico-militari și altor analiști, nu doar competențe cauzale de interpretare a proceselor sociale, întrucât acestea sunt niște procese de tip interacționist.

Referindu-se la mediul internațional de securitate de la sfârșitul secolului al XX-lea, Fritjof Capra trăgea semnalul de alarmă: “ne aflăm într-o stare de criză profundă, globală”⁷⁸.

El se referea la criza în care se afla întreaga omenire, “criză complexă, multidimensională, ale cărei fațete ating fiecare aspect al vieții noastre – sănătatea și mijloacele de trai, calitatea mediului și relațiile sociale, economia, tehnologia și politica”⁷⁹. Același autor preciza și dimensiunile acestei crize (intelectuale, morale și spirituale) și conchidea: “Pentru prima oară în timp, ne confruntăm cu amenințarea foarte reală a dispariției rasei umane și a întregii vieți de pe Terra”¹⁰. Pentru a ajunge la această concluzie cutremurătoare, a făcut studii, a conceput premisele, le-a evaluat și a elaborat ipotezele.

La aceste studii (analize) au participat cercetători și experți în domeniile respective, care au descoperit, sub conducerea științifică a lui Capra, unele limite și erori în diverse domenii ale cercetării teoretice, pe care le-au corelat cu disfuncțiile /dificultățile din existența socială.

Autorul lucrării **Promovarea securității globale** afirmă că: „modificările sociale pe care Fritjof Capra le consideră posibile prin valorificarea noilor rezultate ale cercetării teoretice sunt blocate de grupuri restrânse de oameni, deoarece vor să-și conserve anumite privilegii; această atitudine este posibilă, deoarece oamenii încă nu sesizează gravitatea situației”¹¹.

Iată de ce sunt necesare, azi, modalități de analiză/evaluare transcauzale. Pentru a înțelege nu numai interacțiunile, ci și consecințele pe care acestea le induc în social, sunt necesare analize științifice ale proceselor sociale (organizante sau dezorganizante).

Prin urmare, se impune o analiză științifică, o analiză capabilă să investigheze întregul ansamblu de procese sociale din societate. Acestea sunt descrise în literatura de specialitate¹² (interacțiuni pentru satisfacerea unor necesități, consecințe generate de interacțiunile sociale și altele).

Dacă analiștii și decidenții politici concep și pun în aplicare interacțiuni (intervenții în social) destabilizatoare/insecurizante, acestea produc/determină modificări sociale distructive, cum ar fi,

de pildă, degradarea condiției sociale a oamenilor, apariția personalităților deviate, antisociale, chiar și apariția unor organizații teroriste.

Explicația este evidentă: numai dacă procesele sociale întrețin o atmosferă socială și biotică favorabilă socializării lor și satisfacerii nevoilor lor, acestea pot fi favorabile oamenilor și pot conduce la interacțiuni constructive și la evitarea aspectelor negative prezentate mai sus.

Făcând apel la teoria procesual-umană (care are în centrul ei omul, cu gândirea sa) a existenței sociale, se pot înțelege conexiunile între procesele sociale organizante/dezorganizante și modul în care funcționează gândirea umană (care procesează informațiile), ce determină condiția socială a oamenilor, grupurilor, etniilor și națiunilor. Se subînțelege că nu se poate caracteriza științific (corect) condiția ontică a omului prin criterii statistice, deoarece criteriile oferite de analiza statistică nu au cum să caracterizeze pertinent condiția existenței ființei omenești.

În consecință, strategiile de securitate nu pot să asigure o stare de securitate, dacă ele sunt concepute în orizonturi ideologice, dar pot să amelioreze situația omenirii, dacă sunt elaborate pe baza noii teorii/paradigme a procesualității sociale (teoria procesual-organică).

Dacă analizele cauzale sunt nesatisfăcătoare din cauza simplificărilor eronate, analizele interacționiste și sistematice, deși transcend analizele cauzale și rezolvă procesele legate de întreținerea existenței sociale, nu asigură o modalitate unitară, cuprinzătoare de interogare a acestora¹³.

Această stare insuficientă de interogare a existenței sociale poate fi depășită prin elaborarea unei teorii/paradigme despre ontosul social destinate cercetărilor epistemologice de studiere a necesităților de optimizare a capacităților cognitive ale oamenilor și de cercetare teoretică a existenței lor sociale¹⁴.

Foarte bun cunoscător al fundamentelor ontologice ale epistemologiilor, Lucian Culda afirmă că interogările secvențiale, pe domenii restrânse ale existenței sociale, au condus la apariția obiectivelor de studiu pentru numeroase discipline științifice care conțin teorii ce interoghează parcele dispartate, reprezentând „obiectivele pentru noi” (așa cum se exprima Kant), obiecte receptate de noi ca domenii de referință ale cercetării științifice¹⁵. Dar interogările care se dau “obiectelor pentru noi” sunt evident nesatisfăcătoare, chiar eronate,

întrucât reprezintă consecințele ce decurg din unele activități cognitive eterogene și, deci, nu permit efectuarea satisfăcătoare a cercetărilor teoretice. Analizele științifice le pot identifica ulterior limitele (care reprezintă, de fapt, limitele disciplinelor științifice) și erorile, pentru a fi elaborate reconstrucții ale domeniilor de studiu și aprecierea lor de acele „obiecte în sine”.

Este necesar ca domeniile de referință să includă interpretări justificatoare ale încercărilor de identificare a legilor, pentru ca cercetarea științifică să devină de tip cauzal, adică să identifice legitățile din obiectele de studiu.

Așadar, încă nu s-a dat o interpretare satisfăcătoare “obiectelor pentru noi” și sunt necesare alte interpretări, ceea ce înseamnă că suntem încă în perioada preparadigmatică a cercetării științifice¹⁶.

La această etapă a demersului nostru, putem afirma că, din nefericire, oamenii încă nu sunt familiarizați cu teorii științifice (pertinente) care să-i ajute să interpreteze corect existența lor socială, pentru a se implica într-o lume pe care o pot înțelege. Astăzi, însă, oamenii nedisponând de modalități științifice de estimare/evaluare a existenței lor, intervin, totuși, în socialul pe care nu-l înțeleg și-l interpretează eronat din cauza unor simplificări deformatoare. Iată de ce ei nu pot încă să dea curs favorabil unor procese care să întrețină omenirea ca procesualitate socială.

Noul mod sau noua teorie de elaborare a strategiilor de securitate (prin intervenția în procesele organizărilor sociale) trebuie să stopeze degradarea condiției umane și a mediului social al omului¹⁷.

Pe baza celor afirmate aici, se înțelege de ce strategiile de securitate elaborate pe baze ideologice sunt surse de insecuritate atât pentru propriile națiuni, cât și pentru alte națiuni (state), pentru că, la urma urmei, nu pot fi securizante strategiile concepute împotriva altor națiuni. Ca argument în sprijinirea afirmației anterioare, aducem precizarea că, dacă decidenții politici se situează pe poziții ideologice, aceștia nu mai au posibilitatea, nici capacitatea abordării corecte, științifice, dezirabile a problematicii securității omului, națiunii, securității sociale și nici a securității globale. Iată și explicația: pozițiile ideologice sunt întotdeauna partizane și, de aceea, conduc la polarizarea oamenilor, la împiedicarea identificării acestora cu organizările sociale din

care fac parte și la existența decidenților refractari la cerințele apartenenței lor la societate, în general, și la națiunile respective, în special.

Parcelarea obiectelor interogărilor teoretice este încă, așa cum se știe, conjuncturală, caracterizată de modalitățile de departajare, în trecut, a disciplinelor științifice. Dar, prin reconstrucții ontologice – critice față de interpretările anterioare –, cercetătorii se apropie, astăzi, de o interpretare satisfăcătoare a existenței sociale. Cercetările teoretice, din secolul XX, nu au permis o interpretare unitară a existenței sociale, deoarece s-au ignorat acele procese și conexiuni ce permit transcenderea decupărilor efectuate de disciplinele teoretice în care oamenii de știință și-au decupat obiectele de studiu. Dar, totuși, teoreticienii percep aceste erori și au făcut numeroase încercări de depășire a acestei situații, conștientizând și acceptând “societatea ca un sistem capabil să producă și să-și transforme orientările și modalitățile în care funcționează”¹⁸.

Viitoarea teorie/paradigmă a existenței sociale trebuie să facă distincție între organizările – complexități (care nu pot să-și gestioneze existența și dezvoltarea) și organizările – procesualități, care au capacitatea de a-și gestiona devenirea, de genul societății omenești contemporane¹⁹.

În concluzie, oamenii trebuie să fie foarte bine informați și să beneficieze de o cultură socială suficientă pentru a se transforma, din simple obiecte, în subiecte ale acțiunilor securizante.

Procesele socializante, cuprinse în strategiile de securitate globală, ar trebui conduse de persoane competente (educatori), capabile să-i învețe pe oameni conexiunile dintre existența grupurilor, etniilor, națiunilor etc. și starea mediului de securitate și a mediului ambiant planetar.

BIBLIOGRAFIE:

Barnett R. RUBIN, *Saving Afghanistan*, Foreign Affairs, January/February 2007, Volume 86, Number 1.

Lucian CULDA, **Procesualitate socială**, Editura Licorna, București, 1994.

Lucian CULDA, **Promovarea securității globale**. Repere teoretice, Centrul de Studii Sociale Procesual-Organice, SRL, 2006.

Lucian CULDA, **Dimensiunea epistemologică a existenței sociale a oamenilor**, Licorna, București, 2000.

Fritjof CAPRA, **Momentul adevărului (The Turning Point)**, Editura Tehnică, București, 2004.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Barnett R. RUBIN, *Saving Afghanistan*, Foreign Affairs, January/February 2007, Volume 86, Number 1, p. 66.

2 Ibidem, p. 74.

3 Lucian CULDA, **Promovarea securității globale. Repere teoretice**, Centrul de Studii Sociale Procesual-Organice, SRL, 2006, p.5.

4 Ibidem, p.6.

5 Lucian CULDA, **Procesualitate socială**, Editura Licorna, București, 1994, p.7.

6 Lucian CULDA, **Promovarea securității globale. Repere teoretice**, Centrul de Studii Sociale Procesual-

Organice, SRL, 2006, p.7.

7 Ibidem, p.9.

8 Fritjof CAPRA, **Momentul adevărului (The Turning Point)**, Editura Tehnică, București, 2004.

9 Ibidem.

10 Ibidem.

11 Lucian CULDA, **op. cit.**, p.5.

12 Lucian CULDA, **Dimensiunea epistemologică a interogării existenței sociale a oamenilor**, București, Ed. Licorna, 2000.

13 Lucian CULDA, **Promovarea securității globale. Repere teoretice**, Centrul de Studii Sociale Procesual-Organice, SRL, 2006, p.23.

14 Ibidem.

15 Ibidem. p.24.

16 Ibidem.

17 Ibidem, p. 19.

18 Apud, Lucian CULDA, **op. cit.**, p.27.

19 Lucian CULDA, **op. cit.**, p.28.

Colonelul (r) prof. univ. dr. ing. Eugen SITEANU (esiteanu@yahoo.com) este absolvent al Colegiului Național de Apărare și al Academiei Tehnice Militare, profesor titular la Academia Comercială Satu Mare și profesor asociat în Universitatea Națională de Apărare „Carol I”. A publicat numeroase lucrări de specialitate în domeniile: management, logistică, fiabilitate, mentenanță, securitate națională, strategie și artă militară.

ISRAEL - CAPABILITĂȚI MILITARE DETERMINATE DE SITUAȚII CONFLICTUALE

Marina MUSCAN

Israelul se află, astăzi, într-o așa-numită zonă de „shatterbelt”, alcătuită din șase puteri regionale - Egipt, Iran, Irak, Israel, Siria și Turcia. Gradul de fragmentare politică dintre ele și tensiunea specifică unei asemenea situații se vor menține pentru multă vreme în regiune. Ca urmare a situației tensionate din zonă, Israelul a trebuit să-și dezvolte capacitatea militară, cu scopul de a întreprinde acțiuni rapide, de scurtă durată, care să îi asigure existența. Forța sa militară este destinată ideii de supraviețuire, într-o regiune în care majoritatea vecinilor apropiați manifestă un anumit grad de ostilitate. Dar tocmai această forță militară poate crea o paradigmă a securității pentru Israel, care să reaprindă conflictele între el și vecinii săi.

Cuvinte-cheie: capabilități militare, arme nucleare, conflicte.

1. Repere generale

Statul Israel este situat în Orientul Mijlociu, pe coasta estică a Mării Mediterane. Definit ca stat al poporului evreu, acesta are o populație predominant evreiască și o minoritate neevreiască consistentă, formată, în special, din arabi musulmani, creștini sau druzi. Israelul se învecinează, de la nord la sud, cu Libanul, Siria, Iordania și Egipt, având ieșire la Marea Mediterană, la golful Aqaba și la Marea Moartă.

Suprafața totală a statului este de 21.671 km². Relieful Israelului este variat, incluzând: munții Galileei, câmpia Esdraelon, câmpiile de pe coastă, dealurile Iudaice și Samariene, precum și Negevl, regiune aridă, situată în jumătatea sudică a țării.

Forma îngustă și alungită a teritoriului a avut și are în continuare un impact puternic asupra gândirii strategice a Israelului, mai ales având în vedere că țara nu dispune de o adâncime strategică, în est și

în nord, iar lungimea granițelor este foarte mare. Dar cu toate că nu dispune de adâncime strategică, forma țării oferă posibilitatea existenței unor linii strategice. Israelul poate să își concentreze rapid forțele într-un punct sau în altul sau să le mute rapid de pe un front pe altul.

Clima Israelului variază de la temperat la tropical. Predomină două sezoane principale: o perioadă de iarnă ploioasă, din noiembrie până în mai, și o vară caldă, care durează următoarele șase luni. Precipitațiile sunt relativ abundente în nord și în centrul țării, cu mult mai puține în nordul Podișului Neghev și, practic, nesemnificative, în sud.

Situată la marginea unei zone deșertice, țara a suferit întotdeauna de lipsa de apă. Pentru a controla dezechilibrul regional al resurselor de apă, marea majoritate a resurselor hidrografice ale țării este grupată într-un bazin național. Artera sa centrală, Conducta Națională a Apei, inaugurată în 1964, transportă apa printr-un ansamblu de canalizări uriașe, de apeducte, canale descoperite, rezervoare, tunele, baraje și stații de pompare a apei din nordul și centrul țării, înspre sudul semiarid. Problema apei a determinat multe conflicte în zonă.

Israelul este un stat dezvoltat, cu o economie de piață. Tipul de organizare politică este republica parlamentară, bazată pe principiul separării puterilor în stat: puterea legislativă (Knesset); puterea executivă (Guvernul); puterea judecătorească (tribunale, Curți de apel și Tribunal Suprem). Președintele este șeful statului, ales de Knesset. Knesset-ul, corpul legislativ al Israelului, este un parlament unicameral, cu 120 membri.

Israelul reprezintă, în esență, o societate de tip urban, circa 90 la sută din locuitorii săi trăind în peste 100 de centre urbane și trei orașe principale: Ierusalim – capitala, centrul istoric, spiritual și național al poporului evreu; Tel-Aviv – nucleul

industrial, comercial, financiar și de viață culturală al Israelului; Haifa, important port și centru industrial în nordul Israelului.

Riscul atentatelor teroriste în Israel este ridicat. Începând din anul 2000, atentatele teroriste provocate de grupurile teroriste palestiniene au fost și sunt foarte frecvente. Acțiunile teroriste se manifestă prin atacuri cu bombe, mașini-capcană, atacuri sinucigașe, răpiri de persoane.

2. Situația externă

Israelul se află, în prezent, într-o așa-numită zonă de „shatterbelt“, cum o denumește Saul Cohen, sau „zonă definită prin combinarea a două proprietăți: fragmentarea spațiului în celule statale de mici dimensiuni și putere redusă și intensitatea interferențelor influențelor puterilor externe, concurente și rivale, având acțiuni strategice și tactice în celule statale locale (Kelly, 1986)”. Acest „shatterbelt“ este alcătuit din Orientul Mijlociu, care pare să evolueze către spațiul maritim, mai ales după colapsul URSS. Deși cuprinde cinci puteri regionale - Egipt, Iran, Israel, Siria și Turcia -, gradul de fragmentare politică dintre ele, dar și tensiunea specifică unei asemenea situații vor putea să mențină pentru multă vreme regiunea ca atare în stadiul în care se află în prezent, mai precis acela de „shatterbelt“.

Urmare a situației instabile din zonă, Israelul a fost nevoit să își dezvolte capacitățile militare pentru a supraviețui. În prezent, Israelul are relații diplomatice cu 162 de state. În intervalul dintre 1991 – 1993 un număr de 32 de state și-au reînnoit legăturile cu statul evreu. Acesta susține, actualmente, 71 ambasade, 18 consulate generale și 5 misiuni.

Marocul, Tunisia și Sultanatul Oman și-au închis birourile diplomatice evreiești de pe teritoriile lor în octombrie 2000 și au întrerupt relațiile cu Israelul. Nigerul a reînnoit relațiile diplomatice cu statul evreu în 1996, ca să le rupă în 2002.

În privința relațiilor cu Arabia Saudită, este de menționat faptul că, în anul 2000, a fost semnat un Acord de stabilire a granițelor între cele două țări. Este vorba de o porțiune de graniță de 1500 km, care străbate o zonă muntoasă. Acordul prevede ca fiecare parte să-și retragă forțele pe o porțiune de cel puțin 20 de km de-o parte și de alta a graniței, iar zona în cauză să fie considerată fâșie demilitarizată.

Actualmente, Arabia Saudită a decis ridicarea unui gard de securitate la granița cu Yemenul, ca măsură de apărare, ce țintește stoparea traficului ilegal de arme și a trecerii ilegale a graniței de către teroriști. Motivul acestei decizii se află în ultimele atacuri teroriste ce au avut loc în Arabia Saudită, în care armamentul folosit a fost introdus peste această graniță. Gardul în cauză se aseamănă foarte mult cu același tip de inițiativă pe care Israelul l-a avut în privința Palestinei.

Israelul, la rândul său, ridică un „gard de protecție“ împotriva terorismului. Gardul israelian este proiectat să aibă 703 km și are în vedere separarea teritoriilor Palestiniene de statul Israelian, având în vedere că nu există o graniță naturală între statul evreu și teritoriile palestiniene. Până acum s-a construit circa 58,4% din acesta iar circa 8,96% se află în construcție.

În cazul granițelor, acestea pot crea o anumită adâncime strategică ce poate oferi Israelului un anume avantaj în cazul în care sunt bine apărate. Se încearcă astfel crearea unei adâncimi strategice între Israel și teritoriile Palestiniene.

Am prezentat în paralel cele două inițiative, pentru că sunt foarte asemănătoare și pot avea efecte pe termen lung. Dacă și alte state din regiune vor recurge la aceeași politică în legătură cu vecinii lor, se poate ajunge la o enclavare a regiunii.

Din punctul nostru de vedere, inițiativa israeliană nu a fost cea mai fericită măsură de securitate. Având în vedere că a fost preluată și de Arabia Saudită, ea poate fi preluată și de alte state, înrăutățind pe termen lung situația și agravând procesul de „shatterbelt“.

În privința relațiilor cu Palestina, statul Israel are în vedere continuarea procesului de pace. La 6 iunie 2004, Guvernul israelian a adoptat ultima versiune a Programului de Retragere (Revised Disengagement Plan). Din punctul de vedere al Israelului, pe termen lung, Programul de Retragere va duce la îmbunătățirea stării de securitate, prin diminuarea disensiunilor dintre Israel și populația palestiniană.

Conflictul dintre Israel și Palestina a cunoscut cea mai agitată perioadă în 2001 – 2002, când organizațiile teroriste palestiniene au declarat „a doua Intifadă“ împotriva Israelului.

În 2005, s-a ajuns la un acord de Circulație și Acces din și înspre Gaza, între Israel și Autoritatea Palestiniană. Negocierile au fost facilitate de către secretarul de stat american Condoleezza Rice,

reprezentantul UE pentru Politică Externă și de Securitate Comună, Javier Solana, și reprezentantul comunității internaționale privind retragerea israeliană din Gaza, James Wolfensohn.

În 2006, Abu Mazen și Ehud Olmert au ajuns la un acord privind încetarea focului în fâșia Gaza, care nu a fost acceptat și de celelalte facțiuni palestinieni și a culminat cu atentatul sinucigaș din Eilat, din 2007.

Relațiile cu Palestina rămân în continuare tensionate. Totuși, într-un raport privind terorismul antiisraelian² se menționează că atacurile sinucigașe cu bombă au cunoscut o scădere semnificativă în 2006. Atacurile principale împotriva Israelului venite din partea Palestinei au în vedere răpirile și tirurile de rachete care au înlocuit ca „modus operandi” atacurile sinucigașe cu bombă. Dar atacurile cu rachete și răpirile au consecințe pe termen lung.

În 2006, răpirea a trei soldați israelieni avea să illustreze cele menționate mai sus. Acest incident a pus în umbră situația din fâșia Gaza pentru o perioadă de vreme și a declanșat cel de al doilea război cu Libanul de 33 de zile.

În acest context, Hezbollah a putut să își folosească arsenalul împotriva Israelului. Conform părții israeliene, acest arsenal a fost achiziționat din Iran și Siria. În total, au fost lansate zilnic 4.000 de rachete împotriva Israelului. Rachetele antitanc ale Hezbollah au fost întrebuințate împotriva forțelor terestre israeliene în sudul Libanului, în timp ce asupra unei nave a marinei israeliene s-a tras cu o rachetă de tip C-802 fabricată în China. Israelul a reușit să distrugă o parte din rachetele cu rază lungă de acțiune ale Hezbollah și să destabilizeze pentru moment structura acestuia, fapt ce a permis armatei libaneze să-și plaseze trei brigăzi ale sale în sud.

În 2006, Consiliul de Securitate al ONU a votat în unanimitate rezoluția 1701 privind încetarea conflictului dintre Israel și Hezbollah, supranumit în Israel „Al Doilea Război cu Libanul”. Încetarea focului s-a produs la 14 august 2006, ora 8:00. La 12 august, liderul Hezbollah, Hassan Nasrallah, într-un discurs, a menționat că Hezbollah va continua să lupte pentru apărarea Libanului atâta vreme cât forțele israeliene se află pe acest teritoriu³.

Israelul și-a regândit politica, pe baza lecțiilor învățate în acest război de 33 de zile. Un prim rezultat al acestei schimbări de strategie poate fi programul de apărare antirachetă dezvoltat de statul

evreu. Hezbollah a folosit mai ales rachete, ceea ce a determinat și accentul pus în ultima perioadă, în Israel, pe programul ARROW de apărare antirachetă, pe care îl vom detalia în capitolul următor.

Relațiile cu Libanul rămân tensionate, mai ales din cauza acțiunilor Hezbollah. Conform datelor israeliene, Hezbollah a început să își refacă arsenalul, în special cu ajutorul Siriei și Iranului, ceea ce a determinat ca relațiile dintre Israel și aceste două țări să rămână în continuare tensionate. Iranul și Siria văd Hezbollah ca pe o unealtă strategică împotriva Israelului și, de aceea, susțin cu arme această mișcare. Conform datelor prezentate de Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies, există o rețea de contrabandă cu armament care introduce arme în sudul Libanului din Siria⁴.

De asemenea, Iranul a promis primului-ministru Ismail Haniya un ajutor de 250 de milioane de dolari pentru programe de dezvoltare. De altfel, Israelul consideră Iranul ca principalul vinovat de creșterea numărului de rachete din fâșia Gaza. Conform datelor prezentate de Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies, între anii 2001 – 2006, numărul de atacuri cu rachete venite din fâșia Gaza spre Israel a crescut de la 60 la 861.

Relațiile Israelului cu Iordania pot fi calificate ca destul de liniștite, în principal datorită eforturilor depuse de forțele de securitate iordanene, pentru a opri elementele fundamentaliste să pătrundă pe teritoriul său. Aceasta a determinat Israelul să privească Iordania ca pe un partener viabil în lupta împotriva elementelor teroriste, în timp ce Egiptul este văzut ca un partener neviabil din acest punct de vedere.

Totuși, relațiile de pace care există actualmente între Israel, Egipt și Iordania au contribuit la izolarea Siriei de ceilalți vecini arabi, determinând apropierea acesteia de Iran. Cu toate că Siria este acum izolată și destul de slabă din punct de vedere militar față de Israel, un conflict deschis între cele două părți ar fi foarte costisitor, de aceea, Siria preferă să susțină mișcărilor extremiste care au intenții de a ataca Israelul.

Israelul, de asemenea, nu are nimic de câștigat dintr-un conflict cu Siria, deoarece ocuparea unei porțiuni mai mici sau mai mari din teritoriul sirian ar reactiva mișcărilor sunnite din zonă.

Siria și Libia dețin agenți chimici de distrugere în masă care pot fi folosiți împotriva Israelului,

ceea ce a obligat statul evreu să privească cu ochi circumspecți Libia.

Israelul este foarte activ în relația cu ONU. Dreptul la existență al statului evreu a fost confirmat de Adunarea Generală în noiembrie 1947, atunci când aceasta a aprobat partiția Palestinei cu o majoritate de două treimi.

Ierusalimul a menținut, totodată, relații diplomatice normale cu majoritatea membrilor NATO. A dezvoltat cu Franța o relație specială, începând din 1955, care, în timp, i-a permis să cumpere armele necesare pentru a supraviețui. Întrucât relațiile franco-israeliene s-au deteriorat în anii '60, s-a trecut la cumpărarea de arme din SUA – mai întâi rachete antiaeriene, apoi tancuri, și, în final, aeronave de atac.

După războiul israeliano-arab din 1967, legăturile cu Washingtonul s-au întărit. Astfel, în războiul Yom Kippur din 1973, SUA și-au trimis aeronavele necesare Israelului pentru supraviețuire. În 1982, SUA au semnat un „Memorandum de înțelegere la nivel strategic” cu Israelul.

Relațiile Israelului cu NATO, deși calificate de unii ca ambigue, s-au îmbunătățit. Israelul a participat la Dialogul Mediteranean încă de la înființarea acestuia, în 1994. Într-adevăr, în 2001, statul evreu a devenit prima țară participantă care a semnat un acord de securitate cu NATO, oferind cadrul pentru protecția informațiilor clasificate. Mai mult chiar, în anul 2004, a putut fi observată o îmbunătățire a atmosferei. Israelul a luat parte la prima întâlnire NATO - Dialogul Mediteranean la nivelul miniștrilor afacerilor externe din decembrie 2004.

Un prim exercițiu naval comun Israel-NATO s-a desfășurat în apele israeliene. Israelul a fost admis ca membru al Adunării Parlamentare a NATO, iar trupele israeliene au participat la exerciții NATO în Marea Mediterană și în Ucraina.

3. Puterea militară a Israelului

Zahal (Forțele de apărare ale Israelului) a fost înființat în cursul Războiului de Independență din 1948; de atunci încolo, Zahal a trebuit să apere, în numeroase rânduri, independența și suveranitatea țării. Zahal se bazează pe serviciul militar obligatoriu și în rezervă, ca și pe serviciul activ. Toți tinerii și tinerele apte pentru serviciul militar se recrutează la vârsta de 18 ani - bărbații pe trei ani, femeile pe doi ani, primii rămânând rezerviști până la 51 ani, femeile până la 24. Arabii israelieni

nu sunt obligați să servească în Zahal, dar se pot înrola ca voluntari. Începând din 1957, la cererea comunităților lor, druzii și caucazienii israelieni au fost recrutați în forțele armate. Studenții din institutele de învățământ superior își pot amâna încorporarea, pentru a servi în Zahal, după absolvire, pe o durată de 3-5 ani, în cadrul specializării lor.

Doctrina Forțelor de Apărare Israeliene este o doctrină defensivă la nivel strategic, în timp ce tacticile de punere în aplicare sunt ofensive. „Strategie defensivă executată ofensiv”⁷⁵ este o formulă care definește doctrina strategică a Israelului. Elementele operaționale majore ale doctrinei israeliene se concentrează pe acțiunile ofensive, preemtive, rapide, indirecte, pe exploatarea macro-competențelor și pe folosirea tuturor tipurilor de forțe armate.

Disponând de o armată permanentă restrânsă, Zahalul se sprijină, în principal, pe rezerviștii săi, specializați în instruire. În esență, poporul și forțele sale armate formează un întreg, între civili și militari existând în permanență un schimb reciproc de experiență. Deși principala sarcină este de a apăra țara, Zahalul răspunde, de asemenea, nevoilor generale ale societății. De-a lungul anilor, el și-a asumat îndatoriri sociale, ca integrarea noilor imigranți și ridicarea nivelului de învățământ al soldaților.

Israelul deține la ora actuală circa 3657 de tancuri, 10419 vehicule blindate și 5432 de piese de artilerie. Principalele piese de artilerie autopropulsate deținute de Israel sunt cele de calibrul 155 mm (548 de piese). Are, însă, și 36 piese de artilerie autopropulsate de 203 mm și tot atâtea de calibrul 175. Statul evreu dispune de circa 390 lansatoare de rachete, dintre care cele mai numeroase sunt cele de calibrul 122 mm.

Din punct de vedere al efectivelor umane active, Israelul avea, în 2007, circa 168.000 de oameni sub arme, activi, dintre care 125.000 în trupele terestre. De asemenea, în 2007, dispunea de 380.000 de militari în rezervă. Circa 300 de oameni erau înregistrați ca făcând parte din trupele speciale de comando/ infanteriști marini, iar 8000 din poliția de frontieră.

Forțele aeriene israeliene aveau, în 2007, în componență 35.000 de oameni și circa 402 aparate de zbor. Numărul de aparate de zbor destinate operațiunilor de luptă deținute de Israel a scăzut de la 432, în 1972, la 402, în 2007. Anul trecut, israelienii dispuneau de:

- 39 avioane A-4N;
- 89 avioane F15, în trei versiuni;
- 248 avioane F16, în trei versiuni.

Pe lângă avioanele de atac, Israelul mai are circa 33 aparate de zbor destinate operațiunilor de recunoaștere și războiului electronic. Aceste aparate de zbor nu dețin armament la bord.

Israelul dispune și de 96 elicoptere de atac.

De asemenea, Israelul poate lansa operațiuni ofensive, defensive și pe mare, dispunând de o flotă destul de bine dotată, comparativ cu cele ale vecinilor săi. Marina militară israeliană dispunea, în 2007, de 8000 de oameni în serviciul activ și 3500 în rezervă. Din punct de vedere al navelor de luptă, Israelul deține, conform datelor din 2007, 3 submarine, 3 corvete și 51 nave de patrulare. Se poate considera că marina militară israeliană are potențial să se dezvolte spre o forță militară tridimensională.

La capitolul cheltuieli destinate domeniului militar, acestea au crescut relativ constant, de la 7,486 mld. dolari americani în 1985 la 9,373 mld. în 2000, și, conform estimărilor, vor continua să crească, după cum se poate observa în graficul de la Figura nr. 1.

Ca urmare a acestei evoluții, capacitățile militare ale Israelului vor crește exponențial, după cum se poate observa și din graficul de la Figura nr. 2.

Puterea statului evreu va crește, ceea ce i-ar putea determina pe vecinii săi să reacționeze. Pe termen lung, Israelul poate avea serioase probleme de securitate, tocmai datorită adâncirii conflictualității frontaliere. De unde necesitatea unei noi paradigme privind securitatea întregului Orient Apropiat, și în speță a Israelului.

În afară de armele convenționale, Israelul dispune de arme nucleare. Conform datelor din 2005, locațiile de pe teritoriul Israelului în care se aflau arme nucleare erau conform Figurii nr. 3.

O imagine mai detaliată privind armele nucleare ale Israelului o putem obține din tabelul nr. 1.

Conform datelor din 2000, Israelul mai deține și rachete de croazieră cu raza de 1.500 km, care pot fi lansate de pe submarinele din Clasa „Delfin“, construite cu ajutor german.

De asemenea, așa cum am arătat anterior, Israelul a dezvoltat un program independent de apărare antirachetă. ARROW Weapon System (AWS) este un sistem independent de apărare împotriva rachetelor balistice. Conform datelor, este un sistem modular, proiectat să aibă efect asupra rachetelor balistice cu diverse tipuri de focoaase. Acest program a fost dezvoltat ca urmare a faptului că, potrivit observațiilor, atât Hezbollah, cât și Hamas încearcă să își procure arme avansate pe care să le folosească împotriva Israelului, mai ales rachete cu rază lungă de acțiune.

Cheltuieli destinate armatei

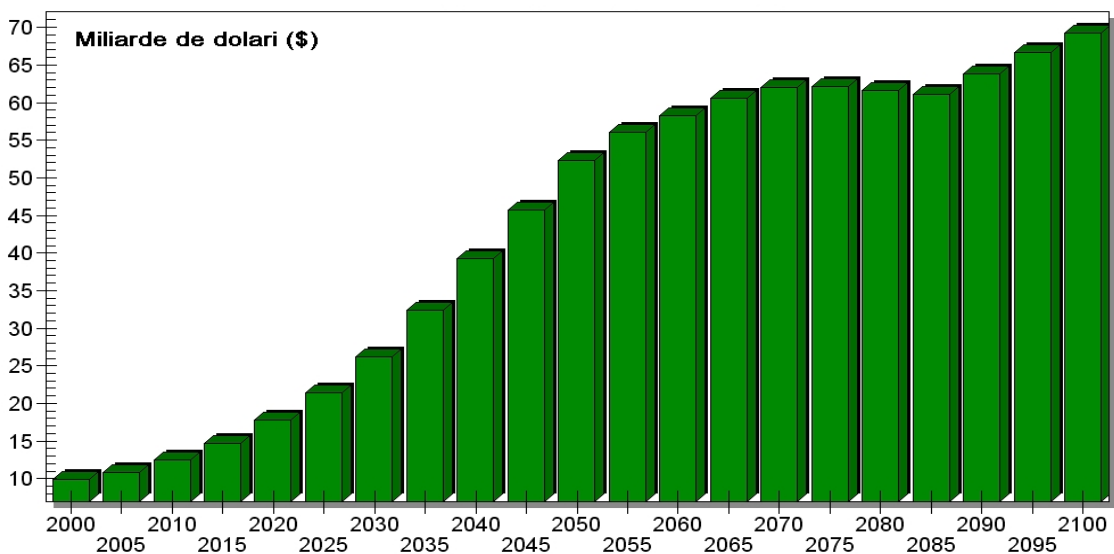

Figura nr. 1

Sursa: International Futures v 5.4.5 (IFs) with Pardee – Full Country Set for UNEP, creat de Barry B. Hughes

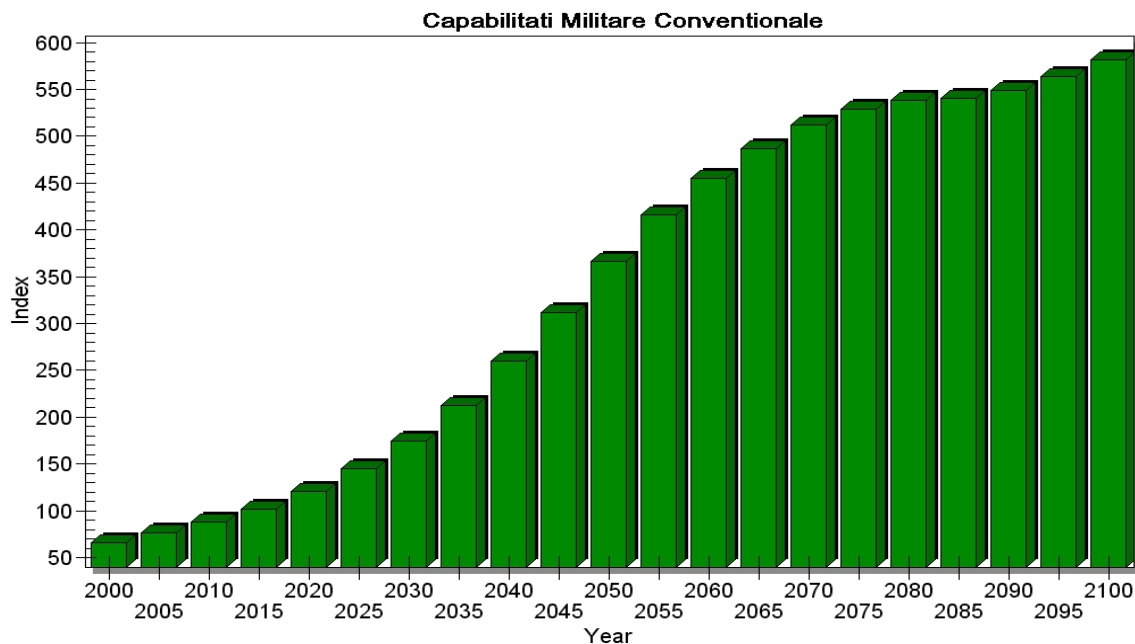

Figura nr. 2

Sursa: International Futures v 5.4.5 (IFs) with Pardee – Full Country Set for UNEP, creat de Barry B. Hughes

Sistemul este gândit să aibă o arhitectură deschisă, care să îi permită să opereze în tandem cu alte sisteme de apărare antiaeriană deținute de Israel. Baza lui poate fi extinsă, permițând interceptarea mai multor rachete balistice inamice. Părțile componente pot fi ușor de transportat, iar controlul rachetelor se poate realiza fie manual fie automat.

Arhitectura generală a sistemului ARROW poate fi observată din schema de la Figura nr. 4.

Principalele componente ale sistemului de

apărare antirachetă israelian sunt următoarele:

- **Centrul de comandă și comunicații** („Citron Tree“) constă dintr-un container mobil în care se găsește aparatură electronică ce face legătura între toate sub-componentele sistemului. Aici se adună și se procesează informații care sunt ulterior folosite la elaborarea unui plan de acțiune împotriva unui eventual atac cu rachete balistice.
- **Sistemul radar și de control al traiectoriei**, supranumit și „Green Pine“, are un sistem de operare dual și poate intercepta simultan mai multe

Rachete	Anul testării	Suprafață de acoperire (km)	Număr total de rachete
Jericho 1	1973	500	50-100
Jericho 2 ^o	1986	1.450 – 1.500	~50
Jericho 3	1980 - 1989	5.000	
Lance	1975	130	160
Avioane	Anul testării	Suprafață de acoperire (km)	Număr de aparate
F-4E		1.600	20
F-16	1980	630	232
2000 Phantom			50

Tabelul nr. 1

Surse: Center for Defense Information, *Nuclear Issue – The World's Nuclear Arsenals*- <http://www.cdi.org/issues/nukef&f/database/nukearsenals.cfm#Israel>, accesat în 18.05.2008 și Anthony H. CORDESMAN și Arleigh A. BURKE, *Israel and Syria: The Military Balance and Prospects of War*, Center for Strategic and International Studies, Washington DC, US, august 2007.

©Carnegie Endowment for International Peace, *Deadly Arsenal* (2005), www.ProliferationNews.org

Figura nr. 3

Sursa : Carnegie Endowment for International Peace, www.ProliferationNews.org (accesat 18.05.2008)

Figura nr. 4

Sursa: Ministerul Apărării israelian – Israel Missile Defense Organization - ARROW Weapon System, <http://www.mod.gov.il/pages/homa/index.html>

ținte. Are funcție dublă – de avertizare timpurie și de control al traiectoriei.

- **Centrul de control al lansărilor** („Hazelnut Tree“) este gândit ca o interfață între Centrul de comandă și comunicații și Sistemul radar și de control al traiectoriei. Dispune de un sistem de generare automată a codurilor pentru operațiuni militare și de un sistem de diagnostic și întreținere a rachetelor. Are, de asemenea, niveluri multiple de securitate, menite să prevină erorile de lansare.

- **Lansatoarele** sunt mobile și ușor de transportat. Toate au orientare verticală (azimut).

Sistemul este administrat de Organizația de Apărare Antirachetă a Israelului (Israeli Missile Defense Organization), care face parte din Direcția de Cercetare și Dezvoltare (Research and Development Directorate - MAFAT), din cadrul Ministerului Apărării israelian. Principalul beneficiar al programului este Israel Aircraft Industries.

4. Concluzii

Sprijinindu-se pe moștenirea religioasă și pe etnicitate, Israelul a reușit să pună bazele unui stat în Orientul Mijlociu.

Din punct de vedere al obiectivelor naționale, legat de capacitățile militare, Israelul este capabil să întreprindă acțiuni rapide, de scurtă durată, care să îi asigure existența. Forța sa militară este destinată ideii de supraviețuire, într-o regiune în care majoritatea vecinilor apropiați manifestă un anumit grad de ostilitate. Dar tocmai această forță militară poate crea o paradigmă a securității pentru Israel, care poate reaprinde conflictele între el și vecinii săi.

Conform previziunilor, acestea sunt conflictele care pot izbucni în Orientul Mijlociu între 2010-2020:

- Atacuri preemptive ale Israelului împotriva Iranului.
- Atacuri preemptive ale SUA împotriva Iranului.
- Declanșarea unor curse de înarmare pentru intimidare la scară redusă între diverse state.
- Atacuri provocate de actori nonstatali.

După cum se poate observa, pe primul loc se situează un posibil conflict între Israel și Iran, în primul rând, datorită proximității dintre cele două state și, în al doilea rând, din cauza politicii de intimidare dusă de ambii actori unul față de celălalt.

Posibilul conflict poate avea efecte devastatoare, dacă luăm în considerare că ambele state posedă focoaie nucleare.

Un eventual conflict deschis, fie cu Siria, fie cu Iranul, ar fi foarte costisitor pentru Israel. De aceea, se poate afirma că o asemenea situație se încadrează la „jocul de sumă nulă”, deoarece ocuparea de către Israel a unor teritorii din Siria sau Iran ar reactiva mișcărilor extremiste din zona respectivă, iar Israelul s-ar trezi în situația de a face față unui alt val de violențe.

BIBLIOGRAFIE:

1. Anthony H. CORDESMAN și Arleigh A. BURKE, **Israel and Syria: The Military Balance and Prospects of War**, Center for Strategic and International Studies, Washington DC, US, august 2007.

2. Anthony H. CORDESMAN și Arleigh A. BURKE, **Warfighting and Proliferation in the Middle East**, Center for Strategic and International Studies, Washington DC, US, aprilie 2007.

3. Anthony H. CORDESMAN, Khalid Al-Rodhan și Bobby ROSHAN, **The Arab-Israeli States Military Balance: National Forces Developments and Trends**, Center for Strategic and International Studies, Washington DC, US, martie 2005.

4. Martin van CREVELD, NATO, Israelul și pacea în Orientul Mijlociu, Revista NATO, „NATO și Orientul Mijlociu”, 2005 (<http://www.nato.int/docu/review/2005/issue4/romanian/art4.html>, accesat la 18.05.2008).

5. Paul DOBRESCU și Alina BÂRGĂOANU, *Geopolitica*, Facultatea de Comunicare și Relații Publice David Ogilvy – SNSPA, București, 2001.

6. Yoav BEN-HORIN, Berry PASEN, **Israel's Strategic Doctrine**, RAND Corporation, 1981, US.

7. *** The Land: Geography and Climate, Israel Ministry of Foreign Affairs, 2008, disponibil la adresa <http://www.mfa.gov.il/MFA/Facts+About+Israel/Land/THE+LAND+Geography+and+Climate.htm>, accesat la 07.05.2008.

8. *** The State: Political Structure, Israel Ministry of Foreign Affairs, 2008, disponibil la adresa <http://www.mfa.gov.il/MFA/Facts+About+Israel/State/THE+STATE->

[+Political+Structure.htm](#), accesat la 07.05.2008.

9. *** Israel Defense Forces (IDF), Israel Ministry of Foreign Affairs, 2008, disponibil la adresa <http://www.mfa.gov.il/MFA/Facts+About+Israel/State/THE+STATE+Israel+Defense+Forces+IDF-.htm>, accesat la 07.05.2008.

10. *** Map of Israeli Nuclear Facilities – Deadly Arsenals - Endowment for International Peace www.ProliferationNews.org (accesat 18.05.2008).

11. *** Nuclear Issue – The World's Nuclear Arsenals, Center for Defense Information, <http://www.cdi.org/issues/nukef&f/database/nukearsenals.cfm#Israel>, accesat la 18.05.2008.

12. *** Anti-Israeli Terrorism, 2006: Data, Analysis and Trends, Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, 2007.

13. *** The implementation of Security Council Resolution 1701 after six months Interim report, Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, 2007.

14. *** „One year since the acceptance of UN Security Council Resolution 1701, which ended the second Lebanon war: An interim report”, Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, 2007.

15. *** „Hezbollah leader Hassan Nasrallah publicly admits that his organization is rearming and secretly transporting arms to south Lebanon, in blatant violation of Security Council Resolution 1701. Nasrallah sends a clear message to his opponents: Hezbollah is determined to maintain its status as “the defender of Lebanon”, Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, 2007.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 Paul DOBRESCU și Alina BÂRGĂOANU, *Geopolitica*, Facultatea de Comunicare și Relații Publice David Ogilvy – SNSPA, București, 2001, p. 45.

2 *** *Anti-Israeli Terrorism, 2006: Data, Analysis and Trends*, Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, 2007.

3 Hassan Nasrallah, liderul Hezbollah, a admis public că organizația se reînarmează și, de aceea, transportă în secret arme prin sudul Libanului, nerespectând Rezoluția

1701a Consiliului de Securitate Nasrallah trimite un mesaj clar oponentilor săi: Hezbollah este hotărât să își mențină statutul de „apărător al Libanului”, Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, 2007, p. 4.

4 *** *Anti-Israeli Terrorism, 2006: Data, Analysis and Trends*, Intelligence and Terrorism Information Center at the Center for Special Studies (C.S.S), Israel, 2007, p.13.

5 Yoav Ben- Horin and Berry Pasen – “Israel’s Strategic Doctrine” – RAND Corporation, 1981, US, p. 29

6 Se presupune că aceste rachete se află în 50 de buncăre subterane, lângă Kefar Zeharya (Vezi Anthony H. CORDESMAN și Arleigh A. BURKE, **Israel and Syria: The Military Balance and Prospects of War**, Center for Strategic and International Studies, Washington DC, US, august 2007, p. 128).

Marina MUSCAN (marina.muscan@gmail.com) a absolvit Colegiul Național de Apărare și Facultatea de Comunicare și Relații Publice „David Ogilvy“ din cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative. Deține o diplomă Master în Managementul Proiectelor și a absolvit cursurile Masterului în Relații Internaționale – Analiza și Soluționarea Conflictelor din cadrul Departamentului de Relații Internaționale al Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative.

MASS-MEDIA ȘI TERORISMUL

Cristian DELCEA

Articolul de față abordează impactul evenimentului mediatic 11/9 asupra consumatorilor de media, urmărind fenomenul schimbării de atitudine din perspectiva teoriilor social-cognitive (Bandura, 2006; Bongar, 2006; Kellogg, 2007; Goldstein, 2007), social-politice (Post, 2007; Hoffman, 2007; Chomsky, 2002) și din perspectiva guvernamentală a Statelor Unite ale Americii (Kean, 2007), pentru a surprinde răspunsurile cognitiv-comportamentale ale societății civile, în vederea prevenirii formelor selective și preferențiale de media emise consumatorilor lor, dar și instruirea acestora cu privire la managementul informațiilor receptate cu conotație antisocială de tip terorist.

Cuvinte-cheie: terorism, mass media, ad-terorism, psihologie.

Abordarea social-cognitivă

Abordarea social-cognitivă face referire la factorii sociali ai comportamentului și la importanța proceselor cognitive care sunt motivațiile, emoțiile și acțiunile declanșate de un eveniment ca mediatizarea terorismului din perioada 11/9.

Această abordare a fost singura paradigmă de după 11/9 care a emis ipoteza *schimbării de atitudine* la consumatorul de media, făcând referire la o tendință relativ durabilă de a răspunde la teama irațională într-o modalitate care reflectă evaluarea cognitivă (Goldstein, 2007). De fapt, atitudinile consumatorului de media se defineau ca tendințe de a evalua o entitate preponderent negativă, exprimându-se prin răspunsuri subiective, afective și comportamentale.

Schimbarea atitudinii la consumatorii de media din perioada 11/9 a fost dependentă de caracteristicile mesajului din mass-media (Delcea, 2007; Hoffman, 2007; Kellogg, 2007). Bandura (2006) face referire la acest mecanism al schimbării din perspectiva paradigmei social-cognitive: atât copiii, cât și adulții pot prelua din media „toată gama con-

duitelor agresive“. Iar Elworthy și Rifkind (2005) propun un model stadial al schimbării de atitudine, comparând opiniile consumatorilor de media asupra evenimentelor mediatice dintre 11 septembrie 2001 din SUA și 7 iulie 2005 din Anglia.

Ultimele două autoare mai iau în calcul și schemele cognitive, credințele și opiniile formate sau codate de-a lungul anilor în ce privește mesajele receptate de consumatorul de media cu conținutul evenimentelor 11/9. Totuși, trebuie să reținem un aspect cu privire la acest eveniment 11/9 care a marcat milioane de consumatori de media din lume: se remarcă la consumatorii de mass-media o saturație sau o desensibilizare față de atentatele de după 11/9.

Credem că este cazul să luăm în calcul contextul și cultura, care pot influența mai mult sau mai puțin schimbarea de atitudine. Cert este că există o schimbare la consumatorii de media, odată cu un eveniment major de tip antisocial. Persistența schimbării de atitudine va depinde și de schema cognitivă care este activată cu fiecare atentat sau mesaj al terorii mediatizate repetitiv. Iar studiile ne pot confirma ipoteza (Post, 2007; Hoffman B. et al, 2007) că memoria colectivă înregistrează cel mai ridicat nivel după un atentat, iar când acesta este urmat de altele, atitudinea subiecților umani expuși intimidării va fi schimbată favorabil emitenților insurgenți.

Hewitt (2003) merge mai departe și subliniază, în lucrarea sa *Changes in social behavior and public opinion resulting from terrorism*, modalitatea repetitivă a mass-media, care inoculează teama irațională consumatorilor lor, până acolo că unii au atitudini disfuncțional dezadaptative. Iar Eldor & Melnick (2007), de la Institutul Intelligence and Terrorism Information din Israel, susțin că impactul evenimentului mediatic din 11/9 a marcat o cotitură în istoria schimbărilor de atitudine, în mod radical la cei care au experiențiat direct sau au preluat la nivel informațional evenimentul din media.

Însă, sunt prea puține studii asupra schimbărilor de atitudine pe termen lung, comparativ cu schimbarea de atitudine pe termen scurt. Or, dacă mai invocăm ce tipuri ale schimbărilor de atitudini sunt puse în discuție, atunci lucrurile devin mai puțin obiective din perspectiva cercetărilor de față. Așadar, scopul cercetărilor de față a pus în discuție schimbarea de atitudini de tip negative, atât pe termen scurt, cât și pe termen lung, la consumatorii de media din România. Iar pentru a măsura schimbarea de atitudini prin inventarul opiniilor despre fenomenul terorist, am validat științific grila ATQ de cotare și măsurare a răspunsurilor consumatorilor de media în urma vizionărilor de mesaje cu conotație antisocială de tip terorist.

Experiment

Prin utilizarea experimentului de față, s-a pus accent pe colectarea de date obiective privind schimbarea de atitudine la consumatorul de media din țara noastră asupra fenomenului numit terorism. Așadar, cercetarea reprezintă o componentă fundamentală a activității științifice, fiind un demers riguros, ce reunește trei dimensiuni esențiale: *analiza datelor empirice propuse și verificate, realizarea unor inferențe logice pe baza acestora și menținerea unei atitudini obiective legate de concluziile obținute în urma experimentului.*

Obiective

Obiectivul 1: Studiul de față își propune să valideze chestionarul Ad-Terrorism Questionnaire (ATQ).

Obiectivul 2: Cercetarea de față își propune să investigheze schimbarea atitudinilor consumatorului de media, prin prezentarea unor mesaje cu conținut antisocial, de tip terorist, din perioada 11/9.

Ipoteză

Estimăm că vor exista diferențe între rezultatele chestionarului înainte și după expunerea subiecților la materialul cu conținut antisocial, de tip terorist.

Participanți

În această cercetare au fost incluși 99 de subiecți, dintre care 80 bărbați și 19 femei. Media vârstei subiecților a fost pentru bărbați ($N=80$, $m=28.62$ ani) și femei ($N=19$, $m=32.89$ ani). Mediul de proveniență al participanților este urban, din

municipiile București, Baia Mare, Cluj-Napoca, Craiova, Târgu Mureș, Timișoara, Satu Mare.

Materiale

Pentru verificarea fidelității, se va calcula coeficientul de consistență internă, și anume α -Cronbach, precum și coeficientul λ_3 al lui Guttman. Până în prezent, în ceea ce privește validitatea, se va realiza o analiză de itemi, propusă de Lawshe, apelându-se la un grup de 9 experți. Au fost realizate două forme ale aceleiași chestionar, pentru a se putea măsura efectul prezentării materialului despre actele teroriste și, în același timp, să se poată aplica, după prezentare, un chestionar, fără a apărea efecte nedorite care să influențeze rezultatele (participanții să dea aceleași răspunsuri ca și la chestionarul precedent etc.). Răspunsurile libere vor fi interpretate sub forma frecvențelor de apariție ale unor pattern-uri de răspunsuri. Grila chestionarului este prezentată după scala Likert. Materialul folosit în expunere a fost un colaj de știri și reportaje (video) cu privire la atentatele sinucigașe din 11 septembrie 2001 – New York (WTC). Durata materialului a fost de 15 minute.

Procedura

Participanții la acest studiu sunt voluntari, din mediul urban, având majoritatea studii superioare (sunt și cazuri de participanți cu studii medii). Aceștia și-au dat acordul de a lua parte la acest studiu experimental. După ce li s-a comunicat scopul experimentului, au fost participante care au renunțat, dat fiind specificul materialului, aspect ce poate explica numărul mai mare de bărbați care au participat la studiu. Experimentul s-a realizat în cursul aceleiași zile. Inițial, participanților li s-a înmănat chestionarul cu privire la atitudinile pe care ei le aveau despre terorism și potențialul pericol pe care acesta îl reprezintă pentru țara noastră. Procedura de lucru a fost de tip *pretest – intervenție – posttest*.

Rezultatele psihometrice (ATQ)

Pentru verificarea fidelității, s-a recurs la calcularea coeficientului de consistență internă, și anume α -Cronbach, precum și coeficientul λ_3 al lui Guttman. S-a utilizat întreg eșantionul pe care a fost aplicat chestionarul: 150 participanți. Precizăm că cei care au fost implicați în studiul prezent nu au fost expuși anterior chestionarului. Fidelitatea test-pretest s-a realizat pe un eșantion de

30 de participanți. În ceea ce privește validitatea, s-a realizat o analiză de itemi, propusă de Lawshe, apelându-se la un grup de 9 experți. Fiecărui expert i s-a înmănat o listă cu itemii testului, solicitându-i-se să evalueze fiecare item astfel: 1- esențial, 2 - util, dar nu esențial, 3 - neesențial pentru fenomenul studiat. Această analiză a ajutat ulterior la calcularea proporției validității de conținut. Din totalul de 12 itemi, câte 2 din fiecare formă au fost eliminați, pentru că nu au îndeplinit criteriul validității de conținut, nu au fost percepuți ca fiind esențiali de peste 50% din grupul de experți.

La calcularea fidelității α -Cronbach în cadrul chestionarelor (aplicate pre- și post-intervenție) s-au obținut următoarele valori:

Pretest $\alpha = 57$

Pretest $\alpha = .60$

La calcularea fidelității λ_3 Guttman:

Posttest $= \lambda_3 .91$

Posttest $\lambda_3 = .92$

Interpretarea rezultatelor

Valoarea coeficientului α -Cronbach de peste 5 (Pretest $\alpha = 57$, respectiv Posttest $\alpha = .63$) ne indică o fidelitate mare a chestionarului. Mai mult, coeficientul λ_3 al lui Guttman aduce o notă de precizie, fiind mai apropiat de valoarea reală (Pretest $\lambda_3 = .91$, Posttest $\lambda_3 = .92$). T. L. Kelley sugerează că, pentru a discrimina bine între indivizi, un chestionar trebuie să aibă un coeficient de fidelitate de cel puțin 90. Valorile lui λ_3 al lui Guttman indică o fidelitate ridicată a chestionarului. Prin urmare, pe baza acestei calități psihometrice, odată verificată, putem utiliza cu încredere chestionarul pe populația-țintă pentru care a fost construit. Indicii obținuți pentru fidelitatea test-pretest sunt mai mici decât pentru cei de consistență internă, dar în mare parte semnificativi. Lotul de subiecți pe care s-a realizat fidelitatea chestionarelor prin metoda test-pretest (30 de subiecți) permite doar evidențierea unui efect mediu la $p < 0.05$ (pentru acesta numărul minim de subiecți fiind de 28), și nu al unui efect puternic (minim 85 de participanți). La aceasta contribuie și valoarea proporției validității de conținut. În cazul itemilor eliminați din ambele variante ale chestionarului s-au întrunit doar 45% din percepția experților ca fiind „esențiali”. Ulterior, s-a renunțat la cei 4 itemi. Validitatea de conținut (analiza de itemi) este semnificativă la $p < 0.05$ ($N=150$, 78) Conform acestor date, itemii corespund scopului pentru care

au fost construiți, deci vor fi reținuți în formatul actual al chestionarului.

Etalonul pentru acest chestionar este următorul:

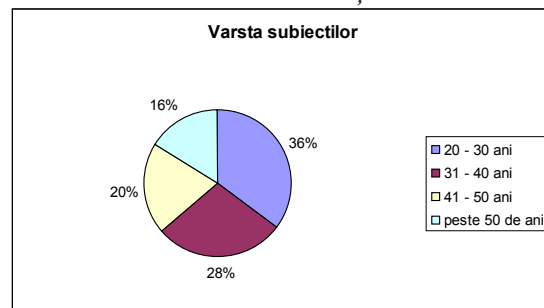
<i>Nivel scăzut al pericolului terorismului în România</i>	<i>1 – 11</i>
<i>Nivel mediu al pericolului terorismului în România</i>	<i>12 – 23</i>
<i>Nivel ridicat al pericolului terorismului în România</i>	<i>24 – 35</i>

Scorurile se obțin prin însumarea răspunsurilor participanților, nu există itemi cotați invers.

Rezultatele cantitative și interpretarea lor

În această cercetare au fost incluși 99 de subiecți, dintre care 80 bărbați și 19 femei. Media vârstei subiecților a fost pentru bărbați ($N=80$, $m=28.62$ ani) și femei ($N= 19$, $m= 32.89$ ani).

Vârsta subiecților

a) pentru pretest *ATQ* ($N=99$, $m= 14.03$, $\sigma = 1.94$)

Rezultatele obținute sunt distribuite conform curbei gaussiene, astfel că au fost surprinse răspunsuri din tot chestionarul și care se pretează a fi interpretate statistic. Să vedem, în continuare, care a fost distribuția rezultatelor pentru chestionarul ce a fost aplicat după vizionarea materialului de către participanți.

b) pentru Posttest *ATQ* ($N=99$, $m= 28.8$, $\sigma = 3.61$)

Putem spune că rezultatele obținute sunt distribuite conform curbei gaussiene, însă sunt

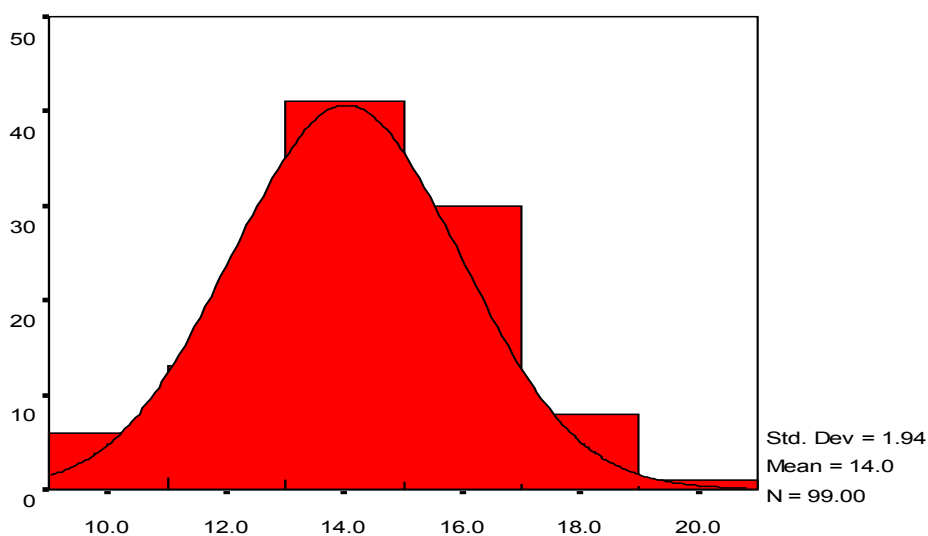

Figura nr. 1
Histograma ATQ – Pretest

concentrate spre stânga, astfel că se observă o diferență între cele două aplicări, prin creșterea inclusiv a mediei răspunsurilor. Conform etalonului construit, dacă în cadrul pretestării atitudinilor participanților față de terorism, media răspunsurilor ($m = 14$) se încadrează în valoarea medie a acestuia (12 - 23), observăm că, în posttest, deja media răspunsurilor participanților crește la o valoare de $m = 28.8$, valoare situată în etalonul superior

al chestionarului. Cu toate acestea, instrumentul construit este valid, deoarece diferențiază între mai multe situații de testare, fără a atinge valoarea maximă. Pentru a fi sistematici și riguroși în ceea ce privește analizarea și prezentarea acestor date, să analizăm și ipoteza studiului. Estimăm că vor exista diferențe între rezultatele chestionarului înainte și după expunerea subiecților la materialul cu conținut antisocial, de tip terorist. Ipoteza nulă

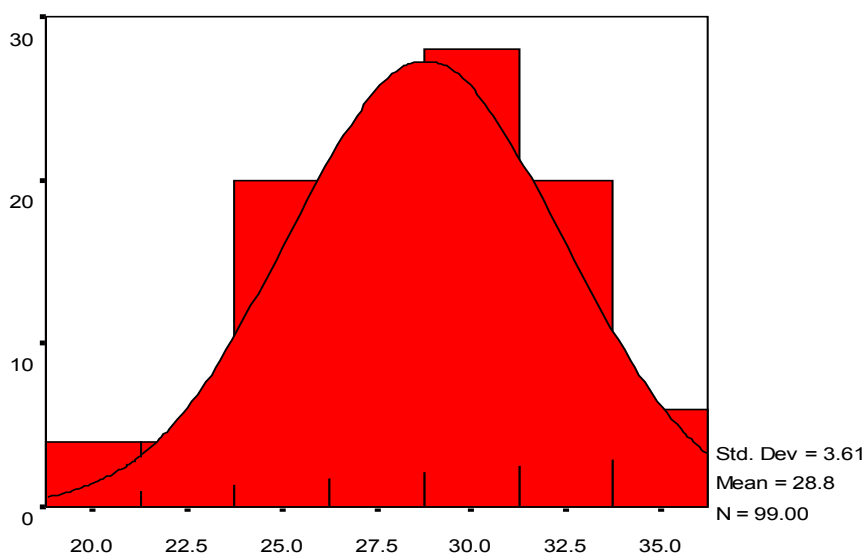

Figura nr. 2
Histograma ATQ – Posttest

	Levene Statistic	Grade de libertate df1	Grade de libertate df2	Prag de Semnificație
Ad - Atq Pretest	1.881	7	91	.082
Ad-Atq Posttest	3.131	7	91	.005

Tabelul nr. 1

Testul Omogenității Varianței pentru AD-ATQ (testul Levene)

(H0): Estimăm că nu vor exista diferențe între rezultatele chestionarului înainte și după expunerea subiecților la materialul cu conținut antisocial, de tip terorist. În încercarea de demonstrare a acestei ipoteze, vom folosi ANOVA simplă. Preferința pentru ANOVA ține de designul cercetării, adică sunt două variabile implicate în studiu (cele două chestionare), însă fiecare dintre ele are mai multe modalități. Cu toate că nu ar fi de comparat mai mult de două grupe, și testul t pe eșantioane perechi poate fi foarte potrivit. Astfel, dorim să analizăm comparativ cele două diferențe care au intrat în studiu. Mai mult, dorim să reducem eroarea de tip I, ce poate apărea în cadrul testării ipotezei de lucru. În ceea ce privește testarea ipotezei nule, pentru că în cazul ANOVA situația este mai complexă, ne vom folosi de valoarea F. După ce am utilizat comparații post hoc (Bonferroni) între grupele specificate, cresc șansele de a păstra în limitele acceptabile pragul de .05. Distanța de 1.22 puncte între mediile celor două grupuri este suficient de mare pentru a sprijini ipoteza existenței unei diferențe la nivelul chestionarului AD-ATQ între

cele două aplicări. Pentru a respinge ipoteza nulă, trebuie demonstrat că diferențele obținute între cele două aplicări nu sunt datorate întâmplării și nu sunt mai mici de .05., aspect realizat prin analiza egalității dispersiilor, respectiv testul Levene.

Rezultatele obținute între cele două aplicări ale chestionarului AD-ATQ (pretest) sunt semnificative statistic $F(7,91) = 10.465, p < 0.01$.

Rezultatele obținute între cele două aplicări ale chestionarului AD-ATQ (posttest) sunt semnificative statistic $F(7,91) = 9.371, p < 0.01$.

Rezultatele obținute demonstrează că există diferențe între cele două aplicări, după prezentarea materialului de intervenție. În aceste condiții, ipoteza nulă se infirmă și acceptăm că ipoteza specifică este adevărată. Cu toate că a fost realizat pe un eșantion din populație relativ restrâns, putem spune că, prin aplicarea acestui chestionar, datele obținute pot fi relevante în evaluarea atitudinilor despre pericolul reprezentat de amenințarea teroristă. Așadar, conștientizarea pericolului iminent la care este expusă și țara noastră în fața acestui flagel, nu numai marile puteri, este vitală, ca să pu-

		Suma pătratelor	Gradele de libertate	Pătratul mediei	F	Sig.
Ad - Atq Pretest	<i>Between Groups</i>	42.661	7	6.094	10.465	.000
	<i>Within Groups</i>	52.996	91	.582		
	<i>Total</i>	95.657	98			
Ad - Adq Posttest	<i>Between Groups</i>	45.450	7	6.493	9.371	.000
	<i>Within Groups</i>	63.055	91	.693		
	<i>Total</i>	108.505	98			

Tabelul nr. 2

ANOVA simplă pentru AD - ATQ

tem fi cu toții mai atenți la ceea ce se întâmplă în jurul nostru. Astfel, vom putea reacționa ca atare în situații de acest gen.

Concluzii

În articolul de față s-au subliniat studiile social-cognitive, social-politice și din perspectiva guvernării republicane din America pentru a răspunde unor întrebări demult formulate cu privire la etica și obiectivul de muncă al mass-media și al consumatorului care este expus informațiilor repetitive ale terorismului. S-a plecat de la ipotezele teoriilor subliniate, acestea fiind completate cu un studiu experimental pe consumatorul nostru de media din România, validând așadar ipotezele și chestionarul Ad-terrorism ATQ. Pentru aceasta, am propus și modelul „tu poți preveni terorismul” al Institutului de Studii și Cercetări ale Terorismului cu privire la educația și instruirea societății civile din România, privind predicția și descurajarea tuturor formelor antisociale care ar duce la acte de terorism.

BIBLIOGRAFIE:

AMOORE, L., (2007), *Vigilant Visualities: The Watchful Politics of the War on Terror*, Security Dialogue, Vol. 38, no. 2, June, pp. 215-232, Prio, Oslo.

BANDURA, A., (2006), **Psychological Modeling: Conflicting Theories**. Aldine Transaction, Oxford University Press, USA.

BONGAR, B., et al., (2006), **Psychology of Terrorism**, Oxford University Press, USA.

CHOMSKY, N., (2002), *September 11 Aftermath: Where is the World Heading?*, pp. 66-70. Beyond September 11, edited by Phil Scraton, Pluto Press, London.

DAUPHINEE, E., (2007), *The Politics of The Body in Pain: Reading the Ethics of Imagery*, Security Dialogue, Vol. 38, no. 2, June, pp. 139-156, Prio, Oslo.

DELCEA, C. (2007), *Mediatizarea terorii ca schimbare de atitudine la consumatorii de media*, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca.

DODDS, K., (2007), *Steve Bell's Eye: Cartoons, Geopolitics and the Visualization of the 'War on*

Terror', Security Dialogue, Vol. 38, no. 2, June, pp. 157-178, Prio, Oslo.

ELDOR, R., & MELNICK, R., (2007), *The Impact of Terrorism on the Media*, Small Investment and Large Return: Terrorism, Media and the Economy, pp. 7-9, ICC, Israel.

ELWORTHY, S. & RIFKIND, G., (2005), *A programme for change*, Demos, UK.

GOLDSTEIN, E. B., (2007), *Cognitive Psychology: Connecting Mind, Research and Everyday Experience*, Wadsworth Publishing, 2 edition.

HEYMANN, B. P., (2001), **Terrorism and America**, the MIT Press, Cambridge, Massachusetts, London, England.

HEWITT, C., (2003), *Changes in social behavior and public opinion resulting from terrorism*, **Understanding Terrorism in America, From the Klan to al Qaeda**, pp. 107-109, Routledge, Taylor & Francis Group, New York.

HOFFMAN B., (2007), *The Victims of Terrorism: An Assessment of Their Influence and Growing Role in Policy, Legislation, and the Private Sector*, RAND Corporation, USA.

HOFFMAN B., et al., (2007), *State of the Struggle: Report on the Battle Against Global Terrorism*, Council on Global Terrorism, USA.

KAPFERER, N. J. (2002), *Persistența în timp a schimbărilor de atitudine*, pp. 241-287, în **Căile persuasiunii**, Ed. Comunicare, București.

KEAN H. T., et al., (2007), *The 11/9 Commission Report*, US Department, USA.

KELLOGG, T. R., (2007), **Fundamentals of Cognitive Psychology**, Sage Publications, Inc.

JULA, C. (2003), **Prăbușirea unui mit**, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca.

MOLLER, F., (2007), *Photographic Interventions in Post-11/9 Security*, Security Dialogue, Vol. 38, no. 2, June, pp. 179-196, Prio, Oslo.

POST, M. J., (2007), **The Mind of the Terrorist: The Psychology of Terrorism from the IRA to Al Qaeda**, Palgrave Macmillan.

POWER, M., (2007), *Digitized Virtuosity: Video War Games and Post-11/9 Cyber-Deterrence*, Security Dialogue, Vol. 38, no. 2, June, pp. 271-288, Prio, Oslo.

Cristian DELCEA (cristiapoc19@yahoo.com) este președintele Asociației de Studii și Cercetări ale Terorismului, autor al unor studii și lucrări consacrate psihologiei terorismului.

POLITICA EUROPEANĂ DE SECURITATE ȘI APĂRARE. FILOZOFIE, PRINCIPII, MISIUNI, PREROGATIVE

Sorin VICOL

Lucrarea abordează chestiunea Politicii Europene de Securitate și Apărare – PESA -, principalul instrument al celui de-al doilea pilon al Uniunii Europene: Politica Externă și de Securitate Comună. În prima parte, autorul trece în revistă ultimele șase decenii înainte de înființarea PESA, subliniind cele mai importante evenimente care au determinat apariția sa. În cea de a doua parte, el prezintă principalele organisme implicate în PESA, procesul de luare a deciziilor și menționează Grupurile de Luptă ale UE. În final, autorul menționează Forța de Jandarmerie Europeană și enumeră operațiunile la care UE ia parte.

Cuvinte-cheie: Uniunea Europeană, PESA, operațiuni.

Securitatea și apărarea Uniunii Europene reprezintă una dintre cele mai dinamice dimensiuni ale proiectului european, modalitatea prin care Europa poate contribui la asigurarea și menținerea securității proprii reprezentând o preocupare continuă pentru factorii decizionali de la nivelul politic încă de la lansarea proiectului unei comunități europene, la mijlocul secolului XX.

În contextul alarmant al realităților celui de-Al Doilea Război Mondial și, mai ales, al evoluțiilor ulterioare, se naște cea dintâi reacție colectivă de apărare în fața amenințărilor și primejdiilor create de încercările întreprinse de Uniunea Sovietică pentru a-și impune controlul asupra statelor Europei Centrale.

Demersurile întreprinse în scopul dezvoltării dimensiunii de securitate și apărare europene datează încă din anul 1948, când au fost puse bazele Uniunii Europene Occidentale - Western European Union – UEO, deci precedând Acordul fondator al UE (Tratatul de la Roma – 1957). Tratatul de la Bruxelles, semnat la 17 martie 1948, și care consfințește întemeierea Uniunii Europene

Occidentale, a însemnat inițierea primelor demersuri de transpunere în aranjamente practice a unora dintre idealurile construcției europene¹. Dar, după înființarea NATO, importanța UEO scade semnificativ, abia conturatele și neoperaționalele componente militare ale Uniunii fiind transferate Alianței Nord-Atlantice.

În 1950, s-a încercat, dar fără succes, crearea unei Comunități Europene de Apărare, prin asocierea Germaniei de Vest, Franței, Italiei, Olandei, Luxemburgului și Belgiei. Ideea a aparținut francezului Rene Pleven, dar nu a fost pusă niciodată în practică. Comunitatea se dorea a fi o replică în materie de securitate și apărare a Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, în fapt, o încercare a puterilor europene occidentale, cu sprijinul Statelor Unite ale Americii, de a contrabalansa ascensiunea militară copleșitoare a Uniunii Sovietice în Europa.

Această tentativă nu a fost singulară în perioada Războiului Rece, eșecul evidențiind, însă, faptul că domeniul apărării este partea cea mai sensibilă a suveranității naționale, statele europene nefiind pregătite să cedeze controlul decizional asupra sa². Cu toate acestea, trebuie menționat că nevoia organică a apărării și securității europene a devenit din ce în ce mai stringentă, pe măsura avansării procesului construcției europene.

Sfârșitul Războiului Rece a consacrat sfârșitul bipolarității și a reangajat necesitatea impunerii unei politici comune care să vizeze apărarea și securitatea, în care Europa să se regăsească prin afirmarea propriilor sale valori și să devină un actor global menit să exercite un impact hotărâtor asupra evoluțiilor la orice nivel, atât pe plan european, cât și, mai ales, pe plan internațional.

Destrămarea imperiului sovietic, schimbările decisive survenite în Europa Centrală și de Sud-Est au determinat Comunitatea Europeană să caute să

se implice în crearea propriei capacități de reacție la situațiile de criză din apropiata sa vecinătate, atât la nivel politic, cât și la nivel militar. Dacă, după Tratatul de la Roma (semnat, la 25 martie 1957, de Franța, Germania de Vest, Italia, Olanda, Luxemburg și Belgia, și care consfințea crearea Comunității Economice Europene), construcția europeană s-a concentrat în special pe aspectele economice, sociale, culturale, educaționale etc., schimbarea politică survenită la sfârșitul anilor '80 a contribuit decisiv la oficializarea cooperării interguvernamentale și în ceea ce privește Politica Externă și de Securitate Comună (PESC), care și-a cunoscut afirmarea prin adoptarea Tratatului de la Maastricht (1992) și crearea Uniunii Europene, cu cei trei piloni ai acesteia, Politica Externă și de Securitate Comună fiind cel de-al doilea și oferind „un potențial cadru al unei politici comune de apărare, ce ar putea duce în timp la apărare comună”⁴³. Practic, prin intermediul acestui Tratat, Uniunea Europei Occidentale devenea brațul militar al nou înființatei Uniuni Europene.

În același an, curând după încheierea Tratatului, reprezentanții statelor membre ale UEO s-au întâlnit la Bonn, în Germania (Hotel Petersberg), pentru a cădea de acord asupra procedurilor prin care urmau să facă față realităților unei Europe Centrale și de Sud-Est destabilizate. În principal, acestea (cunoscute, din acel moment, sub numele de Petersberg Tasks – Misiunile Petersberg) sunt misiuni cu caracter umanitar, de menținere și impunere a păcii, pe care Uniunea Europeană este împuternicită să le îndeplinească.

O primă revizuire a Tratatului de la Maastricht a avut loc la Amsterdam, în 1997, cu ocazia reuniunii Consiliului European, dimensiunea PESC cunoscând noi modificări, cele mai importante constând în instituirea postului de Înalt Reprezentant pentru Politica Externă și de Securitate Comună, dar și preluarea capacităților UEO de către PESC, în fapt, a misiunilor de tip Petersberg. Cu toate acestea, Uniunea Europeană nu deținea forțe militare proprii, astfel că, în eventualitatea unui conflict, țările sale membre nu puteau interveni decât din partea ONU sau a NATO.

„În perioada 1990-2000, au avut loc, pe plan mondial, un număr de 56 conflicte armate majore, localizate în 44 zone diferite. Cele mai multe dintre aceste conflicte s-au produs în perioada 1990-1994, când numărul anual al conflictelor

armate majore s-a situat între 30 și 33, iar cel mai mic număr de conflicte s-a înregistrat în anii 1996 și 1997, cu 23, respectiv 19 conflicte”⁴⁴.

În aceste condiții, Summit-ul franco-britanic de la St. Malo din decembrie 1998 și Consiliul European de la Koln din iunie 1999 (care a reprezentat, în fapt, „europenizarea” prevederilor de la St. Malo, adică adoptarea acestora de către toate statele membre) au consfințit dezvoltarea unei „capacități de acțiune autonome, bazate pe forțe militare credibile”⁴⁵, menite să asigure Uniunii Europene posibilitatea de a reacționa rapid și eficient, în eventualitatea declanșării unor situații de criză, și de a coordona, în cazul în care Alianța Nord-Atlantică nu este implicată, operațiuni militare sub autoritatea sa.

Totuși, trebuie consemnat foarte clar faptul că hotărârile adoptate nu vizau înființarea unei armate europene și nici aducerea de prejudicii activității NATO. Cele mai importante aspecte abordate în cadrul celor două reuniuni se referă la numirea lui Javier Solana în funcția de Înalt Reprezentant pentru Politica Externă și de Securitate Comună și Secretar General al Consiliului Uniunii Europene, dar și la arhitectura instituțională a PESA (brațul PESC în domeniul securității, al cărei principal obiectiv este realizarea unei politici comune de apărare și de a sprijini PESC).

Problematika PESA a cunoscut, de-a lungul timpului, numeroase dezvoltări, cele mai importante reuniuni ale Consiliului European care vizează acest subiect fiind cele de la: Helsinki (10-11 decembrie 1999), Lisabona (23-24 martie 2000), Santa Maria da Feira (19-20 iunie 2000), Nisa (7-9 decembrie 2000), Göteborg (15-16 iunie 2001), Laeken (14-15 decembrie 2001), Sevilla (21-22 iunie 2002), Bruxelles (24-25 octombrie 2002), Copenhaga (12-13 decembrie 2002), Bruxelles (20-21 martie 2003) Salonic (19-20 iunie 2003) și Bruxelles (12-13 decembrie 2003)⁴⁶.

În acest sens, la Consiliul European de la Helsinki, din 10-11 decembrie 1999, reprezentanții statelor membre ale UE au decis adoptarea obiectivului global al PESA – Helsinki Headline Goal, care, în vederea dezvoltării capacităților europene, propunea stabilirea unei ținte, în fapt, anul 2003, până la care un pachet de forțe și capacități destinate misiunilor de tip Petersberg să fie pus la dispoziția Uniunii Europene. Acestea urmau să se constituie în Forța Europeană de Reacție Rapidă, o forță de nivel de corp de armată

numărând 50.000 – 60.000 de oameni, capabilă să se poată disloca într-un interval de 60 de zile și să se susțină în teatrul de operații timp de un an. Așa cum am menționat anterior, Forța Europeană de Reacție Rapidă nu este o armată europeană, ea constând, în fapt, în unități de luptă puse la dispoziția Uniunii Europene, dar care nu sunt dislocate din statul membru căruia îi aparțin decât în urma unei hotărâri a Consiliului European de implicare într-o anumite situație de criză.

O altă reuniune a Consiliului European cu rol decisiv în dezvoltarea capacităților europene de apărare a fost cea de la Sevilla, din iunie 2002, când reprezentanții statelor membre ale UE au hotărât, în contextul în care fenomenul terorismului căpăta proporții din ce în ce mai mari, extinderea misiunilor de tip Petersberg, în așa fel încât acestea să includă și combaterea terorismului. Nu mai puțin importantă a fost reuniunea Consiliului European de la Copenhaga, din decembrie 2002, care a instituționalizat relația UE-NATO, prin adoptarea Acordurilor „Berlin +”, referitoare la accesul UE la capacitățile NATO. Acordurile se referă la un pachet voluminos de înțelegeri, bazate pe concluziile Summit-ului NATO de la Washington și reprezintă baza pe care sunt fundamentate relațiile de cooperare între NATO și Uniunea Europeană.

Demersurile întreprinse și măsurile adoptate până la începutul secolului XXI au fost menite să facă față îndeosebi realităților europene și unor amenințări convenționale. Mai ales după atacurile de la 11 septembrie 2001, asupra celor două turnuri gemene din New York, date fiind evoluțiile survenite în mediul internațional după adoptarea Obiectivului Global al PESA în 1999, apariția amenințărilor de natură asimetrică, dar și obiectivul UE de afirmare ca actor internațional, s-a impus din ce în ce mai mult lărgirea sferei de acțiune a UE și, pentru aceasta, „conturarea unei percepții comune europene asupra riscurilor internaționale, o voință politică comună pentru utilizarea capacităților existente și o decizie comună privind ameliorarea acestor capacități”⁷. Toate aceste aspecte au concurat la adoptarea, la 12 decembrie 2003, în cadrul reuniunii Consiliului European de la Bruxelles, a Strategiei de Securitate a Uniunii Europene, *A Secure Europe in a Better World*⁸ (O Europă mai sigură într-o lume mai bună), cunoscută ulterior și sub denumirea de Strategia Solana, dat fiind faptul că a fost elaborată sub

coordonarea Înalțului Reprezentant pentru PESC, Javier Solana.

Documentul stabilește liniile directoare ale strategiei de securitate internă și internațională a UE:

- promovarea unei politici eficiente de prevenire a conflictelor, prin utilizarea întregului set de capacități (militare și civile) pe care UE le posedă;
- orientarea demersurilor Uniunii în vederea creării unui climat de securitate în imediata vecinătate a Europei (Orientul Mijlociu, Balcani și Caucaz);
- menținerea ordinii internaționale, prin promovarea multilateralismului efectiv, prin respectarea și dezvoltarea dreptului internațional, în deplin acord cu principiile Cartei Națiunilor Unite⁹.

Obiectivul UE nu este folosirea forței armate împotriva terorismului cu scop preventiv, ci, mai degrabă, flexibilitatea, în speță, întrebuințarea unor grupuri tactice de luptă în operații punctuale și eficiente.

Totuși, Strategia nu exclude recursul la forță în cazurile extreme, iar noțiunea de acțiune preventivă rămâne ambiguă. Nou adoptata Strategie Europeană de Securitate a determinat necesitatea modificării Obiectivului Global al UE. Noul Obiectiv, Helsinki Headline Goal 2010, menit să faciliteze îmbunătățirea calitativă a capacităților militare destinate apărării, a fost adoptat în iunie 2004 și viza angajamentul pe care și-l lua UE, ca, până în 2010, să fie capabilă să răspundă, printr-o acțiune rapidă și decisivă, printr-o abordare deplin coerentă, întregului spectru de operații de management al crizelor acoperit de Tratatul Uniunii Europene¹⁰.

În ceea ce privește arhitectura sistemului instituțional al PESA, aceasta a fost stabilită în urma mai multor reuniuni ale Consiliului European, cele mai importante fiind cele de la Koln (iunie 1999), Helsinki (decembrie 1999) și Nisa (decembrie 2000). Principalele organisme militare și politice permanente sunt Comitetul Politic și de Securitate (CPS), Comitetul Militar al UE (CMUE) și Statul Major Militar al UE (SMMUE).

CPS deține rolul decisiv în cadrul instituțional al PESA. Este constituit din reprezentanți permanenți cu grad de ambasador și tratează totalitatea aspectelor referitoare la PESA: deține

rolul primordial în elaborarea răspunsului UE la crize; este responsabil de definirea politicilor UE și monitorizarea implementării acestora, exercită, sub autoritatea Consiliului UE, controlul politic și direcționarea strategică a răspunsului militar al UE în situații de criză. Președinția sa revine statului care asigură președinția rotativă a Uniunii.

CMUE, cea mai înaltă autoritate militară a UE, este format din șefii de stat major ai armatelor din statele membre sau din reprezentanții permanenți ai acestora. Principalele sale atribuții rezidă în: conferirea consilierii militare și acordarea de recomandări CPS în privința dezvoltării conceptului relativ la managementul crizelor în aspectele militare ale acestuia; evaluarea riscurilor potențialelor crize și elaborarea, evaluarea și supunerea reconsiderării a obiectivelor specifice domeniului dezvoltării capacităților militare; furnizarea orientărilor militare generale pentru SMMUE.

SMMUE este constituit din experți militari aparținând statelor membre ale UE și are următoarele obiective: avertizarea timpurie, evaluarea situațională și planificarea strategică pentru întreaga gamă de misiuni militare ale UE, identificarea forțelor europene naționale și multinaționale.

În cadrul PESA ființează și alte structuri politico-militare, precum: Comitetul privind Aspectele Civile în Managementul Crizelor, Celula de Planificare Civil-Militară, Celula UE la SHAPE, Unitatea de Planificare Politică și Avertizare Timpurie și Centrul de Situații.

Totodată, în afirmarea responsabilităților sale, activitatea PESA se întemeiază pe următoarele Agenții: Centrul Satelitar (SATCEN), situat la Torrejon de Ardoz, în Spania, care asigură cerințele Uniunii Europene și ale statelor membre referitoare la imagini și analize bazate pe fotografiile din satelit; Institutul pentru Studii de Securitate (ISS), care este menit să contribuie la dezvoltarea PESC/PESA prin cercetare academică și formularea de analize în domeniile relevante; Colegiul European de Securitate și Apărare (CESA), care vizează elaborarea unei culturi comune de securitate europeană între statele membre, prin punerea în comun a resurselor pe care acestea le au deja în domeniu și, nu în ultimul rând, Agenția Europeană de Apărare (EDA).

EDA se află sub conducerea și autoritatea Consiliului Uniunii Europene, care formulează

liniile directe și primește rapoarte de la Înalțul Reprezentant pentru PESC, Javier Solana, conducătorul Agenției, care prezidează Comitetul Director al Agenției, principalul organ decizional (format din miniștrii Apărării din statele participante membre ale UE, cu excepția Danemarcei, și un membru al Comisiei Europene), responsabil de controlul detaliat și dirijarea activităților. Principalele responsabilități ale Agenției consistă în: dezvoltarea capacităților de apărare, în special în domeniul managementului crizelor, cooperarea în domeniul armamentelor, dezvoltarea bazei industriale și tehnologice, a pieței echipamentelor militare europene de apărare și promovarea cooperării pentru cercetare și tehnologie¹¹.

Referitor la capacitățile militare ale UE, preocuparea pentru identificarea și punerea la dispoziție a acestora a debutat odată cu inițierea PESA. Helsinki Headline Goal 2003, menționat anterior, a stabilit, pentru prima dată, caracteristicile pe care trebuia să le îndeplinească Forța Europeană de Reacție Rapidă.

Pentru îndeplinirea HHG 2003, în noiembrie 2000, a fost elaborat primul Catalog de Forțe al UE, care era constituit din ofertele de forțe aparținând fiecărui stat membru. Acesta nu a putut asigura decât cerințele cantitative ale HHG 2003, o serie de elemente, precum transport aerian strategic, informații etc., nereușind a fi acoperite. Pentru remedierea acestor deficiențe și asigurarea, astfel, a cerințelor calitative ale HHG 2003, în noiembrie 2001, a fost lansat Planul European de Acțiune în Domeniul Capabilităților – ECAP. „Rațiunea de lucru a Procesului ECAP se bazează pe asumarea de responsabilități sporite de către statele membre, prin coordonarea activității unor ministri de analiză (paneluri, devenite ulterior grupuri de proiect – PG) al căror obiectiv era să ofere soluții pentru eliminarea deficiențelor constatate¹².”

În urma acestor evaluări, a fost elaborat noul Obiectiv Global de la Helsinki – HHG 2010, care era destinat să identifice și să înlăture toate deficiențele observate în domeniul capacităților militare, precum: capacitatea de dislocare, mobilitatea, susținerea în teatru, C4ISR. Măsurile concrete adoptate se refereau la înființarea Celulei Civil-Militare la EUMS, instituirea Agenției Europene de Apărare, remedierea deficiențelor relative la transportul strategic întrunit, dotarea cu portavion până în 2008, asigurarea compatibilității

în privința rețelelor și echipamentelor de comunicații, operaționalizarea Grupurilor tactice de luptă – EU BGs până în 2007.

Grupurile tactice de luptă ale UE reprezintă un pachet minim, credibil, rapid dislocabil de forțe, capabil să desfășoare operații de sine stătătoare pentru faza inițială a unor operațiuni mai mari. EU BGs se întemeiază pe categorii combinate de arme, de nivel batalion, susținute de sprijin de luptă (combat support), principalele criterii ce le caracterizează fiind interoperabilitatea și eficacitatea militară. Sunt bazate pe principiul multinaționalității, putând fi formate de o „națiune-cadru” (framework nation) sau de o coaliție multinațională de state membre. Referitor la contribuțiile fiecărui stat membru al UE la BG-uri, tendința afirmată este ca statele dezvoltate să-și realizeze singure BG-uri, în timp ce celelalte state, cum este cazul României, să creeze grupuri comune.

Forța de Reacție Rapidă Europeană este suplimentată, în urma unor inițiative menite să dezvolte capacitatea de răspuns rapid la crize de orice tip, militar sau civil, de către *Forța de Jandarmerie Europeană – FJE*, constituită în urma înțelegerii între cinci state membre ale UE - Franța, Olanda, Portugalia, Spania și Italia -, în vederea creării unei forțe europene de intervenție, care să aibă atribuții de poliție militară și să fie specializată în managementul crizelor în zonele sensibile. *Forța de Jandarmerie Europeană* este menită să răspundă nevoii de ducere rapidă a întregului spectru al acțiunilor civile de securitate, pe cont propriu sau în paralel cu intervenția militară, asigurând astfel un instrument valid și operațional, multinațional și eficient, în principal la dispoziția UE, dar și a altor organizații internaționale, precum NATO, ONU și OSCE sau coaliții ad-hoc¹³.

FJE se află sub controlul politic al Comitetului Ministerial Interdepartamental, creat la nivelul miniștrilor Apărării sau Internelor. Cartierul său general se află în nord-vestul Italiei, la Vicenza, nucleul trupelor fiind format din 800-900 de persoane, dislocabile în 30 de zile, cu 2300 de trupe disponibile în stand by. *Forța de Jandarmerie Europeană* a fost declarată operațională la 20 iulie 2006, acordul final de implementare fiind semnat în prealabil de către miniștrii apărării din cele cinci state participante, la 17 septembrie 2004 la Noordwijk, Olanda.

Începând cu 2003, UE este capabilă să desfășoare operații de management al situațiilor de criză, cu sau fără recurs la capacitățile NATO, fără însă a afecta acțiunile acesteia. Astfel, Uniunea s-a angajat proactiv în probleme de securitate, acoperind o varietate de misiuni, de la cele de poliție până la intervenția militară.

Până în momentul de față, UE a încheiat deja cu succes 10 operații, în zone precum Balcanii de Vest, Caucazul de Sud, Asia de Sud-Est și Africa (*Concordia* și *Proxima* în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, *EUJUST THEMIS* în Georgia, *AMM* în Aceh, în Asia de Sud-Est, *Artemis* în Africa etc.).

În prezent, UE derulează următoarele operații:

- *EUFOR-Althea* (din 2 decembrie 2004, prin preluarea mandatului forțelor SFOR de la NATO) – operație militară desfășurată în Bosnia-Herțegovina, care vizează acordarea asistenței autorităților țării;
- *EUPM* (din 1 ianuarie 2003, în urma preluării atribuțiilor forței internaționale de poliție a ONU) – urmărește sprijinirea procesului de reformă a forțelor de poliție din Bosnia;
- *Misiunea de Planificare în Kosovo* (10 aprilie 2006) – obiectivul său are în vedere reconstrucția structurilor locale polițienești;
- *EUPOL COPPS* (din 1 ianuarie 2006) – misiune de poliție a UE în Teritoriile Palestiniene, menită să sprijine structurile locale polițienești în realizarea reformei în domeniul justiției și securității;
- *EU BAM Rafah* (din 30 noiembrie 2005) – o misiune de asistență la granița stabilită la punctul de trecere Rafah în Teritoriile Palestiniene;
- *EUJUST LEX* (din 1 iunie 2005) – misiune derulată cu scopul de a asigura pregătirea integrată a unor reprezentanți ai sistemului judecătoresc, penitenciar și de poliție;
- *EUPOL Afganistan* (din 15 iunie 2007) – vizează acordarea de sprijin pentru realizarea unor structuri polițienești conforme standardelor internaționale;
- *EUFOR Ciad/RCA* – operațională la mijlocul lunii martie 2008, misiunea are ca obiectiv protejarea civililor aflați în pericol, facilitarea

acordării ajutoarelor umanitare, protejarea personalului și facilităților ONU din zonă, precum și asigurarea securității și libertății de mișcare a personalului amintit;

• *EUPOL RD Congo* (din iunie 2007, a succedat misiunea EUPOL Kinshasa, inițiată în februarie 2005) – destinată să acorde consiliere și asistență pentru reforma în domeniul securității;

• *EUSECRD Congo* (din 8 iunie 2005) – vizează promovarea de politici compatibile cu drepturile omului și cu dreptul internațional umanitar, transparență și respectarea statului de drept¹⁴.

Acesta a fost, foarte succint, traseul pe care UE l-a parcurs, vreme de mai bine de o jumătate de secol, în vederea dezvoltării propriiei dimensiuni de securitate și apărare. Fără îndoială, mediul internațional de securitate este afectat, în prezent, de o serie întregă de amenințări complexe și interdependente, care evoluează impredictibil. Prin demersurile întreprinse, UE este cea care a generat nu doar un nivel ridicat de dezvoltare economică pe continent, ci și o nouă abordare a securității, întemeiată pe soluționarea pașnică a disputelor și pe cooperarea internațională multilaterală prin intermediul unor instituții comune¹⁵. Instrumentul său pentru afirmarea și apărarea intereselor generale legate de securitate este reprezentat de PESA, al cărei rol foarte important este de a realiza integrarea politicilor de securitate ale statelor membre în vederea realizării unei politici de securitate și apărare atotcuprinzătoare pentru întreaga UE. Reușita acestui demers este cea care a făcut posibil ca UE să devină un actor complet pe scena internațională, capabil să acționeze în mod autonom în prevenirea conflictelor și în managementul situațiilor de criză și să se implice din ce în ce mai mult în promovarea democrației și prosperității, atât în interiorul frontierelor sale, cât și în afara acestora.

BIBLIOGRAFIE:

1. <http://europa.eu>
2. <http://consilium.europa.eu>
3. http://www.mapn.ro/diepa/eveniment/20060713/Brosura_PESA.pdf
4. ***, **Integrarea Europeană. Dimensiunea de securitate și apărare a Uniunii Europene**,

Seminar științific, 23 iunie 2006, București.

5. DINU, Mihai-Ștefan, BĂHNĂREANU, Cristian, **Actualități și perspective în Politica Europeană de Securitate și Apărare**, Editura UNAp, București, 2006.

6. DUȚU, Petre, DINU, Mihai-Ștefan, **Politica Europeană de Securitate și Apărare: Cadrul de manifestare și dezvoltare a intereselor de securitate națională**, Editura UNAp, București, 2007.

7. McGIFFEN, Steven P., **Uniunea Europeană. Ghid critic**, Regia Autonomă a Monitorului Oficial, București, 2007.

8. MUREȘAN, Liviu, POP, Adrian, BONCIU, Florin, **Politica Europeană de Securitate și Apărare – element de influențare a acțiunilor României în domeniul politicii de securitate și apărare**, Institutul European din România, București, 2004.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

- 1 <http://www.weu.int>
- 2 Irina DIACONU TICĂ, *Cadrul strategic al dimensiunii de securitate și apărare a Uniunii Europene, în Integrarea Europeană. Dimensiunea de securitate și apărare a Uniunii Europene*, Seminar științific, 23 iunie 2006, București, p. 38.
- 3 Treaty on the European Union, art. 4, <http://eurolx.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html0001000001>.
- 4 *Armed Conflicts Report 2001*, Project Ploughshares, Waterloo, Ontario, 2002, apud Liviu MUREȘAN, Adrian POP, Florin BONCIU, **Politica Europeană de Securitate și Apărare – element de influențare a acțiunilor României în domeniul politicii de securitate și apărare**, Institutul European din România, București, 2004.
- 5 British French Summit, St. Malo, 3-4 December 1998, *From St. Malo to Nice: European Defence: core documents*, Chaillot Paper 47, Institute for Security Studies of WEU, 2001, <http://iss-eu.org/chaillot/chai47e.html3>
- 6 http://europa.eu/european_council/websites/index_en.htm
- 7 Irina DIACONU TICĂ, *op. cit.*, p. 40.
- 8 European Security Strategy, *A Secure Europe in a Better World*, Brussels, 12.12.2003, ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf
- 9 http://www.mapn.ro/diepa/eveniment/20060713/Brosura_PESA.pdf, p. 5.
- 10 <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>
- 11 <http://www.eda.europa.eu/genericitem.aspx?area>

ANALIZE, SINTEZE, EVALUĂRI

=Background&id=122

12 Teodor FRUNZETI, *Dimensiunea militară a Politicii Europene de Securitate și Apărare în ***, Integrarea Europeană. Dimensiunea de securitate și apărare a Uniunii Europene*, Seminar științific, 23 iunie 2006, București, p. 65.

13 www.eurogendfor.org

14 http://consilium.europa.eu/cms3_fo/showPage.asp?id=268&lang=en

15 Javier SOLANA, A secure Europe in a better world, Thessaloniki European Council, June 20, 2003, la <http://www.eu.int./oressdata/EN/reports/76255.pdf>.

Sorin VICOL (sorin.vicol@avas.gov.ro) lucrează la Autoritatea pentru Valorificarea Activelor Statului din cadrul Guvernului României.

DECIZIILE SUMMIT-ULUI NATO DE LA BUCUREȘTI

Vasile POPA

Cel mai mare summit, exprimat în pondere de participare, din istoria de până acum a NATO a fost și cel mai viu disputat, datorită problematicii complexe pe care a abordat-o, dificultăților numeroase ce au marcat adoptarea deciziilor, inclusiv opoziției ferme a Rusiei în chestiunea unei eventuale aderări a Ucrainei și Georgiei, considerată o amenințare directă la adresa securității naționale a Federației Ruse.

Agenda summit-ului fusese centrată inițial pe câteva teme principale, printre care lărgirea NATO și problema Afganistanului. Ulterior, aceasta a fost completată cu altele noi, astfel încât, la deschiderea lucrărilor reuniunii, pe agendă figurau: primirea în Alianță a unor state din zona Balcanilor de Vest (Albania, Croația și Macedonia) și pregătirea unei extinderi viitoare spre est a organizației (Ucraina și Georgia); stabilirea unei viziuni clare asupra ISAF, forță mandatată de ONU și aflată sub comandă NATO, și a viitorului Afganistanului; analiza problemelor securității și stabilității Balcanilor Occidentali și a aportului NATO și KFOR la stabilitatea Kosovo; analiza angajamentului Alianței în Irak și extinderea mandatului Misiunii NATO de Instruire în Irak (NTM-I) până în 2009; problema sistemului de apărare antirachetă american și cea a unui sistem complementar acestuia, ce va trebui să fie edificat de NATO; parteneriatul strategic NATO – Rusia; problema continuării transformării Alianței; chestiunea apărării sistemelor informatice-cheie ale NATO; creșterea rolului Alianței în sfera securității energetice. Cu aportul direct al României, summit-ul s-a axat și pe problema importanței regiunii Mării Negre și rolului acesteia pentru securitatea euro-atlantică, precum și a persistenței conflictelor regionale din Republica Moldova și Caucazul de Sud.

Decizia primirii de noi membri, din rândul statelor arealului Balcanilor de Vest, a bucurat Croația și Albania, acestea fiind invitate în Alianță, dar a nemulțumit Macedonia, care, din

cauza denumirii statale, identice cu cea istorică a unei provincii elene, a întâmpinat opoziția fermă a Greciei, fiind, ca atare, respinsă. Declarația finală a summit-ului precizează că invitarea acesteia va avea loc chiar și până la summit-ul din 2009, dacă Macedonia va rezolva convenabil chestiunea în discuție.

Exemplul Croației și Albaniei arată hotărârea Alianței de a primi în rândurile sale „democrațiile europene care doresc și sunt capabile să-și asume responsabilitățile și obligațiile de membru“, hotărâre ce poate fi luată, cum s-a subliniat în Declarația finală, „numai de către NATO“, iar nu cu așa-zise avize acordate de state din afara organizației. Se fac, prin acest demers, noi pași înainte, spre „obiectivul comun al unei Europe întregite și libere, unite în pace, democrație și valori comune“. Viitorul spațiului vest-balcanic este, astfel, unul de stabilitate și integrare în structurile euro-atlantice, proces prin care regiunea nu numai că nu va mai genera insecuritate, ci va fi ea însăși contribuatoare majoră la securitatea europeană și internațională.

Practic, Protocoalele de aderare se preconizează să fie semnate cu statele invitate până la sfârșitul lunii iulie, iar procesul de ratificare să se finalizeze imediat. Până la aderare, Croația și Albania sunt implicate în activitățile Alianței și li se acordă sprijin și asistență, inclusiv prin Planul de Acțiune pentru Aderare (MAP).

Asupra candidaturii pentru MAP a celor două state foste sovietice – Ucraina și Georgia –, liderii celor 26 state membre și-au exprimat fără rezerve sprijinul, convenind ca, în raport cu rezultatele alegerilor parlamentare din Georgia din luna mai a.c. și cu progresele realizate de cele două țări pe calea reformelor și a chestiunilor nerezolvate în privința candidaturilor, miniștrii de externe ai statelor NATO să facă, la reuniunea din decembrie 2008, o primă evaluare, iar dacă aceasta va fi pozitivă, aceștia să decidă asupra candidaturii. De notat că, în această problemă, Rusia a manifestat

din start o opoziție constantă, ea văzând în extinderea Organizației Nord-Atlantice spre estul Europei „o apropiere a infrastructurii militare“ de granițele sale, deci, o amenințare la adresa securității proprii.

Interesul manifest al NATO față de regiunea Balcanilor de Vest a fost subliniat și prin aprecierea progresului realizat de Bosnia-Herțegovina, Muntenegru și Serbia, după Summit-ul de la Riga, în cooperarea cu organizația euro-atlantică, ca și prin încurajările adresate celor trei state de a folosi toate oportunitățile de dialog, reformă și cooperare oferite de Parteneriatul Euro-Atlantic, iar pentru cei 26, de a dezvolta în continuare relațiile cu fiecare din acești parteneri. La summit s-au făcut referiri și la decizia primelor două de a dezvolta un Plan de Acțiune Individual pentru Parteneriat cu NATO (IPAP), la sprijinul viitor al Alianței în eforturile de reformă și la invitarea acestora de a începe un Dialog Intensificat cu privire la întreaga gamă de teme politice, militare, financiare și de securitate legate de aspirațiile lor de a deveni state membre. NATO s-a arătat disponibilă și pentru a dezvolta un IPAP cu Serbia, ca și de a analiza invitarea acesteia la un Dialog Intensificat, în urma unei solicitări exprese din partea sârbă. Cei 26 au spus că așteaptă ca Serbia și BiH să coopereze pe deplin cu TPI și că vor monitoriza atent eforturile făcute de cele două în acest sens.

Una din deciziile cele mai importante pentru securitatea euro-atlantică și internațională a avut ca subiect Afganistanul, iar ca prioritate, cum s-au exprimat liderii statelor Alianței, ISAF, forță mandatată de ONU și la care contribuie azi 40 de națiuni. Multiplicarea continuă a provocărilor și amenințărilor din acest areal la adresa păcii și democrației a obligat Alianța să stabilească, împreună cu celelalte state angajate uman și material în teatrul respectiv și cu președintele afgan, prezent la summit, o strategie de viitor, care să sporească eficiența acțiunilor forțelor angajate în sprijinul dezvoltării pașnice, democratice a Afganistanului, să interzică extremiștilor și teroriștilor de a prelua controlul țării și de a-l folosi ca bază a terorismului internațional. Declarația privind Afganistanul, adoptată cu acest prilej, a stabilit o viziune clară asupra eforturilor suplimentare ce vor trebui întreprinse în etapa următoare. În esență, este vorba despre: un angajament comun și ferm, pe termen lung; acordarea unui sprijin mai consistent pentru întărirea conducerii și responsabilității afgane;

o abordare cuprinzătoare a eforturilor civile și militare, precum și o participare și cooperare sporite cu vecinii Afganistanului, în special cu Pakistanul. Angajamentul mai ferm include o creștere a contribuțiilor în oameni și alte forme de sprijin, o suplimentare a contingentelor naționale din teatru. Din păcate, din diverse motive, dar mai ales din cauza curentului de opinie tot mai larg împotriva continuării prezenței în Afganistan, nu toate statele s-au grăbit să anunțe o sporire a numărului trupelor proprii trimise în teatru. Aceasta pune într-o oarecare măsură sub semnul întrebării amploarea, dinamismul și coerența acțiunilor viitoare ale comunității internaționale. Speranța participanților la summit se îndreaptă către preconizata Conferință de la Paris din iunie, care urma să evalueze progresele înregistrate și să sporească eforturile internaționale pentru continuarea implementării Strategiei-cadru pentru Afganistan (Afghanistan Compact).

Făcând o analiză complexă a problemelor securității și stabilității Balcanilor Occidentali și a aportului NATO și KFOR la stabilitatea Kosovo, cei 26 și-au reînnoit, la București, angajamentul regional, apreciind „prestația promptă, eficientă și imparțială a KFOR în combaterea violențelor“, aportul celorlalte structuri internaționale prezente în zonă. Summit-ul a subliniat că misiunea KFOR va continua până în momentul în care Consiliul de Securitate va lua o altă decizie. S-a reiterat, cu această ocazie, continuarea colaborării NATO și KFOR cu autoritățile, a cooperării și asistenței adecvate a ONU, UE și altor actori internaționali, în vederea „sprijinirii dezvoltării unui Kosovo stabil, democratic, multi-etnic și pașnic“, „a implementării integrale a angajamentelor autorităților kosovare față de standardele ce privesc legea, protecția minorităților etnice și a comunităților, protejarea locurilor istorice și religioase, combaterea criminalității și a corupției“. NATO și-a reafirmat disponibilitatea pentru dialog pe probleme de securitate cu toate părțile implicate, pentru implementarea viitoarelor aranjamente de securitate, dar și dorința de a contribui, alături de celelalte forțe internaționale, la asigurarea libertății de mișcare, a circulației persoanelor și bunurilor, la supravegherea frontierelor.

Viitoarea „abordare cuprinzătoare a provocărilor la adresa securității“, la care s-a referit Alianța, este privită prin prisma experiențelor din Balcani și Afganistan, unde s-a dovedit că comunitatea in-

ternațională are nevoie să acționeze mai strâns, să coopereze mai activ, folosind un spectru larg de instrumente militare și civile, într-un efort coordonat și concertat, în baza mandatelor primite. Contribuția NATO la „abordarea cuprinzătoare“ se materializează într-un Plan de acțiune, cu propuneri de îmbunătățire a aplicării coerente a instrumentelor Alianței de gestionare a crizelor, de întărire a cooperării practice la toate nivelurile, cu alți actori, inclusiv propuneri de sprijin pentru stabilizare și reconstrucție, în domeniile planificării și conducerii operațiilor, instruirii și educării, amplificării cooperării cu actori externi. În sfera cooperării, NATO are exercițiul a mai mult de un deceniu de sprijin al activității ONU de menținere a păcii și securității internaționale, de colaborare operațională în cele două teatre importante, Afganistan și Balcani, demers care va continua în viitor.

În același spirit vor evolua și relațiile NATO cu UE în chestiuni de securitate, apărare și management al crizelor, luptă împotriva terorismului, dezvoltare a unor capacități militare coerente și care se susțin reciproc sau planificare a urgențelor civile. Declarația finală vorbește despre cooperarea viitoare în operațiuni-cheie de gestionare a crizelor, sprijinul pentru dezvoltarea unei apărări europene mai puternice și mai apte de a furniza capacități pe măsura provocărilor la care cele două organizații trebuie să răspundă, îmbunătățirea parteneriatului strategic NATO – UE, pentru creșterea eficienței cooperării și evitarea duplicărilor inutile, pentru asigurarea securității comune.

Un dialog și o cooperare mai strânsă a decis Alianța să aibă cu alte organizații internaționale pentru protecția populațiilor, teritoriilor, infrastructurii și forțelor împotriva consecințelor unor atacuri teroriste, materializate în dezvoltarea și contribuția la politicile de prevenire și combatere a proliferării ADM, sprijinul programului de lucru pentru dezvoltarea unor capacități avansate care să ajute la apărarea împotriva atacurilor teroriste, inclusiv prin dezvoltarea de noi tehnologii, întărirea capacității NATO de a schimba informații în domeniu, în folosul operațiilor pe care le execută, sprijinul aplicării integrale a rezoluțiilor ONU, revitalizarea implementării Planului de Acțiune al PpP împotriva terorismului, reîntărirea angajamentului față de operațiunea Active Endeavour din Mediterana.

În perimetrul operațiilor duse de forțe NATO în afara spațiului euro-atlantic se înscrie și Misiunea

NATO de Instruire în Irak (NTM-I), asupra căreia summit-ul a decis o extindere a domeniilor de acțiune la: instruirea comandanților din forțele maritime și aeriene, a forțelor de poliție, securitatea frontierelor, lupta împotriva terorismului, reforma apărării, edificarea instituțiilor de apărare, controlul armelor ușoare și de calibru mic. Până în prezent, NTM-I a instruit peste 10.000 de membri ai forțelor de securitate irakiene. Alianța a aprobat, pentru viitor, un cadru structurat de cooperare, spre a dezvolta o relație pe termen lung cu Irakul și a continua întărirea capacităților acestui stat de răspuns la provocările și amenințările comune. Pe de altă parte, în acțiuni pe spații geografice mai îndepărtate, NATO a acordat asistență Misiunii Uniunii Africane (UA) din Sudan și a acceptat să ofere sprijin Misiunii UA în Somalia, fiind pregătită „să analizeze și alte cereri de sprijin pentru această misiune“.

În pofida reușitelor numeroase de până acum din cadrul parteneriatului NATO – Rusia, și avem în vedere aici substanța dialogului politic și proiectele concrete în planul securității internaționale, al luptei cu terorismul, al neproliferării ADM și vectorilor acestora, s-a apreciat că potențialul Consiliului NATO-Rusia nu este pe deplin realizat, existând încă oportunități nevalorificate în sfera cooperării, a acțiunilor comune. Alianța a accentuat faptul că politica ușilor deschise și eforturile prezente și viitoare privind apărarea antirachetă a NATO sunt menite să ofere un răspuns mai bun față de provocările de securitate cu care toți ne confruntăm, nereprezentând o amenințare pentru relația cu Rusia, ci prilejuri de a aprofunda cooperarea și stabilitatea. Summit-ul a subliniat contribuția importantă pe care o pot aduce discuțiile bilaterale SUA – Rusia cu privire la apărarea antirachetă și CFE, salutând, totodată, decizia Rusiei de a sprijini Misiunea ISAF a NATO din Afganistan, prin facilitarea tranzitului pe teritoriul său al materialelor nonmilitare, sprijinul dat de aceasta operației de luptă împotriva terorismului din Mediterana, cooperarea cu privire la interoperabilitatea militară, apărarea antirachetă în teatrul de operații, căutarea și salvarea pe mare sau planificarea urgențelor civile.

Contribuția politicii NATO de parteneriat, dialog și cooperare la stabilitatea și securitatea zonei euro-atlantice și a celei din afara acesteia va spori în viitor, în cadrul misiunilor și operațiilor Alianței, partenerii participând cu trupe la

acestea, iar organizația euro-atlantică oferindu-le informații, expertiză și asistență în promovarea reformelor din domeniul securității și apărării. Vor fi întărite aranjamentele parteneriale cu state din regiuni de importanță strategică – Asia Centrală și Caucaz -, dar și cu statele din cadrul Dialogului Mediteranean și din zona Golfului, precum și cu state mai îndepărtate geografic, ca: Australia, Japonia, Noua Zeelandă, Singapore sau Republica Coreea. De asemenea, la insistențele României, la summit s-a decis să fie dezvoltate dialogul și cooperarea dintre statele Mării Negre și dintre acestea și organizație, Alianța recunoscând, în continuare, importanța regiunii pentru securitatea euro-atlantică. României i se datorează, de altfel, și decizia extrem de importantă „de dezvoltare a unei opțiuni pentru o arhitectură cuprinzătoare a sistemului de apărare antirachetă care să asigure acoperirea tuturor teritoriilor și populațiilor aliate care nu sunt acoperite de sistemul american“, ca și sublinierea continuării sprijinului pe care Alianța îl acordă pentru apărarea integrității teritoriale, independenței și suveranității Armeniei, Azerbaidjanului, Georgiei și Republicii Moldova.

Un spațiu generos acordă Declarația finală continuării procesului de transformare a forțelor și capabilităților Alianței, pentru a o face capabilă să-și îndeplinească cu succes angajamentele operaționale și întreaga gamă de misiuni, aceasta implicând: resurse suficiente, prin creșterea în termeni reali a cheltuielilor pentru apărare, sporirea, prin revizuire, a flexibilității, eficienței și eficacității structurii de comandă pe timp de pace, revizuirea proceselor de planificare a apărării, dezvoltarea de politici și capabilități care să răspundă noilor

provocări și amenințări, îmbunătățirea transportului strategic și a transportului aerian intrateatru, a sprijinului logistic multinațional, întărirea superiorității informaționale prin capabilități de rețea, a capabilității și interoperabilității forțelor pentru operații speciale, îmbunătățirea cooperării industriale transatlantice în domeniul apărării, asigurarea forțelor necesare îndeplinirii operațiunilor Alianței sau pentru alte angajamente, sprijinirea NRF și îmbunătățirea disponibilității forțelor aflate în rezerva operațională și strategică a NATO etc. În același timp, cei 26 își propun să întărească sistemele informatice-cheie ale NATO împotriva atacurilor cibernetice.

Pe de altă parte, o atenție specială este rezervată creșterii rolului NATO în domeniul securității energetice, prin: punerea în comun și schimbul de informații, proiectarea stabilității, promovarea cooperării internaționale și regionale, sprijinul pentru gestionarea efectelor și protecția infrastructurii energetice critice. De asemenea, summit-ul a hotărât să sprijine ameliorarea în continuare a comunicațiilor strategice ale Alianței, dată fiind „necesitatea unei comunicări adecvate, corecte și în timp util, cu audiențe locale și internaționale, despre politicile și angajarea NATO în operații internaționale“.

Rațiunea tuturor acestor decizii este aceea subliniată la începutul Declarației: întărirea în continuare a capacității Alianței de a răspunde actualelor și noilor amenințări de securitate specifice secolului XXI, realizarea unei apărări colective solide a populațiilor, teritoriului și forțelor noastre – scopul central și sarcina de securitate cea mai importantă a organizației euro-atlantice.

Vasile POPA (vspopa9@yahoo.fr) este cercetător științific la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I“.

UN POSIBIL PIVOT GEOSTRATEGIC EURASIATIC

Dr. Gheorghe VĂDUVA

În uriașa platformă eurasiatică, există două țări care au o poziție geografică eurasiatică excepțională: Rusia și Turcia. Prima este de o anvergură inepuizabilă, cea mai mare țară din lume, din punct de vedere teritorial și geopolitic, și cuprinde cam tot ce este stabil și natural, cu resurse nebănuite, chiar misterioase, din continentul european și din cel eurasiatic. Cealaltă este o țară esențială, o țară de sinteză. Prima – uriașa Rusie – este generatoare de forță, resurse și potențial. Cealaltă – controversată și izolată Turcie – devine din ce în ce mai mult o țară de sinteză și, în același timp, un spațiu de o valoare geopolitică și geostrategică excepțională.

Cuvinte-cheie: parteneriat strategic, geostrategie, Turcia, Rusia.

Dincolo de parteneriate

Rusia și Turcia. Inamici odinioară, posibili parteneri azi. Două țări care vin din două mari imperii și reprezintă două mari civilizații. Este vorba de civilizația slavă, care face parte din complexul de civilizații europene, și civilizația musulmană, care generează una dintre cele mai interesante filosofii ale existenței și cunoașterii umane de pe planetă. Fiecare dintre cele două țări are rolul ei distinct și cu totul deosebit în configurarea și reconfigurarea mediului de securitate european, asiatic, eurasiatic și chiar mondial, dacă avem în vedere că platforma eurasiatică și platforma subcontinentului indian dețin supremația planetară teritorială, în resurse și în populație.

Și chiar dacă, la ora actuală, marile entități statale sau organizaționale ale lumii – Statele Unite, Uniunea Europeană, Rusia, China, Japonia și NATO – joacă rolul esențial în arhitectura și construcția mediului mondial de securitate, Turcia rămâne o țară-pivot în cea mai sensibilă zonă a lumii. Ea este situată între frământatul Orient Mijlociu, explozivul Orient Apropiat, imprevizibilul butoi cu pulbere al Europei –

Balcanii, falia caucaziană, Marea Neagră, dincolo de care se află o parte din fostele teatre de operații ale Imperiului otoman de odinioară, cu efectele lor complexe ce vin dintr-o istorie comună și zbuciumată, precum România, Balcanii, Albania, Serbia, Ungaria, Croația, Muntenegru etc., dar și Ucraina și Rusia, țări riverane la Marea Neagră. Ea se învecinează, pe sute de kilometri, cu Armenia, cu Iranul, cu Irakul și cu Siria, exact într-o zonă cu populație compactă kurdă, populație care, se știe, numără peste 20 de milioane de oameni și ridică o problemă extrem de gravă pentru zilele noastre, aceea a configurării unui stat kurd în zonă, invocând istoria, Tratatul de la Sèvres din 1920 și dreptul la separare, la autodeterminare. Toate cele patru țări – Turcia, Irakul, Iranul și Siria – au dificultăți mari cu populația kurdă, dar politicile și strategiile lor privind soluționarea acestora sunt cu totul diferite. Acțiunile separatiștilor kurzi îmbracă toată gama de forme, de la cele menite să sensibilizeze opinia publică internațională și presiuni ale diasporei la acțiuni violente și chiar la război și acțiuni teroriste din toată gama.

Turcia nu este o țară manevrabilă, nici maleabilă. Turcia nu joacă după cum vor alții. Ea manifestă, în problemele geostrategice, o poziție fermă, demnă și stabilă și, chiar dacă nu este membră permanentă în Consiliul de Securitate al ONU, nu acceptă să se treacă în niciun fel peste voința ei, atunci când este vorba de valorile sau de interesele ei vitale. Ea exercită, în relațiile internaționale, un fel de *drept natural de veto* în problemele ce o privesc sau o implică. Adică spune categoric NU, atunci când este convinsă că trebuie să spună NU. Și, considerăm noi, o astfel de poziție este perfect justificată, atâta vreme cât Turcia se află într-un spațiu care, deși, aparent, nu prezintă prea mari probleme (în afară de cea kurdă), are, din ce în ce mai mult, un rol special în implementarea oricăror politici și strategii de gestionare a conflictualității.

Considerăm că, datorită poziției sale geografice speciale, Turcia are și va avea și în continuare

un rol important pentru configurarea geopolitică a Europei și a Asiei, în această parte de lume, adică la confluența dintre Asia Centrală, Orientul Mijlociu, Orientul Apropiat și Europa, mai ales în dimensiune eurasiatică.

Turcia nu este la cheremul nimănui, chiar dacă se bucură de ajutor și asistență din partea Occidentului. Ea candidează pentru a fi primită în Uniunea Europeană, se străduiește să îndeplinească criteriile stabilite, dar nu trece niciodată, indiferent care ar fi miza, acel prag care i-ar pune în pericol securitatea, integritatea teritorială și filozofia ei de țară puternică și stabilă, chiar dacă opțiunea ei politică și strategică este către democrație și modernitate de tip occidental.

Așa cum spuneam, Turcia are un rol cu totul special în gestionarea conflictualității zonei, ceea ce ar putea conduce la configurarea unui parteneriat strategic cu Statele Unite, tocmai pentru îndeplinirea unui astfel de obiectiv. Există însă unele păreri potrivit cărora președintele Bush a contribuit și contribuie efectiv la golirea de conținut a conceptului de „parteneriat strategic”, chiar dacă un astfel de concept este folosit destul de des în cadrul Alianței, de la parteneriatul american cu Grecia, cu România și chiar cu Franța la cel tradițional cu Marea Britanie. Singurul parteneriat american strategic viabil, în dimensiune globală, este considerat, de către analiștii turci, cel cu Marea Britanie, iar la nivel regional, cel cu Israelul. În afara acestor două configurații, există, în opinia unor analiști turci, doar relații între aliați pe diferite planuri.¹ Documentul intitulat „viziune strategică”, semnat, la 6 iunie 2006, de Abdullah Gül și Condoleezza Rice, reprezintă, de fapt, o restrângere, și nu o extindere a domeniului de cooperare: domeniul se micșorează, dar cooperarea nu devine mai precisă, cum ar fi de așteptat, ci, mai confuză, mai sensibilă și, în această dimensiune, ceva mai profitabilă și mai realistă, mai inteligentă.

Deși documentul în cauză prevedea o cooperare consolidată în mai multe dosare arzătoare ale epocii noastre – promovarea păcii și stabilității, prin mijloace democratice, în Marele Orient Mijlociu, rezolvarea conflictului israeliano-arab, lupta împotriva terorismului, securitatea energetică –, el n-a deschis un parteneriat strategic între Statele Unite și Turcia, ci doar o punere de acord.

Un parteneriat strategic înseamnă mult mai mult. Înseamnă, în primul rând, adoptarea aceluiași poziții asupra tuturor problemelor. Or, Turcia

și Statele Unite nu au, în multe privințe, același mod de abordare, inclusiv în chestiunea kurdă, în problemele Orientului Mijlociu, în cele energetice (chiar dacă oleoductul Baku-Ceyhan trece prin Turcia), în cea libaneză. Se pare că Turcia este una dintre țările care se opune cel mai mult unora dintre politicile Statelor Unite. Această poziție clară, fermă nu dezavantajează însă Turcia, ci, dimpotrivă, impune respect, întrucât rolul acestei țări în zonă, cu toate că Turcia nu are relații strălucite cu niciunul dintre vecinii săi, este foarte important.

Întrebări posibile, răspunsuri dificile

Din punct de vedere geopolitic și geostrategic, Turcia este una dintre acele țări și dintre acele spații care generează nu numai numeroase întrebări, ci și numeroase posibile răspunsuri marilor probleme ale acestui timp. Aceste răspunsuri nu sunt însă foarte clare și foarte ușor de formulat, dar ele există, sunt adică de așteptat și, probabil, unele dintre ele vor fi și formulate în timp util. Preocupați de teoria pivoților sau de cea a spațiului vital – de fapt de teoria justificării marilor conflicte sau marilor agresioni –, geopoliticienii din toate timpurile nu s-au ocupat prea mult de acest spațiu ce se conturează a fi de primă importanță în configurarea și reconfigurarea mediului de securitate eurasiatic și, prin acesta, într-un anumit fel, chiar al lumii întregi. Există, desigur, și alte explicații. Turcia nu a fost dintotdeauna ceea ce este acum. Sau, poate că lumea nu a înțeles sau nu a vrut să înțeleagă ce înseamnă și ce este posibil să însemne Turcia pentru orizonturile de azi și de mâine ale civilizației eurasiatice.

Redusă, după descreșterea, declinul și dispariția Imperiului Otoman, la spațiul eurasiatic pe care-l deține acum, Turcia pare, pentru multă lume, scoasă din marile coridoare strategice ale lumii și izolată în cea peninsula numită Asia Mică, pentru a nu mai fi niciodată ce a fost. Și chiar dacă Turcia mai deține un important cap de pod european, precum și strâmtoarele Bosfor și Dardanele, fiind deci, într-un fel, câștigătoare în Bătălia Mării Negre, Europa Occidentală de după Primul Război Mondial a luat toate măsurile ca revigorarea Imperiului de odinioară să nu mai fie niciodată posibilă. Cel puțin, așa cred unii. Dar lucrurile nu sunt atât de simple. În timp ce Samuel P. Huntington, în celebra sa carte *Ciocnirea civilizațiilor...*², consideră Turcia un posibil nucleu al civilizației islamice, prin forța

tradiției, trecutul glorios și capacitatea sa de lider, marii bărbați ai acestei țări, de la Kemal Atatürk încoace, au ales un alt drum pentru această țară care nu a coborât niciodată sub demnitatea strămoșilor: *drumul civilizației democratice moderne.*

Teoria care prezice, în circumstanțele actuale, un echilibru în relațiile internaționale își are originea în sistemul construit pe tratatul de la Westfalia din 1648.³ În acest sistem, toate țările împărtășesc cultura comună europeană care le distinge în mod clar de Turcia otomană și de alte popoare. Ele consideră că statele-națiune constituie unitățile de bază ale relațiilor internaționale și acceptă, pornind de aici, egalitatea teoretică și legală între state diferite ca mărime (dimensiune), bogăție și putere. Apartenența culturală comună și egalitatea juridică facilitează astfel folosirea echilibrului de puteri pentru a contracara emergența unei puteri hegemonice unice.

În acea epocă, totuși, rezultatele au fost departe de a fi perfecte. Vor fi oare acum? Cert este că UE, deși nu se poate lipsi de Statele Unite, se constituie într-o contrapondere la tendința acestora de a domina lumea, de a se menține ca putere hegemonică și, mai ales, de a ține la respect continentul european, vinovat de izbucnirea a două războaie mondiale. Dar și Turcia, candidată la integrarea în Uniunea Europeană, deși cooperează efectiv cu Statele Unite, nu acceptă ceea ce nu-i convine. Și, oarecum, este firesc. Turcia are destule probleme în zonă, iar politica Statelor Unite cu privire la Marele Orient Mijlociu democratic și prosper, chiar dacă nu este în detrimentul viziunii strategice a Turciei, este mult prea departe de preocupările efective ale Turciei pentru rezolvarea problemelor de securitate acute din vecinătatea sa. Mai mult, barajul Atatürk, construit pe Eufrat, ar putea genera, în timp, o acutizare a crizei apei, ceea ce ar declanșa, în această parte de lume, unul dintre cele mai cumplite războaie – războiul apei⁴. Desigur, nu Turcia s-ar face vinovată de un astfel de război, dar și ea ar putea fi implicată, mai ales că o parte din sursele de apă care întrețin regiunea izvorăsc din zonele muntoase ale Turciei. Turcia este una dintre foarte puținele țări din regiune care nu duc lipsă de apă și ea poate genera probleme prin controlul apei în întreaga zonă.

Depășind complexul păcilor de la Westfalia din 1648, se pun din ce în ce mai acut, mai tranșant și mai necesar lungi șiruri de întrebări: *Ce este, în fond, Turcia? Mai este Turcia o țară pur islamică,*

un lider al lumii islamice? A ieșit Turcia din tradițiile ei milenare, devenind o țară occidentală, democratică și prosperă, care-și neagă originile și merge, acum, în marș triumfal, pe drumul Vestului? Este, deci, Turcia o țară europeană sută la sută, care aparține civilizației occidentale? Aceste întrebări generează alte șiruri de interogații la fel de necesare, de tranșante și de acute: Poate fi, oare, Turcia un cap de pod european în lumea islamică? În imensitatea Orientului Mijlociu? Pe falia strategică principală a lumii de azi, mai exact, dintre civilizația de tip european sau euro-atlantic și civilizația islamică, având în vedere vocația europeană a acestei țări? Sau, invers, construiește, oare, Turcia un cap de pod islamic în civilizația europeană, cu consecințe greu de prevăzut pentru viitorul Europei, având în vedere realitatea că, în profunzimile ei, Turcia rămâne, totuși, o țară unde religia predominantă este Islamul? Cu alte cuvinte, este Turcia un dublu cap de pod și, efectiv, podul dintre cele două capete – unul în lumea islamică, celălalt în lumea occidentală –, profilând astfel un posibil model pentru reconcilierile de mâine? Este Turcia o țară-interfață, o zonă de confluență între aceste două uriașe civilizații?

Tentațiile sunt mari pentru a afirma, a justifica și a susține răspunsul care ne convine cel mai mult. Nu știm însă dacă un astfel de răspuns este sau poate fi și cel mai realist. Desigur, Turcia lui Atatürk a ales drumul democrației, al modernizării, al statului modern, laic, al dezvoltării economice și sociale, al libertăților necesare pentru prosperitate și cultură. Dar niciodată Turcia nu a fost lipsită de proiecție în viitor. Nici de respect față de trecut. Imperiul Otoman nu a fost nici mai bun, nici mai rău ca alte imperii, dar Turcia de azi este o țară angajată cu toate forțele în soluționarea problemelor cu care se confruntă regiunea, în consolidarea mediului de securitate tocmai în una dintre cele mai sensibile zone ale Eurasiei.

Turcia este o țară puternică și stabilă, deși se confruntă cu foarte multe probleme, unele impuse de cercul de foc care o înconjoară, altele de realitățile conflictuale interne, durate aici de mii de ani.

De aici, două întrebări tulburătoare: *Este Turcia o entitate cu funcții complexe în construirea viitorului sau rămâne doar o interfață între două lumi aflate în plin conflict? Există, oare, cu adevărat un conflict între cele două lumi sau este vorba doar de o enormă neînțelegere, de o enormă greșeală?*

Deasupra unui vulcan gata să erupă

În timpul vizitei sale scurte la Erbil, capitala *Regiunii autonome kurde* din Kurdistanul irakian, de la finele lunii martie 2008, Dick Cheney⁵ a transmis lui Massoud Barzani, președintele *Regiunii autonome kurde* din Irak, o invitație din partea președintelui George Bush. Statele Unite au emis un semnal. Simbolic, dar nu categoric. Reprezentanții kurzilor autonomi din nordul Irakului sunt convingși – cel puțin așa declară ei – că relațiile lor cu americanii sunt foarte bune. La cinci ani după înlăturarea lui Saddam Hussein, kurzii par a fi principalii aliați ai americanilor în Irak. Ei își pun mari speranțe în americani pentru realizarea visului lor – un stat care să reunească toți kurzii din regiune – și vor să profite cât mai repede și cât mai mult de o astfel de conjunctură favorabilă, care nu va dura însă prea mult. Chiar dacă ar dura, kurzii ar mai avea de rezolvat încă o problemă foarte gravă – cea mai gravă din istoria lor –, și anume, aceea că ei nu au fost niciodată uniți. În acest sens, sub umbrela americană, kurzii din nordul Irakului și-au accentuat autonomia și independența în raport cu guvernul de la Bagdad. În mediul geostrategic în care se află, nu se știe foarte exact ce vor face cu o astfel de autonomie, în afară de accentuarea conflictualității și de intensificarea riposteii Turciei asupra mișcărilor PKK, considerate teroriste.

Apropierea dintre Washington și Ankara a diminuat destul de mult din avântul și speranțele kurzilor, iar susținerea ofensivei armatei turce împotriva PKK, desfășurată pe teritoriul irakian, a fragilizat și mai mult ideea de autonomie și realitatea efectivă a autonomiei kurzilor din Irak. Ei mai cred, totuși, în această posibilitate, bazându-se pe susținerea indirectă americană, dat fiind faptul că, în zonă, se află petrol.

Și totuși, situația nu este deloc simplă. Dick Cheney și-a încheiat turneul în zonă printr-o vizită în capitala Turciei. La Ankara, Dick Cheney a subliniat că Statele Unite ale Americii continuă să furnizeze informații Turciei pentru a o ajuta să lupte împotriva PKK, adică a gherilei kurde. Acest joc nu poate să nu aibă efecte asupra conceptului kurd de autonomie și independență. Mai mult, dacă militarii americani părăsesc Irakul, statul embrionar kurd din Irak va fi amenințat din două părți: din nord, de către militarii turci, și din sud, de către rivalitatea dintre șiiți și sunniți. La care se

adaugă cea mai serioasă dintre aceste amenințări: *dezbinarea kurdă și lipsa de unitate a kurzilor*.

Turcia s-a dovedit intransigentă în ceea ce privește o astfel de problemă, iar aliații ei nu pot să nu înțeleagă această atitudine. În 2003, Turcia n-a permis traversarea teritoriului său de către gruparea de intervenție americană pentru Irak, creând astfel unele tensiuni cu aliatul său american, în sânul NATO. În schimb, în februarie 2008, Statele Unite au lăsat cale liberă armatei turce să desfășoare acțiuni împotriva PKK, pe teritoriul irakian, de unde rezultă că, între autonomia kurdă și Turcia, Statele Unite nu pot renunța la aliatul și partenerul turc din cadrul NATO. Pentru că Turcia joacă un rol foarte important pentru echilibrul și stabilizarea zonei, iar americanii nu pot să nu țină seama de acest lucru. Rolul Turciei în viitor va fi unul și mai semnificativ, iar americanii știu foarte bine acest lucru.

Autoritățile kurde realizează că, de fapt, americanii nu-i pot sprijini pe kurzi în defavoarea aliatului turc, foarte important din punct de vedere geopolitic în această zonă. Cu alte cuvinte, americanii nu pot renunța la a sprijini politica Turciei de stabilizare a zonei, de gestionare a crizei kurde – criză asimilată cu un complex de acțiuni teroriste –, de menținere a unui aliat puternic și stabil în această zonă, cu un Irak în degringoladă și un Iran ostil, care, pe deasupra, mai dezvoltă și un program nuclear dubios și, poate, chiar periculos, cu un Caucaz în fierbere și un Afganistan imposibil de pus sub căpăstru.

Deși unii dintre analiști susțin că principalul aliat al Statelor Unite în zonă este Israelul, realitatea arată din ce în ce mai mult că nu Israelul, ci Turcia poate constitui un veritabil pivot geostrategic eurasiatic, cu rol important atât în dimensiunea euro-atlantică și, mai ales, în cea euro-atlantică-aurasiatică, cu componenta ei fragilă și extrem de agitată – Orientul Mijlociu și Orientul Apropiat –, cât și în cea eurasiatică. Israelul poate fi, în cel mai fericit caz, folosit ca un avanpost, deși chiar și o astfel de postură este dificilă pentru această țară care trebuie să înfrunte, pe de o parte, ostilitatea palestiniană și, pe de altă parte, intoleranța și ostilitatea lumii arabe și a tuturor celor care se opun existenței unui stat evreu în zonă. Faptul este însă local. Dar, deși este local, el continuă să aibă un dublu impact geostrategic:

- în primul rând, menține tensionată zona Orientului Apropiat, care, în noile jocuri

geopolitice și geostrategice, nu are, practic, niciun fel de valoare, dar abate și atrage atenția de la adevăratele probleme de mare anvergură cu care se confruntă lumea în reconfigurarea centrelor de putere, de influență și de gestionare a crizelor;

- în al doilea rând, chiar dacă iradiază conflictualitate în întregul Orient Mijlociu, prin ofensarea lumii arabe, această conflictualitate menține lumea arabă în dezordine și în lipsă de unitate.

Adevăratele probleme geopolitice și geostrategice de natură să centreze și să concentreze atenția marilor puteri și organizațiilor internaționale se află în Asia-Pacific, în Asia de Est, în Asia de Sud-Est și, mai ales, pe falia strategică dintre lumea islamică și lumea occidentală. Aici, pe această falie, chiar în centrul ei, se află Turcia.

De aici nu rezultă că Turcia este o țară de falie – chiar dacă efectul de falie se simte și se resimte chiar și în interiorul acestei țări –, ci doar că ea se află efectiv pe un loc în care, dacă nu ești foarte puternic, dispari sau suferi la infinit efectul de falie, așa cum l-a suferit și România (aflată, de asemenea, pe o falie strategică dintre trei imperii), sute de ani, fiind fragmentată în trei țărișoare, cum îl mai resimte încă și azi, cum îl simt și îl resimt și Balcanii de Vest și atâtea alte zone ale lumii care au avut sau au o astfel de soartă, de a se afla în zona uraganelor marilor bătălii sau marilor ambiții umane.

Turcia știe foarte bine acest lucru și ia măsuri în consecință. Este și motivul pentru care, cu ani în urmă, a ales calea de dezvoltare democratică și, înfruntând obstacole uriașe, continuă și astăzi magistrala direcție deschisă de acest mare vizionar care a fost Kemal Atatürk.

Singurul inconvenient în această arhitectură geopolitică îl constituie faptul că Turcia – cu toate realizările ei deosebite în planul modernizării și democratizării – este încă o țară cu o configurație islamică remarcabilă. Constant, islamiștii (politicienii de religie islamică) câștigă în alegeri 16-20 de procente, iar modul de viață de aici nu poate fi scos și, în opinia noastră, nici nu trebuie scos din tradițiile de odinioară. Sau, poate că nu este un dezavantaj, ci un mare avantaj...

După integrarea, în 1952, în NATO, Turcia, datorită poziției sale geografice excepționale, a beneficiat de o atenție specială din partea lumii occidentale, mai ales din partea Statelor Unite și a Germaniei. Turcia a primit un substanțial

ajutor militar din partea celor două țări, de 7,8 miliarde de dolari din partea SUA, peste 86 % din armamentul Turciei fiind furnizat de Statele Unite. De asemenea, Germania a oferit Turciei, în 1994, o mare parte din surplusul său de armament, îndeosebi cel ce provenea de la armata fostei RDG (300 tancuri, 250.0000 pistoale-mitralieră etc.), dar și 100 de tancuri Leopard, 100.000 de rachete antitanc etc. Să nu uităm, de asemenea, că în Germania lucrează câteva milioane de turci.

Unii analiști, îndeosebi ciprioți⁶, consideră că Turcia continuă să fie un fel de cap de pod folosit de Occident, mai ales de americani, pentru controlul sau supravegherea spațiului ex-sovietic sau, într-o anumită formă, chiar a Rusiei. Mai mult, bazele militare din Turcia oferă posibilitatea supravegherii eficiente a Irakului, Iranului, Orientului Apropiat și Caucazului, adică a celei mai tensionate zone de pe planetă.

Vecini și vecinătate

Vecinii Turciei sunt: Georgia (252 km de frontieră terestră comună); Armenia (268 km de frontieră terestră comună); Iran (499 km de frontieră terestră comună); Siria (822 km de frontieră terestră comună); Grecia (206 km de frontieră terestră comună în zona europeană); Bulgaria (240 km de frontieră terestră comună). Lungimea frontierelor terestre ale Turciei este de 2.639 km, iar a litoralului maritim de 8.333 km. Turcia deține 34% din litoralul Mării Negre, lung de 4047 km, adică 1374 km.

În afară de o mică porțiune de frontieră liniștită cu Georgia, în rest, Turcia are relații tensionate la frontieră cu aproape toți vecinii, întrucât zonele de frontieră din această parte (Armenia, Iran, Irak, Siria) sunt locuite de kurzi, iar Armenia este considerată, de către Turcia, o țară agresoare și destabilizatoare. Ca urmare a războiului armeano-azer, care durează din 1994, un număr de 40.000 de azeri din zona de conflict și 700.000 din alte șapte provincii ale Azerbaidjanului au devenit emigranți în propria lor țară. Din această cauză, Turcia și-a închis, în 1993, frontiera cu Armenia, iar în 1994, și spațiul aerian. Armenia consideră că embargoul impus de Turcia și Azerbaidjan o costă, anual, între 570 și 720 de milioane dolari. Armenia reclamă de la Turcia o parte din Anatolia de Est, inclusiv Muntele Ararat. Cu toate aceste tensiuni, Turcia a fost a doua țară, după Statele Unite, care, la 16 aprilie

1991, a recunoscut independența Armeniei. Mai mult, Turcia a acordat ajutor economic Armeniei, a permis ca teritoriul ei să fie traversat de convoaiele care transportau ajutoare pentru Armenia, iar la 25 iunie 1992 a invitat această țară să facă parte din Organizația de Cooperare Economică a Mării Negre, inițiată de Turcia, ba chiar să-și trimită un reprezentant permanent la Istanbul.

Una dintre problemele grave ale Orientului Mijlociu – în afară de cea irakiană și de programul nuclear al Iranului – o constituie, cum bine se știe, situația populației kurde. Această populație se situează undeva în jurul unei cifre medii de 20.000.000 de oameni. Populația kurdă este distribuită în cinci țări (Turcia, Armenia, Iran, Irak, Siria), dar se grupează cam în aceeași zonă, ceea ce creează mari probleme de frontieră.

După destrămarea Imperiului Otoman, Marea Britanie, putere tutelară în acest sector, a decis crearea statului Kurdistan, conform Tratatului de la Sèvres din 1920. Țara va fi fost creată în mod oficial, dar Foreign Office n-a reușit să găsească un reprezentant pentru Kurdistan, întrucât kurzii erau foarte divizați. Practic, a fost imposibil să se creeze acest stat. De aceea, teritoriul a fost împărțit între Turcia, Siria, Irak, Iran și Armenia. Niciunul dintre aceste state nu acceptă formarea statului Kurdistan. Dealtfel, acest teritoriu este foarte bogat în resurse, îndeosebi în petrol și în apă. În Orientul Mijlociu, apa este chiar mai importantă decât petrolul. De asemenea, este puțin probabil ca populația kurdă, nomadă, formată din triburi, să acționeze unitar. Mai mult, populația kurdă este sunnită, în timp ce toți ceilalți sunt șiiți. În interiorul populației kurde, există diferite secte. Statele din care fac parte kurzii au politici diferite, mai ales de aculturație. În zonă, funcționează trei alfabetice: arab (Irak, Siria); chirilic (Armenia) și latin (Turcia).

Încă din 1920, populația kurdă a declanșat lupta armată, pentru unitatea sa și, evident, pentru înființarea unui stat kurd. În timpul celui de Al Doilea Război Mondial, luptele au încetat în intensitate, dar au fost reluate după anii 1960, iar în 1994, Partidul Muncitorilor din Kurdistan (PKK), partid de orientare marxistă, a declanșat războiul împotriva Turciei.

Turcia, candidată la Uniunea Europeană, a mai relaxat, după 1995, situația, oferind drepturi populației kurde, iar după 2000, a ridicat starea de urgență din diferite locuri. Kurzii sunt nomazi. Și, totuși, la ora actuală, o parte dintre ei au devenit cetățeni, ceea ce este împotriva tradiției lor și, din acest motiv, ei se adaptează foarte greu la o astfel de viață. Mulți dintre ei au migrat în străinătate, constituind diaspore care sprijină bătălia pentru autonomie și pentru înființarea statului kurd.

Obținerea autonomiei în Irak și înființarea *Regiunii Autonome Kurdistan* au creat noi probleme. Partea de nord a acestei regiuni este gestionată de Partidul Democratic din Kurdistan (PDK), iar partea de sud de Uniunea Patriotică a Kurdistanului (UPK). Mai mult, pe acest teritoriu s-au retras și elemente ale PKK, de unde au intensificat acțiunile asupra Turciei, ceea ce i-a determinat pe turci să desfășoare acțiuni armate ofensive, pe teritoriul irakian, inclusiv raiduri aeriene, împotriva acestora. Aceste acțiuni au fost autorizate de Statele Unite, fiind considerate măsuri contrateroriste.

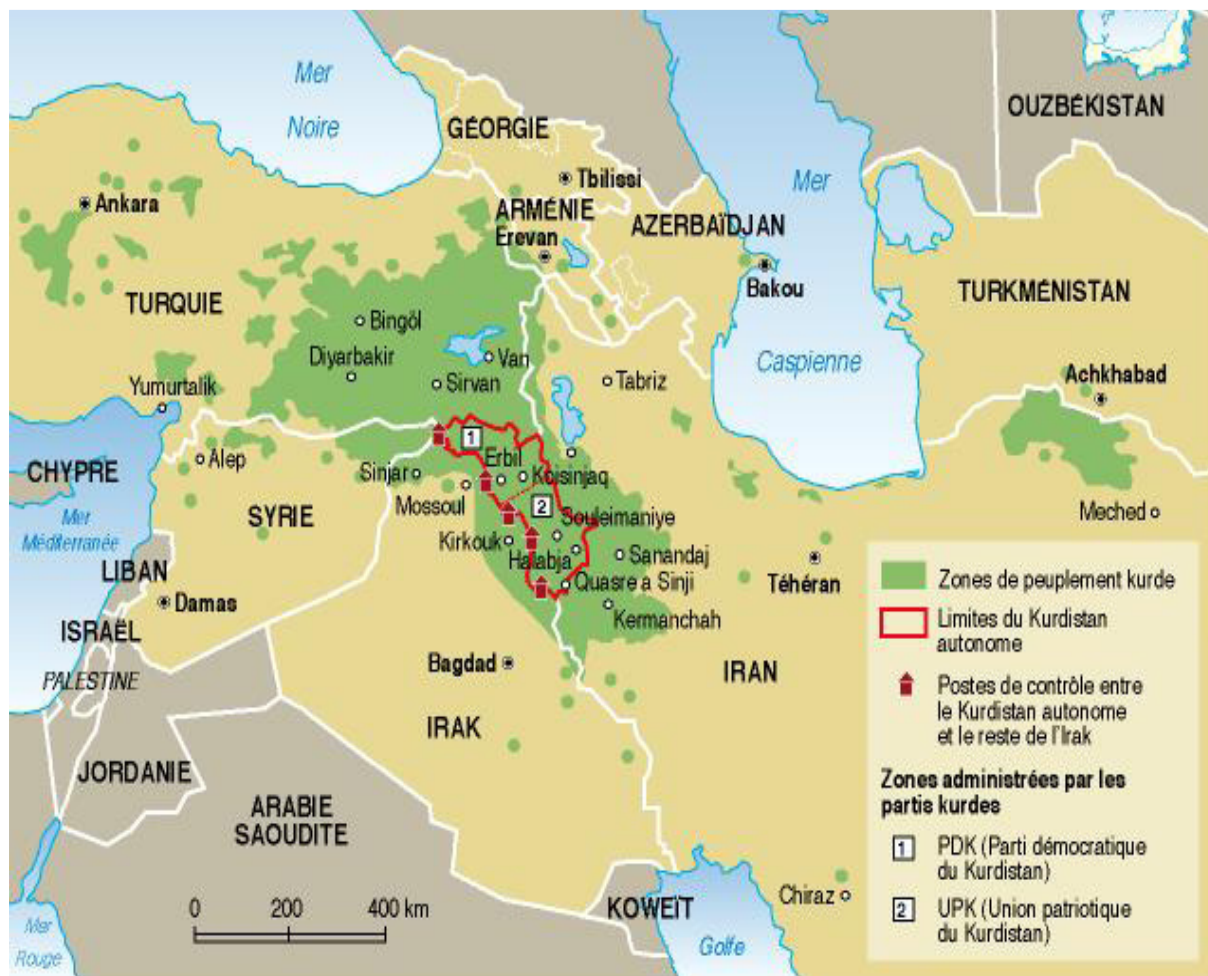
La finele secolului al XX-lea, situația numerică a populației kurde era estimată după cum se poate observa în Tabelul nr. 1.

Situația Kurdistanului autonom din Irak este destul de precară. Chiar dacă o astfel de regiune s-a înființat ca urmare a neputinței și vulnerabilității guvernului de la Bagdad, țările din jur – Turcia,

Locația	Populație kurdă estimată		Procentaj din totalul populației kurde (%)	
	Minim	Maxim	Minim	Maxim
Turcia	9.630.000	12.160.000	49,0	46,4
Iran	5.000.000	8.000.000	25,7	30,5
Irak	3.750.000	4.550.000	19,2	17,4
Siria	877.500	1.096.900	4,5	4,2
Armenia	302.000	373.000	1,6	1,5
Total kurzi	19.559.500	26.180.100	100	100

Tabelul nr. 1

Sursa: http://www.empyree.org/cours/geographie/geographie_politique/TD/Kurdistan.html

Irakul și Siria – nu numai că nu o sprijină, dar fac tot ce este posibil pentru ca ea să nu funcționeze. Așa cum se prezintă la ora actuală această regiune – situată chiar la granița cu Turcia –, este foarte puțin probabil ca ea să aibă o susținere internațională majoră.

Este foarte greu de spus sau de presupus ce se va întâmpla în viitor. Totul depinde, pe de o parte, de capacitatea acestei populații de a se stabili și de a se organiza corect și în mod unitar – ceea ce este discutabil –, dar mai ales de atitudinea țărilor implicate și a comunității internaționale. Or, cum bine se știe, nu problema kurdă se află, cu prioritate, pe agenda de lucru a marilor puteri, nici pe cea a organizațiilor internaționale. Lumea este preocupată astăzi de efectele globalizării, de prevenirea și combaterea terorismului, de gestionarea crizelor și conflictelor armate, de punerea sub un control real a armelor de distrugere în masă și de numeroase alte probleme. Situația din Irak și cea din Afganistan se mențin tensionate,

pierderile americane în Irak au depășit cifra de 4000 de militari morți și numeroși răniți, talibanii își intensifică acțiunile în Afganistan, Irakul își continuă programul său nuclear, tibetanii se mișcă, criminalitatea transfrontalieră proliferază, prețul petrolului se menține ridicat, depășind cifra de 116 dolari barilul, criza economică este în floare. Dar țara care acționează ferm împotriva oricărei mișcări kurde este și rămâne deocamdată Turcia.

Turcia și Marea Neagră

Marea Neagră nu pare să prezinte un interes special, în pofida efortului statelor din zonă de a atrage atenția asupra ei. Din punct de vedere militar, cu atât mai puțin. În epoca rachetelor balistice care pot străbate, în câteva zeci de minute, peste 10.000 de kilometri și a aviației de bombardament strategic ce poate parcurge orice distanță, a închide o flotă de valoare strategică în Marea Neagră ar echivala cu o sinucidere. Ar fi cam același lucru cu

amplasarea de odinioară a flotei militare românești în lacul Limanu. Ieșirea acestui lac spre mare, în dreptul podului de pe comunicația Mangalia - Vama Veche, putea fi blocată cu o simplă grenadă de mână. E drept, în momentul de față, Marea Neagră se află la granița Uniunii Europene și face parte din arealul NATO, dacă avem în vedere faptul că Turcia, Bulgaria și România – țări membre NATO – dețin, împreună, 47 % din litoralul Mării Negre⁷, iar Turcia gestionează trecătorile Bosfor și Dardanele. Și totuși, interesul pentru zona Mării Negre, chiar și pentru Zona extinsă a Mării Negre (ZEMN) este încă scăzut. Fără îndoială, Marea Neagră nu are o valoare militară strategică. Atunci de ce tot pistonăm pe valoarea deosebită a Regiunii Extinse a Mării Negre⁸?

Argumentele sunt numeroase. Ele au însă valoare numai dacă este bine înțeles conceptul pe care îl susțin și îl fundamentează, adică *valoarea eurasiatică* a acestui spațiu. Această valoare rezultă, după părerea noastră, din:

- existența a două țări de dimensiune și compoziție eurasiatică – Rusia și Turcia –, riverane la Marea Neagră și care au gestionat, de-a lungul istoriei, soarta acestei mări și a acestei regiuni;

- regiunea Mării Negre reprezintă, la ora actuală, deopotrivă, o zonă încă de falie, dar și de confluență (aici se întâlnesc două mari religii – islamul și creștinismul, două mari civilizații – cea europeană și cea islamică și trei mari zone geopolitice – cea europeană, cea asiatică și cea a Orientului Mijlociu, dar care formează, de fapt, una singură, de confluență eurasiatică);

- posibila transformare a acestei zone dintr-o regiune conflictuală, de falie, în una de confluență eurasiatică;

- resursele energetice pe care le conține bazinul Mării Negre și cele care vor fi descoperite printr-o atentă explorare a potențialului geofizic existent aici;

- potențialul comercial și infrastructural al Dunării.

Stabilizarea, securizarea și ridicarea economică a țărilor din Zona Extinsă a Mării Negre (Rusia, Georgia, Turcia, Bulgaria, România și Ucraina – țări riverane – și Armenia, Azerbaidjanul, Grecia, Macedonia, Albania, Serbia, Ungaria, Slovacia, Republica Moldova – țări interesate și dependente de Marea Neagră), dar și implicarea Uniunii Europene – îndeosebi a Germaniei, ca

țară dunăreană, deci aparținând acestei regiuni –, precum și a Alianței Nord-Atlantice, ca entitate de securitate și construcție securitară globală dinamică și complexă, pot constitui, în și din acest spațiu, o *zonă de sudură și de sinapsă strategică eurasiatică*, în jurul căreia s-ar armoniza interesele Orientului Apropiat și Orientului Mijlociu, ale Asiei Centrale, ale Rusiei și ale Uniunii Europene.

Pilonii importanți care ar putea genera o astfel de politică și, în consonanță, o strategie complexă de sinteză eurasiatică sunt: Rusia, Turcia și Germania, fiecare reprezentând, deopotrivă, un tip de civilizație, un tip de religie, un tip de economie, evident, în deplin acord cu toate țările din zonă.

Desigur, fără acțiuni concrete, care să argumenteze, prin fapte, o astfel de posibilitate, inițiativele, studiile și teoriile rămân simple vorbe, fără prea mare rezonanță. În fond, *epistola non erubescit* (hârtia suportă orice).

În opinia noastră, Rusia este prea departe de zonă pentru a o trata cu prioritate, are interese globale majore, mai ales în spațiul Central-European, în cel Nord-European, în cel al Asiei de Nord-Est și în cel al Asiei Centrale, Germania este, deocamdată, centrată pe ceea ce cândva se numea MitelEuropa (dar nu numai), Uniunea Europeană și NATO au probleme cu extinderea, reconfigurarea arealelor, gestionarea conflictualității lumii, îndeosebi în Irak, Afganistan și Balcanii de Vest, în Caucaz și în alte zone fierbinți, crearea unor zone de vecinătate liniștită etc. De aceea, considerăm că singura țară care poate să dea curs și consistență unui astfel de proiect este Turcia. Iar Turcia a trecut deja la acțiune. Crearea Organizației de Cooperare Economică a Mării Negre (OCEMN), a unor structuri bilaterale, a entității BLACKSEAFOR etc. sunt elemente care dau un semnal ce se cere luat în seamă.

Viitorul proiect al unei autostrăzi litorale, punerea în aplicare a unor proiecte de explorare și prospectare a adâncurilor Mării Negre, dezvoltarea fără precedent a turismului, îndeosebi pe litoralul turcesc, în zone posibil biblice, cum este muntele Ararat, situat nu departe de litoral, precum și activarea vechiului *drum al mătășii* ar putea ridica, încet, încet, valoarea regiunii.

Aderarea țărilor din zonă la Uniunea Europeană și la NATO, reducerea conflictualității tradiționale, ieșirea din fantasmale istoriei și reconsiderarea benefică a valorilor istorice comune, implementarea unor programe de dezvoltare economică durabilă

sunt, după părerea noastră, și după cum rezultă din numeroase analize, pași importanți spre redimensionarea geopolitică și geostrategică a zonei. Iar Turcia are, aici, alături de Rusia, un rol esențial. Este și motivul pentru care, la începutul acestor rânduri, am denumit-o ca fiind o *țară de sinteză*.

Regiunea Mării Negre, prin resursele pe care le are, prin ceea ce se așteaptă să conțină adâncurile încă necunoscute ale acestei mări unice, dar și prin confluența de culturi, poate deveni un pivot cu funcție stabilizatoare și integratoare în spațiul eurasiatic, dacă și numai dacă Rusia și Turcia doresc acest lucru, dacă aceste două țări eurasiatice, inamicii de odinioară, din vremea imperiilor, sprijinite de Uniunea Europeană și de Statele Unite, dar mai ales de Germania, țară dunăreană, deci țară interesată de Marea Neagră, își dau mâna și hotărăsc ca, în această zonă de mare confluență – de cea mai mare confluență de pe planetă –, să se realizeze și să se implementeze un uriaș plan de reconstrucție dinamică a spațiului eurasiatic. În jurul locului în care Arca lui Noe a salvat omenirea. Poate este o șansă ca omenirea să fie salvată din nou, pentru a doua oară.

NOTE BIBLIOGRAFICE:

1 <http://www.turquieeuropeenne.eu/article1459.html>

2 Samuel P. HUNTINGTON, **The Clash of Civilizations the Remaking of World Order**, Simon & Schuster, 1997.

3 La revue internationale et stratégique, în nr. 34 din vara anului 1999, Samuel P. HUNTINGTON, *Superpuissance solitaire* (articol preluat din Foreign Affairs, New York Times Syndicate, 1999).

4 Turcia nu este o țară lipsită de apă. Debitul apelor de suprafață ale Turciei este de 270 de miliarde de metri cubi pe an. Turcia dispune de 900 de lacuri naturale, care au o suprafață de un milion de hectare, de 100 de lacuri de baraj, cu o suprafață de 170.000 de hectare și un volum de 53 de miliarde de metri cubi, de zone lagunare care totalizează 70.000 de hectare, de 700 de heleștee naturale cu un milion de metri cubi de apă, de 37 de îndiguiuri care au o suprafață de 25.000 de hectare. Lungimea totală a cursurilor de apă din Turcia este de 175.000 de kilometri.

5 <http://www.lefigaro.fr/international/2008/03/27/01003-20080327ARTFIG00325-la-turquie-s-invite-dans-l-alliance-americano-kurde.php>

6 http://www.kypros.org/Chypre/autres_pays/le_role_geopo.htm.

7 Cei 4047 km ai litoralului Mării Negre sunt distribuiți astfel: Turcia – 34%; Ucraina – 31%; Rusia – 15%; Georgia – 14%; Bulgaria – 7% și România – 6%.

8 Marea Neagră are o suprafață de 413.488 km pătrați, o adâncime medie de 1.282 m și adâncimea maximă de 2.245 m. După alte date, suprafața Mării Negre este de 466 200 km²; adâncimea medie: 1271 m; adâncimea maximă: 2211 m (în partea central-sudică); volumul apelor: 537 000 km³; lungimea maximă: 1200 km; adâncimea maximă a stratului oxigenat: 150 m. Salinitatea Mării Negre este doar 55% din cea a oceanului planetar. În Marea Neagră acționează un curent circular, cu deviații spre centrul ei, care vine din Mediterana, de-a lungul litoralului turcesc, și se întoarce în Mediterana, după ce ocolește toată zona de litoral, prin Marea Marmara. Curentul aduce ape sărate din Mediterana și duce în Mediterana ape mai puțin sărate (dulci) din Marea Neagră. Se presupune că Marea Neagră a fost, înainte de anul 7460, un lac despărțit de Mediterana printr-un istm (locul unde se află Bosforul de astăzi), cu un nivel al apelor de 150 metri sub cel al Mediteranei. În timpul ultimei glaciații, cam cu 6820-7460 de ani I.C., datorită creșterii semnificative a apelor oceanului planetar (după ultima glaciațiune), istmul dintre Mediterana și Marea Neagră s-a rupt și apele din Mediterana s-au revărsat peste cele ale Mării Negre, cu peste 100 de kilometri pe oră, revărsarea – cunoscută și sub numele de Potopul lui Noe - durând 40 de zile. În sprijinul acestei ipoteze, în afară de legendă, au fost aduse numeroase argumente științifice. Pe Muntele Ararat, unde se presupune că a fost ancorată Corabia lui Noe, s-au găsit, sub gheață, elemente de lemn de 5.000 de ani, iar expedițiile efectuate de descoperitorul epavei Titanicului, dr. Ballard, în 1999 și în septembrie 2000, au confirmat teoria elaborată de William Ryan și Walter Pitman în 1998 privind revărsarea Mediteranei peste Marea Neagră, descoperind existența urmelor prezenței umane în epoca Potopului. Există 13 variante ale acestui Potop, venite din diferite părți ale lumii, perfect justificate, deoarece, în epoca topirii ghețurilor, nivelul oceanelor a crescut și apele s-au revărsat peste terenurile mai joase.

În Marea Neagră nu sunt curenți verticali. Din acest motiv, există două straturi de apă suprapuse. Unul ajunge până la o adâncime de 150-200 de metri, este oxigenat, are salinitate redusă și permite viața. Sub acest strat, apa este puternic sulfurată, lipsește oxigenul și nu există viață. Totuși, lipsa oxigenului face posibilă conservarea intactă a urmelor civilizațiilor de altădată. Grigore Antipa a efectuat o expediție științifică în Marea Neagră și a alcătuit o lucrare monumentală. În urma expediției lui Ballard, când a fost găsit litoralul de dinaintea revărsării (probabil că litoralul Mării Negre din Paleolitic corespunde cu locul unde se află panta abisală din zilele noastre), misterele asupra profunzimilor Mării Negre s-au multiplicat. Cu atât mai mult cu cât s-a descoperit că, în profunzimile Mării

---

PUNCTE DE VEDERE

Negre, există zone de apă dulce. O mulțime de întrebări ce țin de bogățiile energetice care trebuie să se găsească își așteaptă răspunsuri. Între acestea se situează și cele sub fundul acestei ciudate mări.

Generalul de brigadă (r) dr. Gheorghe VĂDUVA (vaduvageorge@yahoo.fr) este cercetător științific gr. I la Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”. A scris numeroase lucrări de strategie, între care „Strategia acțiunilor rapide”, Editura AISM, 2003, „Strategie militară pentru viitor”, Editura Paideia, 2003, „Arta militară de-a lungul mileniilor”, Editura CTEA, 2004, coautor, „Războiul viitorului, viitorul războiului”, Editura UNAp, 2004, coautor, „Eseu despre arta strategică”, Editura Militară, 2005, coautor, „Strategia de parteneriat, parteneriatul strategic”, Editura UNAp, 2006, coautor, precum și studii, articole, eseuri despre arta militară și cultura strategică, publicate la Editura UNAp „Carol I” și în reviste de specialitate.

ORGANIZAȚIILE TERORISTE

Volumul “*Organizațiile teroriste*” este o lucrare de referință în domeniu, elaborată de experți ai problematicii - chestorul general de poliție prof. univ. dr. Anghel ANDREESCU, secretar de stat și șef al Departamentului pentru Ordine și Siguranță Publică din MIRA, și comisarul șef conf. univ. dr. Nicolae RADU, consilier în MIRA.

Lucrarea, structurată în zece capitole, abordează întreaga arie a domeniului terorist, tratând subiectul din foarte multe puncte de vedere: psihologic, sociologic, politic, religios, militar și cronologic. Sunt puține cărți în care găsim o abordare atât de complexă și completă a fenomenului. În economia lucrării sunt bine abordate nu doar organizațiile extremiste islamice. Este evidențiat progresul din cooperarea internațională în lupta împotriva terorismului rezultând neutralizarea acțiunilor ETA și IRA, dar, în același timp, și îngreunarea

acțiunilor Al-Qaida, în special cele ce privesc declanșarea revoltelor din statele musulmane în scopul înlăturării unor lideri.

Începând de la primul capitol, autorii precizează nu doar efectele, ci și cauzele fenomenului. Pe de altă parte, cei doi subliniază faptul că forma militară de luptă împotriva terorismului nu mai dă rezultate, iar progresul economic ar fi o formă mult mai ieftină și ușoară și cu rezultate mult mai bune. Zonele subdezvoltate sunt cele din care se recrutează teroriștii. Tot aici sunt cele mai bune locuri de instruire și dezvoltare a organizațiilor. Un mod de combatere a terorismului ar consta în eliminarea cauzelor care au dus la acest fenomen, cea mai importantă fiind, poate, bariera culturală.

După părerea autorilor, lumea are nevoie de o strategie multi fațetă, care să delegitimeze atacurile asupra civililor, să descurajeze țările care furnizează adăpost și resurse teroriștilor, să întărească paza obiectivelor din interiorul statelor și să împiedice accesul teroriștilor la armele de nimicire în masă. Se impun noi reguli de luptă antiteroristă, inclusiv prin studierea atentă a celor folosite de unele state care se confruntă de mai mulți ani cu acest flagel.

Terorismul poate fi combătut, dar, ca fenomen, este probabil imposibil să fie desființat, lucru care obligă să trecem de la vorbe la fapte. Până în prezent au fost adoptate peste 1600 de rezoluții ONU, în mare parte nerespectate. În aceste condiții, pe termen mediu, apreciază autorii, infrafracțiunile conexe ale terorismului se vor amplifica, crima organizată, traficul de droguri, spălarea de bani, corupția etc. înregistrând praguri fără precedent.

NOTE DE LECTURĂ

Acțiunile teroriste vor deveni din ce în ce mai spectaculoase, mediatizarea excesivă ducând la amplificarea terorismului ca formă de „război sfânt”, orientat împotriva societăților democratice, și având consecințe incalculabile.

În actualul context geopolitic, când cel mai teribil război este cel terorist, cunoașterea acestui fenomen are o însemnătate deosebită.

Cu o bibliografie bogată și numeroase note

la fiecare capitol, „Organizațiile teroriste” este o lucrare bine documentată, ce poate fi folosită atât ca suport de curs, cât și ca importantă sursă de date pentru cercetarea științifică.

I.C.

ACTIVITĂȚI ALE CENTRULUI DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

APRILIE-JUNIE 2008

Intrată în tradiție, Sesiunea anuală internațională de comunicări științifice STRATEGII XXI, organizată de Universitatea Națională de Apărare „Carol I” (17 – 18 aprilie), a avut ca temă „Securitatea și apărarea în Uniunea Europeană” și s-a desfășurat pe 13 secțiuni. La activitate au fost prezente personalități din Guvernul României, Ministerul Apărării, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, Ministerul Internelor și Reformei Administrative, rectori de la instituțiile de învățământ superior, militare și civile, precum și alte personalități ale comunității științifice românești. CSSAS s-a ocupat de organizarea și desfășurarea Secțiunii „Securitate și apărare”.

Au fost prezentate analize, opinii și estimări asupra viitorului mediului de securitate european, evoluției riscurilor și amenințărilor și proiecției provocărilor în condițiile creșterii complexității exigențelor față de arhitectura de securitate și apărare. S-a evidențiat că, pentru a fi eficiente în îndeplinirea noilor tipuri de misiuni generate de realitățile zilelor noastre, armatele sunt obligate să se transforme continuu, să se adapteze la noile forme și modalități de recurgere la violența armată. Invitații au insistat asupra locului Europei de Sud-Est în cadrul procesului de globalizare a problemelor de securitate, asupra aspectelor militare și energetice, subliniind necesitatea abordării echilibrate, în respectul normelor internaționale, a provocărilor la adresa mediului de securitate regional și european. Participanții la lucrările sesiunii au exprimat aprecieri pentru tema aleasă, modul de organizare și calitatea intervențiilor. De asemenea, și-au manifestat interesul și pentru viitoarele manifestări științifice organizate de Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

În această perioadă, cea mai importantă activitate a Centrului a fost Seminarul „Oportunități și perspective pentru industria națională de apărare după reuniunea NATO de la București”, organizat, împreună cu C. N. „Romarm”, la 23 mai 2008. Au participat reprezentanți ai Comisiei de apărare, ordine publică și siguranță națională din Camera Deputaților, ai

---

AGENDA CSSAS

Statului Major General, Departamentului pentru Armamente, Departamentului pentru Politica de Apărare și Planificare, șefii Statelor Majore ale categoriilor de forțe armate, cercetători din instituții de învățământ și institute de cercetare militare, precum și ai industriei de apărare a României. Reuniunea a fost un dialog direct între conducerea Ministerului Apărării, Statelor Majore ale categoriilor de forțe, președintele Comisiei de apărare, ordine publică și siguranță națională din Camera Deputaților și reprezentanții societăților comerciale din industria de apărare. În condițiile creșterii complexității misiunilor NATO și structurilor militare ale UE, ale Armatei României pe care statul nostru și le asumă, au fost dezbătute probleme actuale și de perspectivă ale dotării trupelor, exigențele față de calitatea armamentului și a tehnicii de luptă, perspectivele respectării acestora de către producători, viitorul industriei de apărare românești etc. Evenimentul a constituit prilejul unui schimb de opinii între doi parteneri tradiționali ai societății românești, o încercare de identificare a unor soluții pentru dezvoltarea acestui domeniu sensibil al economiei românești, o ofertă de perspectivă pentru viitorul industriei de apărare în procesul integrării României în NATO și UE.

Cercetători din Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, au participat la diverse activități științifice din țară și străinătate. În Slovacia, în perioada 01 - 06.04.2008, s-au desfășurat o serie de activități științifice internaționale organizate în cadrul restrictiv al „Grupului de la Vișegrad”, iar instituția noastră a fost reprezentată de doi cercetători, care au prezentat expuneri ce au suscitât interesul auditorului.

O altă activitate internațională la care Centrul a fost reprezentat de un participant este Conferința „Amenințări prezente și viitoare la adresa securității - influența lor asupra forțelor armate”, desfășurată în perioada 09 – 11.04.2008, la Varșovia, în Polonia. Activitatea, organizată de Universitatea de Apărare Națională a Poloniei, a întrunit peste 100 de participanți din țara gazdă și din străinătate (Bulgaria, Republica Cehă, Franța, Germania, Marea Britanie, România, Rusia, Ungaria). Reprezentatul Centrului a susținut o comunicare științifică pe tema „Viitorul conflictelor armate – natură și provocări – abordarea României”, în care a prezentat principalele idei ale documentelor programatice românești referitoare la viitorul conflictelor armate, securitate și strategii de securitate.

Au mai fost susținute comunicări la Sesiunea de comunicări științifice „Cercetare științifică și educație în Forțele Aeriene”, din 16 – 17 mai, organizată de Academia Forțelor Aeriene de la Brașov, și la Conferința internațională „Integrarea europeană – realități și perspective”, din 16 – 17 mai, organizată de Universitatea „Danubius” din Galați.

O delegație a Centrului a participat, în cadrul proiectului de cercetare „Securitatea sistemelor și acțiunilor militare și civil-militare folosite în gestionarea crizelor și conflictelor

---

AGENDA CSSAS

---

armate”, la un Atelier de lucru pe tema „Experiența dobândită și lecțiile învățate în securitatea dispozitivelor care acționează în teatrele de operații. Cerințe, provocări, pericole, amenințări, vulnerabilități, riscuri”, organizat la Comandamentul Operațional Întrunit din Buzău.

Cea mai importantă activitate științifică a Centrului din acest an este Sesiunea internațională anuală de comunicări științifice „Politici și strategii în gestionarea conflictualității”, ce va fi organizată în zilele de 21 și 22 noiembrie. Informații despre condițiile de participare la această sesiune vor fi postate din timp pe site-ul <http://cssas.unap.ro>.

Irina CUCU

ÎN ATENȚIA AUTORILOR

La selecția articolelor se au în vedere: circumscrierea în aria tematică a revistei, actualitatea subiectului, noutatea și originalitatea, conținutul științific al materialului, ca și adecvarea la normele editoriale adoptate de revistă.

Textul trimis spre publicare nu trebuie să fi apărut anterior în altă revistă. Articolul nu trebuie să conțină conotații politice de partid.

Evaluarea științifică a textelor se va face de către doi referenți științifici cu grad profesional de profesor universitar sau cercetător științific gradul I. Conținutul textului trimis spre publicare nu trebuie să fi apărut anterior în alte reviste, în format tipărit sau online.

Articolul, elaborat în limba română și o limbă de circulație internațională (engleză, franceză), poate conține maximum 10-12 pagini (6.000 – 7.000 cuvinte) și trebuie să fie redactat în format electronic și pe hârtie A4, cu font Times New Roman, corp 12, cu spațierea la un rând, iar tabelele și schemele transpuse pe pagini separate.

Textul trebuie să fie precedat de un rezumat de maximum 250 cuvinte în limbile română și engleză. Materialele să fie semnate cu gradul științific, numele și prenumele autorului și să se încheie cu un curriculum vitae de maximum 60 cuvinte (specificând calificarea profesională a autorului, instituția de care aparține și alte informații considerate necesare, inclusiv adresa de e-mail a acestuia).

Trimiterile bibliografice se fac în josul paginii și trebuie să respecte regulile internaționale. Autorii pot publica doar un articol pe număr.

Textul trebuie să prezinte o structură ușor identificabilă, cu titluri (eventual subtitluri) reflectând această structură. Abrevierile vor fi indicate în text la prima apariție. În continuare, denumirea întreagă nu va mai fi repetată. Este de dorit ca articolele să se încheie cu câteva concluzii mai importante, privind avansul realizat în cunoaștere prin cercetarea respectivă.

Articolele nu vor conține informații clasificate.

Revista neavând scop lucrativ, articolele nu vor fi remunerate.

Adresa noastră este: Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate (revista „Impact Strategic”), București, Șoseaua Panduri nr. 68-72, Sectorul 5, Telefon: (021)319.56.49; Fax: (021)319.55.93, E-mail: cssas@unap.ro; Adresă web: <http://cssas.unap.ro>; <http://impactstrategic.unap.ro>.

La șapte ani de la apariție, revista IMPACT STRATEGIC a Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate, din cadrul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, se prezintă ca o publicație științifică trimestrială, recunoscută pe plan național și cunoscută pe plan internațional pentru aria tematică complexă abordată – actualitate politico-militară, strategii de securitate, strategie militară, politici, strategii și acțiuni NATO și UE, societate informațională, problematica păcii și a războiului viitorului. Cititorii găsesc în paginile ei analize, sinteze și evaluări de nivel strategic, puncte de vedere, precum și o rubrică specială, intitulată „Eveniment strategic”, în care se studiază impactul strategic al dinamicii acțiunilor pe plan național, regional și global.

IMPACT STRATEGIC numără între colaboratorii săi personalități de marcă din domeniul cercetării științifice și învățământului superior militar și civil, național și internațional, din structurile Ministerului român al Apărării, Statul Major General, statele majore ale categoriilor de forțe ale armatei, Ministerul Internelor și Reformei Administrative, Ministerul Afacerilor Externe, unități militare și alte instituții ale statului, organizații neguvernamentale, firme etc.

Recunoașterea internațională a calității revistei este confirmată de difuzarea ei pe site-urile unor prestigioase instituții de peste hotare (Rețeaua de relații internaționale și securitate a Institutului Federal Elvețian pentru Tehnologie din Zürich; Defence Guide, în colaborare cu Institutul Elen de Studii Strategice; Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul din Republica Moldova - Biblioteca virtuală „Politics – security“ etc.).

Publicația este apreciată, pentru standardul de calitate, de către Consiliul Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior din România, prin clasificarea la categoria B+, ca revistă ce deține potențialul necesar obținerii recunoașterii internaționale.

Oglindă fidelă a gândirii militare românești și străine actuale, IMPACT STRATEGIC este un forum reprezentativ de reflecție și dezbateră aprofundată a problematicii strategiei și securității în comunitatea științifică și academică națională și internațională.

În prezent, IMPACT STRATEGIC se tipărește concomitent în două ediții: una în limba română și alta în limba engleză, și se difuzează în mediul științific și academic din țară și străinătate, ca și în principalele instituții din sfera securității și apărării.

Responsabil de număr: Vasile POPA
Tehnoredactare computerizată: George RĂDUICĂ
Corectură: Corina VLADU
Tipografia Universității Naționale de Apărare “Carol I”
